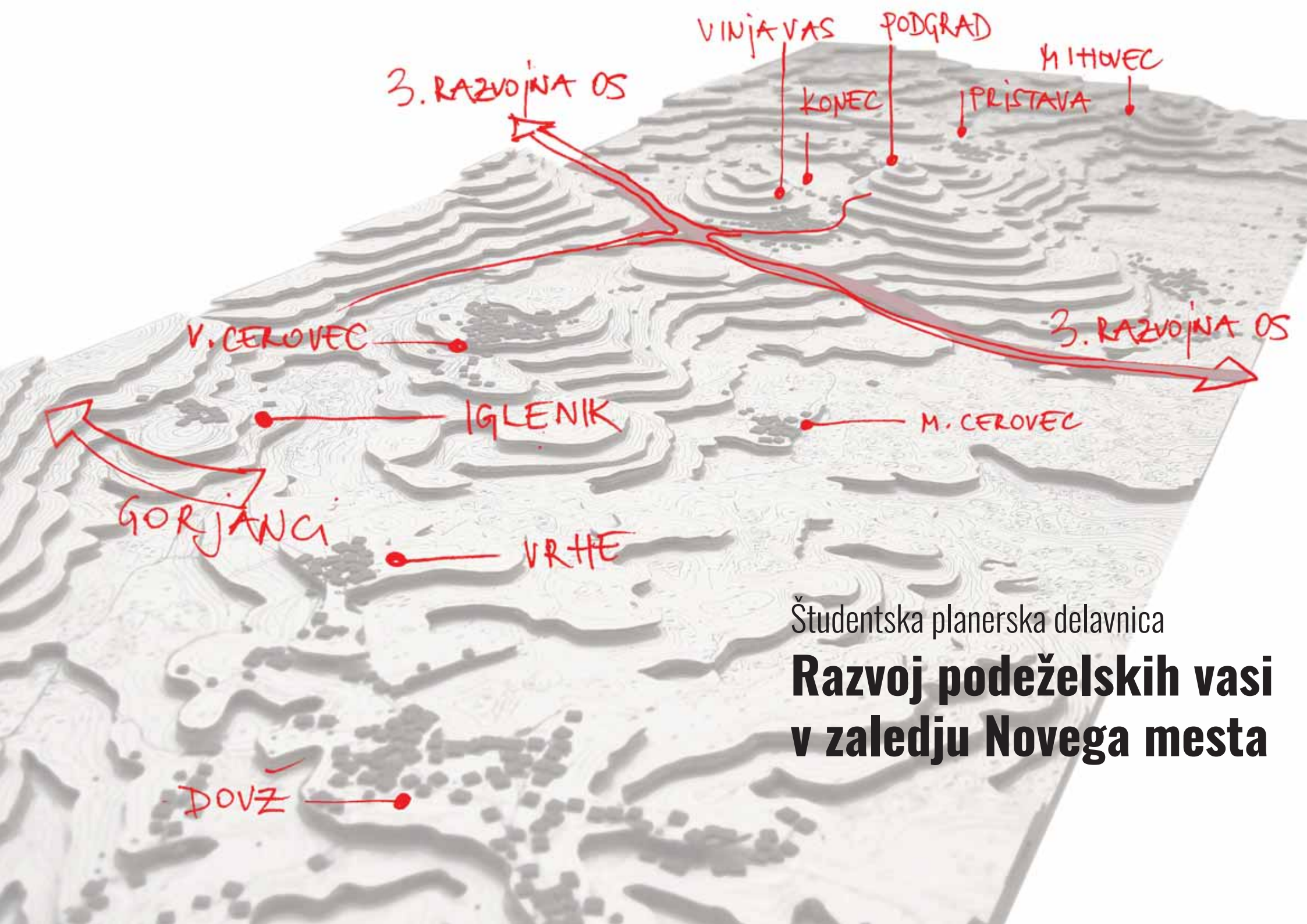

Študentska planerska delavnica
**Razvoj podeželskih vasi
v zaledju Novega mesta**

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo
v sodelovanju z Mestno občino Novo mesto:

Študentska planerska delavnica

Razvoj podeželskih vasi v zaledju Novega mesta

Mentorja: viš. pred. dr. Mojca Foški, asist. dr. Gašper Mrak
Predstavnika MO Novo mesto: Izidor Jerala, Janja Novosel Breščak

Študenti 1. letnika študija Prostorskega načrtovanje MA na UL FGG v štud. l. 2017/18:
Ines Arh, Klemen Beličič, Jana Breznik, Anja Judež, Matic Klun, Meta Krivic, Petra Kurnik,
Ana Mestnik, Špela Osolin, Luka Šavron, Špela Zorko

Urednika: Mojca Foški, Gašper Mrak
Lektoriranje: Mojca Vilfan, Ana Mestnik
Tehnično urejanje: Gašper Mrak

Izdala in založila:
Univerza v Ljubljani
Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo
Katedra za prostorsko planiranje
Jamova 2, SI-1000 Ljubljana

Publikacija je brezplačna in dostopna na:
Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo:
<https://media.fgg.uni-lj.si/knjige/razvoj-podezelskih-vasi.pdf>

Elektronska izdaja
Ljubljana, december 2018

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID=297279488
ISBN 978-961-6884-56-3 (pdf)

Študentska planerska delavnica

Razvoj podeželskih vasi v zaledju Novega mesta

KAZALO

PREDGOVOR	
UVOD	3
ANALIZA ŠIRŠEGA OBRAVNAVANEGA OBMOČJA	4
ANALIZE OBRAVNAVANIH NASELIJ	24
DOLŽ	25
VRHE	37
VELIKI CEROVEC	57
MALI CEROVEC	67
VINJA VAS	77
KONEC	87
PODGRAD	97
PRISTAVA	107
MIHOVEC	117
RAZVOJA OBMOČJA V PRIHODNOSTI	127
VIZIJA RAZVOJA	129
SKUPNI CILJI RAZVOJA USMERITVE ZA POSELITEV	130
MAKETA OBRAVNAVANEGA OBMOČJA	131
ZAKLJUČNE UGOTOVITVE	132

PREDGOVOR

Izvedba študentskih delavnic (urbanističnih in planerskih) je na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani in še posebej na študiju Prostorskega načrtovanja utečena praksa. Vsako generacijo študentov prostorskega načrtovanja vključimo v tako obliko učenja, saj so izkušnje preteklih desetletij pokazale, da so učni izidi tovrstnega učnega pristopa boljši od utečenih načinov podajanja snovi. Kljub temu, da študenti in tudi njihovi mentorji porabimo za celotni učni proces več časa od določenega po učnem programu, je ob zaključku prisotno zadovoljstvo enih in drugih. In tudi tokrat ni bilo drugače.

Praviloma izvajamo študentske delavnice v povezavi z lokalnim okoljem, od koder črpamo konkretne probleme. To je dobro, saj študijski proces in predvsem študente približamo praksi. Hkrati pa je sodelovanje s študenti dodana vrednost tudi za sodelujočo lokalno skupnost, ki pridobi nove ideje in predvsem pogled mladih. Tokrat smo se povezali z Mestno občino Novo mesto, z Oddelkom za okolje in prostor, ki je pred študente postavil zahtevno nalogo razmisleka o prostorskem razvoju naselij pod Gorjanci. Majhna naselja, s še razpoznanim poselitvenim vzorcem, v ohranjeni kulturni krajini s prepletom njivskih in travnatih površin, so umeščena pod obronki Gorjancev. So le pol ure oddaljena od Novega mesta, z izgradnjo tretje razvojne osi pa se bo dostopnost do Novega mesta povečala. Prav zato je sedaj pravi čas za razmislek, kako pristopiti k razvoju naselij, da bodo le-ta lahko črpala iz nove razvojne priložnosti (tretje razvojne osi) ter hkrati ohranila pristnost in čistost prostorskega vzorca.

Seveda je razpoložljivega časa, da bi celovito obravnavali problematiko in odgovorili na vsa odprta vprašanja, premalo. Kljub temu smo nalogo zastavili zelo široko, tako, da smo najprej spoznali celotno območje pod Gorjanci (izvedene prostorske analize za celotno območje Gorjancev), se nato osredotočili na posamezna naselja (vsak študent je temeljito obdelal stanje in možnosti za razvoj posameznega naselja) ter nato ponovno združili moči, ter razmislili o ciljnih prostorskega razvoja celotnega obravnavanega območja. Tako smo prehajali od širšega prostora na manjše prostorske enote ter se nato v zaključku, obogateni z detaljnim poznavanjem vsakega naselja, spet vrnili na obravnavo celote.

Študenti so učni proces obogatili s terenskim delom ter tudi s strokovnim obiskom mejnega, sosednjega območja Naravnega parka Žumberak. V izhodišču oblikovanja naloge smo razmišljali tudi o možnostih širšega razvojnega povezovanja z Žumberakom, vendar se je v nadaljevanju izkazalo, da bi to močno preseгло obseg dela, ter da je to lahko samostojna naloga za kakšno drugo delavnico.

Predmet Ruralno planiranje, pri katerem smo izvedli delavnico, ima le 45 ur (3 ure na teden v enem semestru). Omejen obseg časa, kakor tudi zmožnosti, ki jih imamo v okviru študijskega procesa naj bodo vodilu bralcu, da prav vse rešitve v publikaciji niso povsem dodelane. Kljub omejenemu dometu študentskega dela so rezultati zadovoljivi. Študente lahko pohvaliva, da so zbrali dovolj energije in gradiva pripravili tako, da je izdaja publikacije izvedljiva.

Hvala tudi Občini Novo mesto in predvsem strokovnim delavcem Oddelka za prostor za strokovna izhodišča pri pripravi projektne naloge delavnice in strokovno pomoč. Verjameva, da nas je tudi ta delavnica obogatila in poleg novih znanj okrepila tudi vezi med vsemi sodelujočimi.

Mentorja

Mojca Foški, Gašper Mrak

Analiza širšega območja

Z analizo širšega območja smo želeli študentom približati območje Jugovzhodne statistične regije, občine Novo mesto in širšega območja Gorjancev. V tem delu je bila naloga študentov, da z različnih vidikov analizirajo obravnavani prostor in se tako podrobneje spoznajo s problematiko.

Del spoznavanja je bil tudi obisk Gorjancev s hrvaške strani, kjer smo imeli predstavitev o delovanju in aktivnostih Naravnega parka Žumberak.

Analiza širšega območja

Z analizo širšega območja smo želeli študentom približati območje Jugovzhodne statistične regije, občine Novo mesto in širšega območja Gorjancev. V tem delu je bila naloga študentov, da z različnih vidikov analizirajo obravnavani prostor in se tako podrobneje spoznajo s problematiko.

Del spoznavanja je bil tudi obisk Gorjancev s hrvaške strani, kjer smo imeli predstavitev o delovanju in aktivnostih Naravnega parka Žumberak.

Na območju pod Gorjanci se razprostira lepa kulturna krajina, ki jo zaznamuje preplet številnih vinogradov, teras, travnikov ... Naselja, ki ležijo ob vznožju Gorjancev, so le nekaj minut vožnje oddaljena od večjih dolenskih mest, vendar opazovalcu vseeno vzbujajo občutek pravega podeželja. Naselja do sedaj še niso doživela večjih pritiskov s strani priseljevanja, gospodarstva in močnega razvoja, zato predstavljajo kakovostno življenjsko okolje za tamkajšnje ljudi, hkrati pa marsikateremu obiskovalcu slikajo podobo idile.

Študenti Fakultete za gradbeništvo in geodezijo, smer Prostorsko načrtovanje, smo bili povabljeni, da proučimo ta prostor in predstavimo lastne ideje za njegov potencialni razvoj. Osredotočili smo se predvsem na naselja: Dolž, Vrhe, Iglenik, Mali Cerovec, Veliki Cerovec, Vinja vas, Konec, Podgrad, Pristava in Mihovec. Območje smo preučevali s širšega in ožjega zornega kota. Preučili smo skupne poteze vseh naselij in hitro ugotovili, da se naselja kljub podobni krajini med seboj razlikujejo, zato je potrebno celostno obravnavati vsakega posebej.

Današnje podobo naselja in naše vtise ob stiku s to krajino, smo izrazili že v prvem odstavku. Prav tako se nam zdi pomembno, da se ljudje v svojem okolju počutijo varno in zaželeno, da so stiki med ljudmi pristni in da je raven življenja kakovostna. Želja Občine Novo mesto je, da bi življenje tukaj ostalo najmanj na takšni ravni tudi v času, ko se spoznava s svojo novo vlogo. V roku nekaj let naj bi območje namreč povezala tretja razvojna os in kakor že naziv same ceste večjega profila namiguje, naj bi bila ta os osnova za razvoj različnih in nekaterih tudi precej oddaljenih pokrajin kot so Koroška, Savinjska, Dolenjska in Bela Krajina. To bi pomenilo, da se na območje mirnega podeželskega življenja umešča nova infrastruktura, ki lahko različno vpliva na okolje in prostor, nekateri vplivi pa so vidni že danes. Dostopnost do hitrih cestnih povezav in hkrati življenje v mimem podeželskem okolju je privlačno predvsem za delovno aktivno prebivalstvo, katerega delo ni usmerjeno v kmetijstvo, pač pa je vezano na večja zaposlitvena središča. Tako se že danes na območju kupujejo stavbne parcele in gradijo novi (predvsem stanovanjski) objekti. Občina Novo mesto si ob vsem tem želi predvsem usmerjenega razvoja. Novi cestni povezavi pripisujejo velik pomen in jo ocenjujejo kot pozitiven dejavnik, a vendar opozarjajo, da morajo biti morebitni vplivi na naselja nadzorovani, sploh kar se tiče ohranjanja kulturne krajine, značilnosti pozidave in širitve naselij. Ker območje kliče po skupni viziji, ciljih in ukrepih, smo le-te predstavili na straneh naše publikacije. Študenti smo izdelali paleto rešitev, ki jih vidimo kot ene izmed možnosti za trajnosten in celovit pristop k reševanju problematike - ne samo tiste, ki jo prinaša tretja razvojna os, temveč tudi problematike, ki smo jo zaznali ob celoviti analizi naselij. Bodisi so to zaraščanje in opuščanje kmetijstva, slaba demografska struktura, umeščanje okolju neprilagojenih objektov itd. Z analizami obstoječega stanja želimo med prebivalci teh naselij vzbuditi zanimanje in razmislek o značaju njihovega kraja in njegovi prihodnosti. Rešitve, vizije ter cilji in ukrepi, ki jih tukaj navajamo, so zgolj predlogi izmed množice možnosti, ki so tem krajem na voljo. Študentje želimo, da bo tudi naše delo eden izmed pripomočkov, po katerem bodo prebivalci posegli, ko bodo sprejemali pomembne odločitve o prihodnosti svojega kraja. Hkrati bo s tem dosežen tudi cilj Občine Nove mesto, ki nas je s tem namenom povabila k sodelovanju.

Prebivalci lahko črpajo navdih tudi z druge strani Gorjancev – hrvaškega Žumberaka. Tukaj se je na območju naravne in kulturne krajine vzpostavil naravni park, v okviru katerega se skrbi za ohranjanje tako naravne kot kulturne pestrosti pokrajine. Čezmejno sodelovanje je zaželeno, saj na naši strani Gorjancev podobnega parka žal še ni, poraja pa se vprašanje, ali bi bila takšna oblika urejanja narave smiselna tudi na naši strani meje.

Območje je do sedaj ostalo sicer precej ohranjeno, vendar se moramo zavedati naslednjega; želja po razvoju naselja se zdi samoumevna, a se prepogosto dogaja, da se naselje razvija nepremišljeno ali pa razvoj stagnira na račun konfliktov (predvsem med zasebnimi in javnimi interesi) in nezainteresiranosti prebivalstva. Stihijski razvoj naselja ima lahko negativne posledice ne samo za lokalno prebivalstvo, pač pa tudi za okolje, turizem, gospodarstvo in druga ekonomska področja. Publikacije kot je ta, so tako pomembne na področju povezovanja skupnosti in širjenju zavesti o pomenu lastnega okolja.

Študentom je aktiven pristop do dela na območju razvoja vasi pod Gorjanci predstavljal izziv. Ne samo zato, ker smo imeli priložnost izdelati to publikacijo, temveč zato, ker verjamemo, da je naše delo v prvi vrsti uporabno, naše ideje hitro izvedljive. Želimo si, da bi publikacija dosegla lokalno prebivalstvo in v ljudeh zbudila željo po aktivnem pristopu k načrtovanju lastnega življenjskega prostora.

POLOŽAJ OBRAVNAVANEGA OBMOČJA V ŠIRŠEM PROSTORU TER ODNOS DO SOSEDNJE HRVAŠKE

Opis:

Gorjanci so planotasto 45 km dolgo hribovje, ki se vleče v smeri jugozahoda proti severovzhodu vzdolž meje s Hrvaško. Meja poteka večinoma po najvišjem slemenu, na območju razvodnice med rekama Krko in Kolpo. Gorjance delimo na večinoma hribovit zahodni in srednji del ter gričevnat vzhodni del. Na severu se Gorjanci strmo spuščajo proti Prigorjanskim goricam in naprej do Krške ravni. Na zahodu z dolgimi slameni prehajajo v Novomeško pokrajino, na jugu pa se spuščajo proti Beli krajini in Karlovški kotlini. Na južni, hrvaški strani Gorjance imenujejo Žumberačka gora ali Žumberak.

Tektonsko gledano so Gorjanci sestavljeni iz dveh enot, gorjanske na severu in žumberške na jugu, med katerima poteka sosiški prelom. Gorjanci so sorazmerno visoko hribovje, ki se iz severne strmo iz južne pa stopničasto dviga nad okolico. Najvišji vrh Gorjancev je Trdinov vrh, ki meri 1178 m. Povprečna višina Gorjancev je 470 m. Zaradi neugodnih reliefnih razmer so Gorjanci redko poseljeni. Bolj kot slovenski del hribovja je poseljena hrvaška stran, kamor so v 16. stoletju zaradi turških vpadov naseljevali Uskoke.

Prometno so Gorjanci slabo prehodni. Najpomembnejša je cesta prek prevala Vahta na zahodnem obrobju Gorjancev, ki povezuje Belo krajino in Novomeško pokrajino.

Raven opazovanja:

Širše območje obravnave Gorjancev med Novomeško občino in Zagrebom.

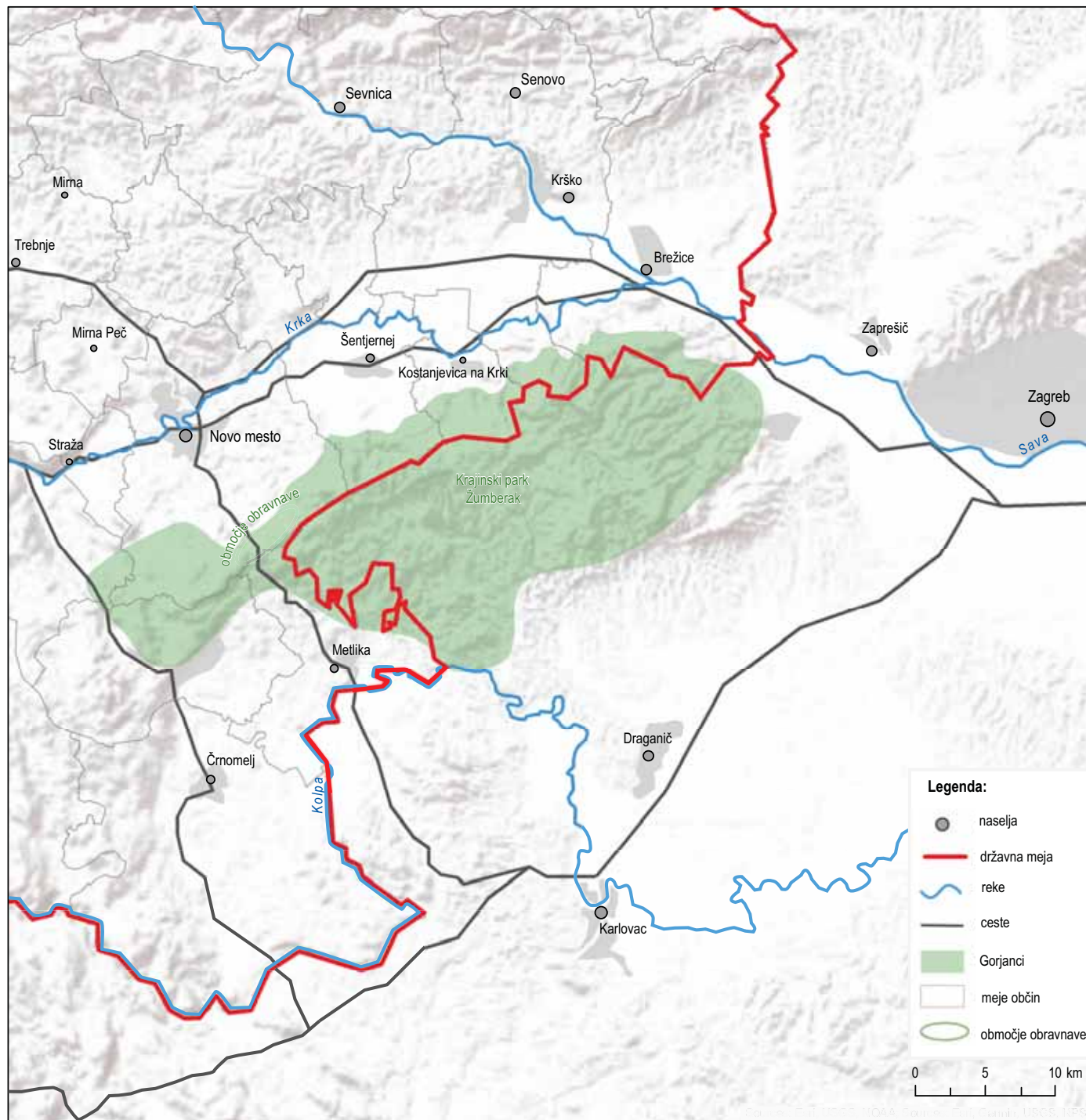
Viri podatkov:

Vir tekstualnega dela: Perko, D. (ur.), Orožen Adamič, M. (ur.). 1998. Slovenija - pokrajine in ljudje. Ljubljana, Mladinska knjiga: 735 str.

Viri grafičnega dela: GURS, 2017; SURS, 2017

Metodološke opombe:

Prikazani so podatki (naselja, državna meja, vodotoki, ceste in relief), ki podajajo osnovne informacije o širšem prostoru Gorjancev.

Analiza površja občine Novo mesto

Opredelitev:

Različne karte in prečni prerezi so prikazani z namenom predstavitve površja občine Novo mesto, z osredotočenostjo na deset prikazanih naselij, ki se nahajajo na obrobju Gorjancev. Tako so na prvi karti prikazane nadmorske višine, ki so razdeljene na šest višinskih pasov in se gibljejo med 150 m ob reki Krki in 1171 m na jugovzhodnem delu občine, ki se nahaja na Trdinovem vrhu. Slednji ima sicer natančno vrednost 1178 m, vendar se uradno nahaja na Hrvaškem ozemlju, hkrati pa sloj nadmorskih višin zaradi svoje prostorske ločljivosti ni dovolj natančen. Povprečna nadmorska višina znaša 340 m.

Na desni karti zgoraj so prikazane ekspozicije. Velik del občine se nahaja na severnem oziroma severozahodnem pobočju Gorjancev. Posledično je po deležu največ (16%) površin usmerjenih proti severozahodu, sledijo pa severne in zahodne ekspozicije. Kljub temu se obravnavana naselja nahajajo na južnih, jugozahodnih in jugovzhodnih ekspozicijah. Na odsotnost južnih ekspozicij kaže tudi nizka razširjenost vinogradov v okolici teh naselij.

Povprečen naklon znaša 10°, vrednost naklonov na območju Občine Novo mesto pa se giblje med 0 in 66°. Najvišje vrednosti so na območju Trške gore in Gorjancev, najnižje pa v ravninskem delu ob reki Krki. Podroben pogled na karto in vrednost naklona nad 10° v nekaterih delih kažejo značilno kraško površje. Vidne so linije nekaterih potokov, ki izvirajo pod Gorjanci in značilne vrtače, nastale kot rezultat procesov na kraški matični podlagi.

Na desni karti spodaj so prikazani še štiri prečni prerezi. Dva v smeri sever-jug in dva v smeri zahod-vzhod.

Raven opazovanja:

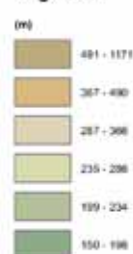
Območje občine Novo mesto

Metodološka pojasnila:

Kot podlaga za analize in prikaz površja je uporabljen sloj digitalnega modela nadmorskih višin (DMNV 5), ki je bil izdelan leta 2006 iz strani Geodetske uprave Republike Slovenije. Velikost ene rastrske celice sloja znaša 5x5 m v naravi. Prostorske analize so bile izdelane z geoinformacijskim orodjem ArcMap 10.5.1.

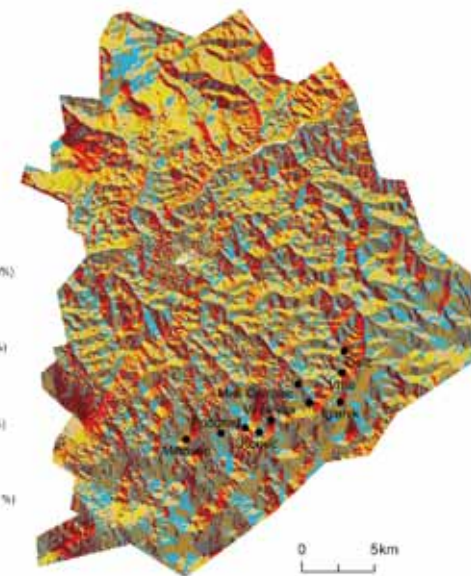
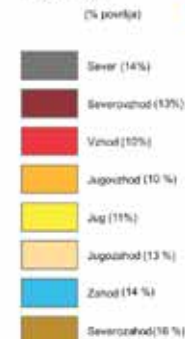
Nadmorske višine

Legenda

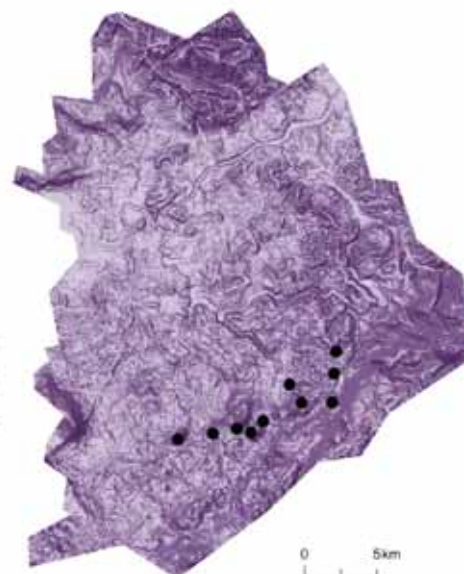
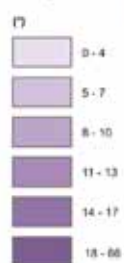
Ekspozicije

Legenda

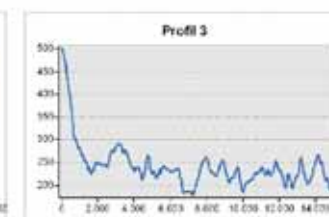
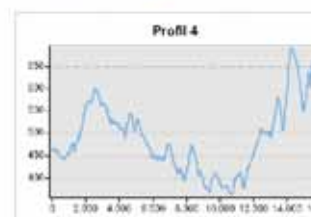
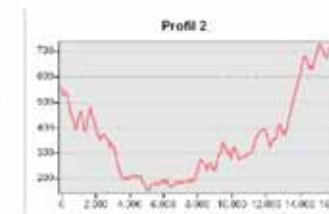
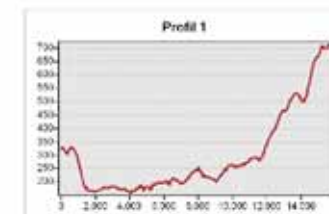
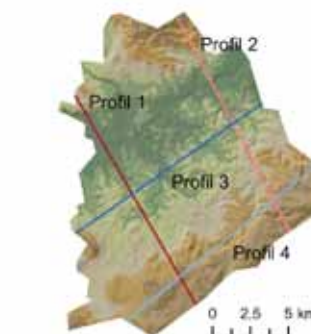

Nakloni

Legenda

Prečni prerezi

Geološke, hidrološke ter klimatske značilnosti širšega območja obravnave

Opis:

Karte obravnavajo določene fizičnogeografske dejavnike širšega območja obravnave. Za pravilno interpretacijo trenutnega stanja v prostoru je namreč nujna predhodna detajlna analiza naravnih dejavnikov, ki zaznamujejo preučevan prostor.

Raven opazovanja:

Širše območje obravnave - JV del Slovenije.

Vir podatkov:

Podatki so bili pridobljeni na Geoportalu Agencije Republike Slovenije za okolje ter na spletni strani Geološkega zavoda Slovenije.
http://gis.arso.gov.si/wfs_web/faces/WFSLayersList.jspx
<http://eogeologija.si/geonetwork/srv/slv/catalog.search#/home>
(Pridobljeno 16.3.2018).

Metodološka opomba:

Prostor vsekakor zaznamuje dvojnost, sprva v razmerju kraškega ter nekraškega površja ter v odnosu površinske in podzemne rečne mreže. Apnenci in dolomiti sestavljajo Nizek dolenski kras ter visoke kraške planote na zahodnem robu obravnavanega prostora, medtem ko so rečne doline in kotline vodo nepropustne zaradi akumuliranih klastičnih sedimentnih kamnin. Tudi kamninska sestava Gorjancev je dvojna in sicer je osrednji del večinoma apnenčasto dolomiten, medtem ko sestavljajo obrobje mehkejša sedimente kamnine.

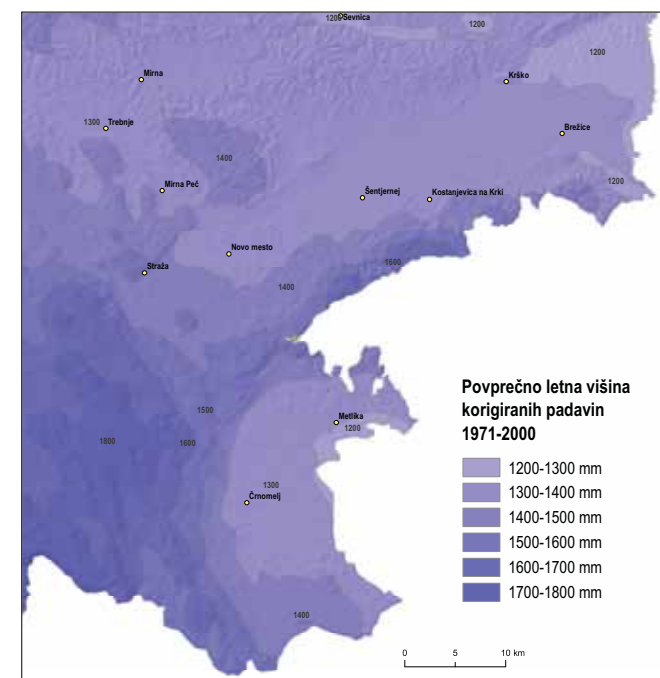
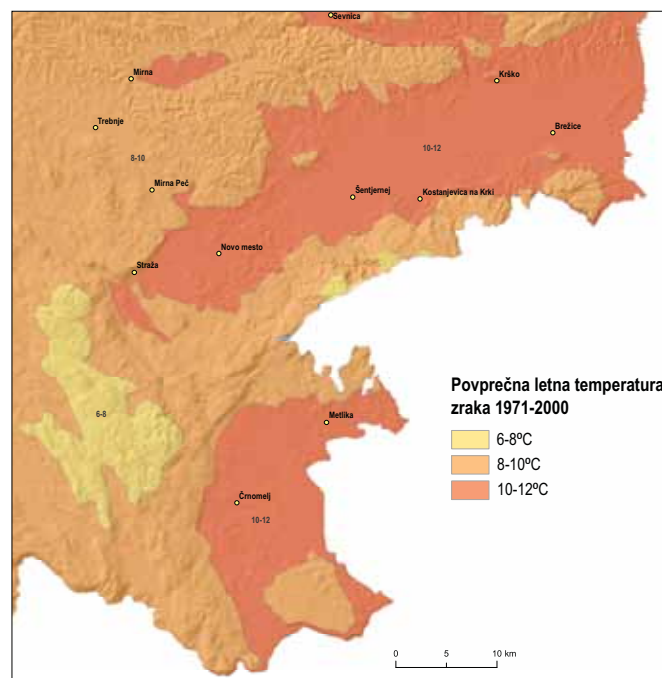
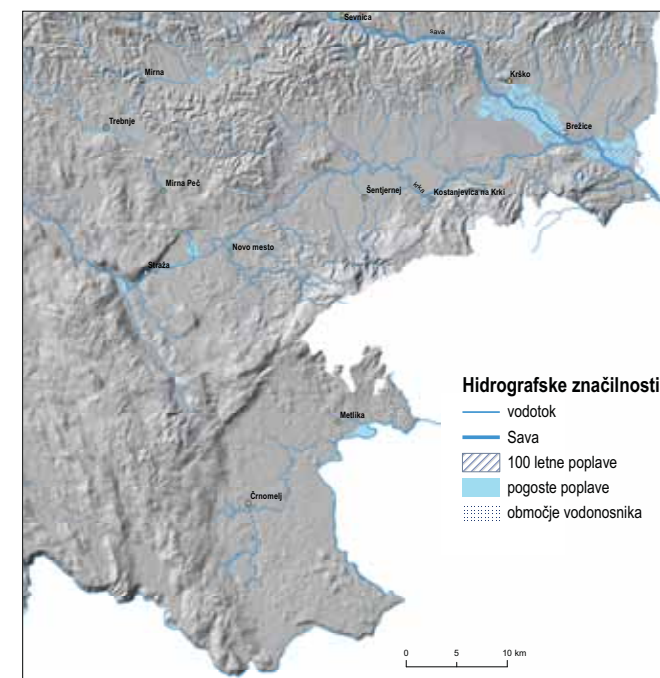
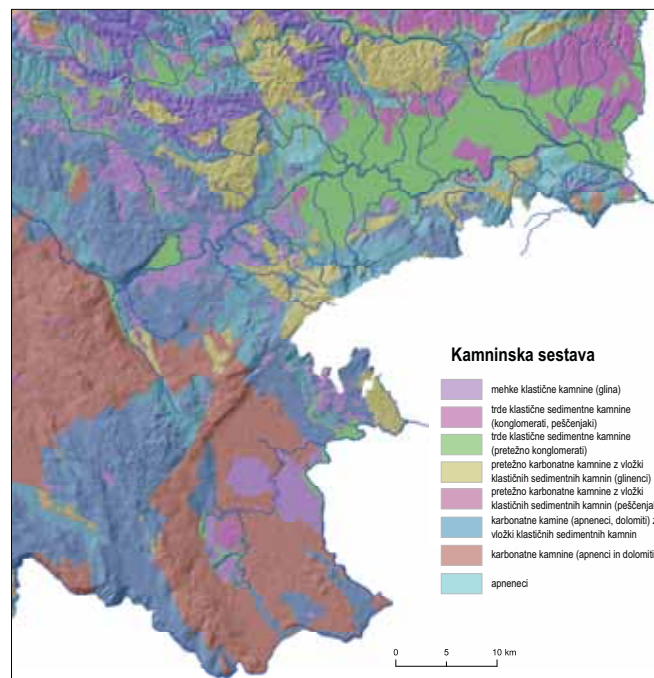
Razlagi kamninske zgradbe ter hidrološke mreže obravnavanega prostora vzročno-posledično sovpadata, saj geologija prostora definira značilnosti rečne mreže ter drugih vodnih teles.

Glavni vodotoki so Sava, Krka ter Kolpa. Za porečji Save ter Krke sta značilni bolj razvejani rečni mreži z mnogimi manjšimi pritoki. Predvsem Sava poplavno ogroža nekatere ravninske predele v okolici Krškega ter Brežic, medtem ko so poplave Kolpe in Krke manj obsežne. Stoletne poplave so zaznamovale poselitve tega območja, kar je zelo nazorno na primeru Krško-Brežiškega polja, saj sta mesti locirani na sam rob poplavnega območja.

Vodonosniki talne vode so ključni vir oskrbe s pitno vodo na območju obravnave. Po Ogrinovi klasifikaciji podnebni tip Slovenije (1999), spada proučevano območje v zmernocelinski podnebni tip s tremi podnebnimi podtipi:

- zmernocelinsko podnebje Z in J Slovenije
- zmernocelinsko podnebje osrednje Slovenije
- subpanonsko podnebje Bele Krajine.

Povprečna letna temperatura zraka se giblje med 6°C in 12°C, odvisno od nadmorske višine. Največja količina padavin (1600-1800 mm) je skoncentrirana nad višjimi kraškimi planotami ter na robovih Gorjancev.

Pedološka sestava tal

Opredelitev:

Tla so enkratni naravni vir, ki je neposredno povezan s pridelavo hrane in splošnim blagostanjem, hkrati pa predstavljajo nenadomestljiv del naravnih ekosistemov. Zaradi številnih okoljskih, ekonomskih, socialnih in kulturnih funkcij so ključnega pomena za življenje v kopenskih ekosistemi. Obravnavana naselja se v večini nahajajo na rendzinskih in evtričnih rjavih tleh. Tri naselja se nahajajo na rjavih polkarbonatnih tleh in eno na obrečnih tleh.

Rendzina nastaja na karbonatnih matičnih podlagah. V splošnem so rendzine bolj gozdna rastišča. Kmetijske površine so pretežno travinja vseh vrst, večinoma na dolomitu in na apnencih, kjer ni površinske skalovitosti (ovira za košnjo). Obdelovalne površine so redke. Evtrična rjava tla nastajajo na različnih matičnih podlagah, ki so karbonatne ali vsaj bogate z bazami. V naravnih razmerah ta tla preraščajo listnati gozdovi, v primorju seveda s kserotermnim značajem. Vendar so do danes ti gozdovi močno izkrčeni, vse primerne površine pa spremenjene v kmetijske namene. Na flišu in laporju je večji del površin namenjen trajnim nasadom, vinogradom in sadovnjakom. Raba evtričnih rjavih tal na ledenodobnih nasutinah rek pa je predvsem poljedelska. Zaradi ravnega reliefa, dobre propustnosti, primerne globine, dobrih fizikalnih in kemičnih lastnosti so ob ustrezni klimi (dovolj padavin) v Sloveniji najbolj rodovitna kmetijska tla.

Rjava pokarbonatna tla: Na apnencih in dolomiti v osrednji Sloveniji najdemo rjava pokarbonatna tla. Fizikalne in kemične lastnosti so zelo dobre. Kljub temu pa na teh tleh najdemo še vedno večji delež gozdov. Razgiban relief skoraj vedno onemogoča izvedbo večjih obdelovalnih površin. Njive so zato nepravilnih oblik in prilagojene reliefu. Rjava pokarbonatna tla se v Sloveniji pogosto prepletajo z rendzino.

Obrečna tla: Mlada tla, ki so nastala z odlaganjem in nasipavanjem različnega materiala ob koritu rek ali potokov in ki nimajo zelo jasno določenega talnega profila, uvrščamo v obrečna tla. Taka tla običajno opredelimo kot kambična (evtrična ali distrična) tla na starejšem aluvialnem nanosu.

Raven opazovanja:

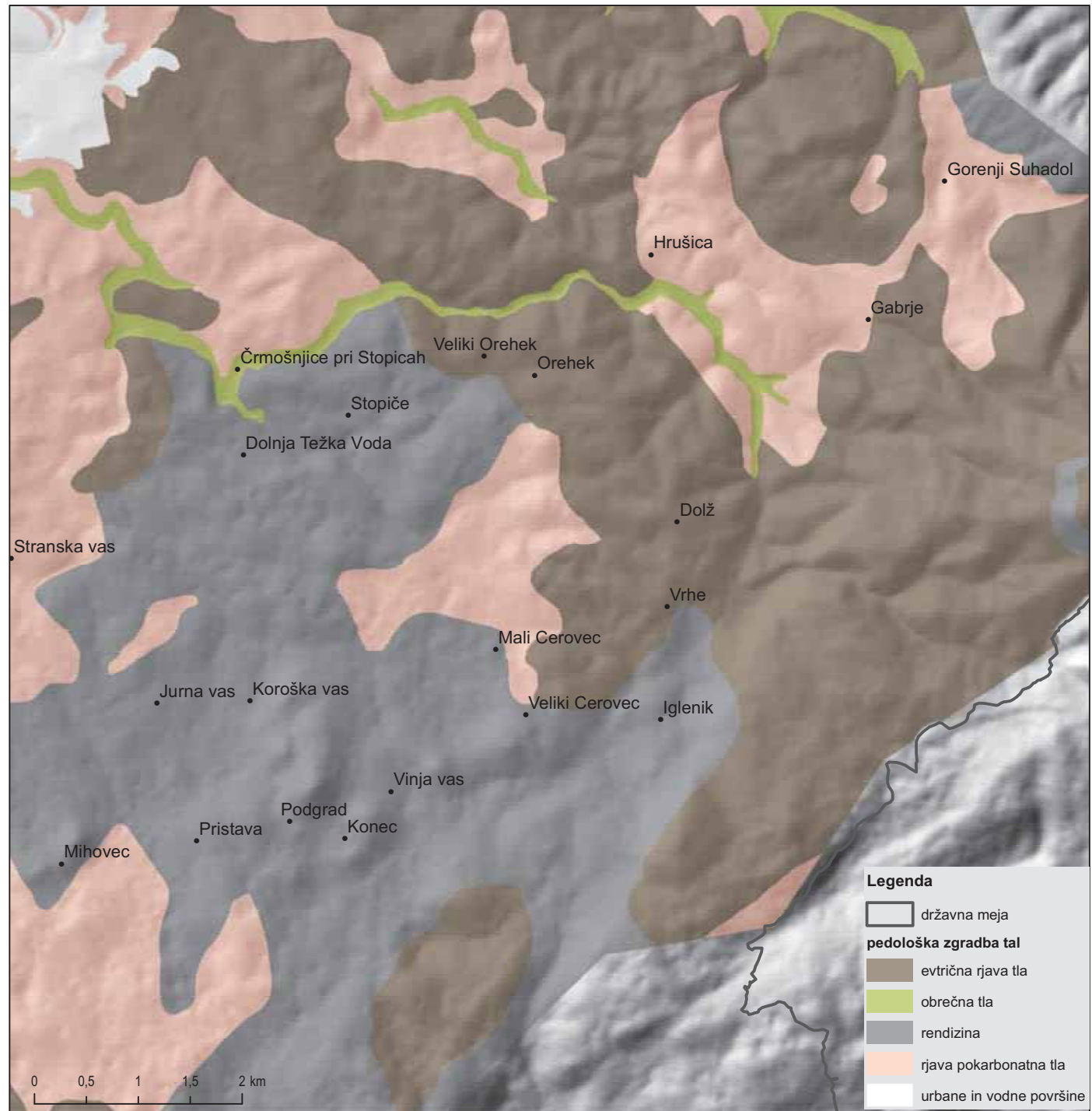
Širše območje obravnavanih krajev v Občini Novo mesto.

Vir podatkov:

Tla Slovenije: s pedološko karto v merilu 1:25000. 2015. MKGP http://soil.bf.uni-lj.si/projekti/pdf/atlas_final_2015_reduced.pdf (Pridobljeno: 13.03.2018)

Metedološka opomba:

Pedološko rekartiranje in digitalizacijo je financiralo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (št. pogodbe 403-155/92). Projekt je bil končan in predan naročniku maja 1999. Izvajalec, Center za pedologijo in varstvo okolja na Biotehniški fakulteti, podatke o tleh dopolnjuje, hrani in vzdržuje. Za uspešno in korektno razvrščanje tal je potrebno opraviti terensko in laboratorijsko delo. Uporabiti je potrebno standardizirane metode, ki so jasno definirane in zagotavljajo primerljivost podatkov s podatki drugih raziskav. Podatki so grafično prikazani kot povprečna vrednost za posamezno pedokartografsko enoto pedološke karte 1:25 000 (DPK25).

Dejanska raba tal

Opredelitev:

Spremembe rabe tal so eden ključnih pokazateljev dinamičnih procesov v prostoru. Razumevanje teh je osnova za ugotavljanje okoljskih obremenitev in posledic. Podatki so razdeljeni v 8 kategorij pokrovnosti tal. Gozd je kategorija, ki pokriva daleč največji delež površja obravnavanega območja (57,8 %), kar presega trende pokrivenosti kopnega površja Slovenije (55 %, skupaj z grmičastim gozdom 57 %). Travniške površine predstavljajo 19,89 % obravnavanega območja. Sledijo pozidana in sorodna zemljišča z 8,18 %, zaradi Novega mesta. Njive in vrtovi predstavljajo 6,54 %, trajni nasadi 2,9 % in vodne površine 0,7 %. Ostala zamočvirjena zemljišča predstavljajo le 0,007 %. Vrednosti so bile preračunane glede na celotno občino Novo mesto.

Raven opazovanja:

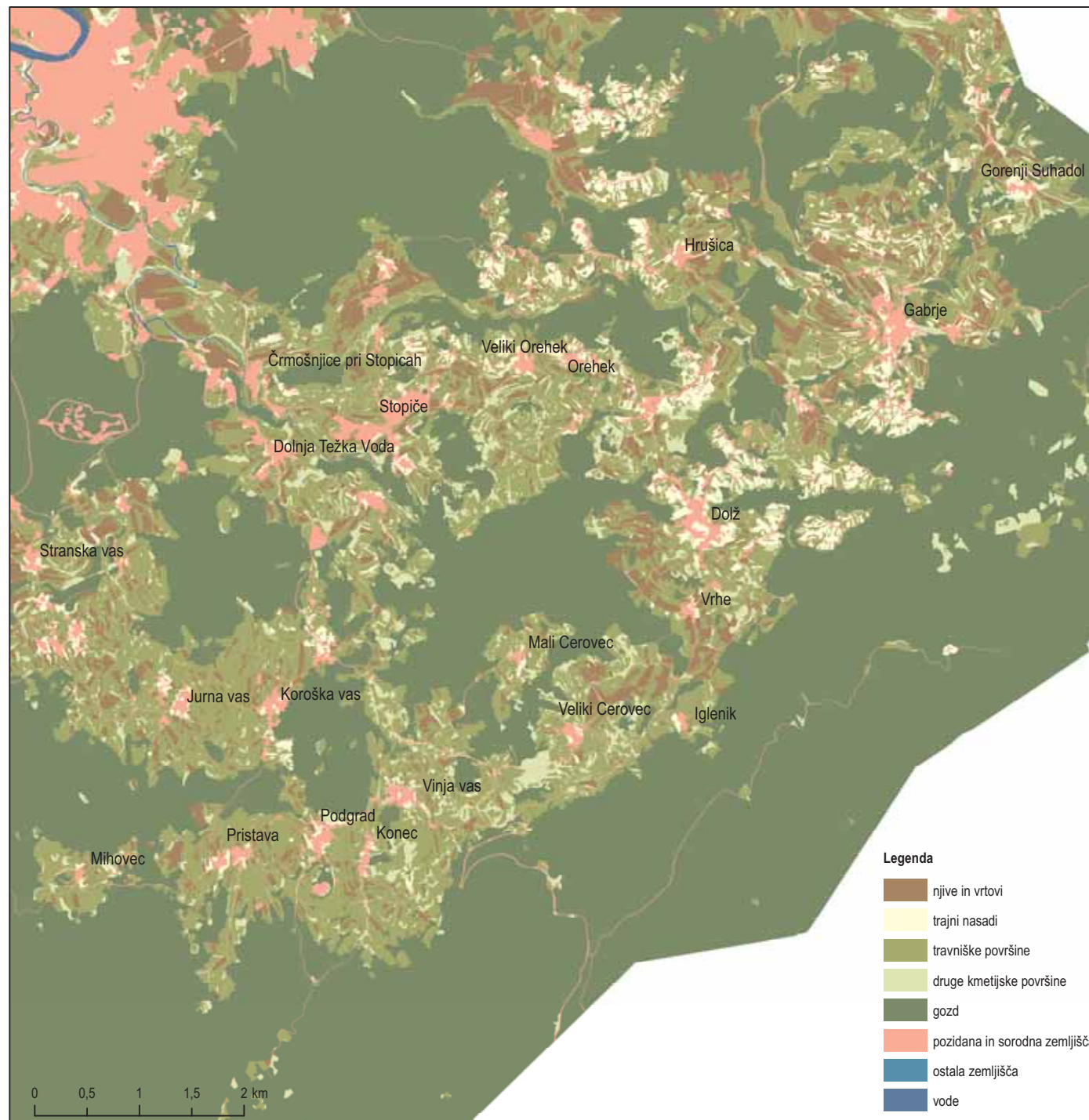
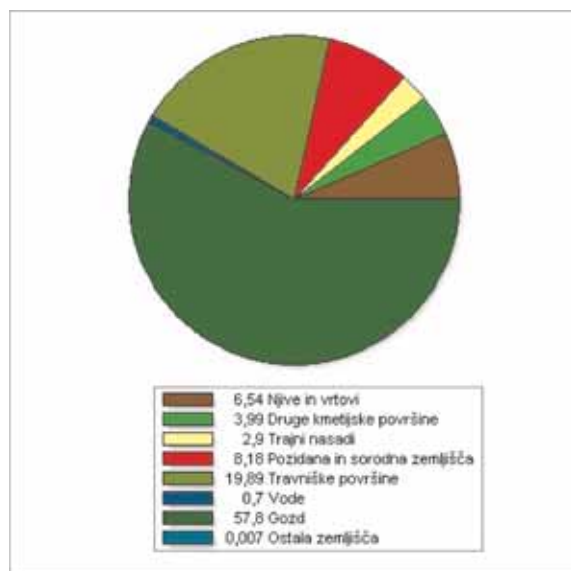
Širše območje obravnavanih krajev v Občini Novo mesto.

Vir podatkov:

Interpretacijski ključ: Podroben opis metodologije zajema dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč. 2013. MKGP http://rkg.gov.si/GERK/documents/RABA_IntKljuc_20131009.pdf (Pridobljeno: 13. 03. 2018)

Metedološka opomba:

Evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč vsebuje podatke o dejanski rabi kmetijskih in gozdnih zemljišč na območju Republike Slovenije. Podatki v evidenci dejanske rabe se zajemajo iz ortofotov (letalskih posnetkov), ki so hkrati tudi podlaga za vpis GERK-ov. Poleg tega se v evidenci rabe upoštevajo tudi drugi podatki, kot npr. ugotovitve terenskih ogledov MKO oz. kontrolnih organov.

Pregled normativnih izhodišč

Občinski prostorski načrt

Mestna občina Novo mesto je leta 2009 sprejela prostorski planski dokument Občinski prostorski načrt Mestne občine Novo mesto (Uradni list RS, št. 101/09 in nadaljnji, v nadaljevanju tudi OPN), ki je nadomestil več kot dve desetletji star prejšnji tovrstni dokument dolgoročni in srednjeročni prostorski plan. Sedaj je, od leta 2015, v pripravi nov dokument. Zato bomo obravnavali verzijo iz leta 2009.

V izhodiščih prostorskega razvoja Občine Novo mesto pripravljavci OPN navajajo, da bo podeželje razvojno območje in kakovostno bivalno okolje, ki bo dopolnjevalo ponudbo Novega mesta kot središča nacionalnega pomena (ter hkrati regijskega in občinskega središča). V skladu s tem se bo zagotovilo:

- prostorske možnosti za razvoj lokalnih središč širšega in ožjega pomena, ki bodo nosilci razvojnih programov in oskrbe v posameznih podeželskih območjih,
- zadržan razvoj podeželskih naselij z zagotavljanjem prostorskih možnosti za gradnjo in za izboljšanje kvalitete bivanja ter z ohranjanjem kakovostne podobe vasi,
- ohranjanje kakovostne krajine in prostorskih razmerij z ohranjanjem kmetijske rabe tal, vključno z ohranjanjem tradicionalne strukture vinogradniških območij kot posebne oblike poselitve ter s preprečevanjem razpršene gradnje oziroma njeno sanacijo.

V ciljih prostorskega razvoja občine je predvideno nadgrajevanje prepoznavnosti prostora Novega mesta in podeželskih območij občine, krajine in grajenih struktur, ustvarjanje novih kvalitete v prostoru in ohranjanje naravnih kakovosti, ki se bodo zagotavljale z usmerjanjem novogradenj predvsem na območja obstoječih naselij, s sanacijo območij razpršene gradnje in drugih razvrednotenih območij, s pazljivim umeščanjem novih ureditev in objektov v krajino ter z ohranjanjem kmetijske rabe prostora in prvin krajinske prepoznavnosti, predvsem vinogradniških območij kot avtohtone oblike poselitve.

Oskrbe, storitvene in družbene dejavnosti se bodo v Občini usmerjale na funkcionalno zaokrožena območja v večjih naseljih kot tudi v Podgradu, Dolžu (naselji vključeni v našo obravnavo). Na podeželju naj bi se spodbujal razvoj tržnih niš v okviru razvoja kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti, povezanih s turizmom in skladnih s cilji ohranjanja narave in varstva kulturne dediščine.

Določena naselja naše obravnave (Podgrad, Dolž) so v OPN prepoznana kot lokalna središča ožjega pomena, ki imajo pomembnejšo funkcijo v omrežju naselij. To pomeni, da je v njih dostopen vsaj eden od pomembnih javnih programov, kot so osnovna šola, osnovne zdravstvene storitve, cerkev s pokopališčem, središče krajevnih skupnosti, trgovina in druge oskrbne ali obrtne dejavnosti, gasilski dom. V teh naseljih se zagotavljajo zadostne površine za širitev stanovanjskih območij in za gospodarske dejavnosti, s čimer se ohranja in krepi njihova vloga kot manjših oskrbnih centrov za podeželsko gravitacijsko zaledje. Druga naselja so pretežno ruralnega značaja in nimajo pomembnejše vloge v omrežju naselij, v njih sta prevladujoča kmetijstvo in bivanje. Ta naselja se razvijajo v okviru prostorskih možnosti, upoštevajoč razvojne pobude in omejitve (velja za vsa ostala naselja naše obravnave).

V lokalna središča, naselja Podgrad in Dolž, se lahko umeščajo le okoljsko in bivanjsko manj obremenjujoče trgovske, storitvene in obrtne dejavnosti ter manjša proizvodnja. V podeželskih naseljih se tako razpoložljiva stavbna zemljišča prednostno namenijo gradnji za potrebe kmečkih in polkmečkih gospodarstev ter za razvoj dopolnilnih dejavnosti, vključno s turistično ponudbo. Dopustne so predvsem dejavnosti, povezane s kmetijstvom, dopolnilnimi dejavnostmi v kmetijstvu ter z bivanjem, po prostorsko - urbanistični preveritvi pa tudi druge dejavnosti, ki niso moteče za kmetijstvo in bivanje, ki so skladne s shemo prostorskega razvoja naselja, usklajene s prostorsko sliko naselja ter za katere je možno urediti dostop in komunalno opremo. Pod temi pogoji se dopusti razvoj centralnih dejavnosti (gasilski domovi, trgovine, osebne storitve, kulturni, vaški domovi ipd.), ki se načrtujejo predvsem v jedru naselja, družbenih dejavnosti (ambulante, šole, vrtci, domovi šolskih in obšolskih dejavnosti, tabori za mlade, izobraževalni tabori ipd.), turističnih dejavnosti v navezavi na celovito ponudbo vasi in okolice (npr. apartmaji kot objekt ali deli objektov za razvoj turizma na podeželju) ter mirna obrt in storitve, ki ne onesnažujejo okolja ter imajo vlogo dopolnilnih dejavnosti v bivalnem okolju. Vse druge dejavnosti, ki so sicer povezane s kmetijskimi ali dopolnilnimi dejavnostmi na podeželju zaradi bližine surovin (žage, proizvodnja lesenih izdelkov, vrtnarije, drevesnice, živinorejske farme ipd.) in lahko pomenijo motnjo za bivalno okolje, se lahko po predhodni prostorski in okoljski preveritvi načrtujejo na lokacijah izven naselja, ob pogoju, da imajo zagotovljeno dobro dostopnost z omrežja javnih poti in možnost za komunalno opremljanje.

Naslednji del se navezuje predvsem na kmetijstvo. Veljali OPN spodbuja vzdrževanje in oblikovanje kulturne krajine, ohranitev poseljenosti, ohranitev kmetijske proizvodnje in zagotavljanje primerne dohodka za kmetije. Ohranjala se bodo kmetijska zemljišča z visokim pridelovalnim potencialom kot virom za izvajanje gospodarske dejavnosti in spodbujala se bo kmetijska raba zemljišč za ohranjanje kakovostne kulturne krajine. Pri nadaljnjem razvoju kmetijstva v občini se zagotavlja prilagajanje naravnim razmeram in hkrati razvijanje novih, tržno zanimivih oblik pridelovanja hrane s poudarkom na sonaravni pridelavi. Sonaravna kmetijska pridelava se spodbuja na zemljiščih in legah z ugodnimi reliefnimi in talnimi razmerami ter z dobro dostopnostjo.

Kmetijstvo na območju bo skrbelo za ohranjanje strukture kulturne krajine zlasti z rednim obdelovanjem kmetijskih zemljišč. Gospodarsko funkcijo v prostoru kmetijska dejavnost opravlja skladno in v sorazmerju s pridelovalnim potencialom kmetijskih zemljišč ob upoštevanju naravovarstvenih in okoljevarstvenih ciljev. Na celotnem območju občine se spodbuja sonaraven način kmetovanja z upoštevanjem kmetijsko – okoljskega programa RS.

OPN spodbuja razvoj kmetijskih dopolnilnih dejavnosti, vezanih na pridelavo kmetijskih pridelkov.

Spodbujalo naj bi se razvoj turizma na kmetijah. Zaradi zagotavljanja prehranske varnosti OPN predvideva ohranjanje obsega in kakovosti kmetijskih zemljišč, primernih za kmetijsko pridelavo. Gozdove, ki so naravni vir in naravno bogastvo, se bo ohranilo ob hkratnem upoštevanju razvojnih potreb gozdarstva in drugih dejavnosti, ki imajo v gozdu oziroma gozdnem prostoru svoj interes. V vaških naseljih in zaselkih s ponudbo turizma na kmetiji se bo zagotavljalo možnosti za širitev kmetij za ureditev nočitvenih kapacitet in za potrebe drugih dopolnilnih dejavnosti, povezanih s turizmom. Zaradi kakovosti in privlačnosti tradicionalne kulturne krajine, ki jo je ustvarilo kmetijstvo kot prostorsko prevladujoča raba prostora v občini, se bo spodbujalo turizem in prostočasne dejavnosti v povezavi s kmetijstvom. Naselja na obrobju predvidenega krajinskega parka Gorjanci se bodo uredila (funkcionalno in oblikovno) kot vstopne točke v območje parka. Med drugimi naselji za ta projekt je tudi naselje Dolž.

OPN predvideva tudi sanacijo nelegalni s prepuščanjem naravni sukcesiji. Prednostno se bodo sanirali površinski kopi pri Mihovcu in Podgradu (naselji naše obravnave). V bližini Podgrada je predvidena ureditev turističnega naselja.

Demografske značilnosti območja

Leta 1931 je na tem območju živel največ prebivalcev. Po 2. Svetovni vojni pa je število prebivalcev začelo upadati tako, da je konec 20. stoletja (podatki za leto 1993) tukaj prebivalo najmanj oseb. Razlogov za to je več, največja sta zagotovo posledica vojne ter industrializacija, zaradi katere se je veliko kmečkega prebivalstva preselilo v urbana območja. Z začetkom novega tisočletja pa zaznamo ponovno rahlo povečanje števila prebivalcev na območju. Ponovno večanje števila prebivalcev lahko pripišemo suburbanizaciji, saj se vedno več ljudi izseljuje iz mesta na podeželje. V letu 2018 je zaznano ponovno rahlo upadanje števila prebivalcev na območju.

Med leti 1931 - 1993 je v vseh naseljih prišlo do zmanjšanja števila prebivalcev. Najbolj se je število prebivalcev zmanjšalo v naseljih Iglenik (-46,8%), Podgrad (-42,2%), ter v Mihovcu (-40,6 %), najmanj pa v naselju Veliki Cerovec in sicer "le" za -10%. V vseh ostalih naseljih se je število prebivalcev zmanjšalo za od -18,7% do -38,8%. Leta 1931 so največ prebivalcev imela naselja Dolž (358 prebivalcev), Vinja vas (199) ter Veliki Cerovec (178), najmanj pa naselji Mali Cerovec (35) in Iglenik (47).

V obdobju 1993 - 2008 je v večini naseljih mogoče zaznati povečanje števila prebivalcev, v nekaterih pa se nadaljuje trend upadanja števila prebivalcev. Najbolj se je število prebivalcev povečalo v naselju Iglenik in sicer za 40%, sledita naselji Mali Cerovec, kjer se je število prebivalcev povečalo za 31,8% ter Dolž (22,1%). Trend upadanja števila prebivalcev v tem obdobju je najbolj opazen v naselju Vrhe, kjer se je število prebivalcev zmanjšalo za 15%, ter v naselju Pristava (-6%).

Za obdobje 2008 - 2018 je mogoče zaznati ponoven negativen trend v številu prebivalstva na območju. Tako kot v prvem obdobju (1931-1993), prevladuje izseljevanje iz vasi Mali Cerovec (-31 %), Mihovec (-16,2%) ter iz Vinje vasi (-12%). V naseljih Pristava (11,6%), Vrhe (7%) ter Podgrad (4,1%) pa se je v tem obdobju število prebivalcev povečalo.

Danes je po številu prebivalcev največje naselje na območju naselje Dolž z 323 prebivalci. Sledijo mu Veliki Cerovec z 139 prebivalci ter Podgrad z 126 prebivalci. Najmanjše naselje, po številu prebivalcev, je Mali Cerovec z 20 prebivalci, z 31 prebivalci pa mu sledi naselje Mihovec ter Iglenik z 34 prebivalci.

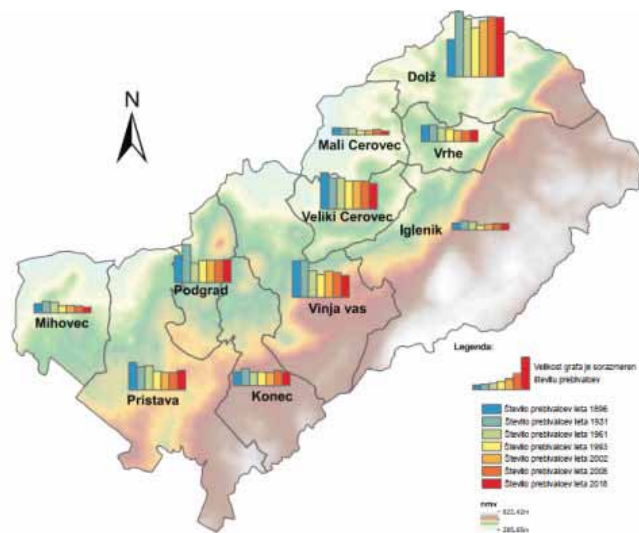
Aktivno prebivalstvo sestavljajo delovno aktivni prebivalci in brezposelne osebe skupaj (SURS). Neaktivno prebivalstvo so osebe, stare 15 let in več, ki niso razvrščene med delovno aktivno prebivalstvo ali brezposelne osebe (SURS).

Za kakovostnejšo interpretacijo smo v grafikonu poleg deleža aktivnega prebivalstva prikazali še delež oseb, ki so mlajše od 15 let, ter delež neaktivnega prebivalstva. V tabeli, pa smo izdelali še časovo primerjavo med vsemi tremi deleži in sicer za leti 2011 in 2016.

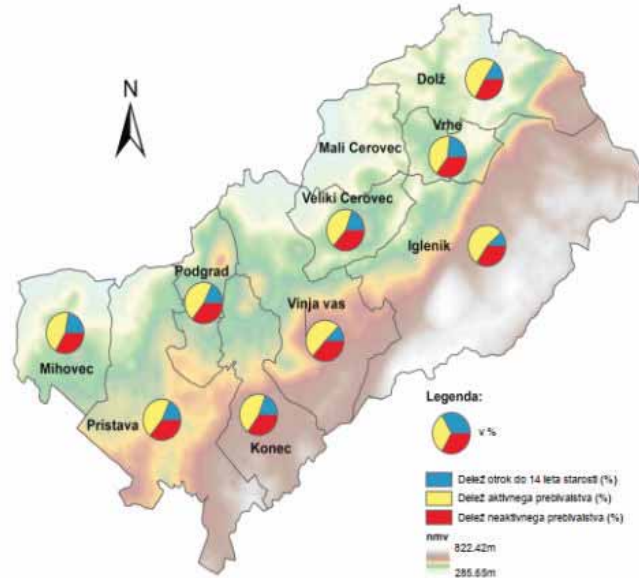
Leta 2016 je največji delež aktivnega prebivalstva imelo naselje Iglenik in sicer 54,28%, sledita mu naselji Vinja vas (51,24%) ter Dolž (51,23%). Najnižji delež aktivnega prebivalstva je tega leta imelo naselje Vrhe in sicer 41,66%. Ostala naselja imajo vsa delež aktivnega prebivalstva okrog 45%. Delež aktivnega prebivalstva leta 2016 v teh naseljih je močno pod povprečjem deleža aktivnega prebivalstva Mestne občine Novo mesto, saj le ta za leto 2016 znaša 62,3% in je za skoraj 3% višji od povprečnega deleža v Republiki Sloveniji (59,6%) (SURS). Tega leta je delež neaktivnega prebivalstva bil najvišji v naseljih Vinja vas (36,36%) ter Veliki Cerovec (36,24%), najnižji pa v naselju Dolž (32,83%). Iz tega lahko razberemo, da je delež neaktivnega prebivalstva v teh naseljih približno enak. Večje so razlike v deležu otrok do 14 leta starosti in sicer je bil največji delež otrok leta 2016 v naselju Vrhe, kjer je bilo skoraj četrtina vseh prebivalcev otrok (23,34%). Sledita naselji Mihovec (22,23%) ter Veliki Cerovec (19,56%). Daleč najmanj otrok je bilo v naseljih Iglenik (11,44%) ter prevsem v naselju Mali Cerovec, kjer je le 5% prebivalcev bilo mlajših od 15 let.

V primerjavi med leti 2011 in 2016 opazimo, da imamo med posameznimi naselji velika odstopanja, saj se je v nekaterih naseljih delež aktivnega prebivalstva močno povečal, v nekaterih pa močno zmanjšal. Tako se je v naselju Iglenik delež aktivnega prebivalstva od leta 2011 do 2016 povečal za 7,41%, v naselju Dolž pa za 5,91%. Na drugi strani pa se je delež aktivnega prebivalstva v naselju Mihovec znižal za kar 15,56%. Za več kot 5% se je znižal tudi v naseljih Veliki Cerovec (-6,47%) ter Pristava (-5,31%). Enako ugotovitev velja tudi za delež neaktivnega prebivalstva, saj se je v enakem obravnavnem obdobju v naselju Mihovec delež neaktivnega prebivalstva povečal za 8,33%, v naselju Iglenik pa za 6,15%. Opazimo povezavo v deležih v naselju Mihovec kjer je močno padel delež aktivnega prebivalstva, v enakem obdobju pa se je močno povečal delež neaktivnega prebivalstva. Zanimiv je primer naselja Iglenik kjer se je povečal tako delež aktivnega kakor tudi delež neaktivnega prebivalstva, za kar sta lahko dva razloga in sicer, da so osebe mlajše od 15 let postali aktivni prebivalci, najstarejši aktivni prebivalci pa neaktivni prebivalci, ali pa so za to krive migracije prebivalstva. Delež otrok do 15 let se je najbolj znižal v naselju Iglenik in sicer za 13,56% ter v naselju Mali Cerovec (5,34%). Najbolj se je delež otrok do

Število prebivalcev

Delež aktivnega prebivalstva leta 2016

Naselje	Število prebivalcev leta										
	1896	1900	1931	1961	1971	1981	1993	2002	2008	2016	2018
Dolž	202	383	354	315	333	270	267	305	326	328	323
Iglenik	37	40	47	42	35	29	25	31	35	35	34
Konec	74	82	91	73	79	78	74	72	83	78	76
Mali Cerovec	38	38	35	35	36	30	22	22	29	20	20
Mihovec	50	112	64	57	49	43	38	41	37	36	31
Podgrad	144	120	206	106	109	120	119	121	121	129	126
Pristava	149	162	126	132	122	116	101	95	95	114	106
Veliki Cerovec	198	198	170	169	155	157	153	153	150	138	139
Vinja vas	198	193	201	145	145	124	123	142	135	121	119
Vrhe	87	99	91	76	60	61	67	59	57	60	61

Naselje	Povprečna rast prebivalstva (%)			Delež otrok do 14. leta starosti v (%)		Delež aktivnega prebivalstva v (%)		Delež neaktivnega prebivalstva v (%)	
	1931	1993	2008	2011	2016	2011	2016	2011	2016
	1993	2008	2018						
Dolž	-24,6	22,1	-0,9	17,52	15,64	45,62	51,53	36,86	32,83
Iglenik	-46,8	40	-2,9	25	11,44	46,87	54,28	28,13	34,28
Konec	-18,7	12,1	-8,4	15,19	19,23	48,1	46,15	36,71	34,62
Mali Cerovec	-37,1	31,8	-31	10,34	5	Z	Z	Z	Z
Mihovec	-40,6	-2,6	-16,2	15	22,23	60	44,44	25	33,33
Podgrad	-42,2	1,7	4,1	14,96	17,83	45,67	46,52	39,37	35,65
Pristava	-19,8	-5,9	11,6	15,74	18,42	50,93	45,62	33,33	35,96
Veliki Cerovec	-10	-1,9	-7,3	18,25	19,56	50,67	44,20	31,08	36,24
Vinja vas	-38,8	9,7	-11,9	14,28	12,39	50,79	51,24	34,93	36,36
Vrhe	-26,4	-14,9	7	24,12	23,34	43,1	41,66	32,76	35

Demografske značilnosti območja

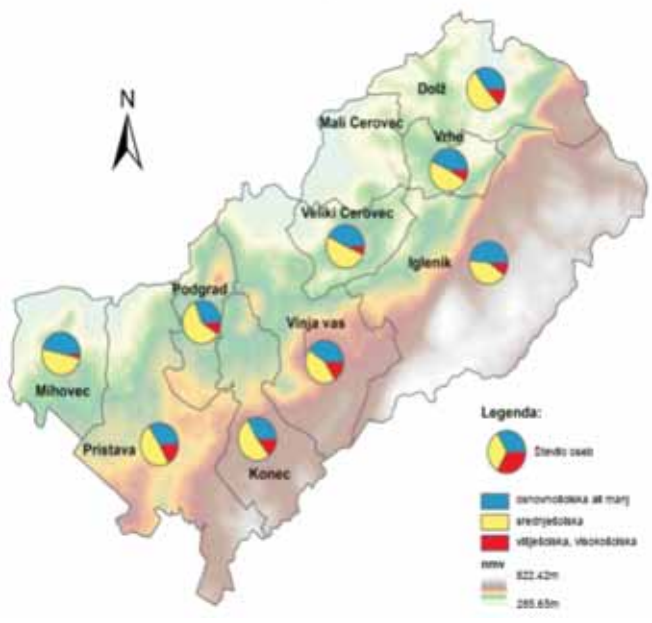
15 leta povečal v naselju Mihovec in sicer za 7,23% ter v naselju Konec za 4,04%.

Tako kot pri analizi delovno aktivnega prebivalstva smo tudi tukaj za kakovostnejšo analizo uporabili podatke dveh različnih let in sicer tudi tukaj za leti 2011 in 2016.

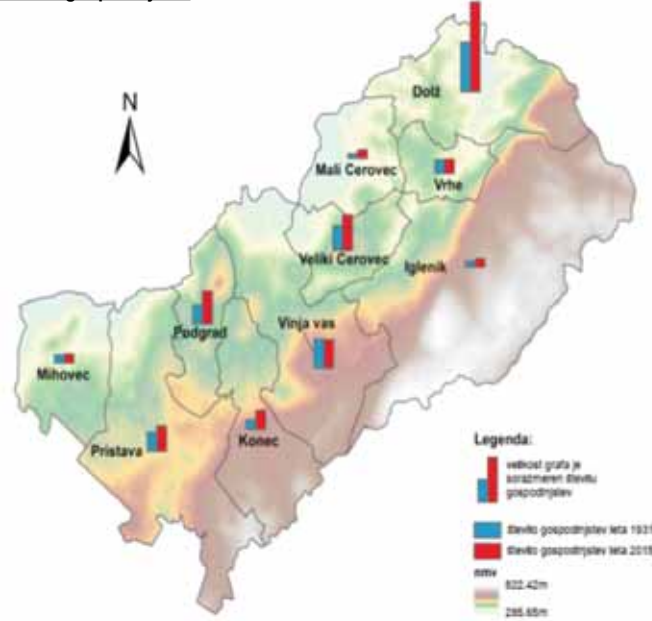
Glede na število prebivalcev lahko opazimo, da ima velik del prebivalstva (30.27%) na tem območju le osnovnošolsko izobrazbo ali še manj. Srednješolsko izobrazbo ima 41% vseh prebivalcev, višješolsko ali visokošolsko pa 9.8%. 18.93% vseh prebivalcev nima nobene izobrazbe oziroma o njihovi izobrazbi ni podatkov. Največ oseb z osnovnošolsko izobrazbo ali manj ima naselje Igljenik, kjer ima takšno izobrazbo 42.85% vseh prebivalcev. Z 36.11% mu sledi naselje Mihovec. Največ oseb s srednješolsko izobrazbo živi v naselju Podgrad, kjer ima takšno izobrazbo skoraj polovica (48.83%) prebivalcev. Z 43.56% in 42.3% sledita naselju Podgrad naselji Dolž in Konec. Najmanj oseb s srednješolsko izobrazbo živi v naselju Vrhe, kjer ima končano srednjo šolo 36.67% prebivalcev. Najbolj izobraženi naselji na proučevanem območju sta naselji Pristava ter Vinja vas kjer ima 14% vseh prebivalcev pridobljeno višješolsko ali visokošolsko izobrazbo. Če primerjamo izobrazbeno strukturo v letu 2011 in letu 2016 vidimo, da se zmanjšuje število oseb z osnovnošolsko izobrazbo ali manj, povečuje pa se delež oseb s srednješolsko ter višješolsko ali visokošolsko izobrazbo.

Za konec se bomo dotaknili še gospodinjstev. Analizirali smo samo število gospodinjstev, ker za bolj podrobno analizo t.j. analiza gospodinjstev glede na število članov, ni bilo na voljo tako podrobnih podatkov (za leto 1931). Leta 1931 je bilo največ gospodinjstev v naselju Dolž in sicer 65. Po številu gospodinjstev je bila na drugem mestu Vinja vas z 38 gospodinjstvi, na tretjem pa Veliki Cerovec z 33 gospodinjstvi. Tistega leta je najmanj gospodinjstev štel naselje Mali Cerovec in sicer le 6, le 2 gospodinjstvi več, torej 8, pa sta bili v naselju Igljenik. Zelo podobna slika je tudi v današnjih časih. Tudi leta 2016 je največ gospodinjstev bilo v naselju Dolž in sicer 118, kar je skoraj 2-krat več kot leta 1931. Na drugem mestu po številu gospodinjstev je sedaj Veliki Cerovec z 47 gospodinjstvi, na tretjem pa Podgrad z 42 stanovanji. Zanimiv primer je Vinja vas kjer je sedaj manj gospodinjstev kot leta 1931 (1931 38, 2016 37 gospodinjstev). V naselju Podgrad se je število gospodinjstev povečalo iz 25 leta 1931 na 42 leta 2016, kar znese 68% povečanje števila gospodinjstev. Še vedno je najmanj gospodinjstev v dveh najmanjših naseljih in sicer je bilo leta 2016 tako v Malem Cerovcu kot v Igljeniku 11 gospodinjstev. Med manjša naselja po številu gospodinjstev sodi tudi naselje Mihovec z 12 gospodinjstvi. Za zaključek smo se odločili, da primerjamo še število prebivalcev in število gospodinjstev za obe obravnavani leti. Povprečno največ oseb v enem gospodinjstvu leta 1931 je živelo v naselju Konec in sicer 7.5 oseb. Z povprečno 5.87 in 5.83 oseb v enem gospodinjstvu sledita naselji Igljenik in Mali Cerovec. Leta 1931 je povprečno bilo manj kot 5 oseb v enem gospodinjstvu le v dveh naseljih in sicer v Pristavi (4.88) ter Podgradu (4.92). Leta 2016 v nobenem naselju v povprečju ni več kot 3.5 oseb v gospodinjstvu. Še najbližje tej številki so v naselju Pristava kjer v povprečju v enem gospodinjstvu živi 3.45 ljudi. Zanimivo, da je leta 1931 v Pristavi povprečno v enem gospodinjstvu živelo najmanj oseb, leta 2016 pa največ. V ostalih naseljih se povprečje oseb v enem gospodinjstvu giba okoli 3 oseb, izjema je Mali Cerovec kjer v enem gospodinjstvu povprečno živi le še 1.81 oseb.

Izobrazbena struktura prebivalstva leta 2016

Število gospodinjstev

Naselje	Stopnja izobrazbe prebivalcev						Število gospodinjstev	
	Osnovnošolska ali manj		Srednješolska		Višješolska, visokošolska			
	2011	2016	2011	2016	2011	2016	1931	2015
Dolž	120	96	130	142	23	37	65	118
Igljenik	11	15	13	13	0	3	8	11
Konec	23	21	39	33	5	9	12	25
Mali Cerovec	2	2	2	2	2	2	6	11
Mihovec	16	13	17	14	1	1	11	12
Podgrad	43	33	56	63	9	10	25	42
Pristava	33	32	46	45	12	16	25	33
Veliki Cerovec	62	47	54	57	5	7	33	47
Vinja vas	48	43	48	46	12	17	38	37
Vrhe	20	20	22	22	2	4	18	19

Tehnični podatki

Raven opazovanja:
Ožje obravnavano območje. 10 vasi na jugovzhodnem delu Mestne občine Novo mesto, pod Gorjanci v neposredni bližini državne meje z Republiko Hrvaško.
Obravnavane vasi: Dolž, Igljenik, Konec, Mali Cerovec, Mihovec, Podgrad, Pristava, Veliki Cerovec, Vinja vas, Vrhe.

Viri in literatura:
- Krajevni leksikon Dravske banovine, 1937
- Krajevni leksikon, 1995
- Statistični urad Republike Slovenija
x Število prebivalcev (2002, 2008, 2011, 2015, 2016, 2017)
http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05C5002S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/25_05C500_prebivalstvo_naselja&lang=2
x Aktivno prebivalstvo (2011, 2016)
http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05G3020S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/20_soc_ekon_preb/03_05G30_aktivnost&lang=2
x Izobrazba (2011, 2016)
http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05G2018S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/20_soc_ekon_preb/01_05G20_izobrazba&lang=2
x Gospodinjstva (2015)
http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05F4005S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/17_Gospodinjstva/20_05F40_Gospodinjstva_NAS&lang=2
- lastni izračuni

Opombe:
- Podatki do leta 2008 ter podatki od leta 2008 naprej niso neposredno primerljivi, zaradi sprememb v pridobivanju / zbiranju podatkov, zato je potrebno rezultate jemati z določenim zadržkom
- znak z v tabeli pomeni, da podatki zaradi prenizkega števila prebivalcev niso javno dostopni zaradi varovanja osebnih podatkov prebivalcev

Merilo kart:

Prometna infrastruktura

Opredelitev:

Na karti je prikazana prometna infrastruktura, ki zajema mrežo državnih cest ter železniško infrastrukturo (potek železnice in večje železniške postaje). To so najpomembnejše oblike transporta na območju. Avtocesta A2, ki povezuje Novo mesto z Ljubljano in z Zagrebom je najbolj obremenjena cesta na območju. Povprečni letni dnevni promet na njej znaša tudi do 30.000 vozil. Relief predstavlja največjo težavo pri umeščanju infrastrukture, kar je dobro razvidno iz karte, saj infrastruktura poteka predvsem po dolinah rek in na uravnanih območjih. Mreža državnih cest je dobro razvejana, kar omogoča precejšno mero dostopnosti

Raven opazovanja:

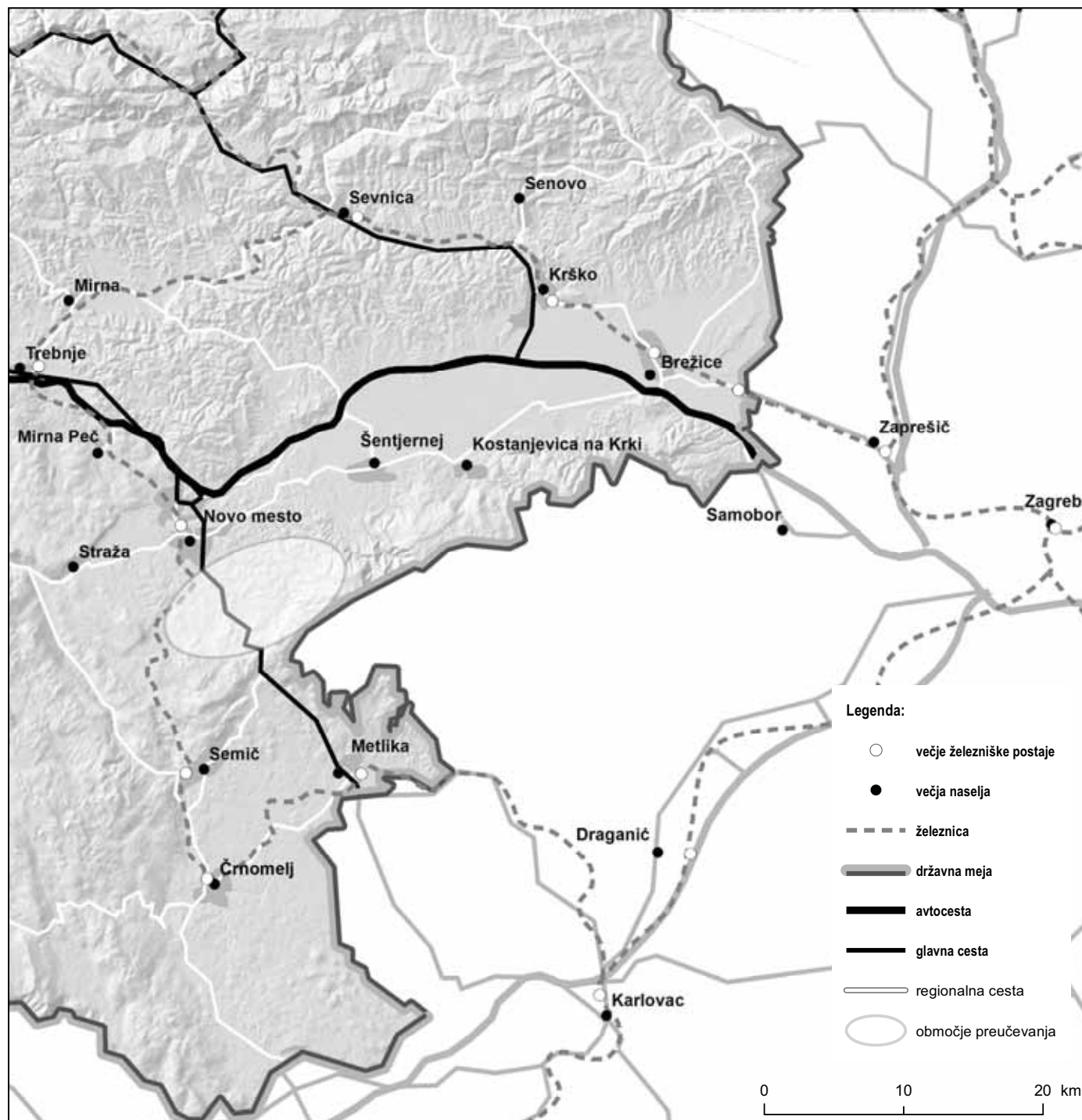
Analiza dostopnosti je izvedena na območju jugovzhodne Slovenije ter dela Hrvaške do Zagreba.

Viri podatkov:

GURS, 2018
OPEN STREET MAP, 2018

Metodološka opomba:

Ceste so zaradi poenostavljenosti prikaza generalizirane.

Prometna dostopnost

Opredelitev:

Na karti so prikazana večja središča ter čas, ki ga z avtom porabimo, ko potujemo iz večjega naselja. Opazimo lahko, da se dostopnost povečuje ob avtocestah in cestah večjega merila. Območje vasi pod Gorjanci ima najhitrejšo povezavo do Novega mesta, v druge kraje pa je najbolj ustrezna povezava preko cest večjega profila. Glede na prometno dostopnost je Novo mesto najboljše središče nacionalnega pomena. Je gospodarsko močno in tako predstavlja zaposlitveno in večjo oskrbovalno funkcijo vasi pod Gorjanci. Gledano iz vidika možnosti za razvoj je današnje omrežje cest precej neučinkovito. Iz območja najbolj oddaljenih naselij traja vožnja do Novega mesta pol ure. Tako se pogreša pa seveda ustrezna povezava na jug in sever (tretja razvojna os), ki bo povečala ekonomsko privlačnost prostora. Danes je to območje idiličnega podeželja, tretja razvojna os pa lahko območje precej strukturira. Turizem je danes vezan predvsem na podeželje. V prihodnosti tako lahko pričakujemo večjo dostopnost območja ter s tem povečano zanimanje za preživljanje prostega časa na tem območju.

Raven opazovanja:

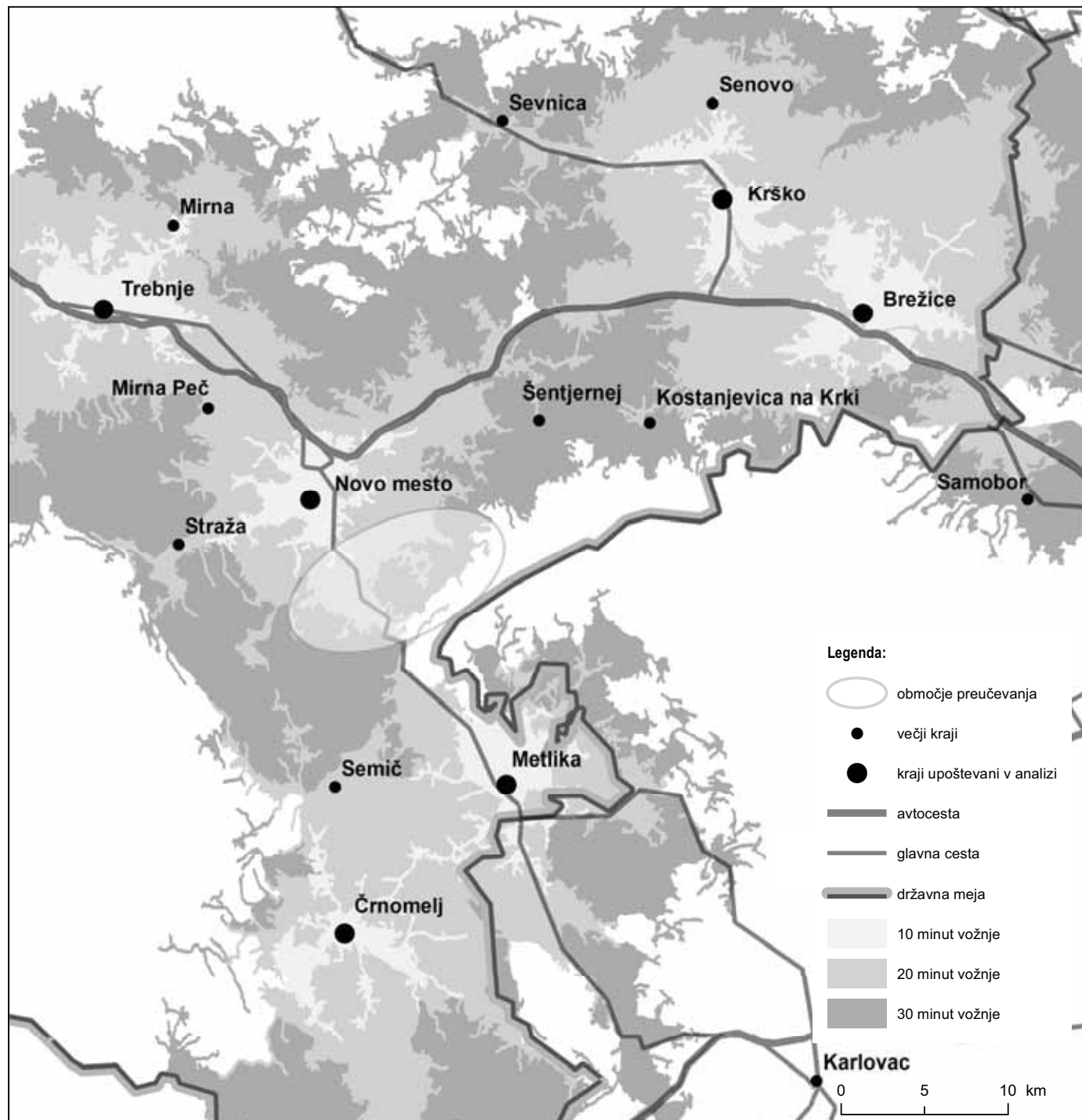
Analiza dostopnosti je izvedena na območju jugovzhodne Slovenije - okolice Novega mesta in obmejnega dela Hrvaške. V analizo so bila zajeta večja naselja, ki predstavljajo zaposlitvena in funkcijska območja tako mest, kot podeželja.

Viri podatkov:

GURS, 2018
OPEN STREET MAP, 2018

Metodološka opomba:

Ceste so zaradi poenostavitvenosti prikaza generalizirane. Dostopnost je prikazana na realnem prometu ob 8 uri zjutraj. To je čas, ko so ceste običajno bolj obremenjene. Upoštevana je realna prometna hitrost - glede na cestnoprometne predpise, hkrati pa je upoštevana tudi običajna obremenitev posameznih cest. V primeru večjih obremenitev se potovalna hitrost zmanjša. Upoštewane so vse javne ceste.

Prometna dostopnost - širše območje

Opredelitev:

Na karti so prikazana večja središča ter čas, ki ga z avtom porabimo, ko potujemo iz večjega naselja. Opazimo lahko, da se dostopnost povečuje ob avtocestah in cestah večjega merila.

Raven opazovanja:

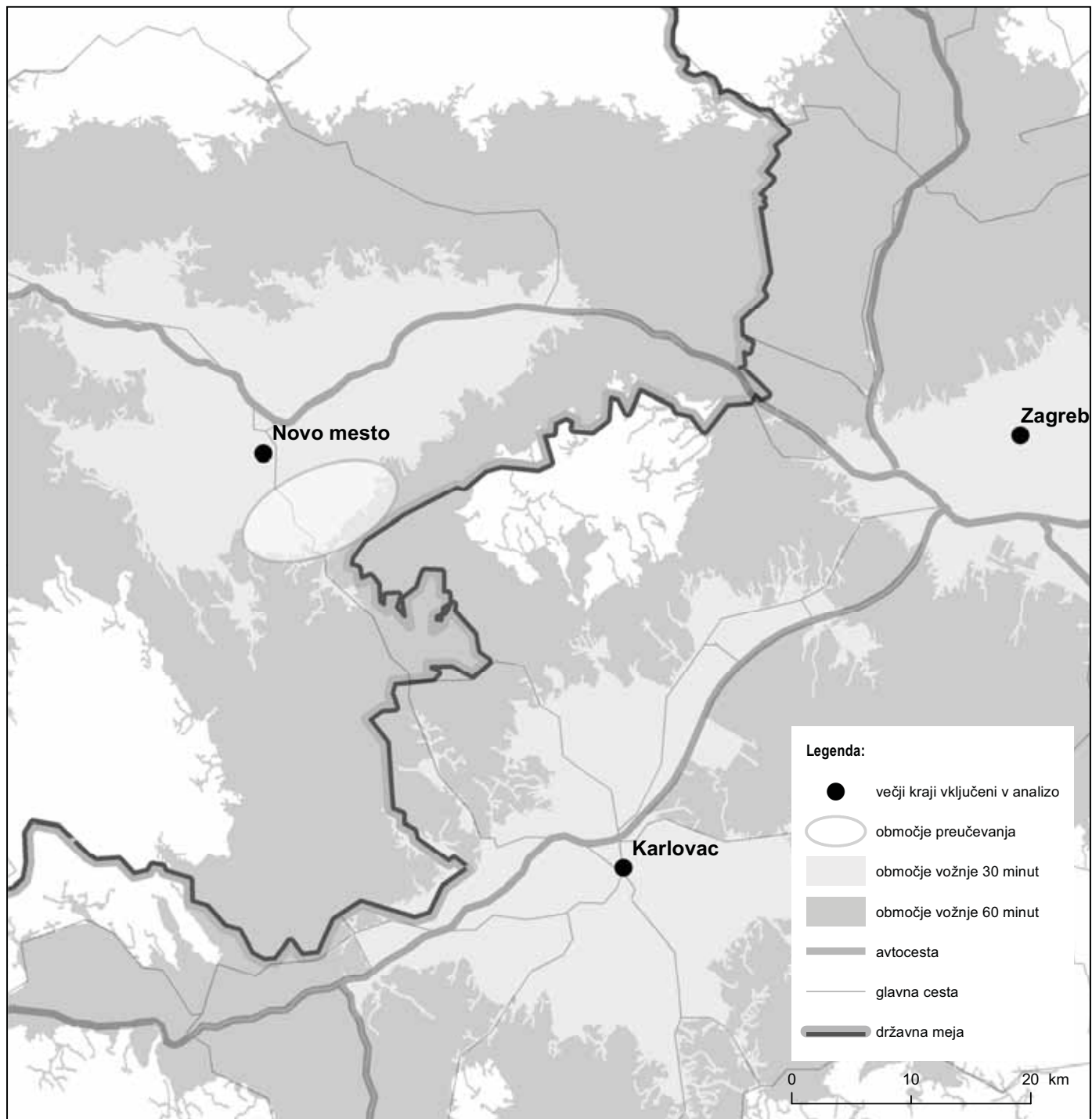
Analiza dostopnosti je izvedena na območju jugovzhodne Slovenije - okolice Novega mesta in obmejnega dela Hrvaške. V analizo so bila zajeta večja naselja, ki predstavljajo območja opravljanja storitev podeželskih naselij.

Viri podatkov:

GURS, 2018
OPEN STREET MAP, 2018

Metodološka opomba:

Ceste so zaradi poenostavitvenosti prikaza generalizirane. Dostopnost je prikazana na realnem prometu ob 8 uri zjutraj. To je čas, ko so ceste običajno bolj obremenjene. Upoštevana je realna prometna hitrost - glede na cestnoprometne predpise, hkrati pa je upoštevana tudi običajna obremenitev posameznih cest. V primeru večjih obremenitev se potovalna hitrost zmanjša. Upoštewane so vse javne ceste.

Morfološka analiza oselitve obravnavanega območja

Opredelitev:

Karta prikazuje morfološko analizo oselitve obravnavanega območja. Opredelili smo morfološke tipe naselij glede na posamezno strukturo znotraj naselja. Upoštevali smo naslednje kriterije: položaj objektov ob prometnici, medsebojni položaj objektov, razvejanost prometnic ter ulični profil. Razpoznali smo na dve skupini razporeditve objektov glede na prostor, in sicer razmestitev objektov v gruči in razmestitev objektov v nizu. Skupine objektov, ki tvorijo naselje smo razdelili v skupine glede na kriterije navedene zgoraj. Te so: Gruča samostojnih objektov ob razvejanih prometnicah (tip A). Objekti so razporejeni v nedoločljivem redu. Zazidava jestrnjena. Položaji objekta so tako rečeno "raztreseni" ob prometnicah. Gruča samostojnih objektov ob prometnici (tip B). Objekti stojijo samostojno ob prometnici, njihov položaj pa ni istosmeren. Objekti med seboj niso enako oddaljeni, niti se položaj enega ne navezuje na položaj drugega. Gručasto razporejene skupine objektov ob razvejanih prometnicah (tip C). Mreža prometnic je zelo razvejana, vendar objekti pri tem tipu ne stojijo samostojno, temveč se jih po nekaj drži skupaj in tako oblikujejo niz objektov. Gručasto razporejeni nizi objektov ob prometnici (tip D). Nizi objektov so gručasto in raznosmerno razporejeni po naselju. Celotno naselje je strnjeno, gosto pozidano. Značilnost je istosmernost objektov v posameznem nizu. Nizi samostojnih objektov ob razvejanih prometnicah (tip E). Objekti so postavljeni v nizu kar pomeni, da so stavbe med seboj enako oddaljene ter postavljene v isti smeri. Nizi samostojnih objektov ob prometnici (tip F). Značilna je postavitev objektov v nizu, ki naj bi bili po celem naselju enaka. Razpršena gradnja (tip G). Objekti so razpšeni po prostoru, brez kakršne koli oblike med objekti ter glede na prometnice. Večje stavbe (tip H). Skupino predstavljajo posamezni večji objekti, kateri izstopajo iz posameznega naselja. Največkrat ti objekti predstavljajo industrijske obrate ali centralne dejavnosti (Vlado Drozg, 1992).

Raven opazovanja:

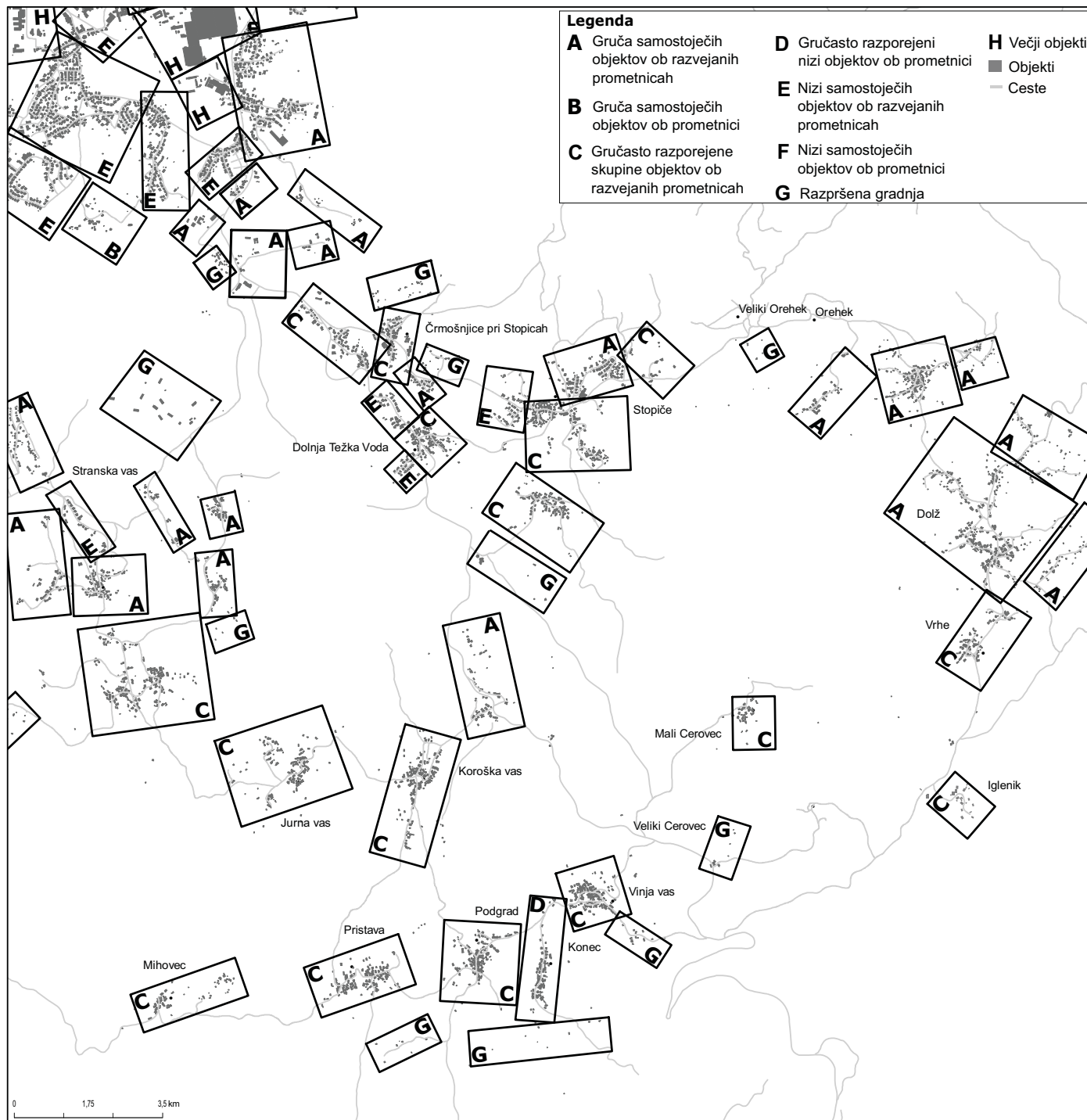
Ožje območje

Vir podatkov:

Google Maps, 2018; GURS; Morfološki tipi vaških naselij v Sloveniji, Vlado Drozg, 1992.

Metodološka opomba:

Na podlagi analize obravnavanega območja smo ugotovili, da je na območju največji delež objekto v skupini gruča posamič stojećih objektov ob razvejanih prometnicah (tip A) ter malo manj v skupini gručasto razporejene skupine objektov ob razvejanih prometnicah (tip C). Na območju Novega mesta zelo izstopa tip E, ki predstavlja nize posamič stojećih objektov

Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost

Opredelitev:

Karta prikazuje območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost. Program razvoja podeželja omogoča tudi izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD). Gre za podporo kmetijstvu na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko pridelavo in na območjih z okoljskimi omejitvami. Namen teh plačil je izravnava stroškov pridelave zaradi težjih pridelovalnih razmer in podpora ohranjanju kulturne krajine in poseljenosti takšnih območij. Izravnalna plačila v veliki meri prispevajo k ohranjanju dohodka in motiviranje kmetov za kmetovanje na teh območjih. V povezavi z osnovnimi načeli dobre kmetijske prakse ta ukrep prispeva tudi k nadaljnji rabi kmetijskih zemljišč in ohranjanju vaških skupnosti, ohranjanju podeželja, ohranjanju in spodbujanju sonaravnih sistemov kmetovanja ter zagotavljanju kmetovanja na območjih s posebnimi omejitvami. Hkrati pa ima ukrep tudi pozitiven socialni vpliv na ohranjanje poseljenosti podeželja.

Raven opazovanja:

Širše območje občine Novo mesto

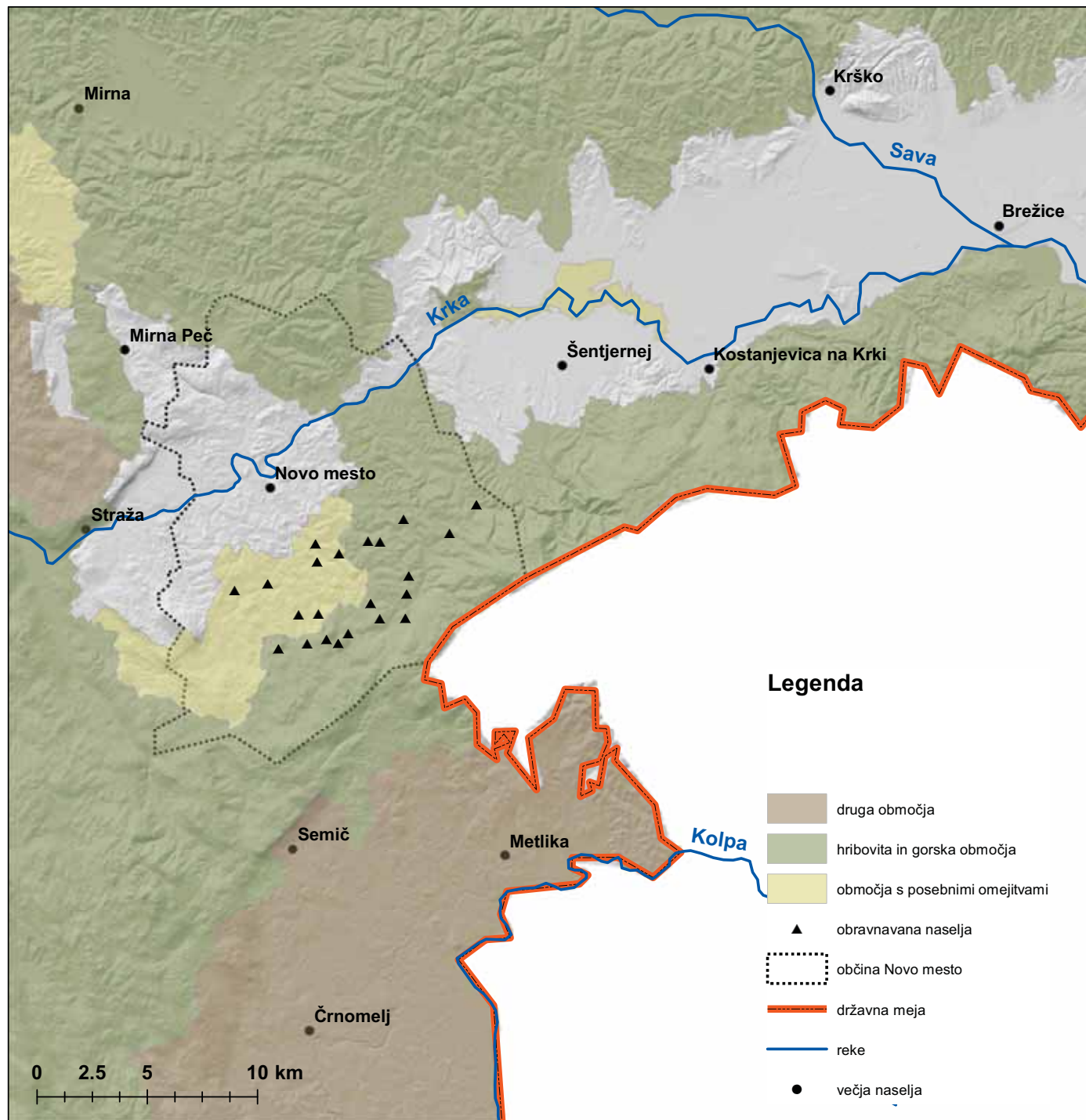
Viri:

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2012; Geodetska uprava Republike Slovenije, 2012.

Metodološka opomba:

Podatke za analizo OMD smo pridobili na spletni strani MKGP. Prikazali smo jih na podlagi, ki prikazuje razgibanost terena, saj relief v večji meri generira OMD.

OMD delimo na: območja s posebnimi omejitvami, na hribovita in gorska območja ter druga območja.

Območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiklo Slovenijo

Opredelitev:

Karta prikazuje podatke, ki izhajajo iz uredbe o območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiklo Slovenijo. Ta uredba določa območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiklo Slovenijo zaradi pridelovalnega potenciala kmetijskih zemljišč, njihovega obsega, zaokroženosti, zagotavljanja pridelave hrane ali celovitega razvoja podeželja in krajine.

Iz podatkov je razvidno, da območje oči-ne Novo mesto spada pod izjemno pomembna območja in zelo pomembna območja. Izjemno pomembna območja so tista za katera so značilna ravninska območja sklenjenih kmetijskih površin, rahlo valovita ravninska območja na prehodu iz ravnine v gričevnato oziroma hribovito zaledje ter zaokrožena območja kmetijskih površin na rečnih terasah, obrobjih kotlin, podoljih, kraških poljih, uvalah. Zaradi velikih sklenjenih kmetijskih površin v ravnini so območja izjemno primerna za pridelavo poljščin ter omogočajo najširši izbor kmetijskih tehnologij in ekonomsko učinkovito kmetijstvo. Zelo pomembna območja pa so tista območja, za katera so značilna uravnana dna oziroma ožje doline večjih rek, gričevnat svet s kmetijskimi zemljišči v dnu dolin, na pobočjih in grebenskih izravninah, reliefno razgibana, gričevnata območja ter območja kmetijskih površin, ki obkrožajo gozd.

Raven opazovanja:

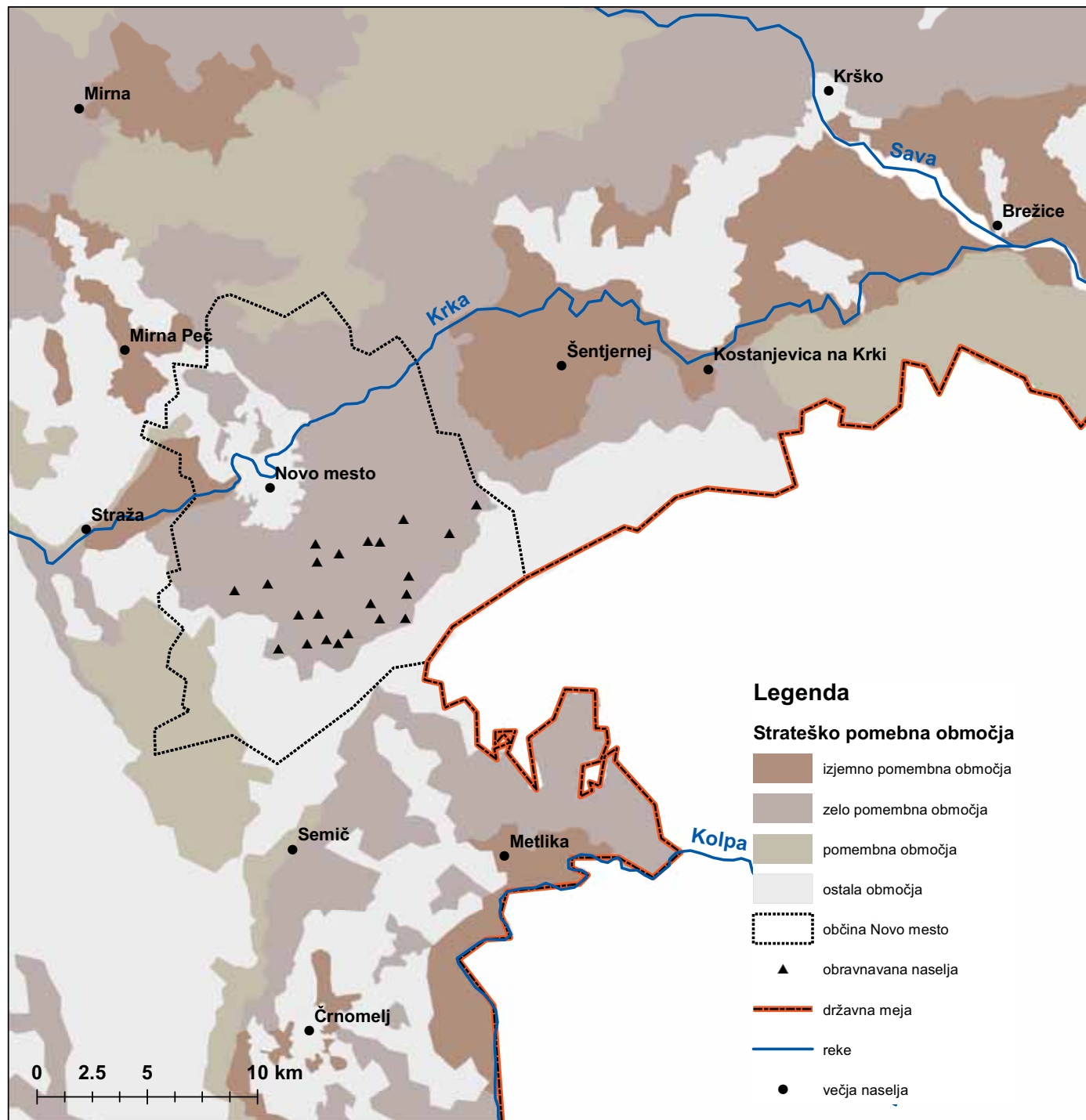
Širše območje občine Novo mesto

Viri:

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2016; Geodetska uprava Republike Slovenije, 2012.

Metodološka opomba:

Podatke, za prikaz območij za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za RS, smo pridobili na spletni strani MKGP. Prikazali smo le tip dotičnih območij.

Analiza parcelne strukture (stanje in spremembe skozi čas)

Opredelitev:

Na poljsko razdelitev Gorjancev so vplivali različni dejavniki: naklon, kraški pojavi in nadmorska višina. Na franciscejskem katastru so prikazane zaokrožene kategorije rabe tal. Na območju Gorjancev so velike sklenjene površine gozda. Tu so parcele velike, s prevlado gmajn (na karti oznaka GW). Okoli naselij so parcele zelo razdrobljene. Na obravnavanem območju prevladujejo grude, medtem ko je delež dolgih njiv in jermenov majhen. Zemljiška razdelitev in podoba naselij sta tesno povezani. Gručaste vasi so izraz kolektivnega in nesistematičnega agrarnega režima, kar se kaže v nesistematični razdelitvi polj. Na hribovitem in grbinastem svetu se vežejo z gradami. V obdobju 200 let ni prišlo do večjih posestnih sprememb. Spremembe, ki jih prikazuje spodnja karta so vezane na stare gmajne, kjer je bila zemlja nekoč skupna, zdaj pa je razdeljena. Parcelacije, ki so bile na teh območjih v poznejšem času so doprinesle k bolj urejeni strukturi parcel. Nekatera večja sklenjena območja bivših gmajn so danes pod lastništvom občine. Obravnavano območje ni bilo deležno agrarnih operacij. Priporočljive bi bile komasacije zemljišč, saj bi povečale kmetijsko produktivnost, skrajšale dostop lastnikov do parcel, povečala bi se povprečna velikost parcel itd. Agrarne operacije bi doprinesle k večjemu številu urejenih mej, ki je trenutno na tem območju zelo majhno.

Raven opazovanja:

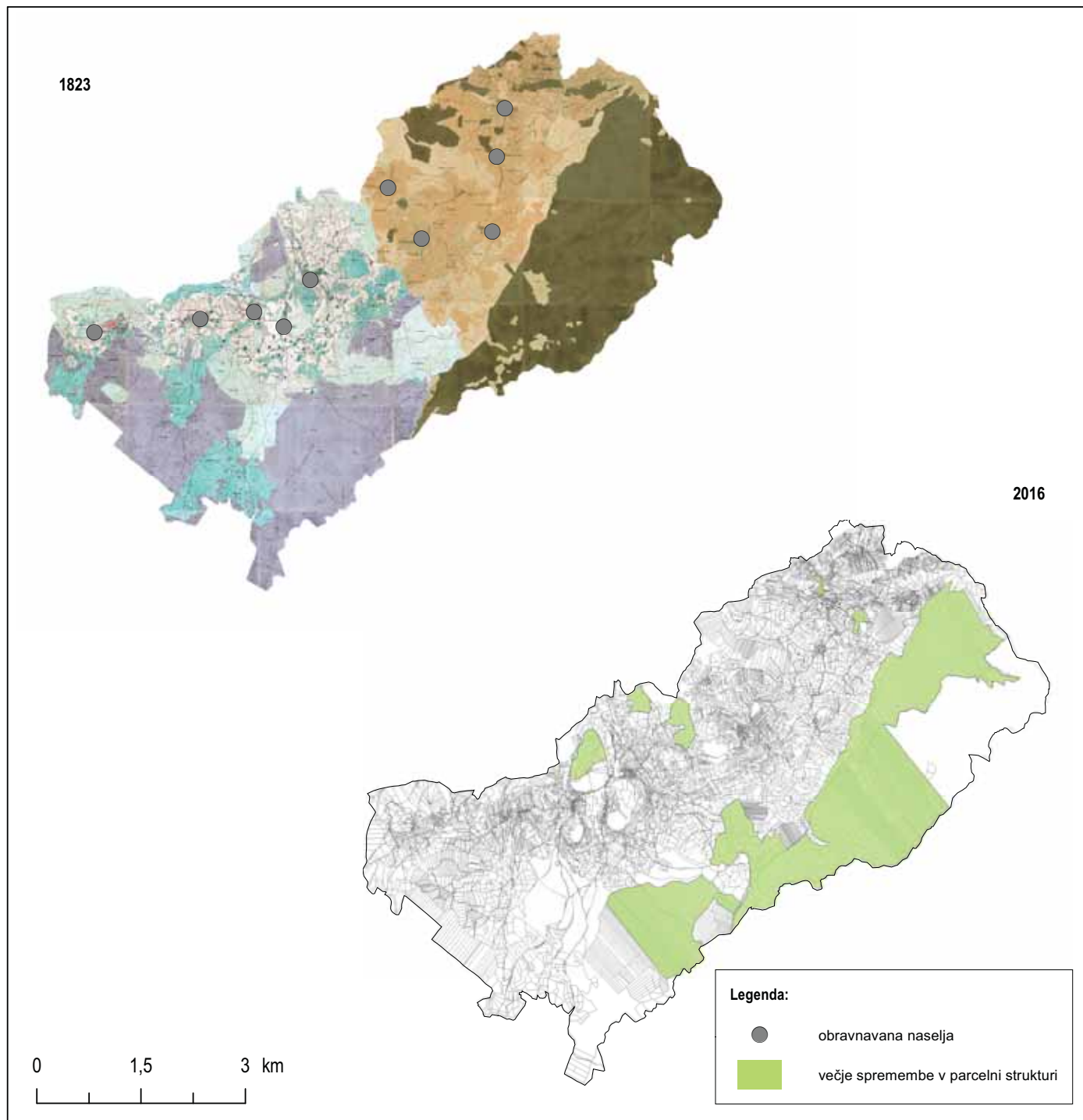
Katastrski občini (k.o.) Cerovec 1489 in Vinja vas 1501.

Vir podatkov:

Franciscejski kataster, 1823 in ZKP, 2016.

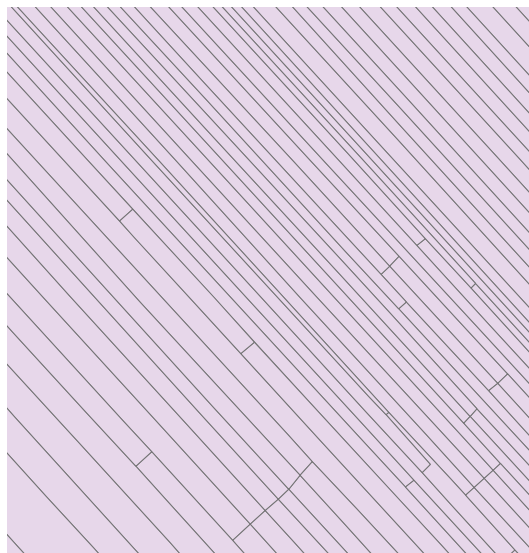
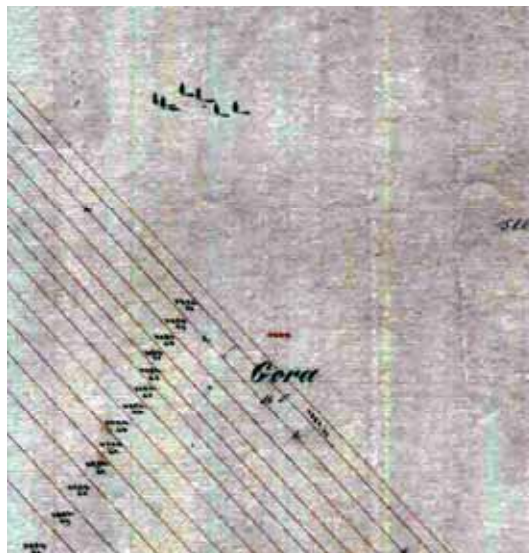
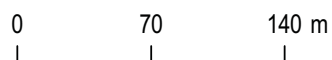
Metodološka opomba:

Franciscejski prikaz in zemljiškokatastrski prikaz kažeta spremembe parcelnih meja, ki so se zgodile v 200 letih. Označili smo območja kjer so bile spremembe najboljše.

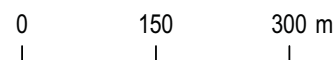

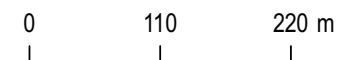
Karti prikazujeta naselje Veliki Cerovec. V obdobju 1823-2016 ni prišlo do večjih sprememb. Prometne povezave so v enakem obsegu. Povečal se je delež stavb. Zemljiške parcele so še vedno nepravilnih oblik. Opazno je združevanje parcel in tako povečevanje povprečne velikosti parcele.

Na južnem delu k.o. Vinja vas so obsežne površine gozda. Danes so vse parcelirane na ozke dolge parcele,

Na kmetijskih površinah obravnavanih naselij je veliko vrtač. Leta 1823 je bila prikazana vrtača gozdnata in brez obdelovalnih površin. Karti prikazujeta, da je parcelna struktura skozi vsa leta ostala skoraj enaka. Razlog so slabe kmetijske razmere.

Analiza Gospodarstva v Občini Novo mesto in njeni okolici

Opredeležitev:

Največ, kar 3007, podjetij je registrirano v občini Novo mesto. Sledita ji občini Krško in Brežice. Novo mesto je ena večjih slovenskih mestnih občin in prestolnica Jugovzhodne regije Slovenije. Večina občanov je zaposlena v domači občini. V Novem mestu najdemo tudi sedeže štirih paradnim konjem slovenskega izvoznega gospodarstva; Krka d.d., Revoz d.d., Adria Mobil d.o.o. in TPV d.o.o.

Na območju obravnave se nahaja tudi veliko lesne in posledično papirne industrije, saj je območje na jugovzhodnem delu bogato z gozdom. Opazimo tudi veliko kovinske in strojne industrije ter nekaj večjih slovenskih tekstilnih podjetij. V Krškem se nahaja tudi edina jedrska elektrarna v Sloveniji, opazimo pa tudi hidroelektrarne in termoelektrarne.

Raven opazovanja:

Občina Novo mesto z okoliškimi občinami.

Vir podatkov:

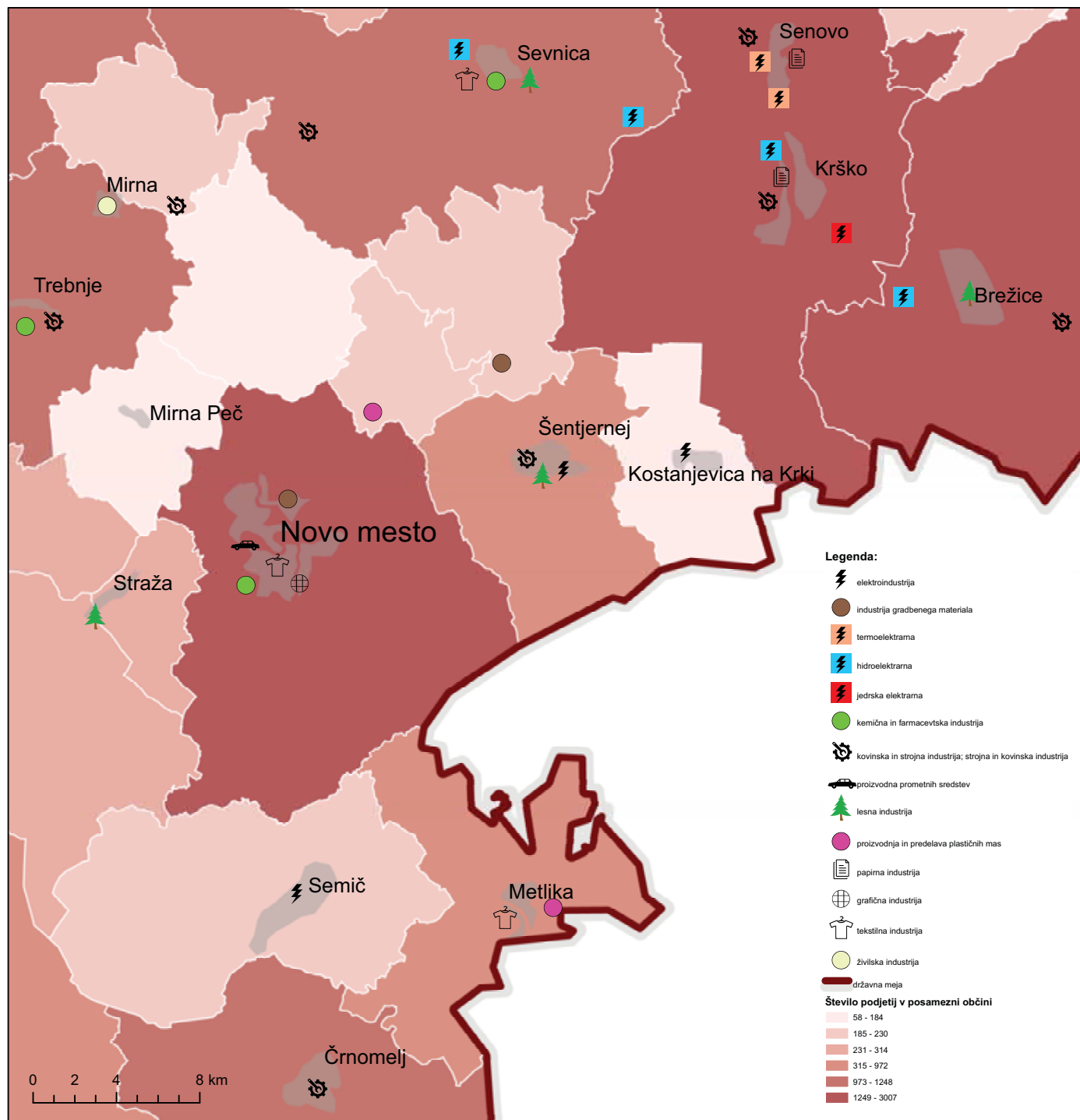
Statistični urad Republike Slovenije, podatki za leto 2016

GURS

Geodetski inštitut Slovenije. 2010. Atlas sveta. Mladinska knjiga, Ljubljana

Metodološka opomba:

Karta prikazuje število podjetij po posameznih občinah v letu 2016 in gospodarske panoge, ki so najbolj pomembne v posameznem kraju. Občine obarvane s temnejšo barvo imajo registriranih več podjetij.

Analiza turizma v Občini Novo mesto in njeni okolici

Opredeležitev:

Turizem na obravnavanem območju se deli v štiri skupine: turizem ob Krki, kulturna dediščina, Gorjanci in vinogradi/zidanški turizem s kulinariko in cvičkom. Ob reki Krki se razvija potencial rekreacijskega turizma vključno s kopalnimi območji in območji za čolne. v bližini se nahajata dva večja kompleksa bazenov, Šmarješke toplice in Dolenjske toplice.

Kulturna dediščina se koncentrira predvsem v Novem mestu, kjer je bogata arheološka dediščina, veliko spomenikov in urejeni muzeji. Poleg tega se severovzhodno od Novega mesta na otoku reke Krke nahaja znan grad, Grad Otočec skupaj z grajskimi vrtovi. Ob gradu je urejen tudi pustolovski park, v bližini pa se nahaja tudi igrišče za golf. V naselju Kostanjevica ob Krki najdemo samostan in kiparski simpozij Forma viva.

Pohodništvo je razvito na območju Gorjancev, kjer sta najbolj obiskani planinski koči (Pri Gospodični in Dom pri Svetem Miklavžu). Od planinskih koč naprej se nahaja najvišji vrh Gorjancev, imenovan Trdinov vrh. Leži tik ob meji s sosednjo državo Hrvaško, poleg pa najdemo tudi ostanke pragozda. Pohodne poti povezujejo celotno območje in vse pomembnejše turistične točke. V severnem delu Gorjancev se nahajata dve večji in turistično pomembnejši podzemni jami. Zahodno od Novega mesta se nahaja izvorna dolina reke Temenice imenovana Luknja, urejena s pešpotjo.

V bližini Novega mesta se nahaja športno letališče, v Šentjernej pa hipodrom. Zelo pomembna turistična dejavnost obravnavanega območja pa je povezana z vinogradništvom. Najbolj znan okoliš, skupaj z zidanicami, imenovan Trška Gora, se nahaja severno od Novega mesta. Poleg značilnega vina cviček imajo tudi kulinarično ponudbo v značilnih zidanicah.

Raven opazovanja:

Občina Novo mesto z okoliškimi občinami.

Vir podatkov:

GURS, 2018

<http://visitnovomesto.si>, 2018

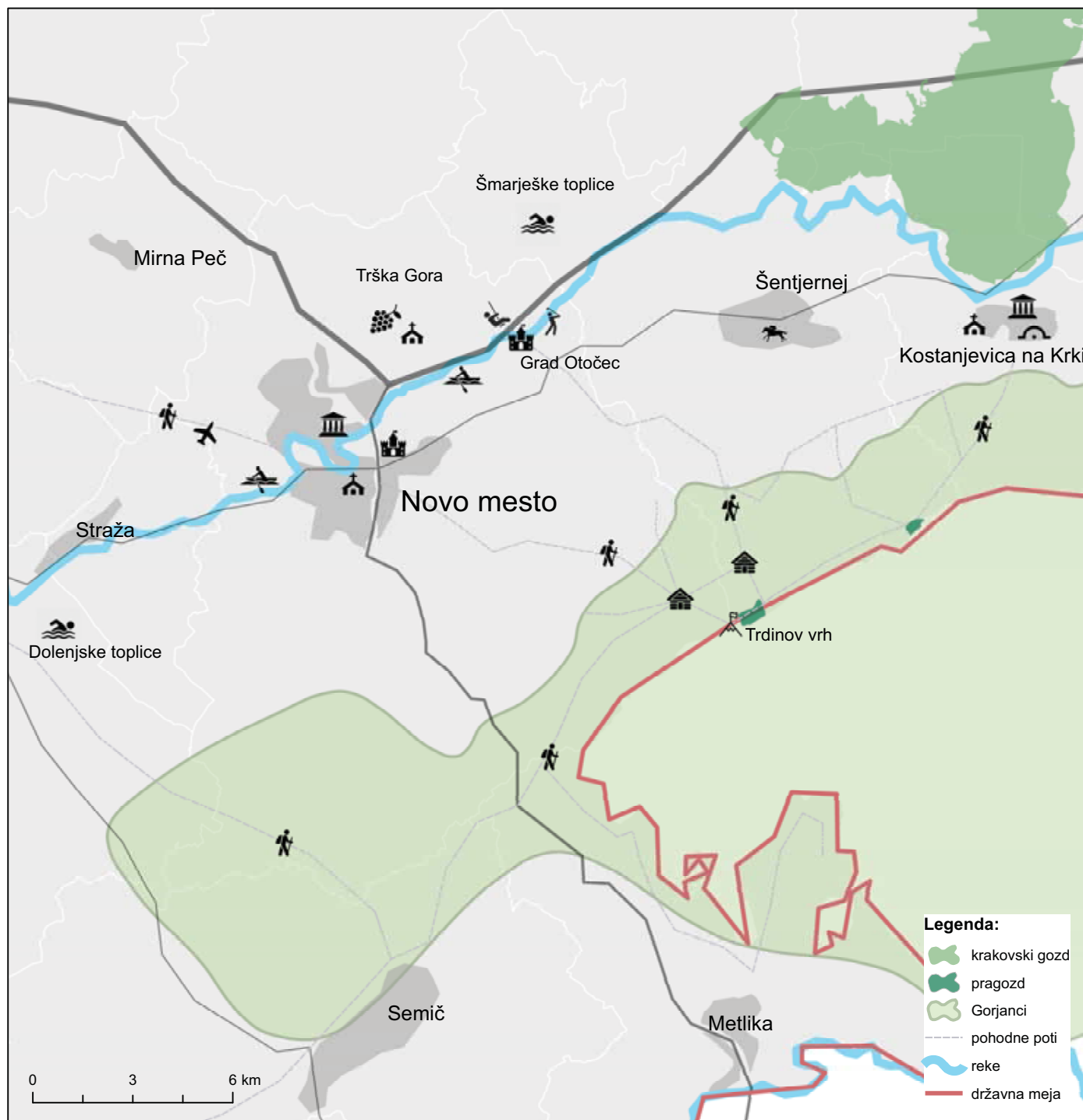
Strategija razvoja turizma v MONM 2020

Metodološka opomba:

Karta prikazuje turistične dejavnosti na območju občine Novo mesto in njene okolice. Prikazane so najbolj obiskovane in najznamenitejše turistične točke. Kot podloga so prikazane tudi nekatere naravne znamenitosti, ki vplivajo na razvoj turizma.

Turistične znamenitosti

	grad		Trška Gora		pohodne poti		hipodrom
	cerkev		koča		pustolovski park		športno letališče
	muzej		turistična jama		golf igrišče		toplice
	čolnarna		vrhovi				

Analiza širšega obravnavanega območja - Krajski tipi

Opredelevitev:

Karta prikazuje krajske tipe, kakor so jih opredelili na Oddelku za krajinsko arhitekturo, Biotehniške fakultete, Univerze v Ljubljani.

V osnovni delitvi na krajske tipe območje zajema krajine subpanonske regije in kraške krajine notranje Slovenije.

Krajske vzorce kraške notranje Slovenije oblikuje izrazit kraški relief s kopastimi vrhovi ali posameznimi hrbti, ki se razvijajo v dinarski smeri in jih preraščajo strnjeni gozdovi. Med njimi so kraška polja. Planotast svet se oblikuje bodisi kot tipičen kraški svet z vrtačami in drugimi geomorfološkimi oblikami ali kot mehak valovit svet, kjer je osnovna kamnina mehkejša. Osnovni vzorci kraškega sveta notranje Slovenije so: kopasti vrhovi poraščeni s strnjnim gozdom, kraška polja, mehak valovit svet planot, planotast svet s kraškim reliefom ter kraške doline in podolja.

Subpanonske krajine Slovenije opredeljuje podnebje, ki ga smatramo za vinogradniško. Vinogradi so lahko samo na južnih močnejše osončenih prisojnih legah. Tako se hkrati s podnebjem kot ustvarjalec krajinske podobe izraža tudi relief. Ta narekuje delitev na tri osnovne tipološke enote: ravnino, obvodni poplavni svet in gričevje. Podnebje skupaj z reliefom opredeljuje tudi rabo prostora. Izstopa njivski svet v ravninah, gozd v poplavnih ravninah, sadno drevje in vinogradi na prisojnih pobočjih. Severna pobočja prerašča gozd. Na manjših izravnavah in ozkih dolinah se oblikujejo njive in travniki. Poselitev je v ravnini v vzdolžnih vaseh, na gričevju pa po slemenih. Osnovni vzorci subpanonskega sveta Slovenije so: vzorec ravninskega njivskega sveta, vzorec obvodnega sveta - poplavni logi, vzorec močvirnega sveta s posameznim

Raven opazovanja:

Širše območje Gorjancev.

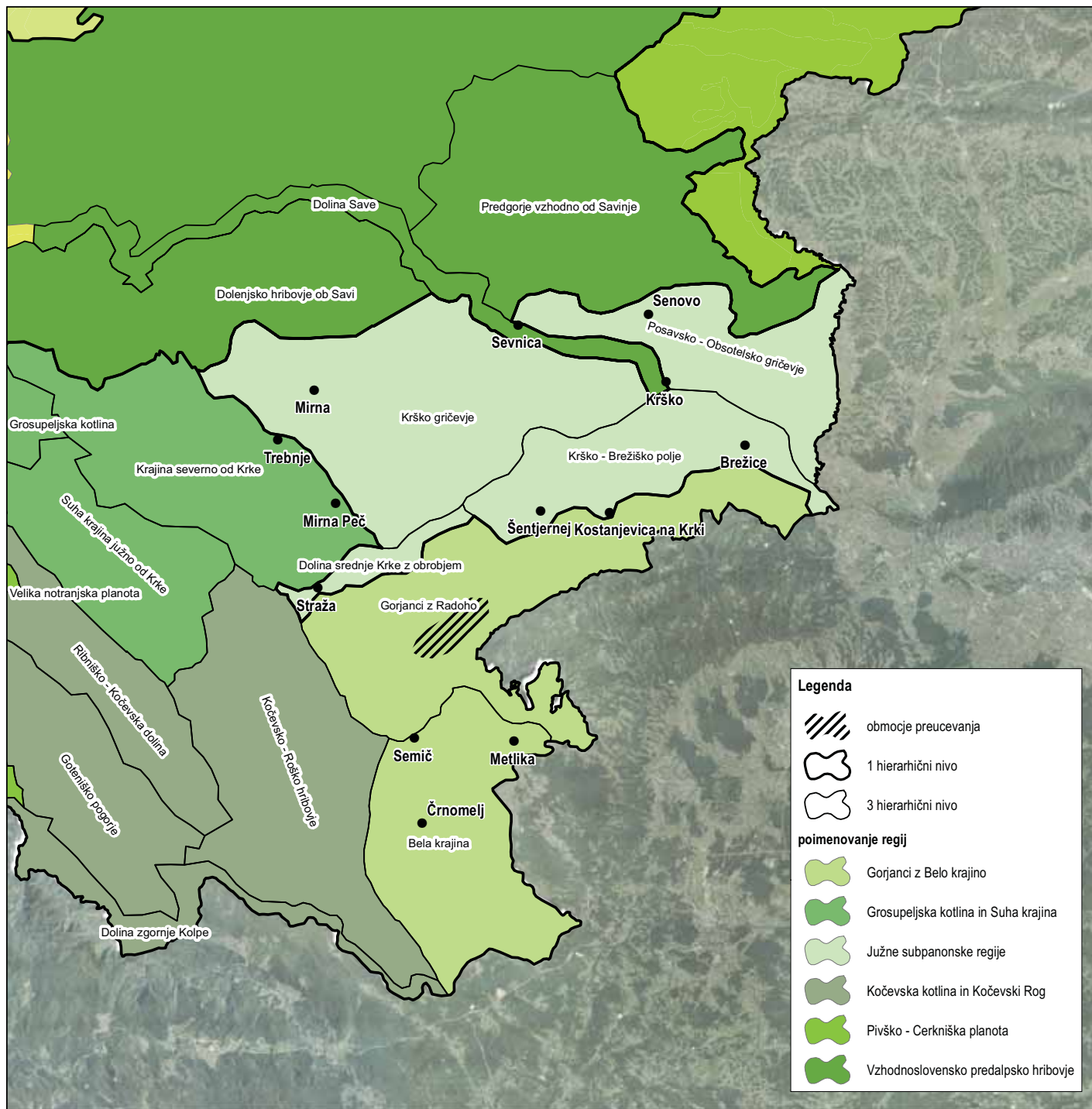
Metodološka opomba:

Osnovo regionalizaciji na prvi in drugi hierarhični ravni predstavljala tista iz leta 1972, ki jo je predlagal Svetozar Ilešič. Te dve ravni upoštevata predvsem podnebne razmere in geološke značilnosti. Tretja hierarhična raven upošteva tudi merila makroreliefa. Na zadnji, četrti, ravni je najpomembnejše merilo krajinska podoba. Na tej stopnji imajo enote v največji meri enotno krajinsko podobo, ki jo določajo krajski vzorci.

Na karti so z barvo označene enote drugega hierarhičnega nivoja. Imena označujejo enote tretjega hierarhičnega nivoja.

Vir:

Marušič, J., Ogrin, D., Jančič, M., 1998. Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji. Metodološke osnove. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor RS, Urad RS za prostorsko planiranje, 117 str.

0 5 10 20 km

ANALIZE NASELIJ

Naselje Dolž

Opis naselja Dolž

Dolž je razloženo naselje z gručastim jedrom v mestni občini Novo mesto. Gručasti del predstavlja skupina starejših hiš južno od cerkve. Današnje središče naselja se nahaja ob cerkvi sv. Kozme in Damijana s pokopališčem in podružnični šoli. Dolž je od Novega mesta oddaljen 12 km. Vas se nahaja v t.i. Podgorju, ki predstavlja položen gričevnat svet z nadmorskimi višinami med 250 in 400 m ter obsega vasi na severni strani vznožja Gorjancev, ki se dvigajo nad višino 1000 m. Večina hiš je nanizanih na grebenu gričevja. Na pobočjih usmerjenih proti jugu so se ohranili številni vinogradi, ki skupaj z menjavanjem travnikov, njiv ter na severnih pobočjih gozdov, ustvarjajo značilno kulturno krajino. Slednjo ohranjajo kmetje, vendar je v zadnjih letih vidno pospešeno zaraščanje nekaterih kmetijskih zemljišč.

Območje naselja Dolž spada pod župnijo Stopiče. Prav tako je matična šola podružnice v Dolžu, Osnovna šola Stopiče. Do leta 1962 je bila šola samostojna, nato pa je postala podružnica šole Stopiče, ki se nahaja 5 kilometrov v smeri proti Novemu mestu. V podružnični šoli poteka kombiniran pouk do vključno 4. razreda. Šolo v šolskem letu 2018/2019 obiskuje 31 učencev, iz vasi Dolž, Zajčji Vrh, Sela pri Zajčjem Vrh, Vrhe in Igljenik, Veliki Cerovec, Veliki Orehek in Pangrč Grm. Prav tako se v šoli nahajata tudi dva oddelka vrta. Za otroke skrbi 9. zaposlenih učiteljev in drugih sodelavcev.

V vasi že več kot osemdeset let deluje Prostovoljno gasilsko društvo Dolž, v katerega so vključeni vaščani različnih starostnih skupin. Glede na velikost naselja, je le-to dobro opremljeno z dejavnostmi, saj je prisotna bencinska črpalka, ter manjša kmetijska zadruga in dve gostilni. Osnovne življenjske potrebe so na voljo v dveh manjših trgovinah. Večje oskrbovalno središče za naselje predstavlja Novo mesto, ki predstavlja tudi največje bližnje zaposlitveno središče za prebivalce Dolža.

Površine s športnimi igrišči in otroškim igriščem predstavljajo mogoče preživljanje prostega časa za domačine. Na drugi strani Gorjanci predstavljajo priljubljeno turistično točko za širše območje Dolenjske. Z Dolža potekajo do Gospodične in še naprej do Trdinovega vrha številne markirane poti, na katerih so pohodniki poplačani s pogledom na ohranjeno naravo, z vrha Gorjancev pa s čudovitim razgledom po Dolenjski.

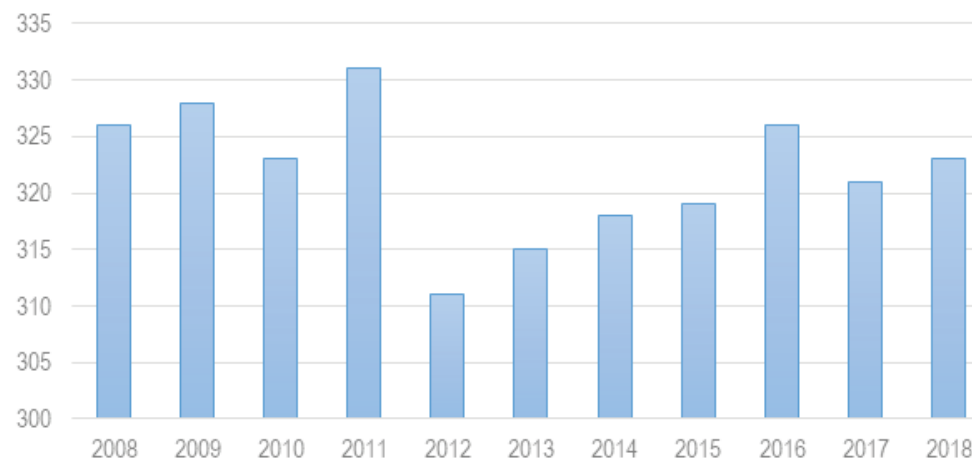
Demografija

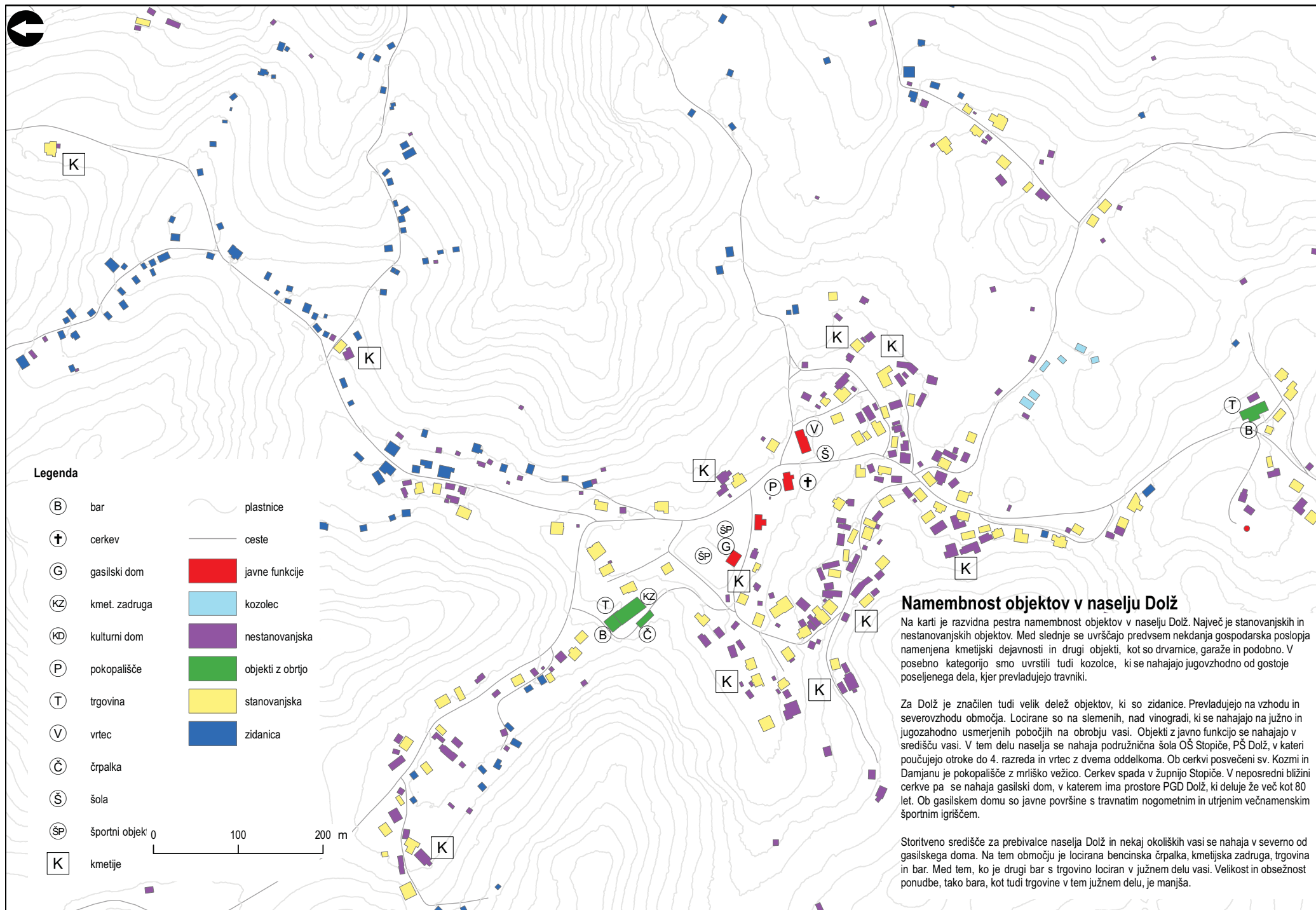
V naselju je v letu 2018 prebivalo 323 prebivalcev. Gre za največje naselje med desetimi obravnavanimi naselji v naši nalogi. V naselju živi 165 moških in 158 žensk. Največ prebivalcev (35 ali 11% prebivalstva) pripada starostni skupini 50 do 54 let. Bližnji večji naselji predstavljata naselji Gabrje z 597 prebivalci in Stopiče z 468 prebivalci.

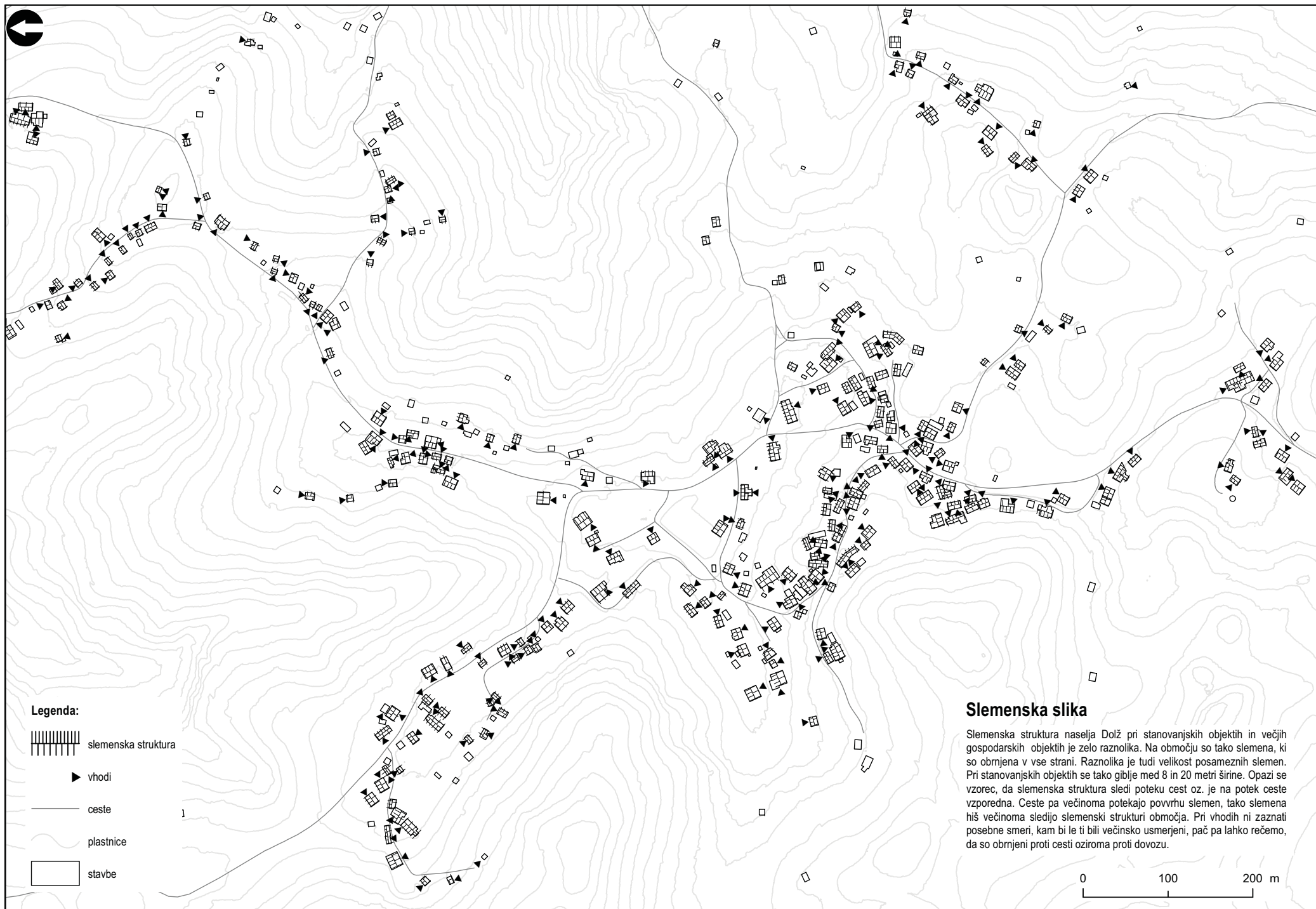
Indeks staranja v naselju Dolž znaša 100, kar pomeni, da se prebivalstvo niti ne stara, niti ne mlajša. Je nižji od povprečja občine Novo mesto, katere indeks znaša 107,4. V primerjavi z drugimi obravnavanimi naselji je ta indeks med višjimi. Višji indeks imata le naselja Podgrad (104,8) in Vinja vas (113,3) med tem, ko ima najnižji indeks naselje Mihovec (50). Povprečna starost prebivalca Dolža znaša 40,9 let. Podobno, kot indeks staranja je povprečna starost v primerjavi z povprečjem občine nakazuje večji delež mladega prebivalstva in je posledično zato nižja. Med tem, ko je v primerjavi z okoliškimi naselji povprečja nižje.

Število prebivalstva se je med leti 2008 in 2018 zmanjšalo za 3 prebivalce. Graf, ki prikazuje spreminjanje števila prebivalstva kaže na rahel trend upadanja. Največji upad je razviden med leti 2011 in 2012, ko se je število prebivalstva znižalo za 20. Po tem letu pa se je spremenil trend, ki kaže na postopno večanje števila prebivalstva naselju Dolž.

Število prebivalstva med leti 2008 in 2018 v naselju Dolž

Prometna infrastruktura in javne površine v naselju Dolž

Skozi naselje poteka občinska lokalna cesta iz smeri juga (Iglenik, Vrhe), ki se nato razcepi v smeri proti severozahodu (Novo mesto) in proti severovzhodu oziroma vzhodu (Gabrje). Na lokalno cesto se skozi naselja navezujejo krajše javne poti. Večina teh predstavljajo ceste, ki omogočajo dostop do hiš in se slepo končajo. Nekatere pa se navezujejo naprej na gozdne poti ali na območja vinogradov (proti vzhodu).

V naselju se nahajata dve avtobusni postajališči, ki omogočata varen dostop šolarjem do organiziranega šolskega prevoza. Kot javna parkirišča sta označena parkirišče pri bencinskem servisu in parkirišče pri pokopališču.

Naselje Dolž se nahaja 10 km stran od občinskega središča Novo mesto in 20 km do Metlike. Čas vožnje do Novega mesta je 15 minut in do Metlike 23 minut. Regionalna cesta v Vinji vasi je dostopna v šestih minutah (4,5 km).

Javne površine se nahajajo pri gasilnem domu, kjer je asfaltirano in travnato športno igrišče. Prav tako je za prebivalce naselja mogoča uporaba otroškega igrišča ob Podružnični šoli Dolž. Območje, kjer se nahaja cerkev, gasilni dom in šola tako predstavlja jedro vasi.

Legenda:

igrišča

avtobusna postajališča

javna parkirišča

----- lokalna cesta

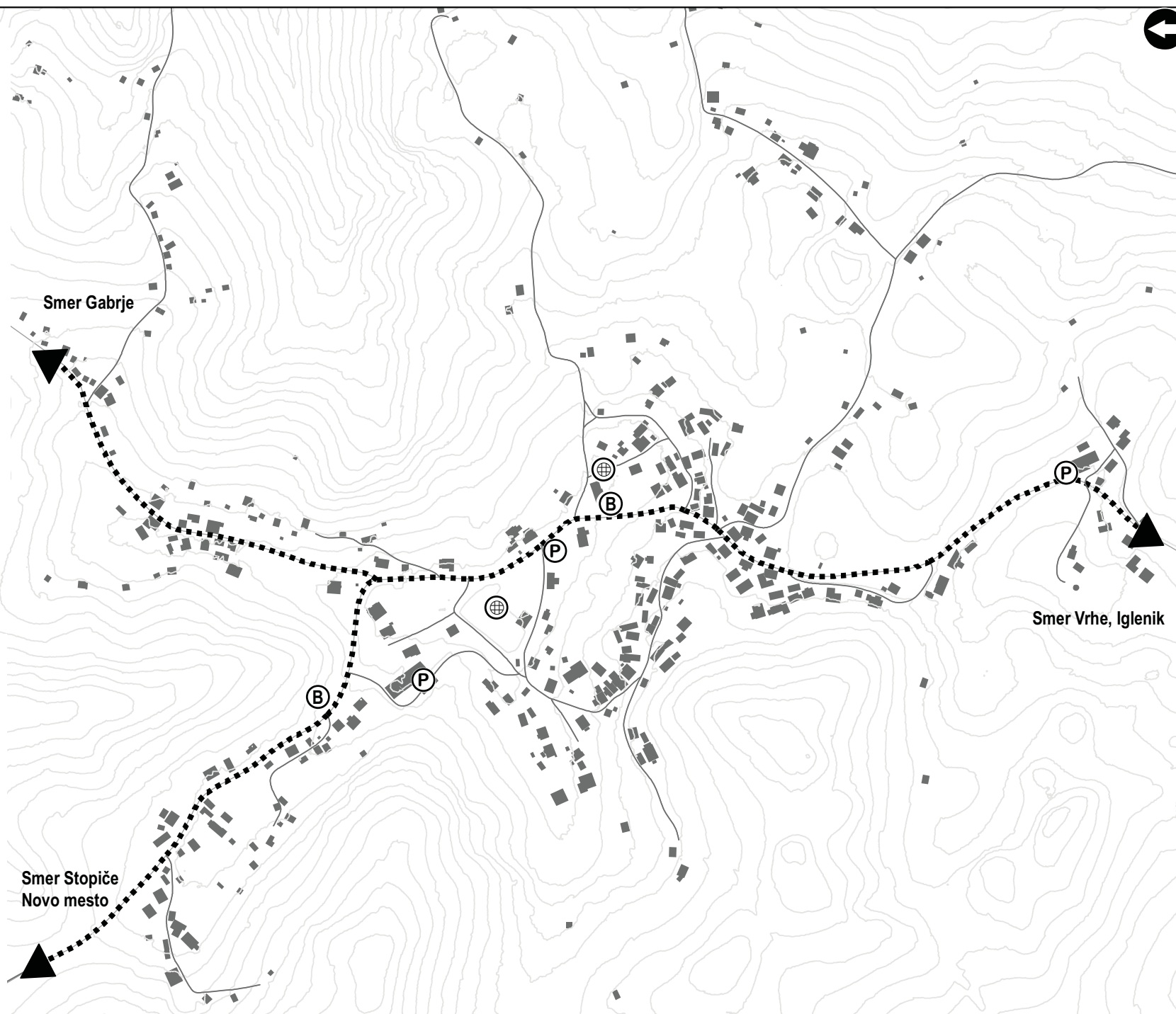
— javna pot

~ plastnice

stavbe

0 35 70 140 m

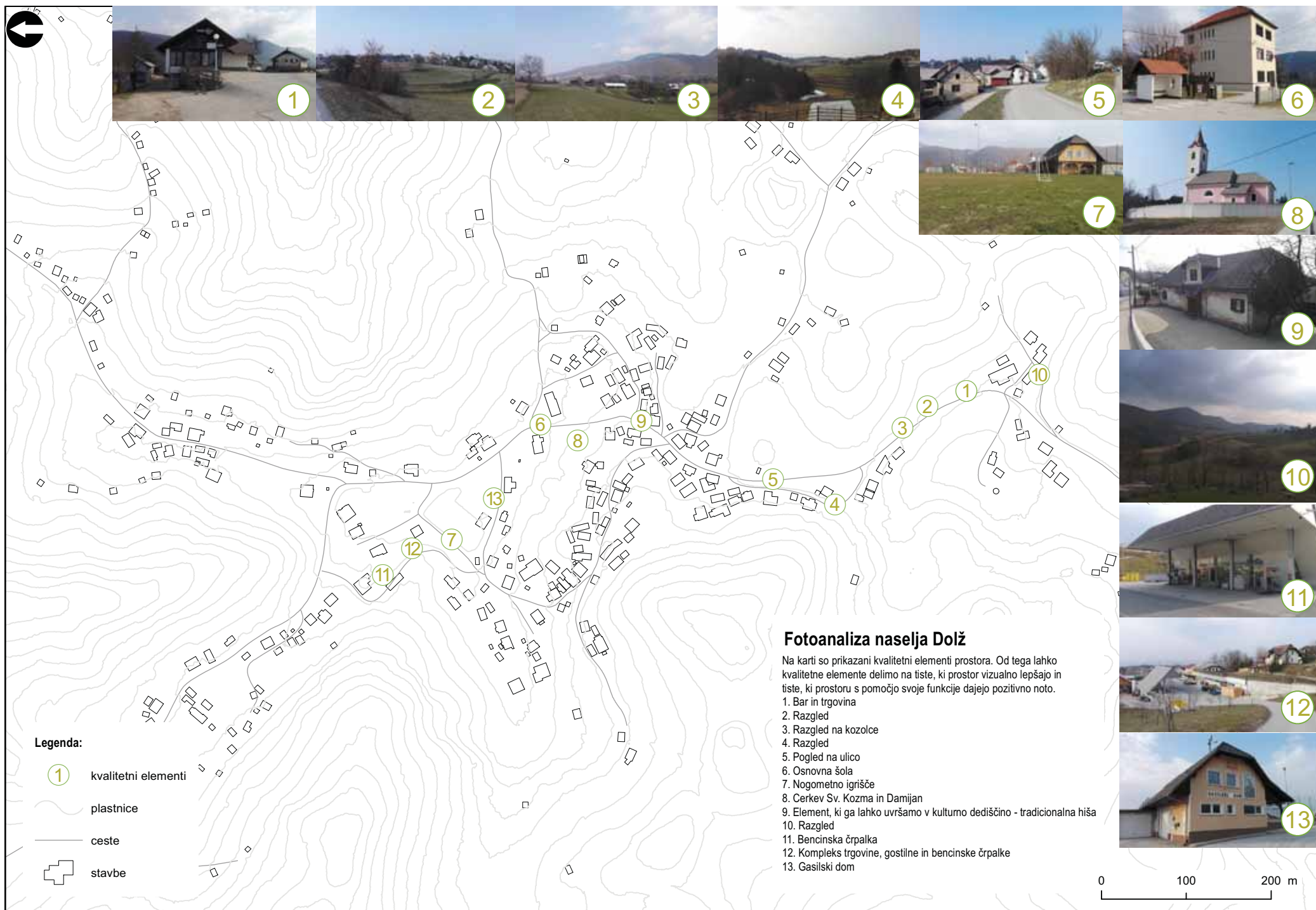
Vizualna analiza v naselju Dolž

Na karti je prikazana vizualna analiza naselja Dolž. V njej so prikazani ključni elementi razpoznavnosti in identifikacije vaškega prostora. Dominante predstavljajo točke, ki se izdvajajo iz množice ostalih in so orientacijske točke v prostoru. V konkretnem primeru so dominante šola, cerkev, igrišče z gasilnim domom, trgovina in vodohran. Označeni so robovi, gozd in vhod v naselje, ki razmejujejo grajen prostor od ostalih površin. Znotraj meja naselja je prikazano območje strnjene vaške pozidave, ki je prekinjena z dvema zelenima predahoma. Zunaj pozidanega pa se nahaja območje značilne kulturne krajine vinogradov in kvaliteten kmetijsko obdelan odprt prostor.

Legenda:

	dominante		pogled na grajeno strukturo
	vhodi v naselje		gozd
	prometna vozlišča		zeleni predah v grajeni strukturi
	pomembna prometnica		sklenjena vaška pozidava
	grajen vaški rob		središče naselja
	razgledi		kvaliteten_odprti_prostor
	plastnice		območje vinogradov
	ceste		
	stavbe		

0 50 100 200 m

Ukrepi za razvoj naselja

V prihodnjem razvoju naselja Dolž je pričakovan porast števila prebivalcev. V naselju se bodo prenovili propadajoči objekti, v katerih se bodo lahko naselile mlade družine. Umeščanje novih objektov bo usmerjeno v prazne prostore znotraj meja naselja. Tako se bo zgostila obstoječa poselitvena struktura. Novi objekti bodo oblikovno in arhitekturno v skladu z obstoječimi – enonadstropne individualne hiše. V naselju se bosta ohranila predaha v grajeni strukturi. Preprečevala se bo stalna naselitev v zidanicah.

Na drugi strani pa se bo ohranjalo vinogradniška in kmetijska območja. S finančno podporo se bo ohranjalo obstoječe kmetije. Kmetijska dejavnost bo pomembno vplivala na preprečevanje zaraščanja kmetijskih zemljišč.

Za večjo varnost na cesti, se bo skozi celotno območje izgradil pločnik za pešce. Obnovila se bo tudi obstoječa avtobusna postaja.

V naselju se bo izboljšala kvaliteta življenja. Podporo bodo prejeli domači obrtniki in lastniki obstoječih storitev. Storitve, kot so gostilni, trgovine in bencinski servis, se bodo tako ohranile v prihodnosti. K povezovanju lokalne skupnosti bo pripomogel nov urejen osrednji prostor. Slednji bo imel večnamensko funkcijo – obnovitev športnih površin, izgradnja otroškega igrišča. Na zmanjševanje števila poti na delo bo vplival novonastali »Co-working«
prostor. Združeval bo delovno aktivno prebivalstvo, ki je zaposleno v poklicih, katerih narava dela omogoča vsaj del dela opravljati od doma. Tako se bo v fizično in tehnološko dobro opremljenih prostorih ustvarilo delavno vzdušje, v katerem bodo prebivalci okoliških vasi opravljali svoje delo za podjetja in organizacije, katerih sedeži se nahajajo v drugih zaposlitvenih središčih.

Legenda

Ureditev osrednjega javnega prostora.

Ohranjanje zelenega predaha v grajeni strukturi.

Umeščanje novih objektov v prazne prostore znotraj naselja.

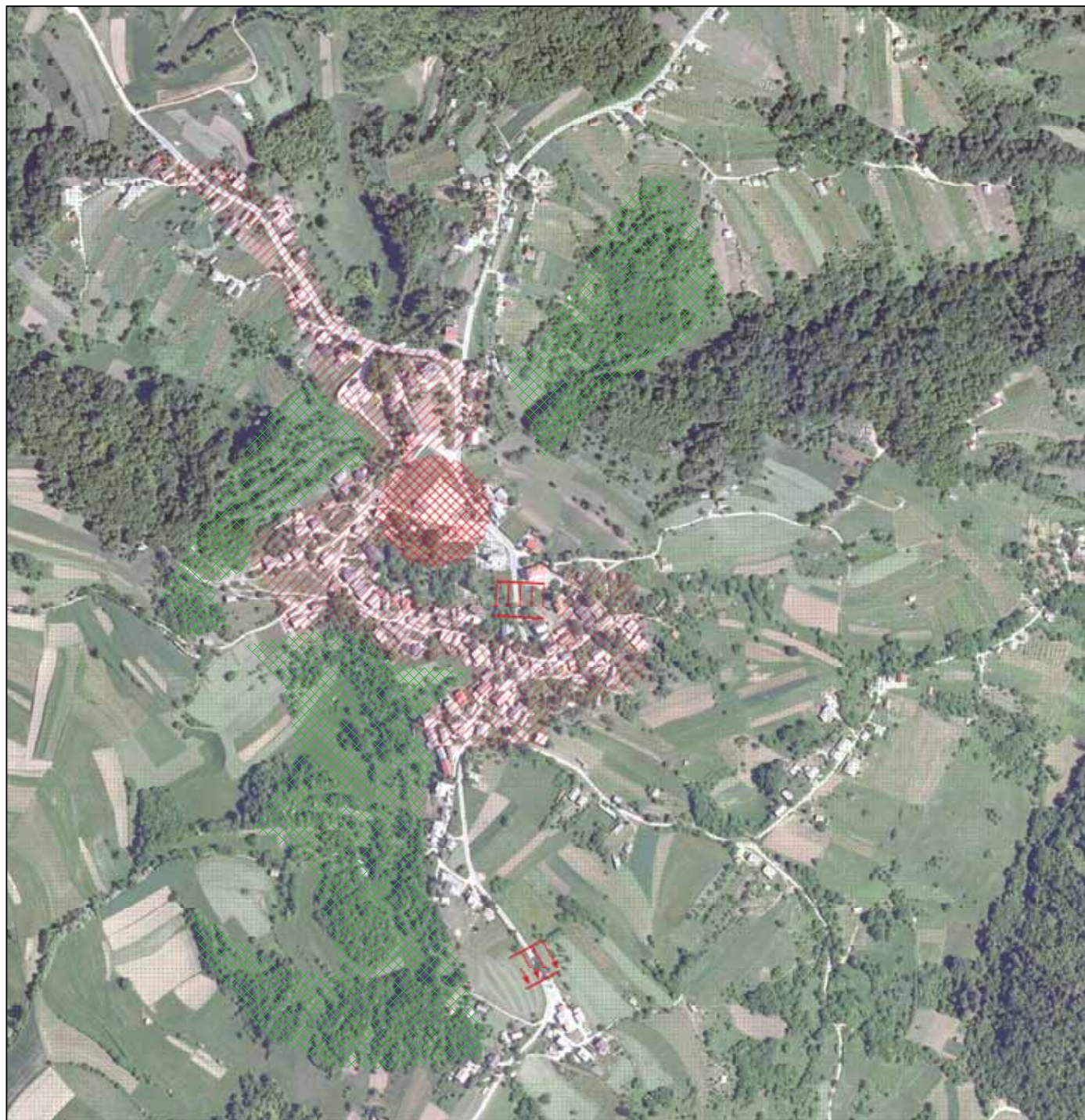

Preprečevanje zaraščanja kmetijskih površin.

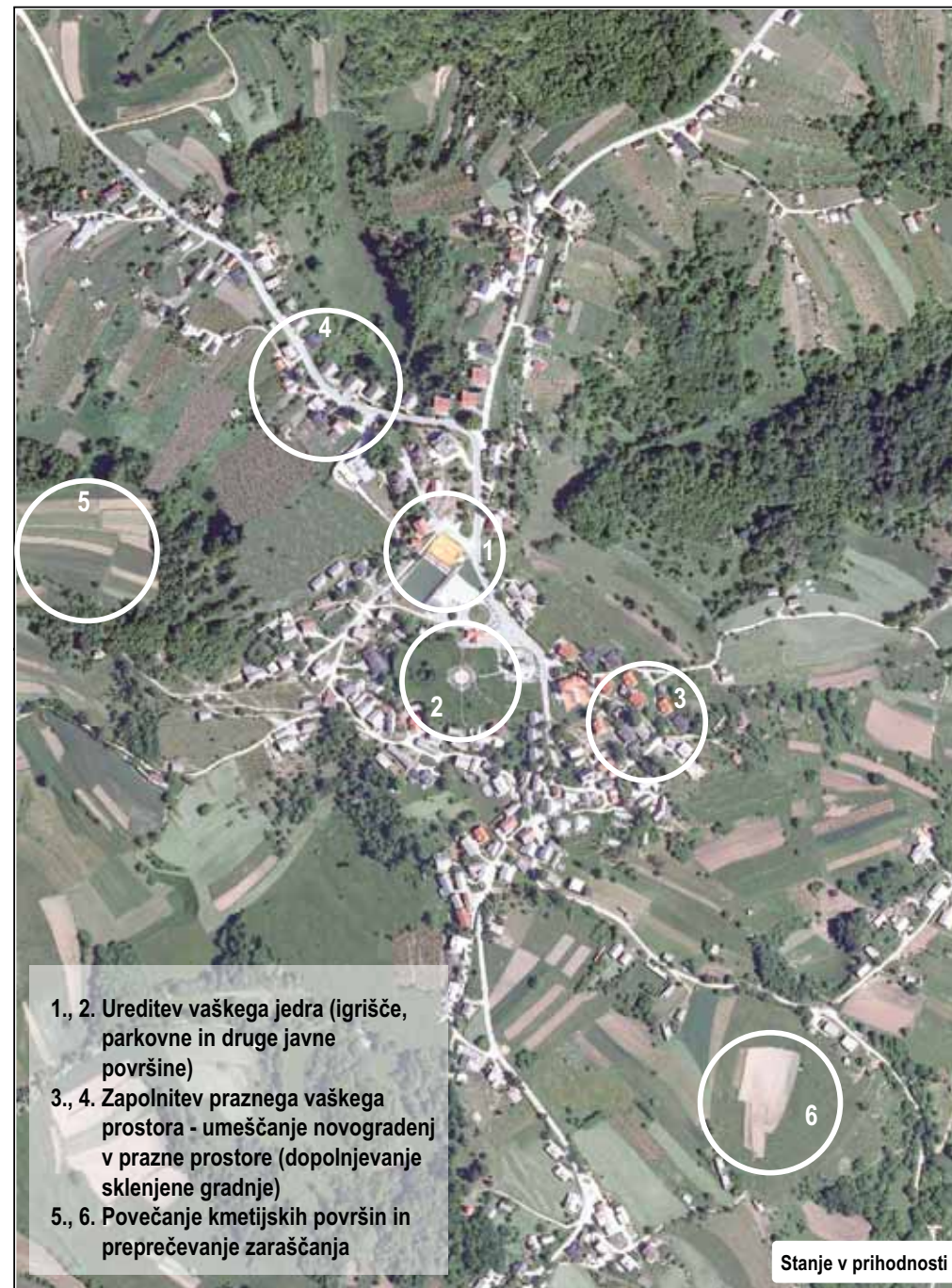

Ohranjanje kmetijske in vinogradniške krajine.

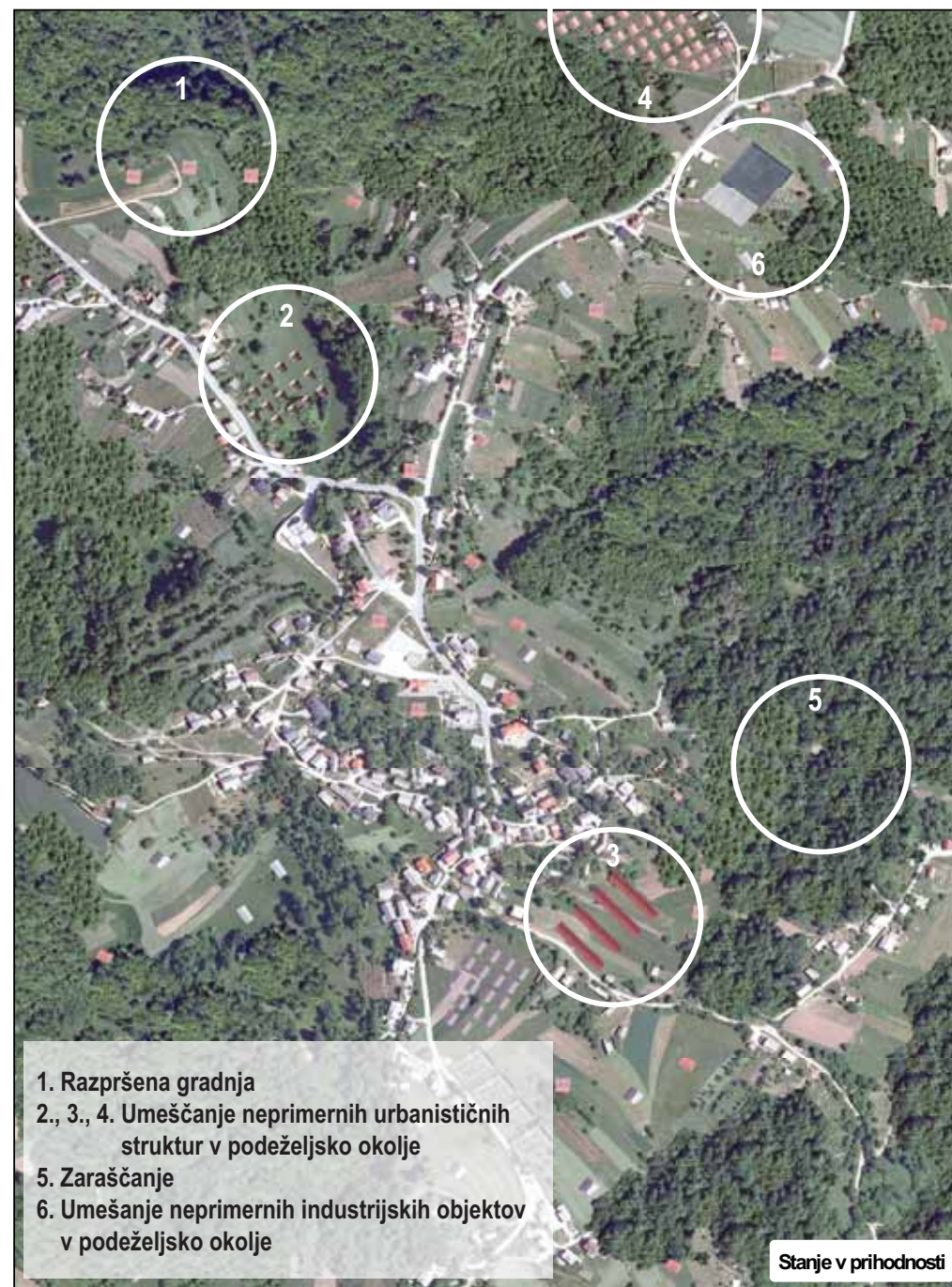
0 125 250 m

Montaža - optimistični scenarij

Montaža - pesimistični scenarij

Kolaža pesimističnega in optimističnega razvoja naselja Dolž

Optimistični scenarij

Kolaž zgoraj desno prikazuje posplošen prikaz naselja Dolž v primeru uresničitve in usmerjanja razvoja naselja Dolž v smeri predvidenega optimističnega scenarija. Slednji prikazuje mlado družino – povečanje števila prebivalstva, ki se v popoldanskem času sprehaja po novo zgrajenem pločniku – ureditev javne infrastrukture. Prav tako scenarij predvideva povečanje kmetijske dejavnosti, kar prikazuje razširjena njivska površina na desni strani kolaža in moderen traktor. Razvoj turistične kmetije bo v naselje privabil nove turiste, katere bo v okolico naselja privabljal nova pohodniška pot v navezavi na planinske poti Gorjancev. V ozadju kolaža so vidne novo-gradnje, ki bodo zapolnile prazen vaški prostor in bodo zgrajene v skladu z obstoječim stavbnim fondom. Na drugi strani se bodo ohranili značilni pogledi na središče naselja z pogledom na cerkev sv. Kozme in Damijana. Podružnična šola bo povečala svoje kapacitete in urejeno bo središče naselja.

Optimistični scenarij

Pesimistični scenarij

Na kolažu spodaj desno je prikazan stihijski razvoj naselja. Velik poudarek je na popolnem kaosu posameznih neskladnih vzorcev. Hiše so obnovljene brez strokovnega nadzora. Nadaljuje se razpršena gradnja. Dadažno so prikazani elementi, ki prikazujejo, da so ljudje, ki tukaj bivajo odvisni od motornega prometa, predvsem pa se je želela prikazati zmanjšana odvisnost od kmetijstva ter povečanje prebivalstva, ki delajo v terciarnem in kvartarnem sektorju.

Pesimistični scenarij

Ukrepi za razvoj naselja

V prihodnjem razvoju naselja Dolž je pričakovan porast števila prebivalcev. V naselju se bodo prenovili propadajoči objekti, v katerih se bodo lahko naselile mlade družine. Umeščanje novih objektov bo usmerjeno v prazne prostore znotraj meja naselja. Tako se bo zgostila obstoječa poselitvena struktura. Novi objekti bodo oblikovno in arhitekturno v skladu z obstoječimi – enonadstropne individualne hiše. V naselju se bosta ohranila predaha v grajeni strukturi. Preprečevala se bo stalna naselitev v zidanicah.

Na drugi strani pa se bo ohranjalo vinogradniška in kmetijska območja. S finančno podporo se bo ohranjalo obstoječe kmetije. Kmetijska dejavnost bo pomembno vplivala na preprečevanje zaraščanja kmetijskih zemljišč.

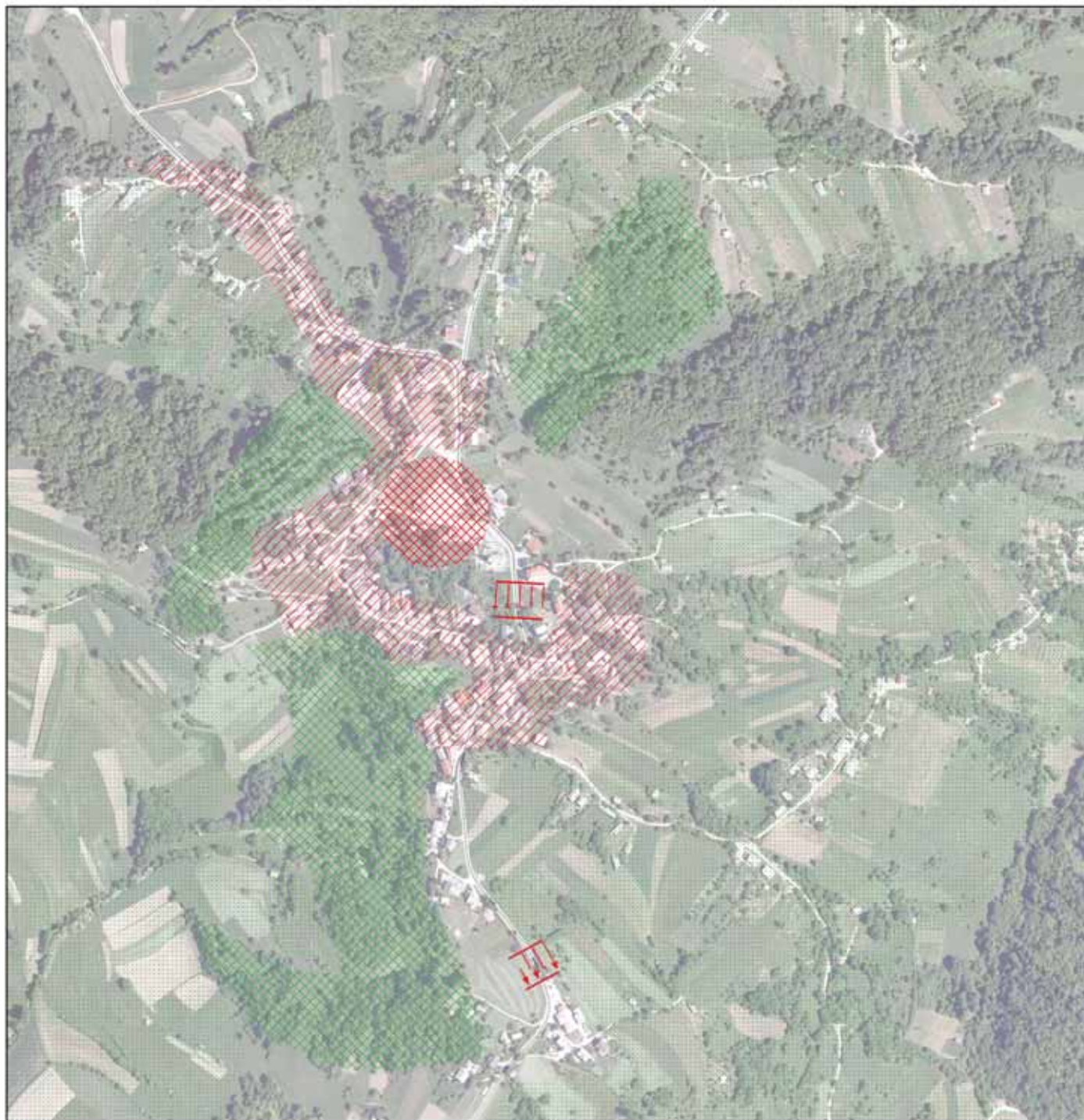
Za večjo varnost na cesti, se bo skozi celotno območje izgradil pločnik za pešce. Obnovila se bo tudi obstoječa avtobusna postaja.

V naselju se bo izboljšala kvaliteta življenja. Podpore bodo prejeli domači obrtniki in lastniki obstoječih storitev. Storitve, kot so gostilni, trgovine in bencinski servis, se bodo tako ohranile v prihodnosti. K povezovanju lokalne skupnosti bo pripomogel nov urejen osrednji prostor. Slednji bo imel večnamensko funkcijo – obnovitev športnih površin, izgradnja otroškega igrišča. Na zmanjševanje števila poti na delo bo vplival novonastali »Co-working«
prostor. Združeval bo delovno aktivno prebivalstvo, ki je zaposleno v poklicih, katerih narava dela omogoča vsaj del dela opravljati od doma. Tako se bo v fizično in tehnološko dobro opremljenih prostorih ustvarilo delavno vzdušje, v katerem bodo prebivalci okoliških vasi opravljali svoje delo za podjetja in organizacije, katerih sedeži se nahajajo v drugih zaposlitvenih središčih.

Legenda

- Ureditev osrednjega javnega prostora.
- Ohranjanje zelenega predaha v grajeni strukturi.
- Umeščanje novih objektov v prazne prostore znotraj naselja.
- Preprečevanje zaraščanja kmetijskih površin.
- Ohranjanje kmetijske in vinogradniške krajine.

0 125 250 m

Naselje Vrhe

Opis naselja Vrhe

Gručasta vas stoji na vzpetini južno od Dolža na nadmorski višini 425 m, v zahodnem podgorju Gorjancev. K njej spada tudi bližnji zaselek Greben. V okolici je nekaj njiv, malo kakovostnih vinogradov in sadovnjakov. Vaščani se večinoma vozijo na delo v Novo mesto. V naselju ni razvitih dejavnosti.

Naselje je od Novega mesta oddaljeno približno 14 kilometrov, kar predstavlja 17 minut vožnje in 20 kilometrov od Metlike, kar predstavlja 22 minut vožnje.

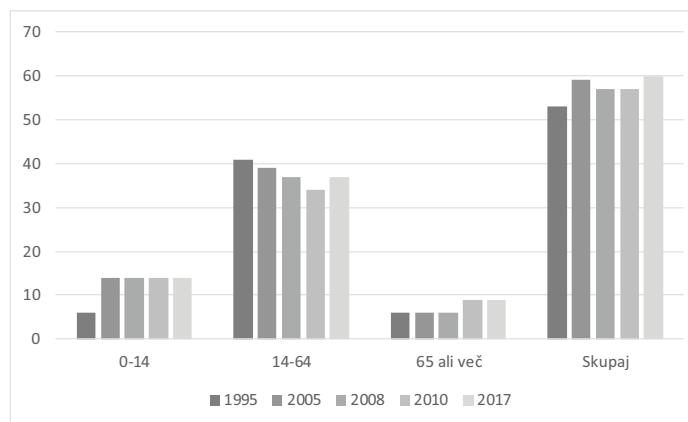
Demografski podatki

V naselju se od leta 1995 do 2017 število prebivalcev drastično spremenilo. V letu 1995 je bilo 6 otrok starih od 0 do 14 let. V letu se je to število dvignilo na 14 in se do leta 2017 ni spreminjalo. Prebivalcev starih od 14 do 64 let je bilo največ leta 1995 in sicer 41. Število le-teh rahlo upada. Najmanj jih je bilo leta 2010 - 34. V letu 2017 jih je bilo 37. Upokojenih prebivalcev je bilo do leta 2008 le 6. Nato se je v letu 2010 številka dvignila na 9 in je še danes enaka. Trenutno število prebivalcev v naselju je 60. Najmanjše število jih je bilo leta 1995 - 53.

Leto	0-14	14-64	65 ali več	Skupaj
1995	6	41	6	53
2005	14	39	6	59
2008	14	37	6	57
2010	14	34	9	57
2017	14	37	9	60

Tabela: Število prebivalcev po velikih starostnih skupinah

Vir: <http://gis.stat.si/>

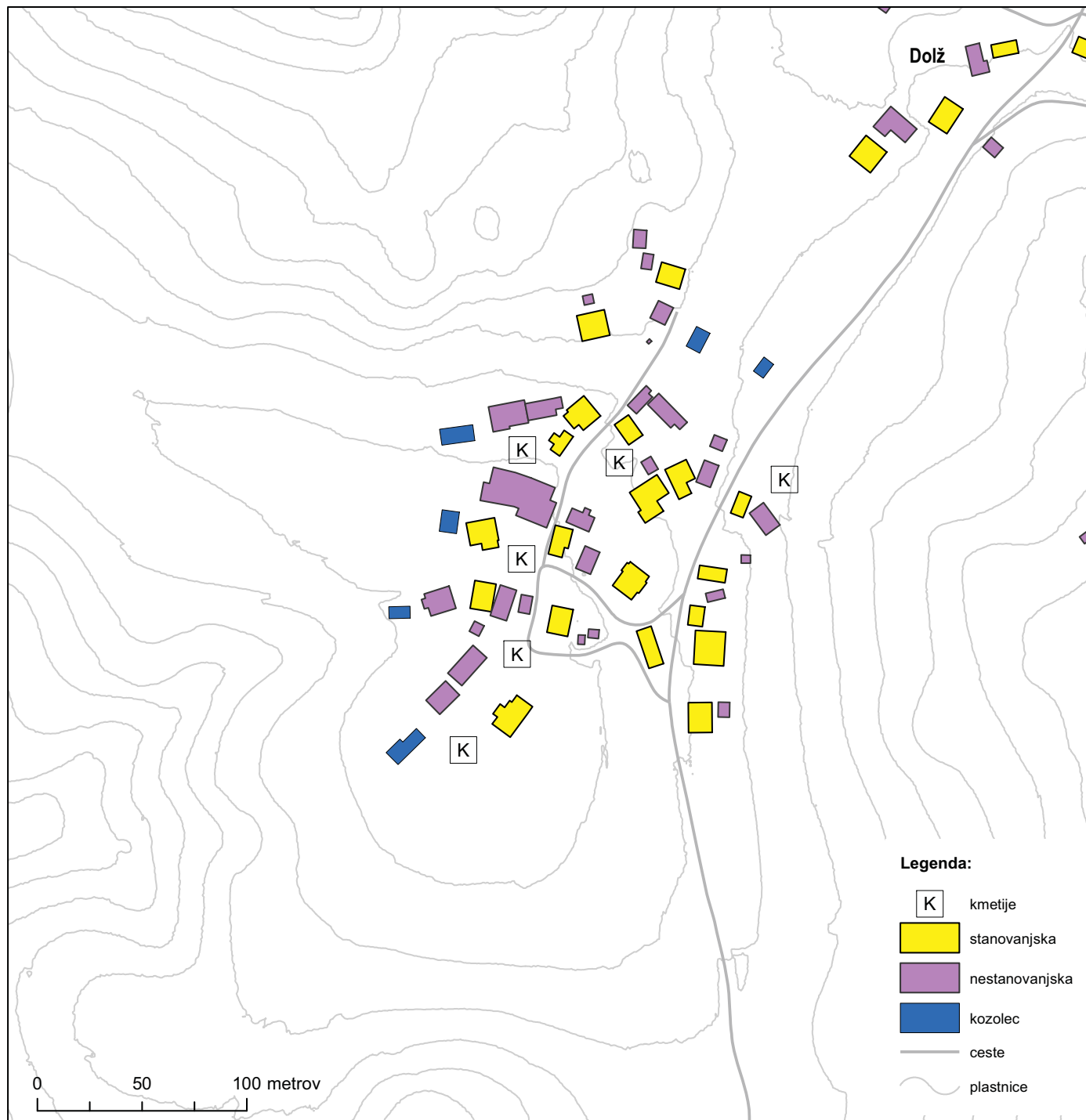
Grafikon: Primerjava števila prebivalcev po velikih starostnih skupinah

Vir: <http://gis.stat.si/>

Namembnost objektov v naselju Vrhe

Na karti je prikazana namembnost posameznih objektov v naselju Vrhe. Podatke o namembnosti objektov smo pridobili iz registra evidentiranja nepremičnin, in sicer za dva kriterija: stanovanjske in nestanovanjske stavbe.

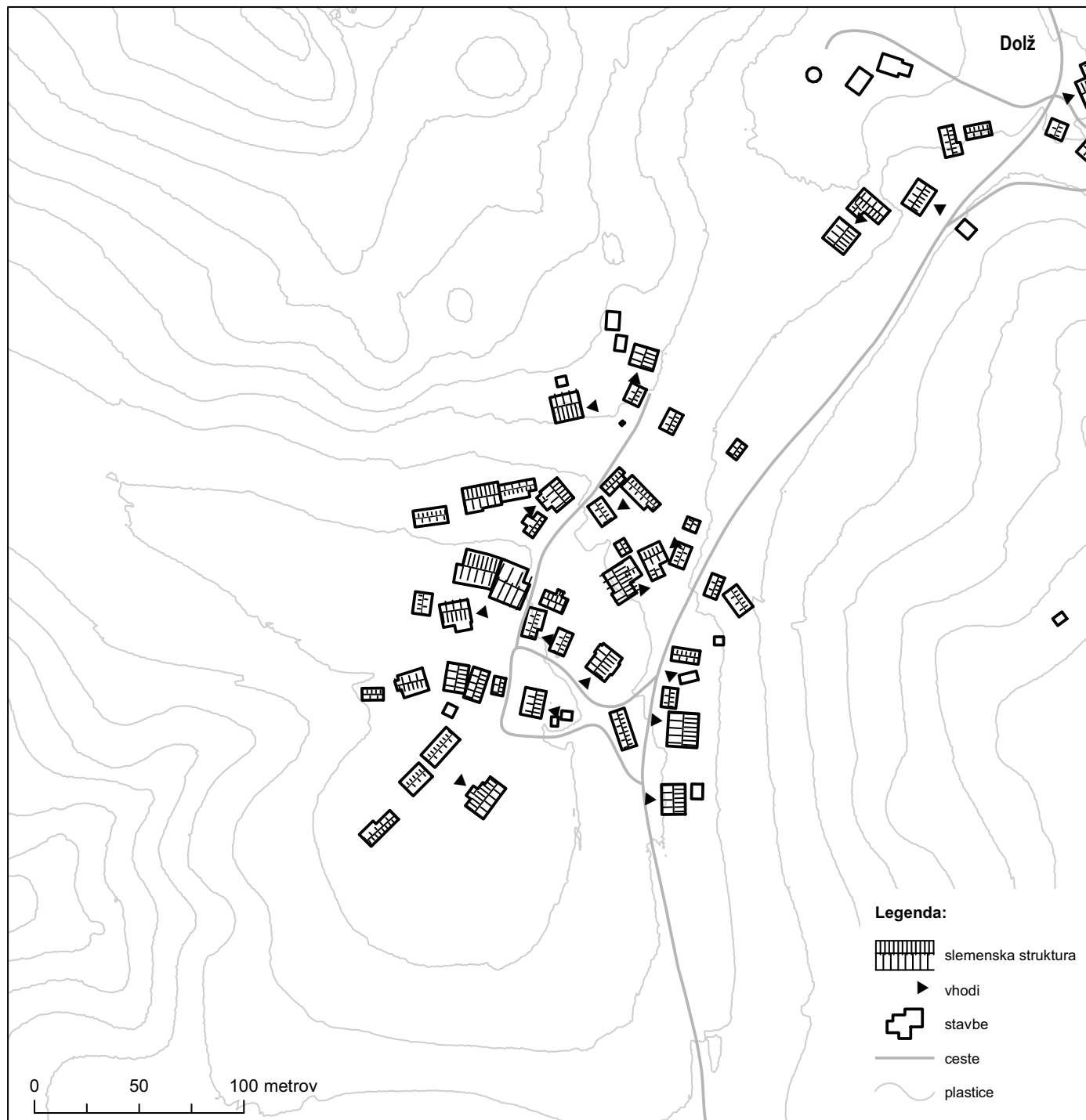
Kot je razvidno na karti je v naselju veliko gospodarskih objektov. Največji delež nam predstavljajo kmetijski objekti ter garaže. Na podlagi analize je razvidno, da so Vrhe naselje s starejšim stavbnim fondom, v katerem prevladuje kmetijska dejavnost.

Slemenska slika naselja Vrhe

Na karti je prikazana slemenska slika naselja Vrhe. Naselje Vrhe je manjše naselje v katerem se nahajajo tako stanovanjske kot gospodarske stavbe. Naselje je strukturirano ob glavni prometnici, z manjšo razpršitvijo na vzhodu naselja. Gospodarski objekti so predvsem kmetijski objekti in garaže.

Orientacija in dolžina slemen je zelo različna, kar je vzrok različne gradnje v naselju. Stavbe imajo različni starostni fond. Vhod v objekte je v večini primerov pravokoten na prometnico, le v redkih primerih je drugačen.

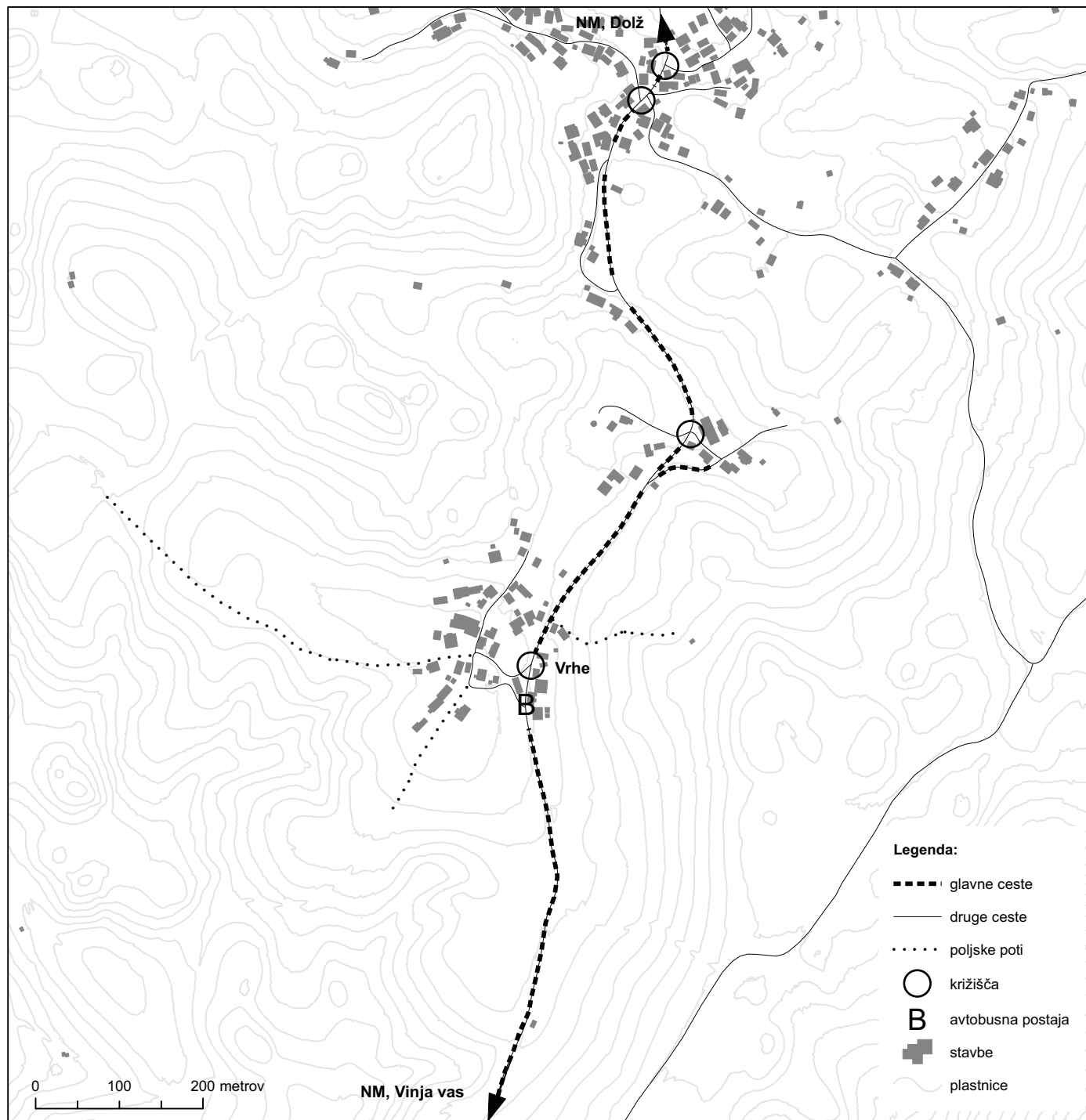

Prometna infrastruktura naselja Vrhe

Na karti je prikazana prometna infrastruktura naselja Vrhe. Skozi naselje poteka glavna prometnica, ob kateri se nahaja avtobusna postaja, ki povezuje naselje z Novim mestom. Ostale prometnice v središču naselja predstavljajo druge ceste. Ob robu naselja pa so urejene poljske poti.

Naselje Vrhe je delno locirano ob glavni cesti, ter večji del naselja leži ob drugih cestah, vendar so tam slabše urejena cestišča.

Naselje Vrhe je od Novega mesta oddaljen cca. 14 km (17 min) ter od Metlike cca. 20 km (22 minut). Ceste, ki potekajo skozi naselje, so občinske ceste. Regionalna cesta v državni lasti, ki povezuje Novo mesto in Metliko, je locirana na jugozahodu cca. 3 km od naselja Vrhe.

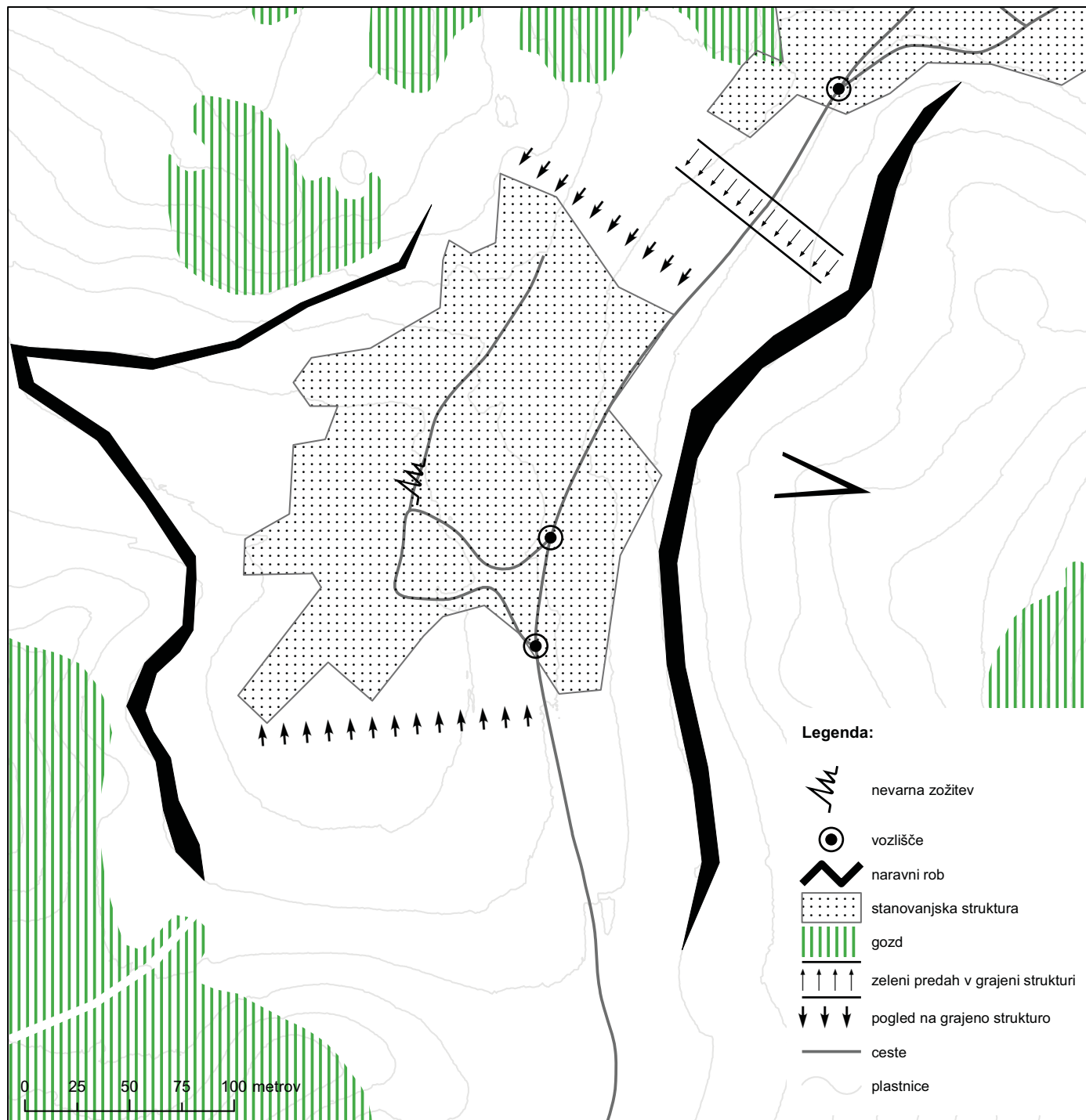

Vizualna analiza naselja Vrhe

Na karti je prikazana vizualna analiza naselja Vrhe. Analiza je bila izdelana na podlagi terenskega ogleda, kjer smo povzeli posamezne značilnosti naselja.

Naselje Vrhe je malo naselje z veliko naravnimi značilnostmi, saj naselje obdajajo gozdne površine. Pomankljivost naselja je pomanjkanje centra, cerkve oziroma javnega prostora za zbiranje domačinov.

Naselje obdaja kvaliteten odprt prostor, ki predstavlja značilno kmetijsko oziroma kulturno krajino (travniške, njivske in gozdne površine). Iz naselja je možnost kvalitetnega panoramskega pogleda v smeri Gorjancev.

Fotoanaliza naselja Vrhe

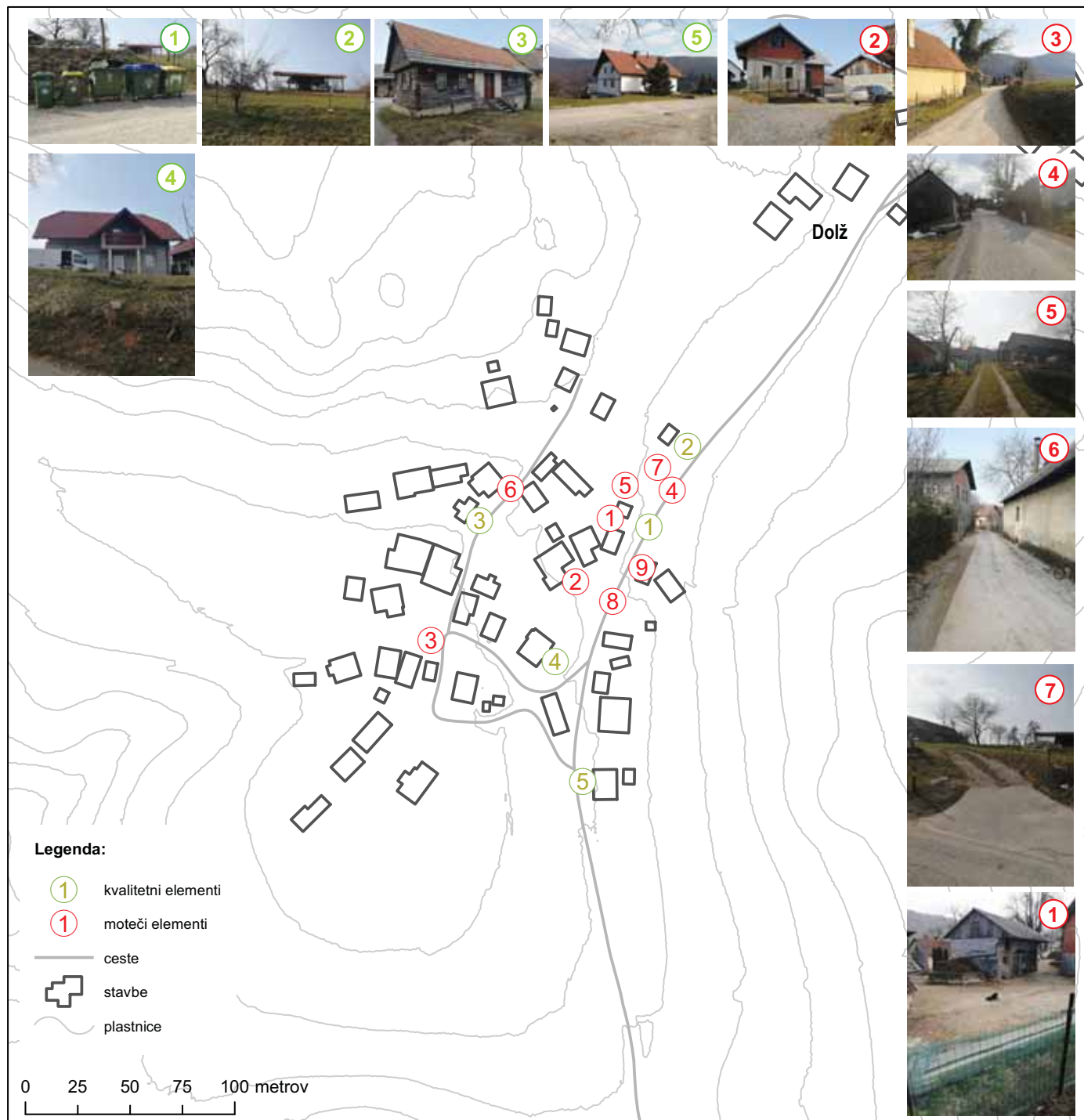
Na karti je prikazana fotoanaliza naselja Vrhe. Z rdečo so prikazani moteči elementi v prostoru in z zeleno kvalitetni elementi.

V naselju imamo manjše število kvalitetnih elementov. S številko 1 je prikazana zbiralnica ali ekootok, ki je posebej urejen prostor na javni površini, namenjen odlaganju ločeno zbranih odpadkov. Sestavljajo ga zabojniki za papir in karton, steklo ter embalažo, namenjen pa je vsem uporabnikom, ki želijo odložiti ločeno zbranih odpadke, in ne le tistim, ki živijo v njihovi neposredni bližini. Pod številko 2 je prikazan kozolec na začetku naselja. Številko 3 prikazuje starejši objekt, ki je dobro ohranjen in je posvečen geodetu in pesniku Ivanu Hrovatiču. S številko 4 in 5 sta označeni edini novi stavbi v naselju.

Kot moteči elementi so prikazani slaba prometna infrastruktura in dostopnost ter slab stavbni fond. Naselje je potrebno prenove, kar so izpostavili že prebivalci na terenu. Veliko starejših stavb je zapuščenih in propadajo. Prav tako so izpostavili slabo stanje cest in pomanjkanje pločnika ter javne razsvetljave.

V Vrhah poteka ves promet dvosmerno kljub nekaterim zelo ozkim odsekih cest. Kljub neustreznosti širini in profilu je na prometni površini dovoljena največja hitrost 50 km/h, kar je pogojeno s tem, da kot so omenili prebivalci na stranskih cestah zaradi ozkega in ovinkastega cestišča tako ali tako ni mogoče normalno voziti hitreje kot 30 km/h in se tako smatra, da hitrosti ni potrebno urejati s prometnim režimom, deloma pa s tem, da nekatere ceste služijo kot glavna ali edina povezava med zaselki. Omejitev hitrosti na manj kot 50 km/h je nesprejemljiva za del voznikov, ki se iz teh naselij vozijo na delo v Novo mesto, čeprav so ceste skozi naselje ozke, vijugaste in nepregledne.

Fond stanovanj je dinamičen in se kvantitativno ter kvalitativno spreminja. Kvantitativno se fond stanovanj povečuje z novogradnjami, zmanjšuje pa s trajnim opuščanjem stanovanjskih enot in njihovim uničenjem (rušitve). Kvalitativno se fond stanovanj slabša s staranjem (fizičen propad elementov stanovanja in unkončno zastarane glede na spreminjajoče bivalne standarde) in izboljšuje s prenovo stanovanjskih enot.

Scenariji razvoja naselja Vrhe

SCENARIJ 1

Urbanizacija naselja

V naselju bodo velike potrebe po novih bivalnih površinah, zaradi izvajanja razvojne politike občine in velike gospodarske rasti celotno območje cvetelo. Zaradi dobre dostopnosti do Novega mesta, se bo naselje Vrhe z okolico hitro razvijalo. Naselje se bo razvijalo ob komunikacijah do Dolža in Igljenika. Naselje bo postalo privlačno naselje, katerega velikost in merilo bosta prijetna za bivanje. Propadle gospodarske in stanovanjske objekte bodo nadomestili novo zgrajene enodružinske hiše in novejši gospodarski objekti. Bivalni prostori niso v nobeni povezavi z gospodarskimi. Objekt se pojavlja kot točka v prostoru. Postavljen na sredino parcele, nima ustvarjene hierarhije prehoda javno – privatno. Prag prehoda predstavljajo ograde (ob cesti), vendar se s tem samo premakne privatna površina objekta vse do roba cestišča. Odnos do odprtega prostora je drugačen, saj zunanji prostor parcele ni definiran; najpomembnejša sta območje parkiranja avtomobilov in dostop, ki velikokrat deli zeleno površino parcele na dva dela. Pojavil se bo tudi samostojen objekt na parceli, ki je povezan s tradicionalno domačijo; uporablja ga kmečka ali polkmečka družina. Na območju se bodo pojavljale velike kmetije z velikimi gospodarskimi objekti. Naselje se bo postopoma prenovilo in vanj se bodo doselili mladi in aktivni prebivalci, ki bodo zaustavili staranje in praznjenje predela. Kvaliteto vsakdanjega življenja bo v novem stanovanjskem naselju nudila tudi bližina oskrbnih dejavnosti in delovnih mest, kot jih bosta zagotavljata razpršena razporeditev dejavnosti in mešana raba ob primerni strnjivosti zazidave. Priseljivanje bo povečalo potrebo po zelenih in rekreacijskih površinah. Strnjena stanovanjska gradnja se bo gradila dosledno po načelih trajnostne gradnje in mešane rabe. Nove oblike nizko-goste zazidave v zelenju bodo obudile zamisel vrtnega naselja na temelju okoljske etike. V povezavi s celotno občino bo deloval sistem integriranega javnega prometa in enotne vozovnice za vse prebivalce. Kmetije v naselju se bodo še naprej preusmerjale v sonaravno kmetovanje, ki vključuje tudi vzdrževanje kulturne in varovanje naravne krajine. Zaradi velikega porasta prebivalcev, bo v naselju potrebna izgradnja vrtca in osnovne šole. Prav tako se bo ob glavni cesti zgradil nov gasilski dom. Cestni profil bo predimenzioniran, saj bo upoštevana uporaba kmetijske mehanizacije. Naselje bodo oblikovale široke ceste in križišča s pločniki, ki bodo namenjeni pešcem in kolesarjem.

SCENARIJ 2

Opustitev dejavnosti

Ob opustitvi vseh dejavnosti v naselju Vrhe se nam ponuja osnovni scenarij – otopelost družbe, brez strateške usmeritve na nivoju občine in z minimalno angažiranostjo vseh vpletenih. Stanje v vasi ostane nespremenjeno. Dialog med krajani je prekinjen, glavni vzrok je v nezmožnosti preseganja sosedskih nasprotovanj. Ob posameznih pobudah aktivnih posameznikov se nasprotja vedno bolj poglobljajo. Zaradi splošnega nestrinjanja in pasivne vloge občinske uprave, ki nima pripravljenih predlogov gospodarskih pobud, se z večletnim prerekanjem zamegljuje vizija prostorskega razvoja. Zaradi nejasnih razmerij med lastniki in oviranjem upravljanja z območjem se površine počasi zaraščajo z nižjim gmičevjem in posameznimi drevesi. Le še redki objekti imajo stanovalce. V obdobju nekaj deset let naselje postane gozd. Z vidika kulturne krajine pomeni zaraščanje polja nazadovanje in pomik k naravni krajini, kjer prevladuje zakon narave in samoorganizacije ekosistema. Vas je začasno izgubila potencialno površino, ki bi lahko pozitivno vplivala na prostorski razvoj naselja. Ostali so le spomin med vaščani, zapisi etnologov in posamezne fotografije o bogatem vaškem sodelovanju. Z vidika načela o ohranjanju in kreptitvi biotske raznovrstnosti je nova pridobitev gozdne površine na ravninskem območju dobrodošla. Ekonomsko gledano je območje gozda prešlo iz aktivne uporabe v pasivno uporabo površine, kar opredeljujem kot rezervacijo sredstev (zemljišča), ki se tudi obrestuje (letni prirastek lesa za namene kurjave). Posledično bi gozd postal naravna banka, ki vaščanom omogoča zniževanje stroškov ogrevanja. Scenarij opuščanja dejavnosti in zaraščanja območja ima lahko trajne negativne posledice na razvoj celotnega območja. Sprva pozitivni učinki zaraščanja območja se lahko ob kratkoročnih pobudah o izkoriščanju območja diametralno spremenijo. Negativne posledice niso le v ogroženosti okolja, temveč je razvoj naselja v okviru sonaravne oblikovanja prostora nemogoč. Naselje s takim scenarijem izgubi potencial razvoja in ne more zagotoviti območja za ureditev javne infrastrukture, finančno podhranjena gospodinjstva ne vidijo perspektive in vas se začenja prazniti.

SCENARIJ 3

Revitalizacija naselja

Naselje Vrhe bo v naslednjih nekaj letih, popolnoma spremenilo svoj stavbni fond. V naselje se bodo ob pomoči strateške usmeritve občine preseljevale mlade družine, zopet bo zaživela kmetijska dejavnost. Stare objekte se bo varovalo in s prenavljanjem preurejalo za nove potrebe, medtem ko se bo v sodobnem delu naselja spodbujalo spremembe in novosti. Utrip v naselju je živahen, ljudje si aktivno prizadevajo za kakovostnejši razvoj gospodarske in kulturne dejavnosti. Naselje bo ohranilo svojo obcestno zasnov, vendar se bo v samem jedru naselja zgostila gradnja in se le – ta ne bo še naprej širila ob komunikaciji. Posledično bo na novo napeljana komunalna infrastruktura cenejša. Izgrajena bo nova kanalizacija in čistilna naprava. Električna in telefonska napeljava se bo umaknila v podzemne vode. Po zapolnitvi vseh možnih lokacij znotraj že obstoječe strukture naselja se bo gradila na odprtem območju proti naselju Igljenik. V naselju se bo načrtoval odprt prostor v samem centru naselja, ki bo namenjen za javne prireditve naselja (srečevanje ljudi, praznovanja, sejmi,...). Glavna prometnica se bo prestrukturirala in bo upoštevala osnovne mere cestnega prostora, dodane so površine za pešce in spremenjena je lokacija avtobusne postaje v začetku naselja. Nova avtobusna postaja bo namenjena šoloobveznim otrokom prav tako pa bo z rednimi linijami omogočala starejšim prebivalcem prevoz do Dolža in nazaj. Križišča v naselju se bodo povečala in tako bodo bolj pregledna. Naselje bo pridobilo tudi ostalo opremo, kot so klopi, prometni znaki in zaščitne ograje. Že izgrajen ekološki otok bo bolj urejen in privlačnejši na pogled. Pri gradnji novih objektov bomo ohranjali tradicionalno gradnjo (naklon strehe, materiali, gabariti,...). Stanovanjski objekti se bodo gradili z višino do K+P+1 in naklonom strehe med 40–45 stopinj. Novo zgrajeni gospodarski objekti pa se bodo gradili z višino do P+1.

Optimističen scenarij razvoja naselja

Odločili smo se, da izpostavimo optimističen scenarij razvoja - urbanizacija naselja.

Sodobni način življenja je popolnoma spremenil podobo naselja. Naselje se razvije ob komunikacijah vse do Dolža in Igljenika. Spreminja se videz hiš – uveljavlja se gradnja stavb mestnega videza. Propadle gospodarske in stanovanjske objekte nadomestijo novo zgrajene enodružinske hiše in novejši gospodarski objekti. V sodobnem delu naselja se bo spodbujala sprememba in novosti, prav tako se pojavljajo velike kmetije z velikimi gospodarskimi objekti. Posledično se bo naselje postopoma prenovilo. Priseljujejo se predvsem mlajše družine z otroki, zato se v naselju poveča število prebivalcev, spremeni pa se tudi starostna sestava. Poveča se tudi potreba po zelenih in rekreacijskih površinah. V povezavi s celotno občino deluje sistem integriranega javnega prometa in enotne vozovnice za vse prebivalce.

Scenarij je preveč optimističen in verjetnosti, da bi se uresničil ni. Takšen razvoj bi negativno vplival na naselje, saj bi se z razvojem ob komunikacijah izgubila identiteta naselja. Takšen razvoj bi zabilisal razlike med Dolžem, Vrhem in Igljenikom. Prav tako bi novo zgrajeni objekti popolnoma spremenili videz naselja. Posledično se slabi kulturna identiteta naselja in zmanjšuje se navezanost na kraj. Zaradi socialnega preslojevanja, večje mobilnosti prebivalstva se zmanjšujejo razlike med mestnim in podeželskim načinom življenja.

Na kolažu je predstavljena vizualna preobrazba podeželskega naselja. Nove stanovanjske hiše nadomestijo stare kmečke hiše, ki jih gradijo vzdolž prometnic in tako širijo obstoječe naselje. Manipulacija DOF pa prikazuje razvoj naselja ob komunikacijah in posledično zabilisane meje med Dolžem, Vrhem in Igljenikom.

Slika 1: Kolaž - trenutno stanje

Slika 2: Kolaž - urbanizacija naselja

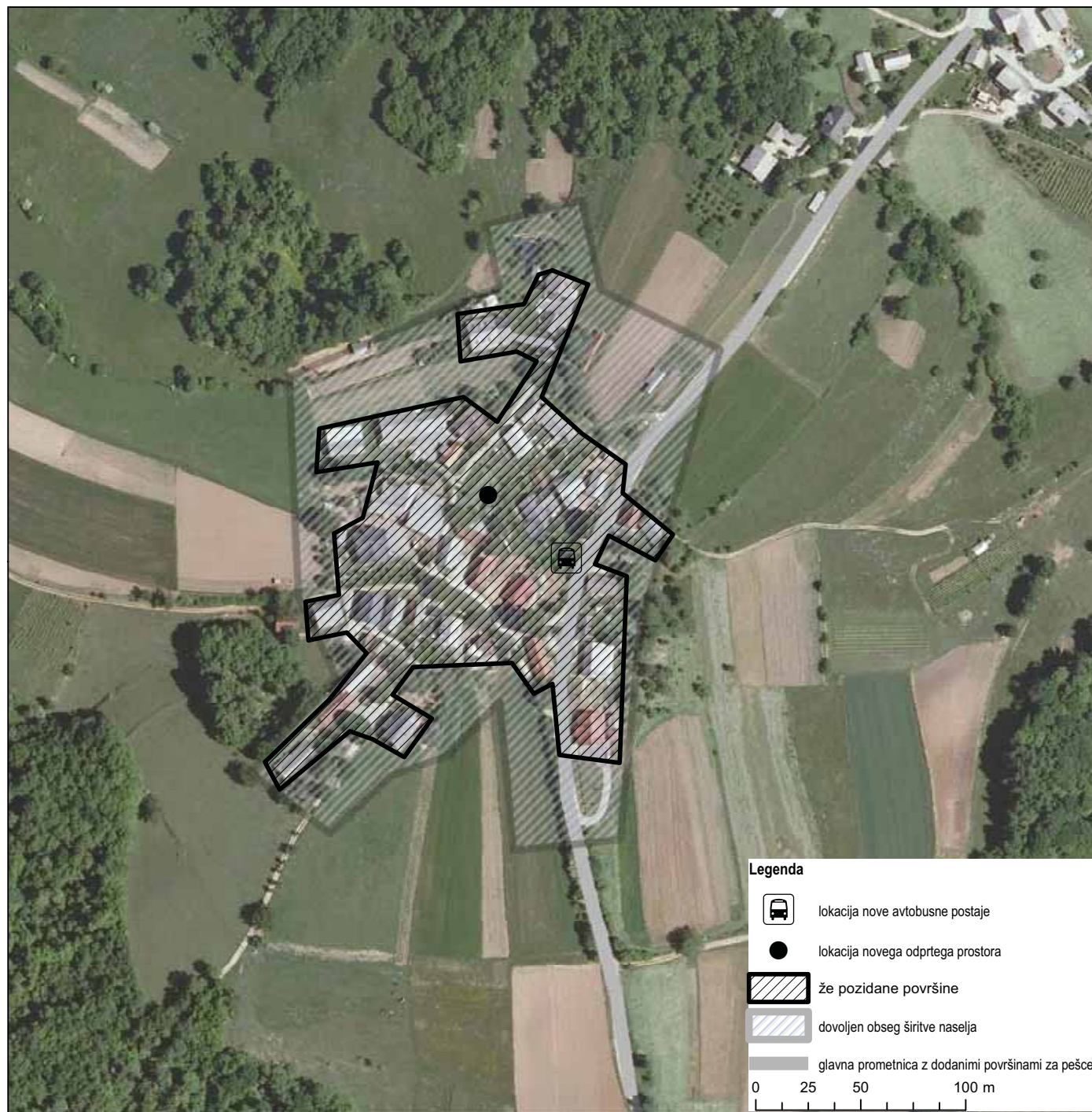
Slika 3: DOF - trenutno stanje

Slika 4: DOF - urbanizacija naselja

Ukrepi za razvoj naselja Vrhe

- V naselju se stare objekte varuje in s prenavljanjem preureja za nove potrebe, medtem ko se v sodobnem delu naselja spodbuja spremembe in novosti.
- Naselje ohranja svojo obcestno zasnovo, vendar se bo v samem jedru naselja zgosti gradnja in se le– ta ne širila ob komunikaciji.
- Po zapolnitvi vseh možnih lokacij znotraj že obstoječe strukture naselja se gradi radialno navzven.
- Pri gradnji novih objektov se ohranja tradicionalno gradnjo (naklon strehe, materiali, gabariti,...). Stanovanjski objekti se gradijo z višino do K+P+1 in naklonom strehe med 40–45 stopinj. Novo zgrajeni gospodarski objekti se gradijo v višino do P+1.
- V naselju se načrtuje odprt prostor v samem centru naselja, ki bo namenjen za javne prireditve (srečevanje ljudi, praznovanja, sejmi,...).
- Glavna prometnica se prestrukturira in upoštevane so osnovne mere cestnega prostora.
- Dodane so nove površine za pešce in spremeni se lokacija avtobusne postaje, ki je po novem locirana na začetku naselja.
- Nova avtobusna postaja bo namenjena šoloobveznim otrokom, prav tako pa bo z rednimi linijami omogočala starejšim prebivalcem prevoz do Dolža in nazaj.
- Križišča v naselju se bodo dimenzijsko povečala in bodo posledično bolj pregledna.
- Naselje bo pridobilo tudi ostalo opremo, kot so klopi, prometni znaki in zaščitne ograje.

Naselje Iglenik

Opis naselja Igljenik

Je manjše strnjeno naselje, ki se nahaja na Dolenjskem v občini Novo Mesto. Locirano je pod strmim poraslim pobočjem Lipovca v zahodnem delu Gorjancev. Nahaja se med Novim mestom in Metliko, in sicer v oddaljenosti cca. 13 km od Novega mesta in cca. 19 km od Metlike.

Naselje ne vsebuje storitev, kot so trgovina, lokal, šola, saj je manjše naselje s 34 prebivalci. Nekatere storitve so zagotovljene v sosednjih vasi Dolž, za vse ostale pa je zagotovljeno v Novem mestu ali Metliki.

Meja pozidave so kmetijske površine, njive in travniki. Glede na nadmorsko višino je naselje locirano nekoliko višje. Dostop do naselja predstavlja le ena prometnica. V naselju prevladujejo stanovanjske stavbe ter kmetijski objekti. Prepoznana je tipična gradnja kmetij, sestavljenih iz gospodarskih objektov, kozolcev in ostali manjših pomožnih objektov, kateri so razporejeni za stanovanjsko stavbo glede na dostop kmetij. Na kraškem svetu v okolici je nekaj njiv, kjer vaščani pridelujejo pridelke za domače potrebe.

Demografski podatki

Na podlagi tabele vidimo, da ima naselje Igljenik majhno število prebivalcev, in sicer se giblje število prebivalcev med leti 2013 in 2017 od 2 do 28 prebivalcev. V starostni skupini 0-14 let so povprečno štirje prebivalci, le v letu 2015 je to število naraslo na pet prebivalcev.

V zadnji starostni skupini 66 let in več sta bila v naselju leta 2013 le 2 prebivalca. V obdobju med letoma 2014 in 2017, je ta številka narasla na tri prebivalce. Skupno število prebivalcev v obdobju od 2013 do 2017 se giblje med 33 in 36 prebivalcev. Največje število (36) je bilo v letu 2015.

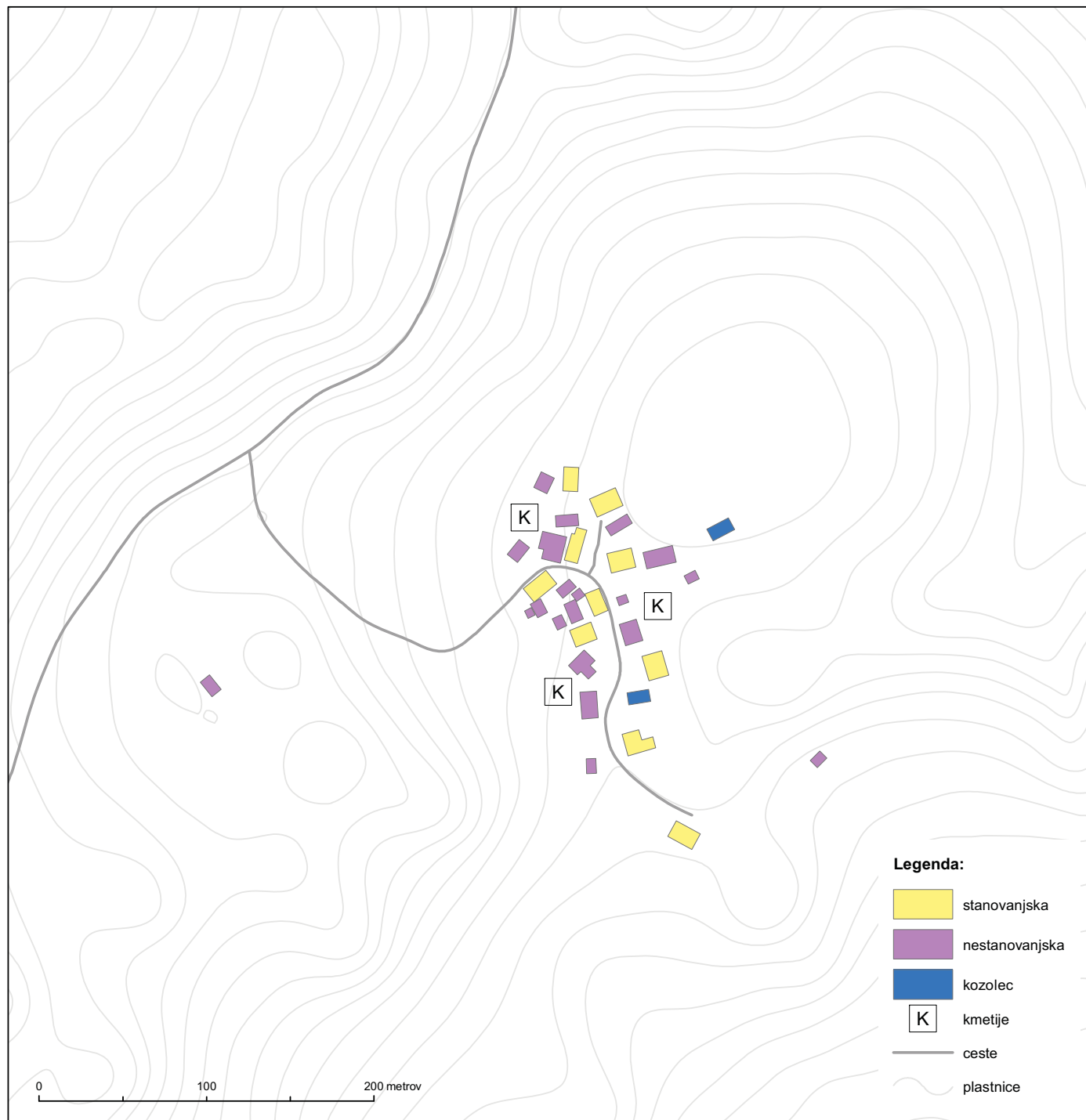
Leto	Starostne skupine	Število prebivalcev glede na starostno skupino	Število prebivalcev skupaj
2013	0-14 let	4	33
	15-64 let	27	
	65 + let	2	
2014	0-14 let	4	33
	15-64 let	26	
	65 + let	3	
2015	0-14 let	5	36
	15-64 let	28	
	65 + let	3	
2016	0-14 let	4	35
	15-64 let	28	
	65 + let	3	
2017	0-14 let	4	34
	15-64 let	27	
	65 + let	3	

Število prebivalcev po starostnih skupinah glede na posamezno leto
Vir: <https://www.stat.si/>

Namembnost objektov v naselju Igljenik

Na karti je prikazana namembnost posameznih objektov v naselju Igljenik. Podatke o namembnosti objektov smo pridobili iz registra evidentiranja nepremičnin, in sicer smo pridobili podatke za dva kriterija: nestanovanjske in stanovanjske objekte. Na podlagi terenskega ogleda naselja smo dodali še kozolce. Kot dodatno informacijo pa smo označili tudi kmetije.

S karte je razvidno, da je Igljenik naselje z veliko gospodarskimi objekti. Glede na namembnost objektov prevladujejo kmetijski objekti. Na podlagi analize opazimo, da je Igljenik starejše naselje, v katerem še vedno prevladuje kmetijska dejavnost.

Slemenska slika objektov v naselju Igljenik

Na karti je prikazana slemenska slika naselja Igljenik. Naselje Igljenik je manjše naselje, v katerem se nahajajo stanovanjske in gospodarske površine. Stanovanjski objekti so strukturirani glede na glavno prometnico. Gospodarski objekti v naselju predstavljajo večinoma kmetijske objekte ter delno garaže.

Slemenska slika naselja Igljenik je različno orientirana. Stavbe imajo sleme glede na cesto postavljeno pravokotno ter vzdolžno. Vhodi so locirani glede na glavno prometnico.

Vzorec slemenske slike naselja na ravninskem delu naselja je zelo različen, kar je vzrok zelo različne gradnje na ravninskem delu naselja. Stavbe v naselju imajo različni starostni fond ter mešano rabo.

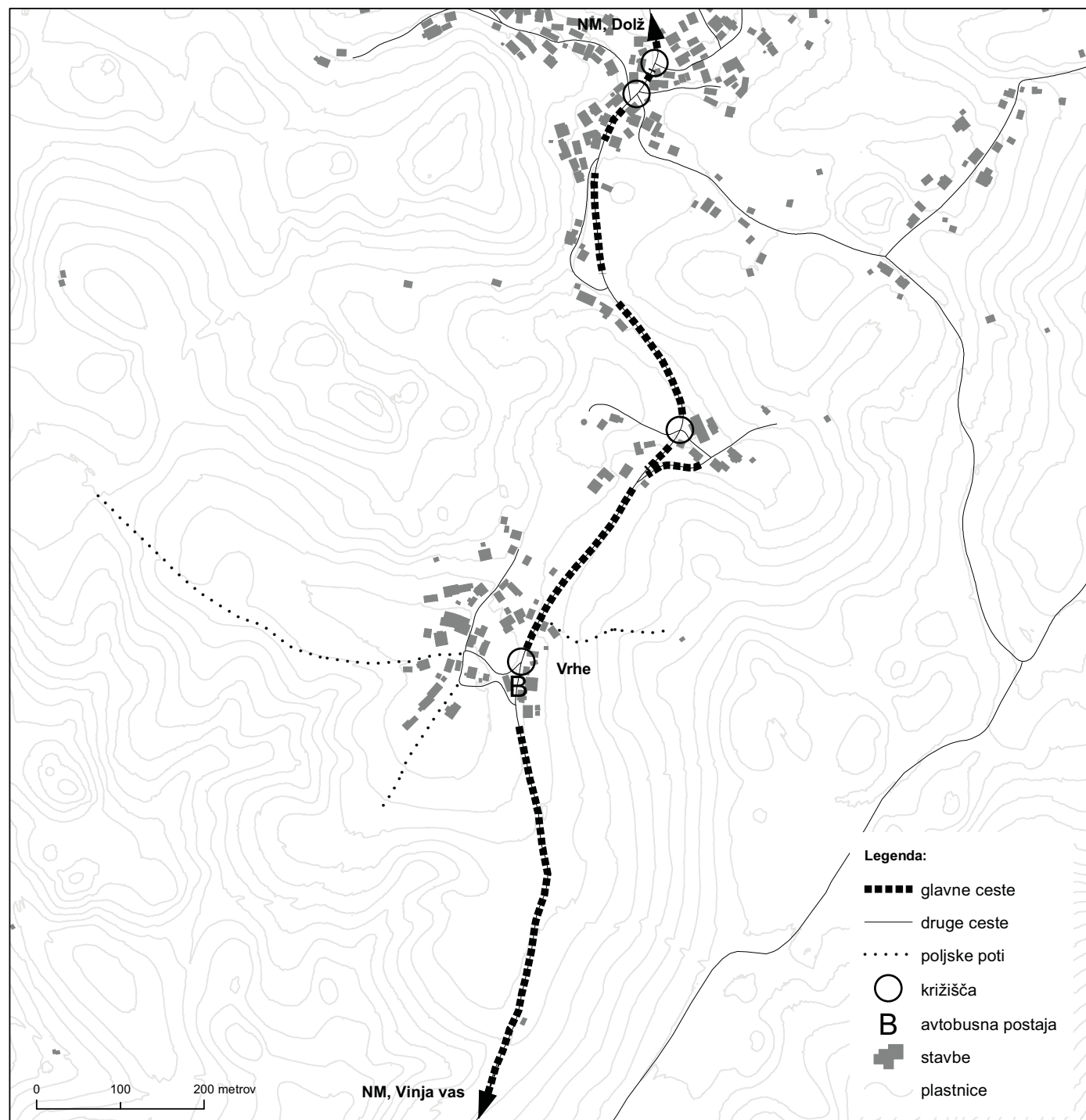

Prometna infrastruktura naselja Vrhe

Na karti je prikazana prometna infrastruktura naselja Vrhe. Skozi naselje poteka glavna prometnica, ob kateri se nahaja avtobusna postaja, ki povezuje naselje z Novim mestom. Ostale prometnice v središču naselja predstavljajo druge ceste. Ob robu naselja pa so urejene poljske poti.

Naselje Vrhe je delno locirano ob glavni cesti ter večji del ob drugih cestah, vendar so tam slabše urejena cestišča.

Naselje Vrhe je od Novega mesta oddaljen cca. 14 km (17 min) ter od Metlike cca. 20 km (22 minut). Ceste, ki potekajo skozi naselje so občinske ceste. Regionalna cesta v državni lasti, ki povezuje Novo mesto in Metliko je locirana na jugozahodu cca. 3 km od naselja Vrhe.

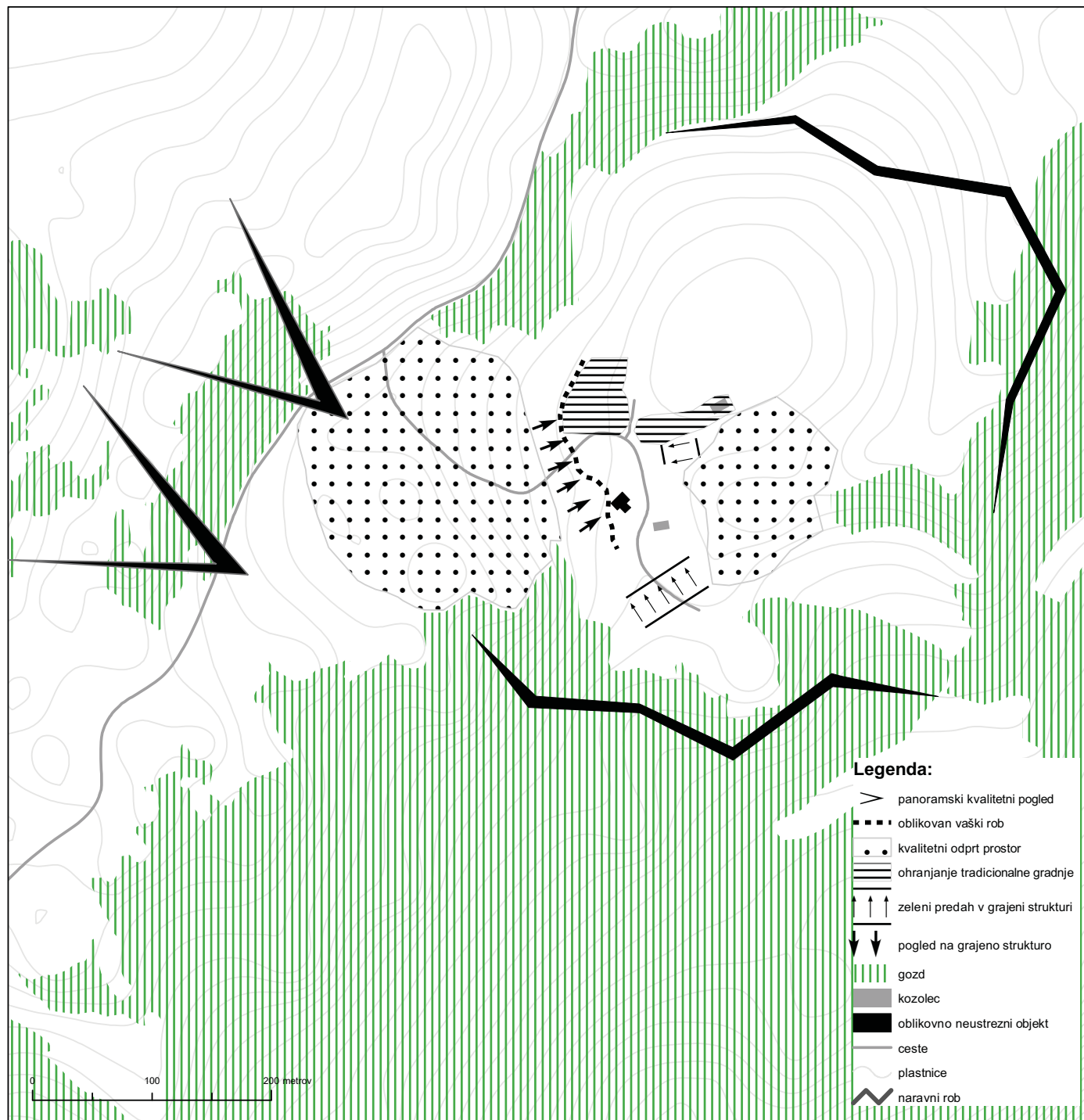

Vizualna analiza naselja Igljenik

V naselju smo prepoznali veliko naravnih značilnosti. V zaledju naselja so predvsem gozdne površine. V ospredju naselja pa so kvalitetni odprti prostori, ki v naravi predstavljajo travnike in pašnike. Celotno naselje je locirano nekoliko višje, tako se nam na določeno stran odpre zelo kvaliteten panoramski pogled. Pri vstopu v naselje se nam odpre pogled na grajeno strukturo. Redko kje pa najdemo zeleni predah v grajeni infrastrukturi, saj je naselje strnjeno ter ima le enega osamelca.

Glede na starost in obliko stavb, smo poudarili, da je potrebno v naselju ohraniti tradicionalno gradnjo, ki je opazna že po morfologiji. V ospredju, v bližini ceste se nahaja stavnovanjska stavba, v ozadju pa gospodarski in kmetijski objekti. Določili smo tudi oblikovno neustrezen objekt, ki glede na tloris nekoliko izstopa glede na ostale objekte.

Panoramski pogled in naravni elementi so glavni pozitivno izstopajoči elementi. Pogrešene pa so predvsem v dejavnosti, kot so trgovina, lokal,...

Fotoanaliza naselja Igljenik

Fotoanaliza naselja Igljenik priazuje nekatere izstopajoče značilnosti naselja. S fotoanalizo smo poskušali zajeti čimvečje območje naselja, tako glede na površino območja, kot tudi glede na glavne značilnosti naselja. Dejavnike na fotoanalizi smo razdelili na dve skupini, in sicer na kvalitetne in moteče elemente.

S fotoanalize je razvidno, da je večina motečih elementov predstavljajo grajeni objekti, in sicer starejše stavbe, ki niso vzdrževane. Med kvalitetne elemente pa prištevamo naravne in redno vzdrževane grajene elemente. S fotoanalize je razvidno, da je Igljenik starejše naselje, kjer še vedno prevladuje kmetijstvo. Kvaliteten element predstavlja narava v okolici, na katero sega pogled iz naselja. Za lep razgled na okoliško naravo je zaslužna tudi nekoliko višja lega naselja.

Najbolj izstopajoč kvalitetni element je definitivno avtobusna postaja, ki povezuje naselje z Novim mestom. Avtobusna postaja je locirana malo nižje od naselja, vendar še vedno relativno blizu. Kot moteč element pa je vstopna točka v naselje Igljenik, saj nas pogled na stara nevdrževana gospodarska poslopja ne pritegne. Negativno lahko ocenimo tudi slabo vzdrževano cesto, ki predstavlja glavni dostop do naselja.

Scenariji razvoja naselja Igljenik

SCENARIJ 1 - pesmističen

Nastanek mesta

Vstop v naselje predstavlja široka cesta z urejenimi pločniki in drevoredi. Drevesa poudarjajo urejeno zeleno pokrajino ter poleti ščitijo pešce in kolesarje pred močnim soncem. Celotno naselje je povezano s širokimi cestami, na katerih je veliko motornega prometa. Stavbe v naselju so manjši bloki, kateri so locirani v obrobju naselja. Bloki so enolično oblikovani ter se povezujejo v neko celoto. Vsi bloki, zgrajeni v 4 etažah, imajo v prvi etaži garažo za avtomobile. V središču naselja so javni prostori. Tam imamo vse, in še več kar prebivalci potrebujejo za vsakodnevno oskrbo. Imamo oskrbo z raznimi trgovinami in ostalimi dejavnostmi, kot so frizer, lokali, večnamenske dvorane itd. Vse javne storitve so opremljene z najnovejšo tehnologijo. Storitve so med seboj povezane z raznimi aplikacijami, ki prebivalcem omogočajo lažjo uporabo teh storitev. Tako lahko preko aplikacij določen predmet rezerviramo, kupimo ali pa se naročimo na določeno storitev. Poleg javnih storitev se nahaja tudi večji kompleks za druženje, ki vsebuje biljard, bowling itd. Prebivalci naselja se tam družijo v večernih urah. Poleg javnih storitev se nahaja zeleni park, kateri predstavlja zeleni javni prostor za prebivalce. Park vsebuje tudi poučne, naravoslovne poti ter vključuje raznolik botanični vrt. Skozi celotno naselje pa poteka kolesarska steza, katera poteka tudi skozi središče parka. V parku pa najdemo tudi trim stezo. Nekoliko iz centra naselja se nahaja tudi športni park, ki vsebuje nogometno, košarkaško in odbojkarsko igrišče. Tako naselje Igljenik postane malo mesto z veliko zelenimi površinami. Poleg urejenega naselja pa je urejena tudi njegova okolica. Naselje je še vedno locirano nekoliko višje, kar nam omogoči pogled na bližnjo okolico. Pogled iz stanovanj na eni strani sega v urejen zeleni park, po drugi strani pa na neokrnjeno naravo, kjer so urejene kolesarske steze in peš poti. Nastalo "mesto" katerega povezuje hitra cesta, primernih dimenzij. Poleg zasebnega prevoza je zagotovljeno tudi javni prevoz, in sicer imamo povezavo s hitrim vlakom in avtobusnim prevozom.

SCENARIJ 2 - zmeren

Razpadajoče mesto

Naselje je neurejeno. Stavbe v naselju so "razmetane", brez sistema. Ko se ozremo naokoli po naselju, opazimo, da so stavbe nevzdrževane. Nekatere so celo brez toplotne izolacije in zaključnega sloja fasade. Na splošno so stavbe v slabem stanju. Vidno je opuščanje kmetijske dejavnosti. Kozolci in hlevi razpadajo. Tudi ograje, ki so nekdaj določevale mejo posamezne parcele, so v slabem stanju. Neurejena so tudi dvorišča posameznih parcel. Opuščanje kmetijskih dejavnosti pa ni vidno samo na stavbah, temveč je zelo opazno na kmetijskih površinah. Glavna cesta, ki služi kot dostop do naselja, ni urejena. Javnega prevoza ni, kar pomeni, da je edini možna povezava z zunanjim svetom z lastnim motornim vozilom. Tako prebivalec brez lastnega vozila ne more v trgovino. Otroci so odvisni od staršev, saj ne morejo sami v šolo. V naselju je opazno starejše prebivalstvo. Mlajše generacije zapuščajo vas. Tako ima posledično še več neurejenih površin, saj starejše prebivalstvo ne more samo vzdrževati kmetijskih površin. Naselje vidno razpada. Ni zadovoljnih prebivalcev, ki bi oskrbovalo naselje. Vzpostavitev tretje osi pa v naselje prinese turiste, vendar se ti ne ustavijo v naselju. Naselje jim predstavlja le izhodiščno točko za Gorjance. Tam so urejene kolesarske in peš poti. Tako postane dobra izhodišča točka, saj ima neokrnjeno naravo ter je v neposredni bližini avtocestnega priključka. Ker pa v naselju ni preskrbljeno za turiste, se ti ne ustavijo v naselju...

SCENARIJ 3 - optimističen

Ekološko kmetijstvo

Naselje je urejeno. Stavbe, ki spadajo v starejši stavbni fond, so v fazi prenavljanja. Dvorišča imajo urejeno zelenico ter ostale površine. Gospodarske hale kot so hlevi so tehnološko in ekološko podprte z najnovejšo tehnologijo. Viden je napredek v kmetijski dejavnosti. Na travnikih opazimo pašništvo. Kmetje se intenzivno ukvarjajo s prodajo izdelkov, ki jih seveda lahko dobijo tudi prebivalci. Dostop do posameznih parcel je urejen. Prav tako parkirišče za avtomobile. Kmetje imajo svojo težko mehanizacijo odmaknjenjo od centra naselja. Prav tako hleve in gnoj. Ker je razvoj kmetijstva intenziven, je poskrbljeno, da so vse kmetijske površine urejene. Pogled na okolico naselja je pogled na neokrnjeno naravo in urejen kmetijske površine. Prav tako je celotno naselje opremljeno z javno razsvetljavo. Urejen je ekološki otok, ki je dostopen, vendar še vendo nekoliko odmaknjen od centra naselja. Glavna cesta, ki povezuje naselje je, razširjena ter ima urejene peš poti. Povezava z Novim mestom je relativno ugodna. Cesta do Novega mesta je razširjena. Avtobus vozi na eno uro. Urejene so javne površine. Naselje ima kulturni dom za druženje in prireditve. Družbeni dom v spodnjem delu vsebuje manjši lokal ter v zgornjem delu sejno sobo za kulturne dogodke. Urejene so tudi športne površine. Pri vstopu v naselje na levi strani opazimo košarkaško in nogometno igrišče, na katerem se igra več zadovoljnih otrok. Ker se mesto razvoja glede kmetijstva, dostopa in ostalih dejavnosti je vidno naraščajoče prebivalstvo, kar pomeni, da ima naselje pozitivne dejavnike za življenje in vsakodnevno oskrbo.

Optimističen scenarij razvoja naselja

Ekološko kmetijstvo

Stavbe, ki spadajo v starejši stavbni fond, so v fazi prenavljanja. Dvorišča imajo urejeno zelenico ter ostale površine. Gospodarske hale kot so hlevi so tehnološko in ekološko podprte z najnovejšo tehnologijo. Viden je napredek v kmetijski dejavnosti. Na travnikih opazimo pašništvo. Kmetje se intenzivno ukvarjajo s prodajo izdelkov, ki jih seveda lahko dobijo tudi prebivalci. Dostop do posameznih parcel je urejen. Prav tako parkirišče za avtomobile. Kmetje imajo svojo težko mehanizacijo odmaknjenjo od centra naselja. Prav tako hleve in gnoj. Ker je razvoj kmetijstva intenziven, je poskrbljeno, da so vse kmetijske površine urejene. Pogled na okolico naselja je pogled na neokrmjeno naravo in urejen kmetijske površine.

Prav tako je celotno naselje opremljeno z javno razsvetljavo. Urejen je ekološki otok, ki je dostopen, vendar še vendar nekoliko odmaknjen od centra naselja. Glavna cesta, ki povezuje naselje je, razširjena ter ima urejene peš poti. Povezava z Novim mestom je relativno ugodna. Cesta do Novega mesta je razširjena. Avtobus vozi na eno uro.

Urejene so javne površine. Naselje ima kulturni dom za druženje in prireditve. Družbeni dom v spodnjem delu vsebuje manjši lokal ter v zgornjem delu sejno sobo za kulturne dogodke. Urejene so tudi športne površine. Pri vstopu v naselje na levi strani opazimo košarkaško in nogometno igrišče, na katerem se igra več zadovoljnih otrok.

Ker se mesto razvoja glede kmetijstva, dostopa in ostalih dejavnosti je vidno naraščajoče prebivalstvo, kar pomeni, da ima naselje pozitivne dejavnike za življenje in vsakodnevno oskrbo.

Razvoj pašništva in ureditev dostopa do naselja

Ekološko kmetovanje z napredno tehnologijo

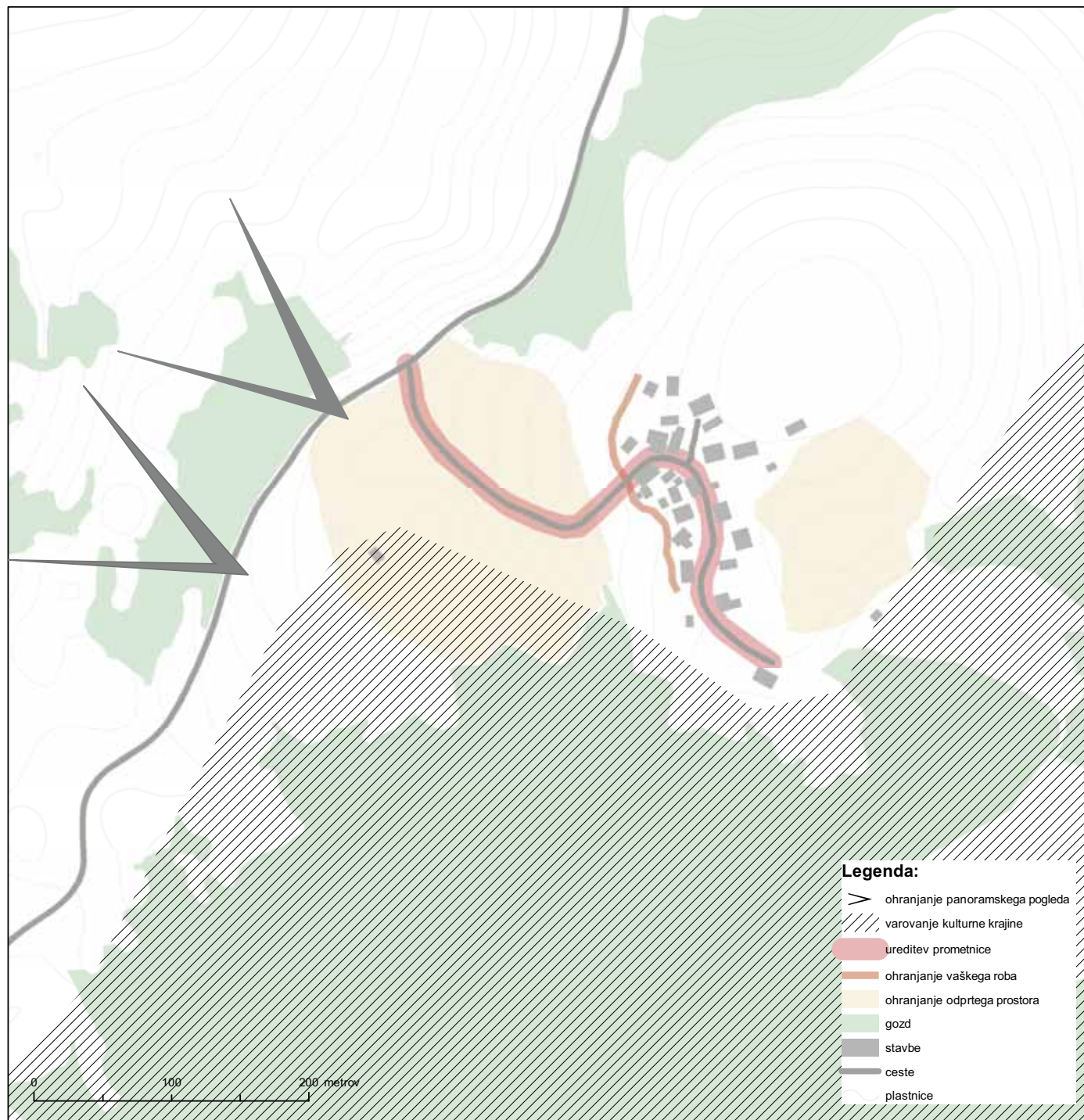
Ukrepi za razvoj naselja Iglenik

Naselje se ne bi širilo, temveč bo ohranjalo svojo prvotno obliko strnjene naselja. Kar se tiče gradnje, ne bo dopustna novogradnja, ampak le obnova obstoječih objektov.

Dejavnosti se bodo razvijale v smeri kmetijstva, z ekološkimi kmetijami. Njive in travniki, ki so razporejene okoli naselja, bodo tako urejene obdelovalne površine.

Površine gozdov in nekatere kmetijske večje površine bodo varovane v smislu varovanja kulturne krajine. S tem bomo varovali in ohranjali panoramski pogled iz naselja na okolico, ki je eden od kvalitetnejših elementov tega prostora.

Prenovila se bo tudi prometnica, ki povezuje naselje z glavno cesto.

Naselje Veliki Cerovec

Opis naselja Veliki Cerovec

Veliki Cerovec je gručasta vas, ki leži na pobočju hriba Cerove rebri. Hrib je visok 506 metrov in se dviga med naseljem in cesto Novo mesto - Metlika, ob kateri je pod prelazom Vahto (615 metrov) še nekaj hiš in gostilna Badovinac. Nad vasjo se dviga strmo pobočje Gorjancev (Lipovec, 813 metrov) poraslo z mešanim gozdom. Vaščani se po večini vozijo na delo v Novo mesto. Središče vasi je barokizirana cerkev sv. Primoža in Felicijana z manjšim pokopališčem. Iz vasi se odpirajo lepi razgledi na okoliške kraje, predvsem na Gorjance.

Demografski podatki

Konec dvajsetega in začetek enaindvajsetega stoletja je imelo naselje Veliki Cerovec največ prebivalcev. Od takrat pa vse do danes število prebivalcev počasi upada. Danes v naselju živi 139 prebivalcev, kar naselje uvršča med večja naselja na območju.

Glede na starostne skupine prevladujejo v naselju osebe stare med 15 in 64 let. Pomemben pa je podatek, da je v naselju oseb mlajših od 15 let več kot oseb starejših od 65 let, kar pomeni, da v naselju ne živi samo starejše prebivalstvo, ampak je naselje zanimivo tudi za mlade družine.

Glede na spol vidimo, da je razmerje med moškimi in ženskami približno enako, saj trenutno v naselju živi 72 moških in 67 žensk.

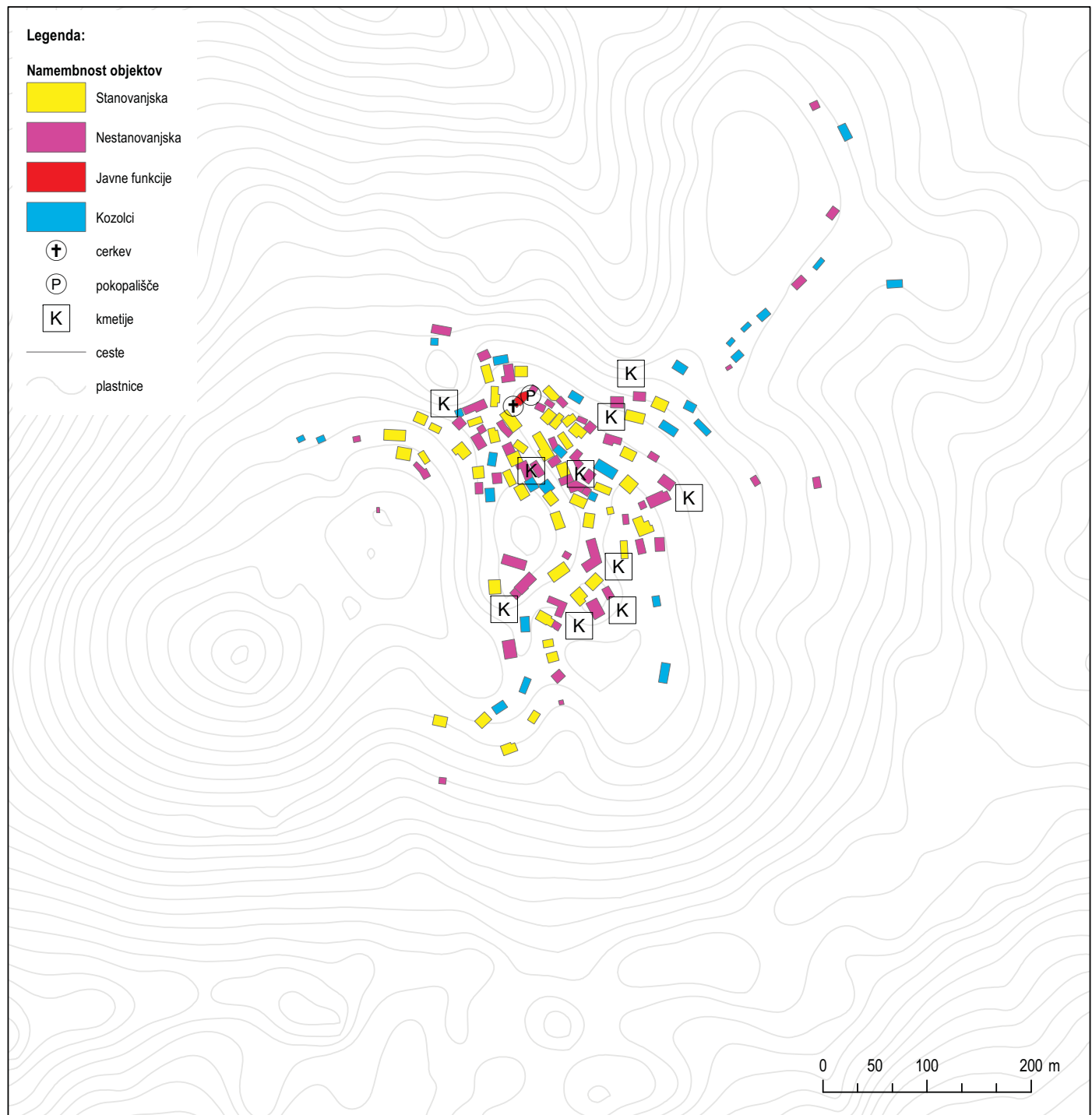
Demografska struktura prebivalstva po velikih starostnih skupinah			
Leto	0 – 14 let	15 – 64 let	65 let in več
2008	26	101	23
2010	27	102	21
2012	26	99	22
2014	25	97	21
2016	27	96	15
2018	26	96	17

Število oseb glede na spol v naselju Veliki Cerovec						
let	0 – 14 let		15 – 64 let		65 let in več	
	Moški	Ženske	Moški	Ženske	Moški	Ženske
2008	16	10	59	42	8	15
2010	16	11	59	43	7	14
2012	13	13	59	40	7	15
2014	11	14	58	39	8	13
2016	12	15	55	41	5	10
2018	13	13	54	42	5	12

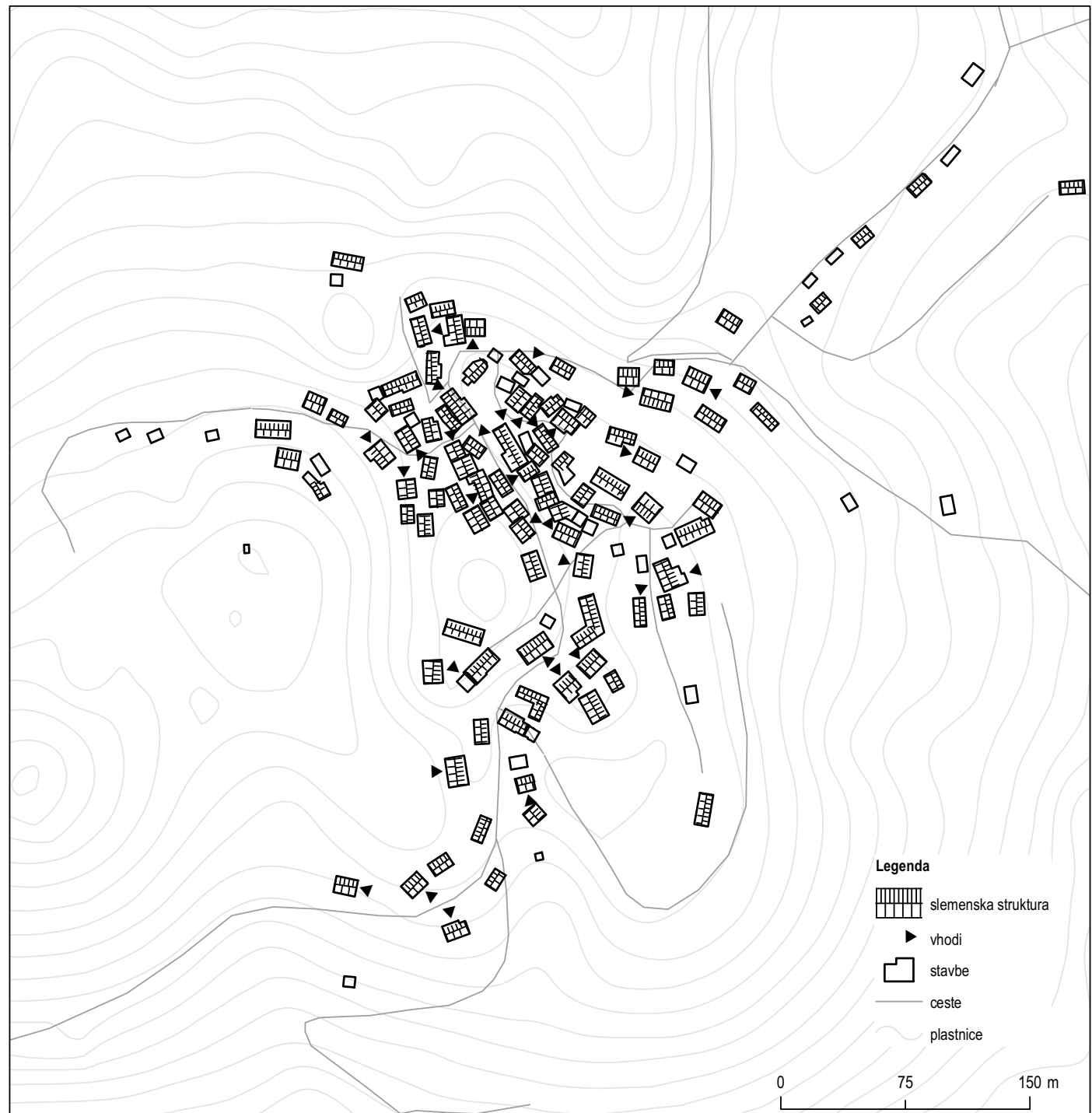
Namembnost objektov v naselju Veliki Cerovec

V Velikem Cerovcu prevladuje stanovanjska funkcija, veliko je tudi malih kmetij v katerih so skupaj tako kmetijski kot stanovanjski prostori. V naselju ni nobene velike kmetije, se pa večina prebivalstva ukvarja z kmetijstvom. V naselju je tudi zelo veliko kozolcev in ostalih pomožnih kmetijskih objektov. Središče vasi je cerkev z majhnim pokopališčem.

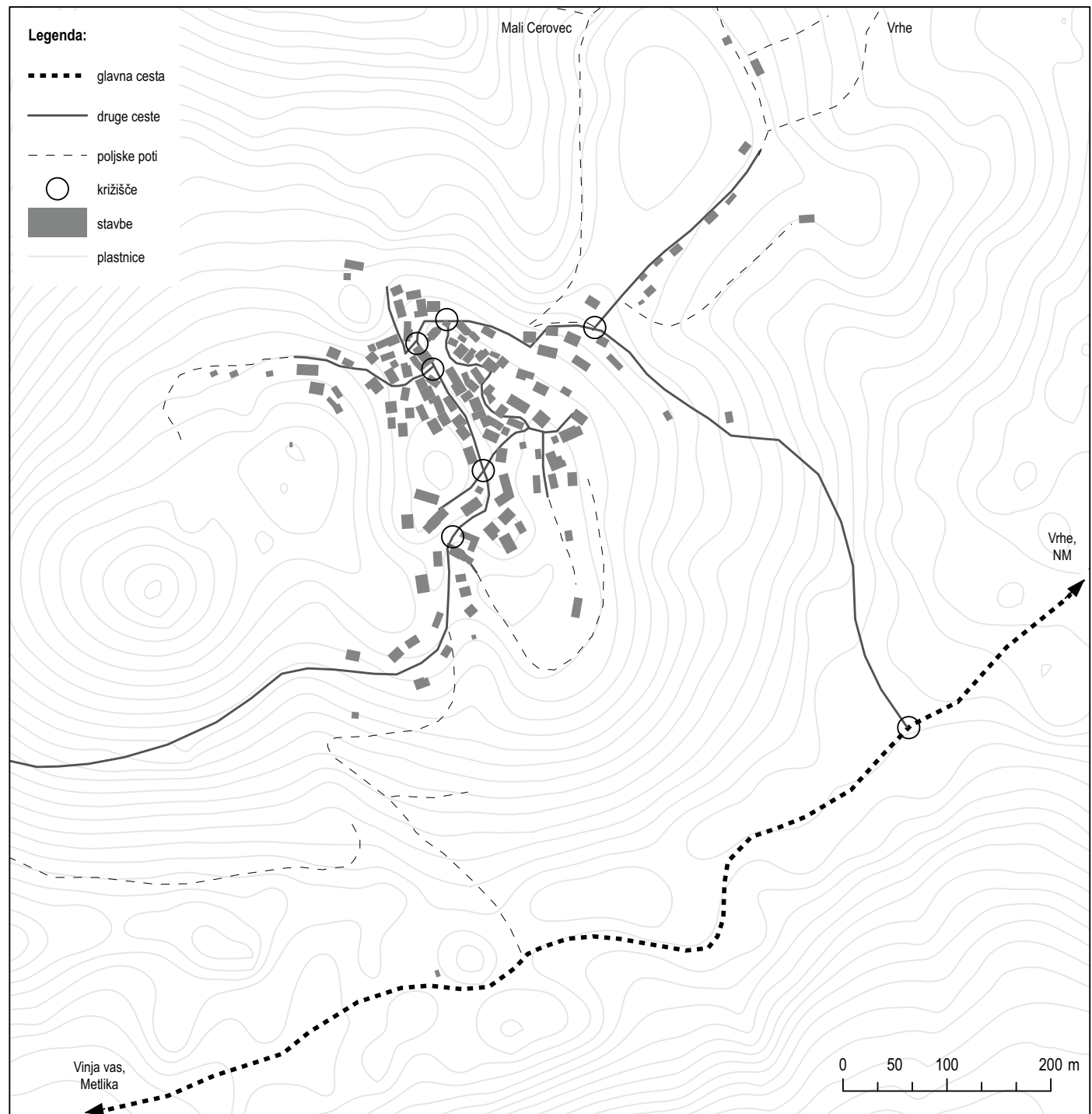
Slemenska slika objektov v naselju Veliki Cerovec

Veliki Cerovec se razteza po pobočju, tako da slemena večinoma sledijo konfiguraciji terena. Pozidava je najbolj zgoščena v okolici cerkve sv. Primoža in Felicijana, kjer se stikajo slemenske strukture v smereh sever-jug in severovzhod-jugozahod. Slednja orientacija je značilna tudi za nestanovanjske objekte v severovzhodnem delu naselja. Na zahodnem delu Velikega Cerovca imajo objekti slemena v smeri vzhod-zahod. Vsem stanovanjskim objektom smo dodali vhod, ki se največkrat pojavi iz smeri ceste, s katero je sam objekt tudi povezan.

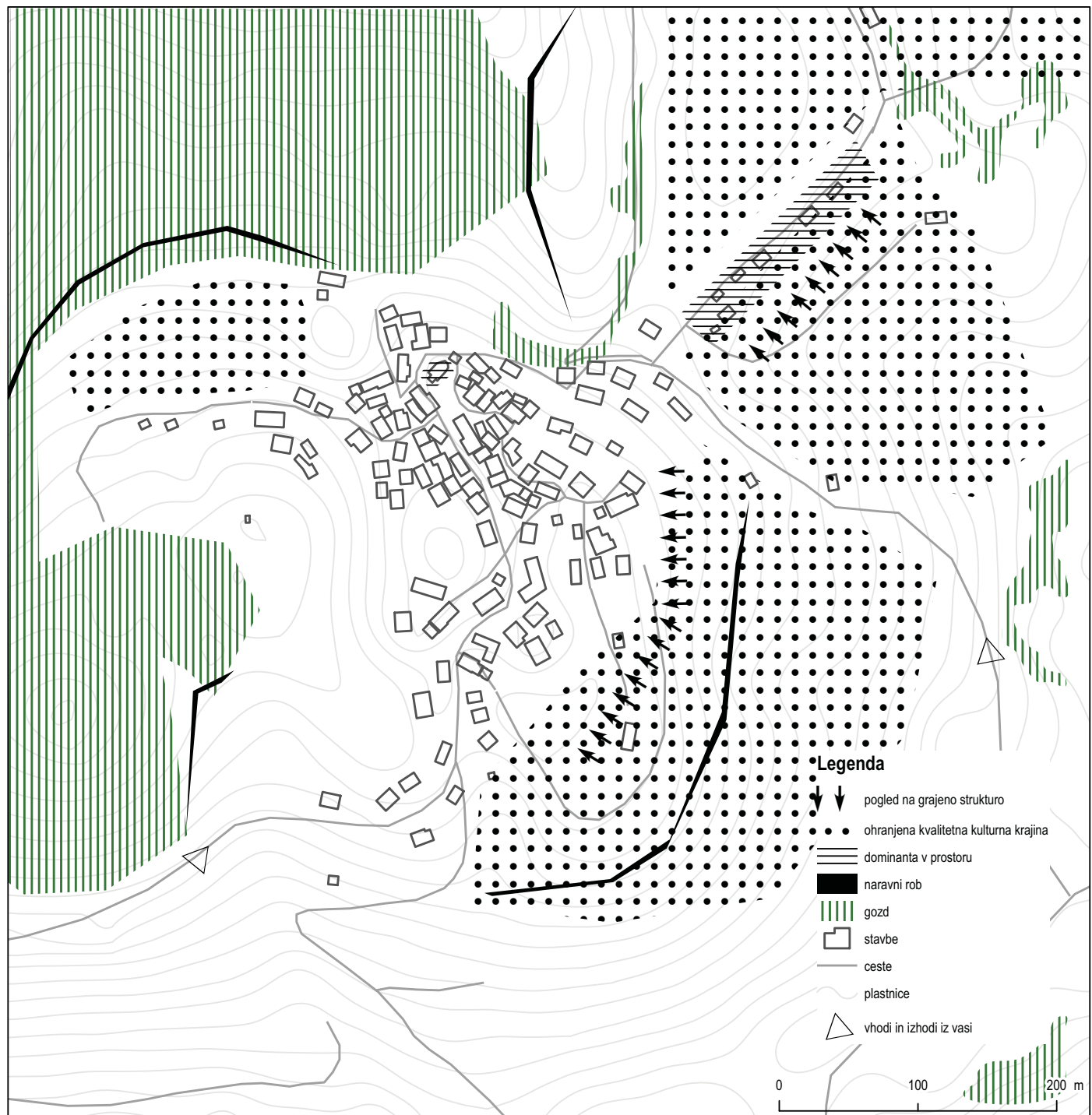
Prometna infrastruktura v naselju Veliki Cerovec

Naselje Veliki Cerovec se dviga nad cesto, ki povezuje Novo mesto in Metliko. Naselje je od Novega mesta oddaljeno 11 km oziroma 15 min vožnje z avtomobilom, od Metlike pa 18,3 km ali približno 22 minut. Od ceste Novo mesto-Metlika, ki je v legendi poimenovana kot glavna cesta, je naselje oddaljeno 700 m. Od omenjene ceste se v smeri naselja odcepi dovozna cesta do naselja, ki poteka skozi Veliki Cerovec v smeri Vinje vasi, kjer se zopet priključi na regionalno cesto. Ob tem priključku leži naselju najbližja avtobusna postaja, ki je od Velikega Cerovca oddaljena 1,1 km. Znotraj naselja potekajo še manjše vaške ceste ter poljske poti.

Vizualna analiza naselja Veliki Cerovec

V naselje Veliki Cerovec lahko vstopamo iz dveh smeri. Že s prometnice, ki povezuje Novo mesto in Metliko, opazimo terasirano travnato pobočje. Z vznožja pobočja se odpira pogled na grajeno strukturo naselja. Ob vstopu nam vas postreže s pogledom na grajeno strukturo, in sicer na niz kozolcev. Za kozolci ležijo obdelovalne površine, ki smo jih označili kot ohranjeno kvalitetno kulturno krajino. Kozolce smo prepoznali kot dominantne elemente v prostoru. Najbolj prepoznaven element naselja pa je cerkev s pokopališčem, okoli katere so zgoščeni večinoma stanovanjski objekti. Na severni in zahodni strani Velikega Cerovca travnate površine prehajajo v gozd.

Fotoanaliza naselja Veliki Cerovec

Veliki Cerovec ima izjemno razgledno lego. S sterasiranega pobočja, na katerem leži, se vidi gozdnati Gorjanci. Ob prihodu v vas se v vzhodni smeri odpre pogled na niz kozolcev, ki so del vasi. Kozolce kot prepoznavne elemente podeželske arhitekture opazimo tudi drugje po vasi. Naslednji prepoznaven element vasi je cerkev sv. Primoža in Felicijana, ki leži sredi pokopališča in velja za središče naselja. Pred cerkvijo stoji tudi oglasna deska KS Podgrad. Okoli cerkve je pozidava najbolj zgoščena. Za naselje je značilen preplet stanovanjskih stavb in kmetijskih poslopij. Veliko starejših, nekoč stanovanjskih stavb, danes ne opravlja več svoje primarne funkcije, ampak so opuščene, zaradi česar kvarijo vizualno podobo naselja

Scenariji razvoja naselja Veliki Cerovec

OPTIMISTIČEN SCENARIJ

Hitre povezave do urbaniziranih središč, kamor prištevamo tudi možnost uporabe avtobusnega potniškega prometa, bodo povzročile migracije iz mest na periferijo. Proces naraščanja števila prebivalcev bo povzročil razvoj podeželja. Naselje Veliki Cerovec bo postalo centralno naselje na območju pod Gorjanci in lastna krajevna skupnost. Naselje se bo širilo ob cesti v smeri proti Vinji vasi in cesti, ki povezuje Metliko in Novo mesto. Čeprav lega na pobočju omejuje širjenje, bodo v naselju nastale novogradnje, manjša trgovina z živili, igrišče in kulturni center.

Z razvojem naselja si prizadevamo zmanjšati razlike med podeželjem in mestom. Prav tako želimo dvigniti kakovost življenja na podeželju. Priseljevanje mlajših generacij bo izboljšalo demografsko strukturo naselja. Velik Cerovec tako ne bo več spadal med demografsko ogrožena območja.

Kljub izboljšani demografski podobi bo v Velikem Cerovcu še vedno velik delež starejšega prebivalstva. Ostarelo prebivalstvo na podeželju ne bo negativna lastnost naselja, ampak bomo to izkoristili kot novo razvojno možnost Velikaga Cerovca. Lokalna skupnost bo začela razvijati alternativne oblike oskrbe starejših, in sicer oskrbovana stanovanja na podeželju, ki spodbujajo ohranjanje starostnika v domačem okolju. Posledično bo nova dejavnost omogočila nekaj delovnih mest.

PESIMISTIČEN SCENARIJ

Kmetijstvo kot gospodarska panoga bo v Velikem Cerovcu popolnoma zamrla. Opuščanje kmetijskih dejavnosti bo neposredno vplivalo na zaraščanje območja in izgubi kulturne krajine, ki jo sooblikujejo kozolci v zaledju naselja. Travnate terase na pobočju bo porasel gozd, ki bo omejil panoramski razgled na Gorjance.

Ker bodo pogoji za uspeh na podeželju praktično ničelni, se bodo mladi odseljevali v mesto. Odročna lega Gorjancev in slaba prometna povezanost bosta vplivali na to, da bo Veliki Cerovec izgubil razvojni potencial. Lokalne ceste bodo še bolj dotrajane, do izgradnje tretje razvojne osi ne bo prišlo. Ker na območju naselja ne bo zagotovljena gospodarska javna infrastruktura in gospodinjstva ne bodo finančno preskrbljena, se bo Veliki Cerovec začel prazniti.

V naselju bo tako živel le še ostareli del prebivalstva, ki ne bo sposoben vzdrževati podobo naselja. Veliko hiš in gospodarskih poslopij bo začelo propadati. Velikemu Cerovcu grozita demografski in kasneje tudi fizični propad.

ZMEREEN SCEANRIJ

Bližina nove ceste na južnem delu tretje razvojne osi bo omogočila boljšo prometno povezanost naselja. Ker se tretja razvojna os navezuje na TEN evropsko infrastruktarno omrežje, V. in X. panevropskega prometnega koridorja ter na Jadransko—Jonsko prometno os, bo imelo naselje neposredno navezavo tudi na avtocesto Zagreb—Reka. Tako ne moremo več govoriti o odmaknjeni obmejni legi naselja, saj lahko iz naselja hitro prehajamo tako do Novega mesta kot tudi na Hrvaško proti Karlovcu.

Izboljšane prometne povezave uspešno parirajo demografskim razmeram. Z novimi cestnimi povezavami, uvedbo rednih in pogostih linij javnega potniškega prometa ter izgradnjo avtobusnih postajališč bomo izboljšali problematiko slabe prometne dostopnosti. Prebivalcem bo omogočena večja mobilnost, ki je nujna, kjer prebivalci dnevno migrirajo v urbana središča. Dnevne migracije so v naselju neizogibne, saj bo večina prebivalcev na delo odhajala v Novo mesto. Prav tako bo naselje funkcijsko navezano na Novo mesto.

Z izboljšanjem prometnih povezav se bo omilil trend upadanja števila prebivalcev, kar bo vplivalo na izboljšanje demografske strukture. Mladi, ki se bodo odločili ostati na podeželju in si tu ustvariti družine, bodo poskrbeli za bolj uravnoteženo demografsko sliko, čeprav bo v naselju še vedno prevladovalo starejše prebivalstvo.

Prometna dostopnost, narava in odmaknjenost naselja od mestnega vrveža bodo elementi, ki bodo naredili naselje privlačno za bivanje. Veliko opuščenih starejših objektov se bo prenovilo v enodružinske hiše, novogradenj bo manj. Celotno naselje bo kanalizacijsko urejeno. Naselje Veliki Cerovec bo imelo še vedno videz gručastega podeželskega naselja, katerega središče je cerkev s pokopališčem, njegova funkcija pa bo predvsem bivanjska.

Scenarij razvoja naselja Veliki Cerovec

Bližina nove ceste na južnem delu tretje razvojne osi bo omogočila boljše prometno povezanost naselja. Zaradi tretje razvojne osi bo naselje neposredno navezano tudi na avtocesto Zagreb–Reka. Omogočene bodo hitre povezave do Novega mesta kot tudi na Hrvaško proti Karlovcu. Izboljšane prometne prometnice uspešno parirajo demografskim razmeram. Z novimi cestnimi povezavami, uvedbo rednih in pogostih linij javnega potniškega prometa ter izgradnjo avtobusnih postajališč, ki je prikazana na kolažu, bomo izboljšali problematiko slabe prometne dostonosti naselja. Prebivalcem bo omogočena večja mobilnost, kar je nujno za prebivalce, ki dnevno migrirajo na delo. Dnevne migracije so v naselju neizogibne, saj je funkcijsko odvisno od Novega mesta. Z izboljšanjem prometnih povezav se bo omilil trend upadanja števila prebivalcev, prav tako se bo izboljšala demografska struktura. Mladi, ki se bodo odločili ostati na podežju in si tu ustvariti družine, bodo poskrbeli za bolj uravnoteženo demografsko sliko, čeprav bo v naselju še vedno prevladovalo starejše prebivalstvo. Veliko opuščenih starejših objektov se bo prenovilo, kar smo nakazali tudi na kolažu. Novogradenj bo manj. Celotno naselje bo kanalizacijsko urejeno. Naselje Veliki Cerovec bo imelo še vedno videz gručastega podeželskega naselja. Funkcija Velikega cerovca bo predvsem bivanjska, kljub temu da smo na DOF manipulaciji nakazali možnost ohranjanja kmetijskih površin.

Stanje v Velikem Cerovcu danes

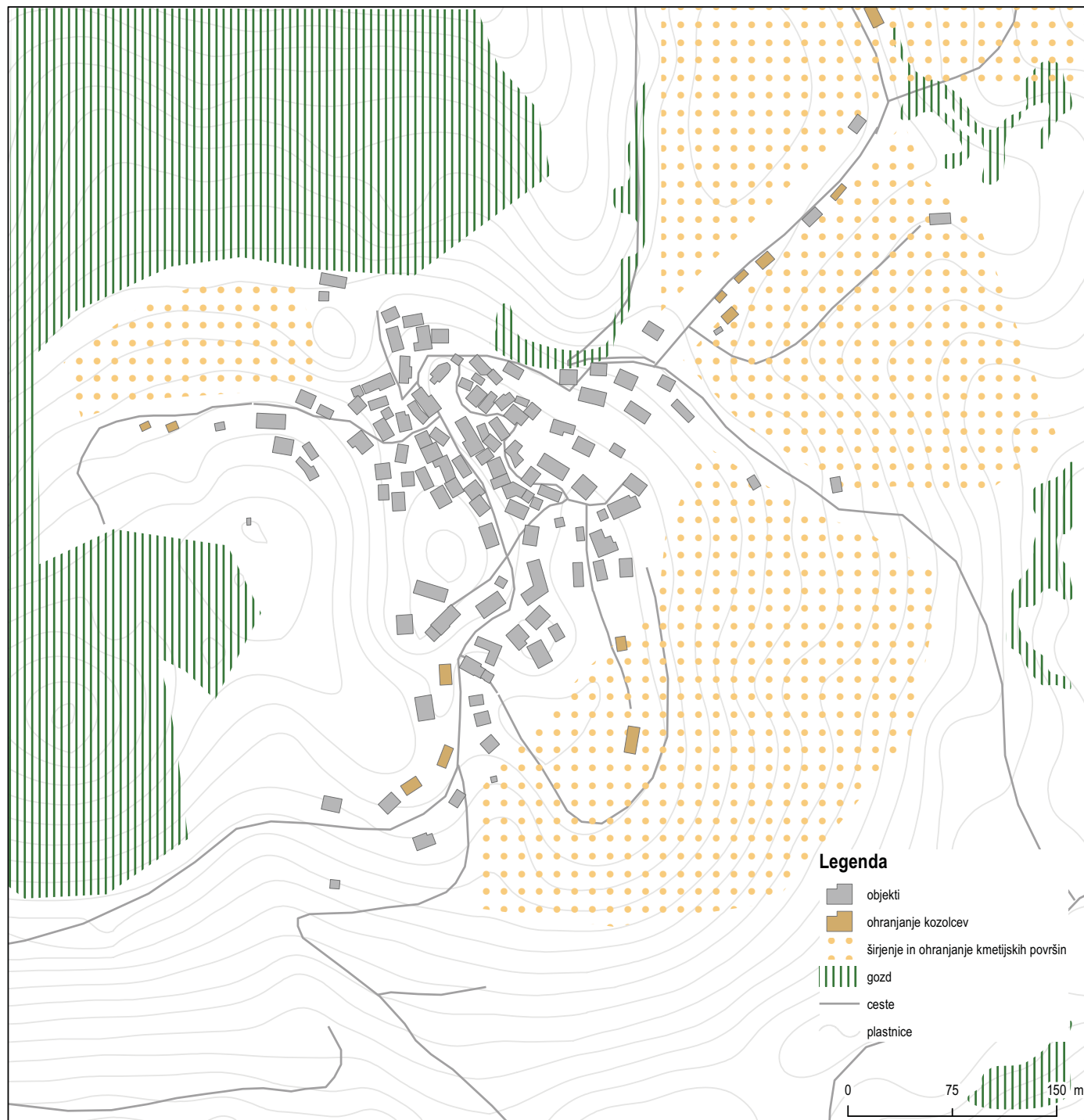

Stanje v prihodnje na podlagi optimističnega scenarija

Ukrepi za razvoj naselja Veliki Cerovec

Naselje Veliki Cerovec bo ohranjalo svojo gručasto strukturo. Pozidava bo zgoščena ob cerkvi in cesti, ki vodi skozi naselje. Preprečevali bomo razpršeno gradnjo v zaledju naselja. Zaledje naselja bo predvsem kmetijsko, zaradi ohranjanja in širjenje obdelovalnih površin. Povečan delež gozdni površin je mogoče zaznati na severozahodnem in zahodnem delu naselja. Kot kvaliteten element v pokrajini smo prepoznali kozolce, ki so hkrati tudi dominanta v prostoru, zato si bomo v prihodnosti prizadevali predvsem za njihovo ohranitev.

Naselje Mali Cerovec

Opis naselja Mali Cerovec

Mali Cerovec je manjše gručasto naselje v Mestni občini Novo mesto. Leži sredi gozdnatega kraškega sveta pod Gorjanci, približno kilometer vzhodno od glavne ceste Novo mesto - Metlika. Za vas je značilno, da so v osemdesetih letih prejšnjega stoletja s smreko pogozdovale območje med vasio in glavno cesto Novo mesto - Metlika. Mali Cerovec je po številu prebivalcev eno najmanjših vasi na območju Gorjancev. Domačini vas imenujejo Ušče. V vasi najdemo nekaj prenovljenih stanovanjskih objektov, večina nestanovanjskih objektov pa je zapuščenih oz. slabo vzdrževanih.

Demografski podatki

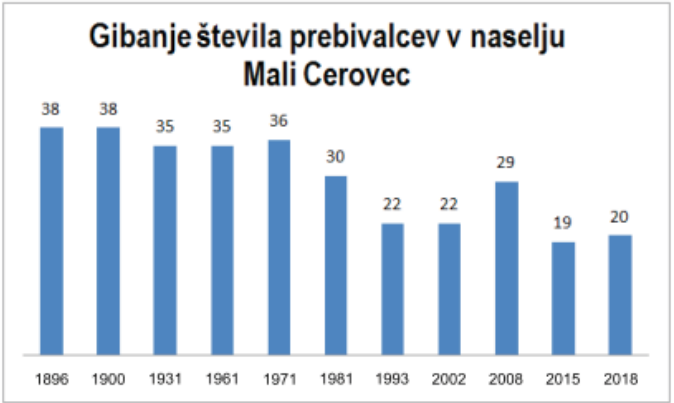
V naselju Mali Cerovec je največ ljudi živel na začetku izvajanja popisa prebivalstva. Tako je po popisih prebivalstva v letih 1896 in 1900 tukaj živel 38 prebivalcev. Vse do osemdesetih let prejšnjega stoletja je bilo število prebivalcev prebližno enako, saj je še leta 1971 v naselju živel 36 oseb. Po podatkih popisa prebivalstva leta 1981 pa je v Malem Cerovcu živel le še 30 oseb, leta 1993 pa samo še 22. Takšen upad lahko pripišemo odseljevanju ljudi iz podeželja v mesta, saj je v osemdesetih letih to območje zajela industrializacija. Od leta 1993 do danes se število oseb v Malem Cerovcu ni več dvignilo do številke 30. Še največ jih je po podatkih SURS-a tukaj prebivalo leta 2008, in sicer 29, najmanj pa leta 2015, in sicer 19. Danes v Malem Cerovcu prebiva 20 oseb.

V vasi v zadnjem desetletju prevladujejo prebivalci stari od 15 do 64 let. Po podatkih iz leta 2018 živi v vasi samo ena oseba mlajša od 15 let. V starostno skupino nad 65 let pa sta uvrščeni dve osebi.

Glede na spol v vasi prevladujejo osebe ženskega spola, in sicer danes v vasi živi 14 žensk in 6 moških.

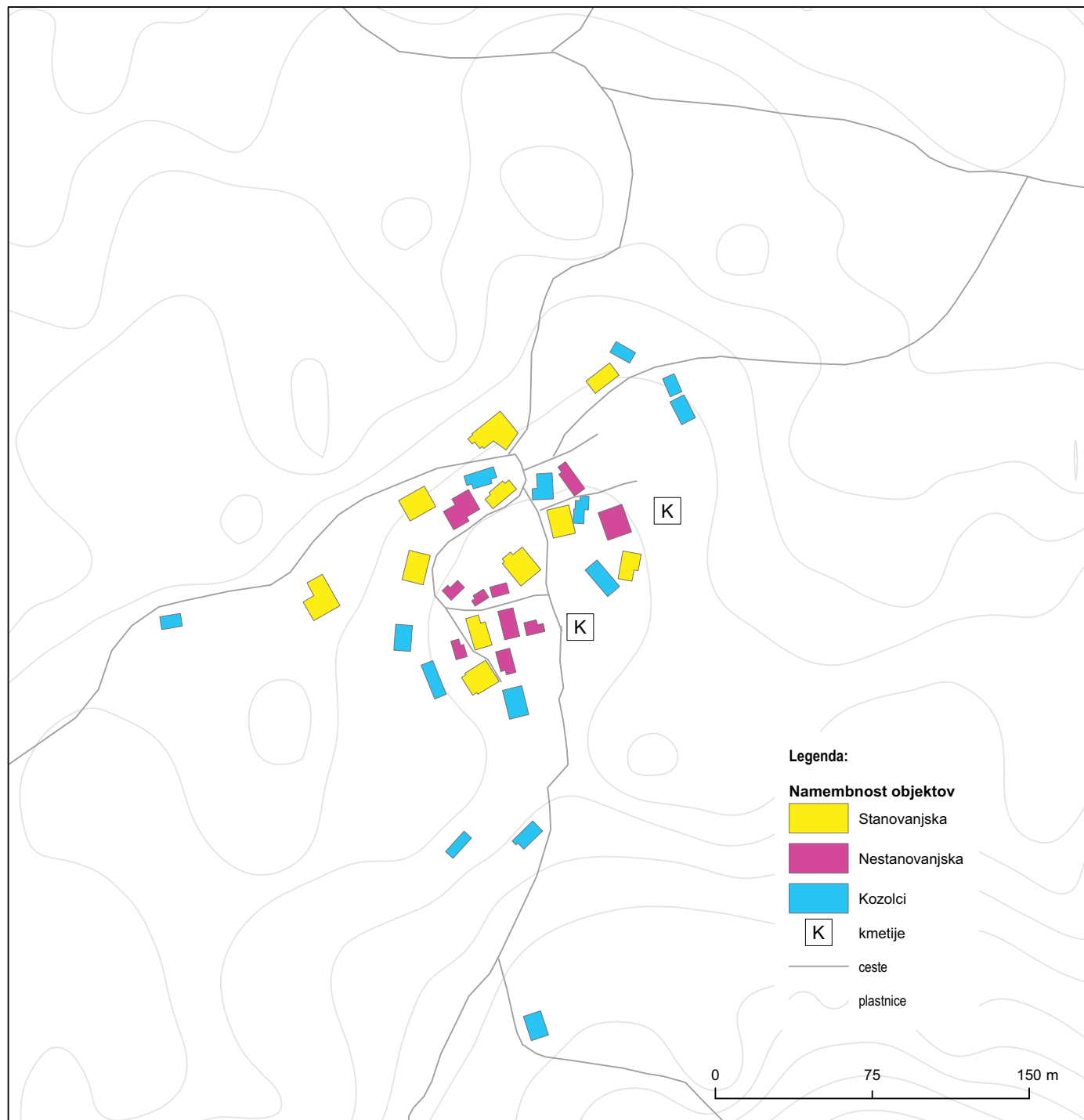
Demografska struktura prebivalstva po velikih starostnih skupinah			
Leto	0-14 let	15-64 let	65 in več let
2008	6	21	2
2010	4	24	2
2012	3	20	3
2014	1	18	2
2016	1	17	2
2018	1	17	2

Število oseb glede na spol v naselju Mali Cerovec						
Leto	0-14 let		15-64 let		65 in več let	
	Moški	Ženske	Moški	Ženske	Moški	Ženske
2008	1	5	10	11	1	1
2010	1	3	11	13	1	1
2012	1	2	9	11	0	3
2014	0	1	7	11	0	2
2016	0	1	6	11	0	2
2018	0	1	6	11	0	2

Namembnost objektov v naselju Mali Cerovec

V Malem Cerovcu imamo približno enako razmerje med stanovanjskimi objekti in kmetijami, veliko je tudi kozolcev oz. drugih pomožnih objektov za spravilo sena in drugih kmetijskih pridelkov. Večina stanovanjskih objektov je prenovljenih, v nekaterih je stalna naselitev, določeni pa imajo funkcijo vikenda. Večina kmetij in pomožnih kmetijskih objektov, pa je v zelo slabem stanju in zapuščenih.

Slemenska slika objektov v naselju Mali Cerovec

Mali Cerovec je majhno gručasto naselje s prevladujočo slemensko strukturo v smeri sever-jug. Nekaj objektov ima streho v smeri vzhod-zahod ali pa v smeri severozahod-jugovzhod. Vhodi v stanovanjske objekte potekajo v smeri ceste proti objektu.

Prometna infrastruktura v naselju Mali Cerovec

Naselje Mali Cerovec leži v kotlini pod glavno cesto Novo mesto - Metlika. Do vasi nas pripelje ozka približno 1 kilometer dolga asfaltirana cesta. V sami vasi ni avtobusne postaje, niti nobenega parkirišča. Naselje je od Novega mesta oddaljeno približno 11 kilometrov, kar znese približno 20 minut vožnje z avtomobilom. Mali Cerovec je od Metlike oddaljen 19 kilometrov, vožnja z avtom pa traja 25 minut. V vasi se cesta, ki nas pripelje od glavne ceste do vasi, konča, saj so ostale ceste zgolj poljske in vodijo do njiv oziroma gozdov ter sosednjih vasi.

Vizualna analiza naselja Mali Cerovec

Naselje Mali Cerovec, ki leži na uravnem travnatem svetu, iz vseh strani obdaja gozd. Smrekov gozd je najbolj izstopajoči element v okolici naselja. Obronki gozda, kjer ta prehaja v travnate površine, večinoma sovpadajo z naravnim robom. Grajena struktura naselja je opazna z dovozne ceste, ki predstavlja edini vhod oziroma izhod iz vasi.

Fotoanaliza naselja Mali Cerovec

Iz fotografije 5, ki prikazuje pogled na naselje, je razvidno, da Mali Cerovec leži sredi gozdnatega območja pod Gorjanci. Med gozdnim robom in naseljem se raztezajo kmetijske površine. Elementa kmetijske rabe, kozolec in vinograd, sta prikazana na fotografiji 1. preostale tri fotografije prikazujejo kontrast med novejšimi in starejšimi, večinoma neurejenimi, stavbami.

Scenariji razvoja naselja Mali Cerovec

OPTIMISTIČEN SCENARIJ

Boljša prometna dostopnost do naselja bo pogojevala razvoj Malega Cerovca. Namesto odseljevanja iz podeželja v mesta, se bodo prebivalci odločili za življenje v sožitju z naravo v manjši vaški skupnosti, kjer je urejena vsa gospodarska infrastruktura. Cilj je uspešno združevati razmerje med vasjo kot spalnim naseljem ter vasjo kot območjem, kjer se ukvarjajo s kmetijstvom.

S scenarijem želimo ohraniti in spodbuditi razvoj kmetijstva, saj želimo ohraniti podeželski značaj naselja. Vaška skupnost bi z lokalno pridelavo hrane zmanjšala lastne stroške v gospodinjstvih in vstopila na slovenski prehramben trg. Velik interes za kmetovanje bo predstavljala pridelava hrane kot strateške dobrine. Apeliramo predvsem na ekološko kmetijstvo, saj na občutljivem kraškem reliefu pretirana raba gnójil hitro vodi k onesnaženju podtalnice. Kmetijstvo bi bilo čim bolj naravno in raznoliko. Kot potencialna oblika kmetovanja se ponuja tudi vinogradništvo, ki je v naselju že prisotno, vendar bo v prihodnje postalo tržno usmerjena dejavnost. Namen je povezati prebivalce vasi in oblikovati čim bolj samozadostno naselje, ki bo zgled razvoju podeželskih naselij. Lega Malega Cerovca v zaledju gozdov bo energetska rešitev vasi. Gozd bo postal naravna zaloga, ki bo vaščanom omogočala zniževanje stroškov ogrevanja.

Zasnovali bomo tematske in rekreacijske poti, ki bodo skupaj ustvarjale zaokroženo turistično območje pod Gorjanci. Ravno zaradi zgoraj poudarjene vloge ekološkega kmetijstva bo Mali Cerovec pomemben del tematskih poti, saj bo nudil ekološko pridelane izdelke. Vključitev Malega Cerovca v mrežo tematskih poti bo še bolj vzpodbudila ekonomski razvoj naselja.

PESIMISTIČEN SCENARIJ

Izgradnja južnega dela tretje razvojne osi bo JV del Slovenije vključila v evropski prometni sistem. Poleg omenjene cestne povezave bodo zgradili novo železniško progo, ki bo povezovala avstrijsko koroško in Hrvaško. Gorjanci bodo postali pomembna tranzitna točka, saj bo železniška proga omogočala hiter transport tovora med Srednjo in Jugovzhodno Evropo.

Na območju Malega Cerovca bodo zasnovali logistični center, zaradi česar se bodo prebivalci odseliti. Zlasti starejši ne bodo želeli zapustiti naselja in ne bodo dovolili, da se njihova bivališča porušijo. Vendar bodo kljub temu v to primorani, njihova bivališča pa bodo nadomestila zgrajena skladišča za skladiščenje raznovrstnega tovora.

Popolna preobrazba območja bo močno vplivala na podobo kulturne krajine. Izginili bosta tako bivanjska kot proizvodnja funkcija hrane in ostalih kmetijskih surovin. Naselje bo postalo območje, kamor bodo ljudje dnevno migrirali na delo.

Zaradi močnega obremenjevanja okolja, neustreznega skladiščenja strupenih snovi in industrijskih izpustov se bo močno onesnažilo območje Malega Cerovca, zlasti podtalnica. Onesnaženje bo vplivalo na črpališče pitne vode, kar bo močno ogrozilo zdravje okoliških prebivalcev. Skladišče površine bodo skazile območje pod Gorjanci, kjer je nekoč sredi gozdnatega kraškega sveta ležalo naselje Mali Cerovec.

ZMEREN SCENARIJ

Z obnovo lokalnih cest in izgradnjo priključka Gorjanci v navezavi s tretjo razvojno osjo bo prebivalcem Malega Cerovca omogočena boljša prometna povezanost z urbanimi območji. Na vhodu v naselje bomo locirali avtobusno postajališče, ki bo del avtobusne linije. Prebivalcem in šolarjem bodo tako omogočene boljše povezave z javnim potniškim prometom do Novega mesta.

Naselje Mali Cerovec bo močno navezano na Novo mesto, saj bodo prebivalci preko mesta vključeni v socialne, izobraževalne in storitvene dejavnosti. Poleg tega bo večina prebivalcev zaposlenih v Novem mestu.

Kmetijstvo bo zgolj samooskrbno. Prizadevali si bomo za ohranjanje kulturne krajine. V naselju bomo spodbujali razvoj dopolnilnih dejavnosti. Stari in opuščeni objekti se bodo obnovili ali preuredili v vikende. Čeprav bo v demografski strukturi naselja prevladovalo starejše, bo naselje na videz izgledalo "živo" in urejeno, ravno na zaradi preurejenih bivanjskih objektov v vikende. Novogradnje bodo sledile obstoječim objektom, z namenom ustvariti homogen videz vasi.

Mali Cerovec potrebuje tudi smiselno rešitev komunalnih odpadkov. Zaradi oddaljenost od drugih naselij je racionalna izvedba kanalizacijskega sistema onemogočena. Kot smiselno rešitev predlagamo izdelavo rastlinske čistilne naprave.

Zmeren scenarij razvoja naselja Mali Cerovec

Z obnovo lokalnih cest in izgradnjo priključka Gorjanci v navezavi s tretjo razvojno osjo bo Mali Cerovec boljše prometno dostopen. Prometno povezanost z urbanimi območji bo okrepila tudi avtobusna linija. Vas bo opremljena z avtobusno postajo, ki smo jo na kolažu prikazali na začetku naselja. Avtobusno postajališče in linija sta potrebna, saj omogočata prevoz prebivalcev in šolarjev do Novega mesta. Naselje bo močno navezano na Novo mesto. Prebivalci bodo preko mesta vključeni v socialne, izobraževalne in storitvene dejavnosti. Večina prebivalcev bo dnevno migrirala v Novo mesto. Kmetijstvo bo ostalo samooskrbno. Subvencije bodo motivirale in pogojevale razvoj večjega obsega obdelovalnih površin v zaledju naselja, kar smo prikazali na DOF manipulaciji. V povezavi s spodbujanjem kmetijstva se bo spodbujal tudi razvoj dopolnilnih dejavnosti. Stari in opuščeni objekti se bodo obnovili ali preuredili v vikende. Novogradnje bodo sledile obstoječim objektom, z namenom ustvariti homogen videz vasi. Mali Cerovec potrebuje tudi smiselno rešitev komunalnih odpadkov, in sicer rastlinsko čistilno napravo. Rastlinsko čistilno napravo, prikazano na kolažu, smo locirali ob prometnici, ki vodi v naselja, na jugozahodni del Malega Cerovca.

Stanje v Malem Cerovcu danes

Stanje v prihodnje na podlagi optimističnega scenarija

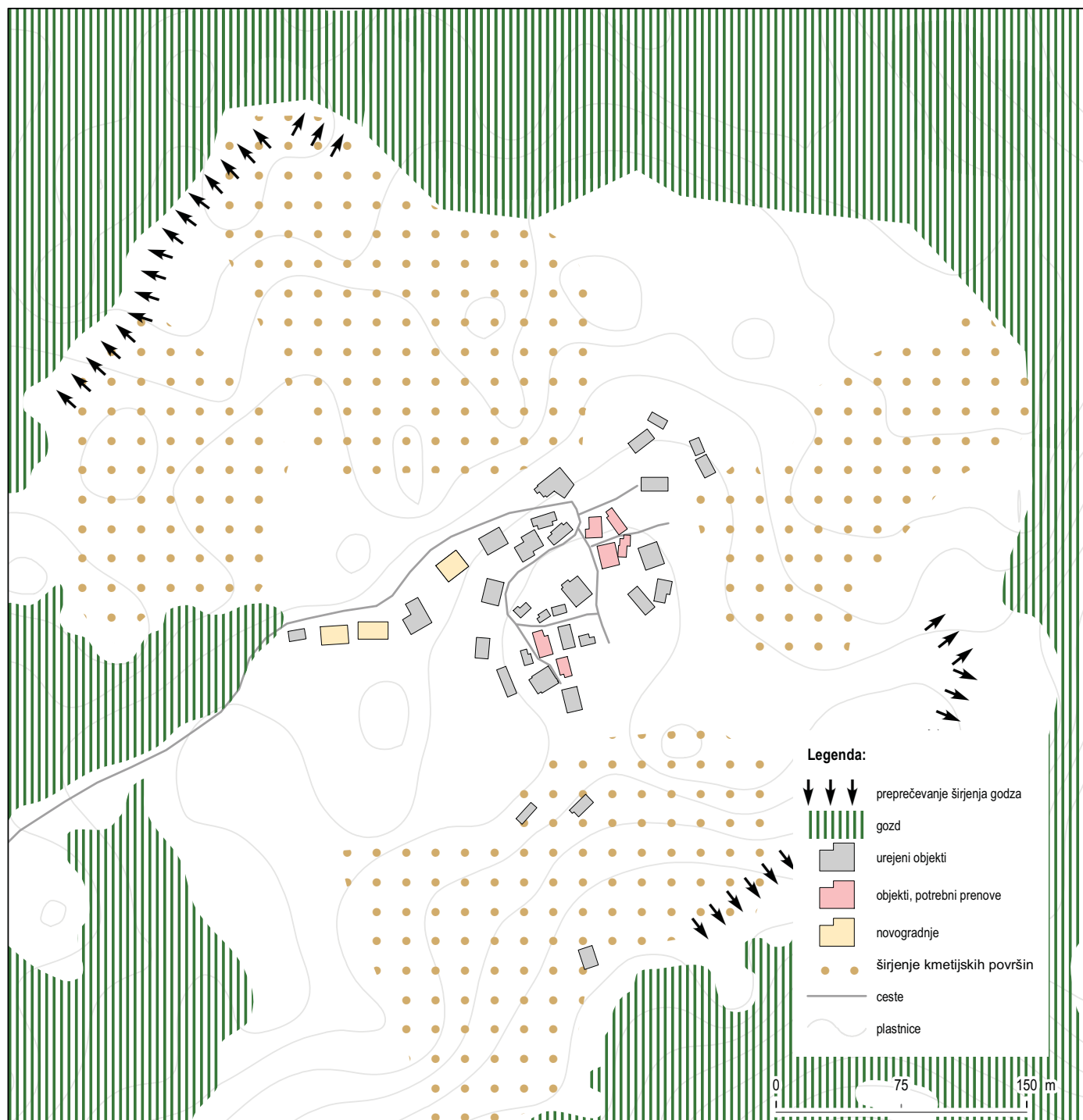

Kolaž, ki prikazuje prihodnje stanje na podlagi optimističnega scenarija

Ukrepi za razvoj naselja Mali Cerovec

Predvidevamo, da se bosta v okolici Malega Cerovca povečale gozdne površine. Na severozahodnem in juhovzhodnem delu naselja bomo preprečevali širjenje gozda na rodovitna travnata območja. Spodbujali bomo širjenje kmetijskih površin, kjer bo kmetijstvo usmerjeno predvsem v ekološko pridelavo. K razvoju naselja bo pripomogla tudi obnova starejših in opuščenih objektov. Novogradnje, ki bodo skladne z obstoječo grajeno strukturo, bi umestili ob glavni vaški prometnici in s tem preprečevali razpršeno gradnjo.

Naselje Vinja vas

Opis naselja Vinja vas

Vinja vas je manjša gručasta vas, ki leži na 430 metrih nadmorske višine ob vnožju razgibanih Gorjancev. Naselje spada v občino Novo mesto.

Okoliško površje je kraško, kar pomeni, da naselje obdajajo številne vrtače in druge kraške morfološke oblike. Nekatere bližnje vrtače so krajani izkoristili za manjše obdelovalne površine. Nselje iz severozadone in južne strani obdaja gozd. Nad vasjo se dviga hrib Mehovo (571 m), kjer se nahajajo razvaline istoimenskega gradu. Zaradi odličnega razgleda ga vaščani pogosto obiskujejo.

V vasi živi okoli 120 ljudi, med katerimi jih največ spada v starostni razred med 15 in 65 let. Indeks staranja se v naselju postopoma dviguje, kar nakazuje, da je v vasi vse več starejšega prebivalstva (65 let ali več). Leta 2015 je bilo v naselju popisanih 36 gospodinjstev med katerimi prevladujejo 3 ali 4 članske družine. Naselje je ohranilo agraren izgled, saj se večina gospodinjstev še zmeraj, vsaj delno, ukvarja s kmetovanjem. Večina ljudi je vseeno zaposlena v večjih regijskih središčih, največ se jih dnevno vozi na delo v Novo mesto. Skozi naselje poteka regionalna cesta. Organiziran je javni potniški promet ter prevoz šolskih otrok. Vzhodno od Vinje vasi je načrtovana izgradnja nove avtocestne trase med Novim mestom in Metliko. Avtocestni priključek bo v neposredni bližini naselja. Posledično se lahko pričakujejo večje spremembe v ožjem in širšem prostoru Vinje vasi.

Demografski podatki

Vinja vas sodi med večja naselja na obravnavanem območju. Leta 2011 je bilo v naselju popisanih 126 prebivalcev, leta 2018 pa je njihovo število padlo na 119.

Dinamika števila prebivalstva je zanemarljiva, saj njeno minimalno nihanje lahko pripišemo naravnemu gibanju prebivalstva. Veliko izrazitejša je sprememba indeksa staranja v zadnjih letih, saj se je le ta od leta 2011, ko je znašal 72,2, do leta 2018 zvišal in trenutno znaša 113,3. Indeks odraža razmerje med starostnimi razredi v naselju. Delež starejših oseb (65 ali več let) se je v zadnjem obdobju zvišal za 4% in sicer iz 10,3% leta 2011 na 14,3% leta 2018. Nasprotno se je število najmlajših (manj od 15 let) sorazmerno znažalo iz 14,3% na 12,6%. Najobsežnejši ostaja razred delovno aktivnega prebivalstva (15-64 let) z 70% deležem v vasi. Naraščajoč trend indeksa staranja je značilen za večino manjših vasi na obrobju Gorjancev.

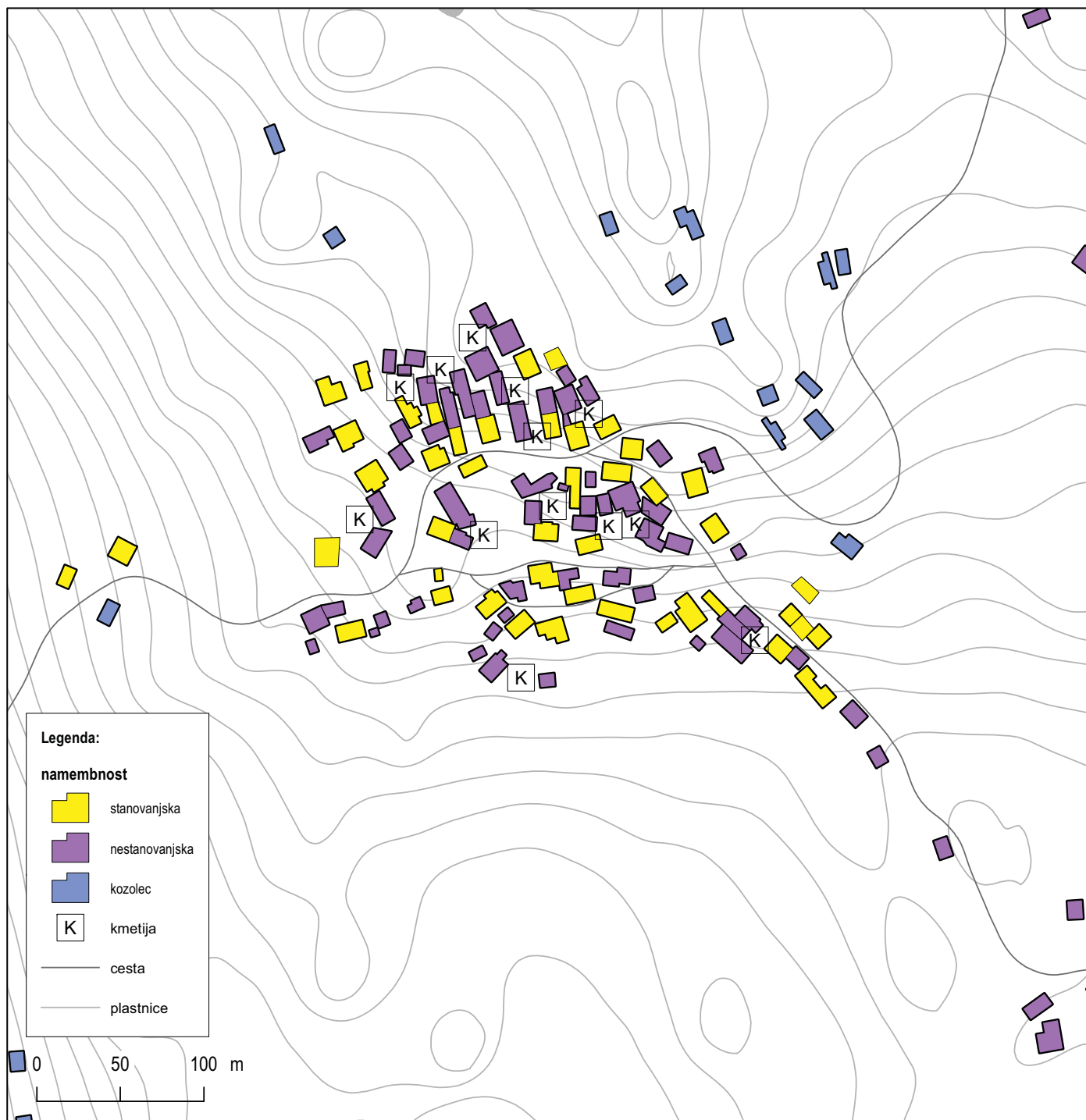
Leta 2018 je bilo v naselju popisanih 36 gospodinjstev. Povprečna veliko le teh je 3,3 člana. Največ je takih s po 3 (11 gospodinjstev) in 4 (10 gospodinjstev) člani. Število gospodinjstev iz leta 2011 se je ohranilo, spremenilo se je le razmerje med člani v gospodinjstvu. Leta 2011 je bilo največ gospodinjstev s 3 (10) in 5 (9) člani.

	Število preb.	Indeks staranja	Delež preb. starih 0-14 (%)	Delež preb. starih 15-64 (%)	Delež preb. starih >65 (%)
2011	126	72,2	14,3	75,4	10,3
2012	128	72,2	14,1	75,8	10,2
2013	121	70,8	14	76	9,9
2014	121	86,7	12,4	76,9	10,7
2015	121	107,7	10,7	77,7	11,6
2016	121	100	12,4	75,2	12,4
2017	113	114,3	12,4	73,5	14,2
2018	119	113,3	12,6	73,1	14,3

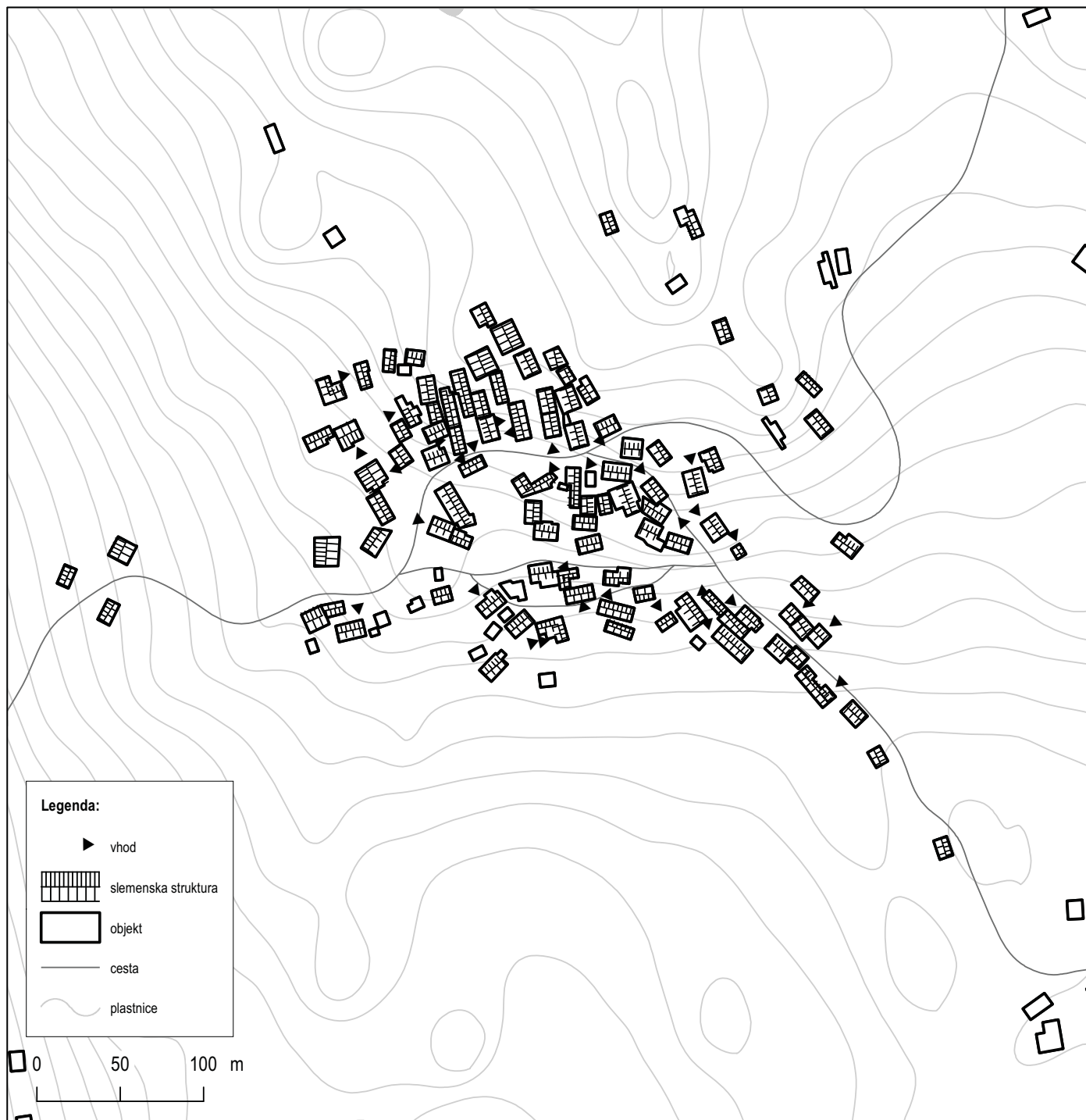
Namembnosti objektov v naselju Vinja vas

Vinja vas z okolico zajema 120 objektov. Od tega jih je 45 s stanovanjsko in 61 z nestanovanjsko namembnostjo. Stanovanjski objekti se nahajajo neposredno ob cestah, medtem ko se nestanovanjski objekti nahajajo za njimi. Ocenjujemo, da se v naselju nahaja 13 kmetij, ki smo določili na podlagi terenskega oglada. Na severnem delu vasi se nahaja 14 kozolcev. Storitvenih dejavnosti v naselju ni.

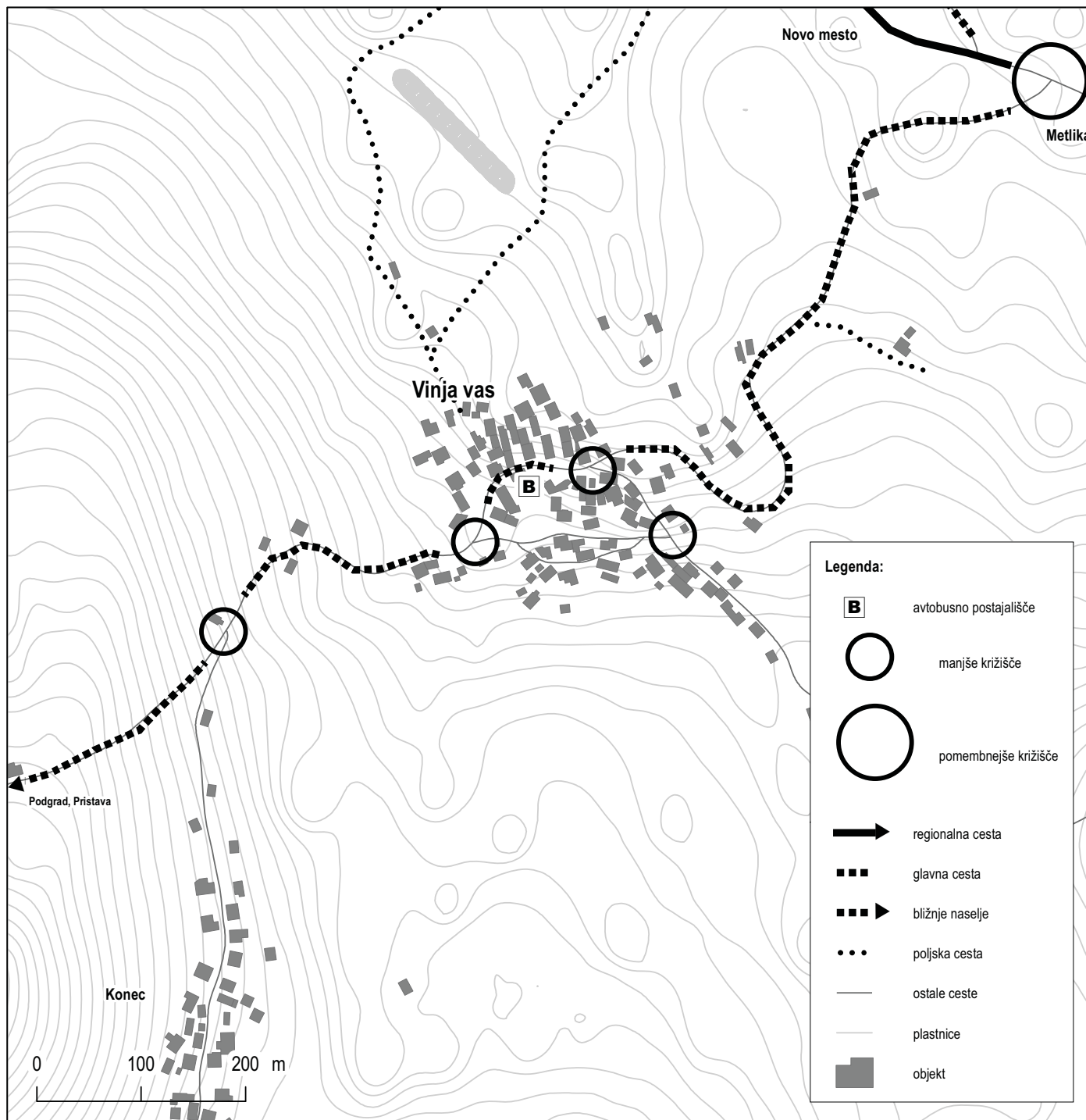
Sljemenska slika objektov v naselju Vinja vas

Karta prikazuje usmerjenost objektov in smer vhodov vanje v naselju Vinja vas. Objekti so orientirani vzporedno ali pravokotno glede na smer ceste. Vzporedno s cesto so objekti orientirani zlasti na južnem delu naselja kjer se v ozadju teren vzpne. Prečna orientiranost objektov se pojavi na severnem delu naselja, kjer je teren položen. Vhodi v objekte so orientirani ob cesti ali dvorišče.

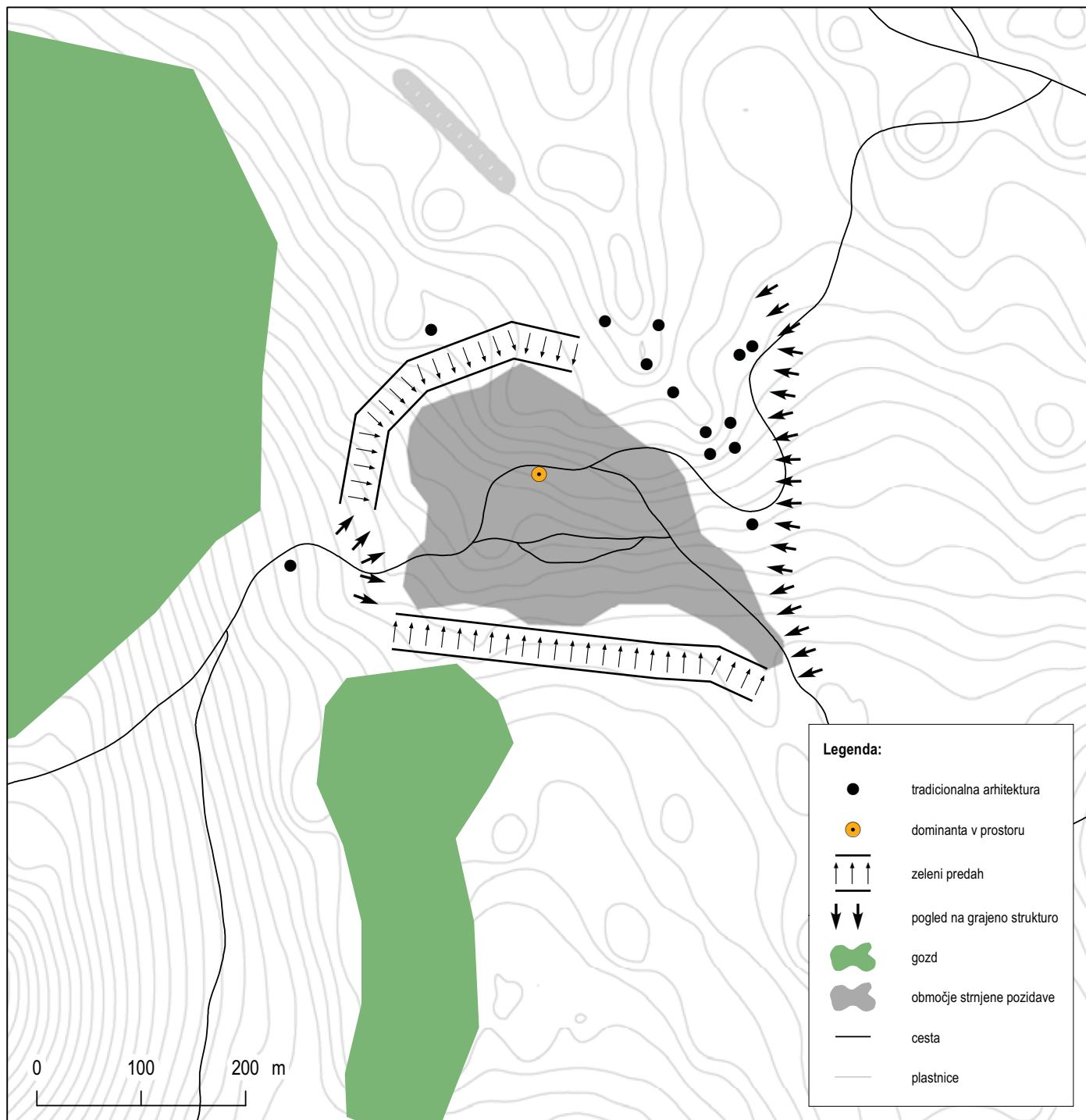
Prometna infrastruktura v naselju Vinja vas

Naselje Vinja vas je oddaljeno 650 metrov od regionalne ceste, ki povezuje Novo mesto z Belo krajino. Do Novega mesta je potrebnih 15 minut vožnje z osebnim avtomobilom, do Metlike pa 20. Prometna dostopnost je dobra, a je pot ponekod nekoliko otežena zaradi oslabiljene cestne infrastrukture in razgibanosti površja. Skozi naselje poteka glavna cesta, ob kateri se v središču naselja nahaja avtobusno postajališče. Do bližnjih obdelovalnih površin vodi več poljskih poti.

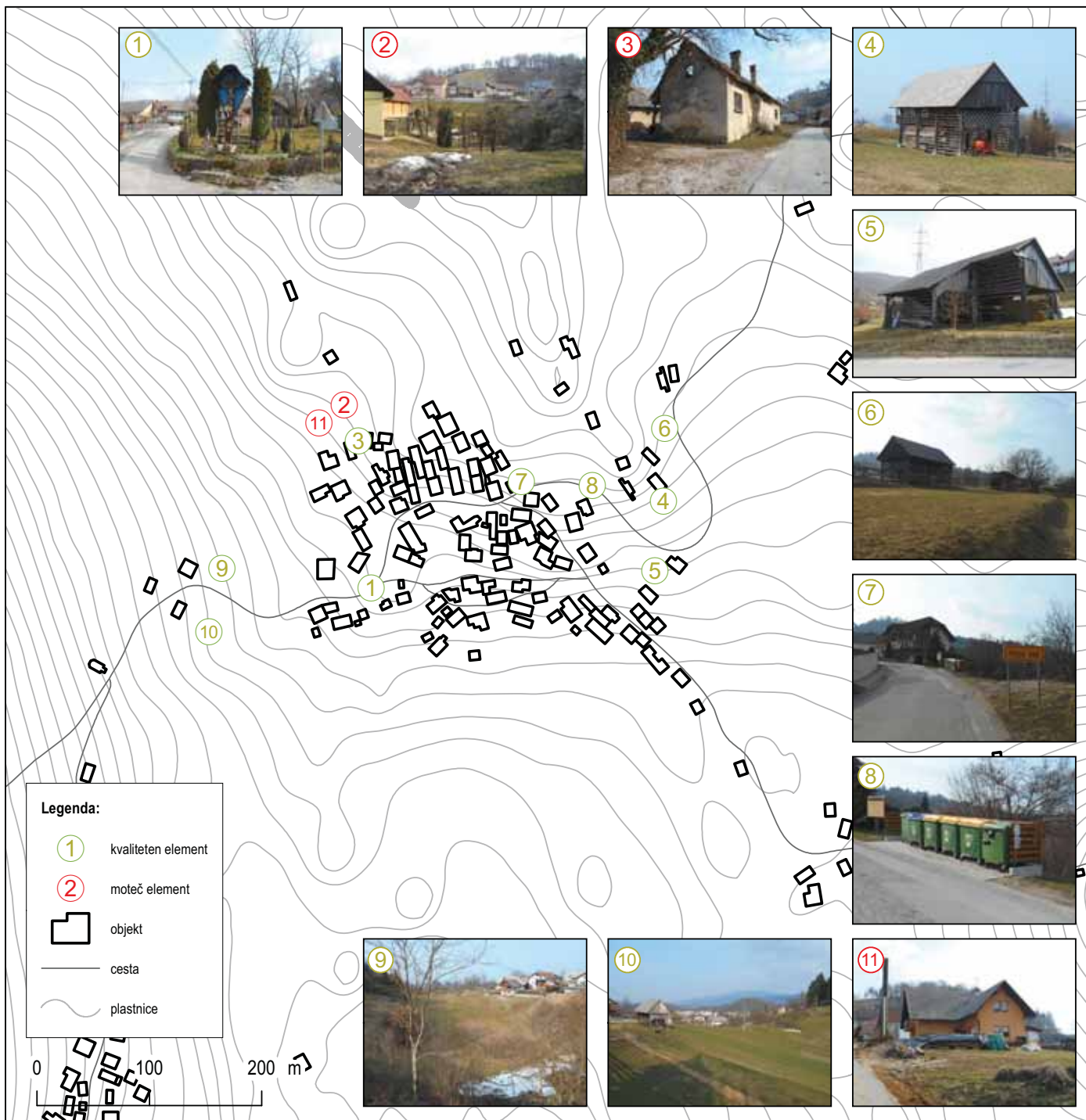
Vizualna analiza naselja Vinja vas

Na karti je prikazana vizualna analiza naselja Vinja vas, ki temelji na terenskem ogledu. Najkvalitetnejši pogled na naselje je iz smeri vzhoda in severovzhoda iz glavne ceste, ki vodi do naselja. Na tem območju se nahaja večje število kozolcev oziroma objektov tradicionalne arhitekture. Tipičen predstavnik je toplar. V naselju je dominantna avtobusno postajališče, ki se nahaja v središču. Do naselja potekata dva zelena predaha, eden iz severne in drugi iz južne strani. Gre za nekoliko dvignjen teren, ki ga porašča gozd.

Fotoanaliza naselja Vinja vas

Karta z zeleno prikazuje privlačne in z rdečo moteče elemente v naselju Vinja vas. Kot kvalitetne elemente smo prepoznali kozolce na vzhodni strani naselja (slike 4, 5 in 6), križ v zahodnem delu naselja (slika 1), območja obdelovalnih površin (sliki 9 in 10) ter ekološki otok ob prihodu v naselje (sliki 7 in 8). Motečih elementov v naselju ni. Izpostavili smo zgolj neurejen drevored (slika 2) in neurejen stavbni fond (slika 3).

Scenariji razvoja naselja Vinja vas

NEGATIVEN SCENARIJ:

Če je še deset let nazaj Vinja vas veljala za mirno in »domača« vasma obrobju Gorjancev, je sedaj, to nekaj deset minut oddaljeno naselje od Novega mesta, povsem drugačno. Vas je izgubila pridih avtentičnosti in »kmečkega načina življenja« s tem, ko so se nekdanje delujoče kmetije začele opuščati in propadati. Mlajše družine se namreč ne ukvarjajo s kmetovanjem; vrtovi in manjše njive jim ne služijo niti kot dopolnilna dejavnost. Hleve in kozolce so zamenjale enodružinske hiše pisanih fasad, ki zaradi stopnjujočega odseljevanja mlajših, za katere je, podobno kot za predhodne kmetijske objekte, značilno pomanjkljivo vzdrževanje. V naselju je ostalo namreč večinoma starejše prebivalstvo, ki nima, ne finančnih sredstev, ne volje do dela na parceli. Podobno kot v okoliških vaških naseljih, prihaja tudi v Vinji vasi do trenda upadanja števila prebivalstva. Eden glavnih razlogov za tovrstno demografsko sliko je tudi odseljevanje mladih v večje slovenske izobraževalne centre. Edini dotok ljudi je v obliki »vikendaštva«. Pobočja nad vasio so namreč »okupirale« zidanice. Delovno aktivno prebivalstvo v naselju, ki je v primerjavi z upokojenim prebivalstvom v manjšini, se v večji meri dnevno vozi na delo v regionalna zaposlitvena središča. Občinske in državne investicije v regiji se namreč ustavijo v Novem mestu, kar pomeni, da lokalni gospodarstveniki brez podpore države ne uspejo samostojno začeti svojih obrtnih dejavnosti. Kljub temu, da je na novo izgrajen avtocestni krak med Belo krajino in Dolenjsko le nekaj minut oddaljen, je njegov vpliv vse drugo kot pozitiven. Pričakovane razvoja Vinja vas ni doživela, njen položaj v novomeškem zaledju se je zaradi nove avtoceste le še poslabšal. Hrupno in svetlobno onesnaževanje je zaradi pomanjkljive zaščite za lokalno prebivalstvo nevzdržno. Če je avtocesta omogočila hiter dostop do naselja z osebnim avtomobilom, je po drugi strani ravno popolna prevlada avtomobila med načini transportacije pri vaščanih povzročila, da se je javni potniški promet povsem zatrl. Starejše prebivalstvo, ki nima možnosti osebnega prevoza, je zato prikrajšano pri mobilnosti v prostoru. Druga posledica vse večjega števila osebnih avtomobilov v naselju je pojav manjših zasebnih parkirišč na samem obrobju vasi, kar še dodatno prispeva k slabšanju izgleda naselja. Trditi velja, da se je kvaliteta bivanja v naselju močno poslabšala, kar posledično pomeni tudi padec pomena Vinje vasi v novomeški okolici. Nad »vaško« prevlada »mesta« mentaliteta, stavbni fond delno ali v celoti propada, izgubila se je kmečka tradicija in kulturna dediščina kozolcev, okolje je onesnaženo.

REALEN SCENARIJ:

Življenje v naselju je v zadnjih desetih letih ustaljeno. Bistvenih sprememb ni bilo, določene stvari so se izboljšale, druge poslabšale, a je stanje v naselju kljub temu dokaj nespremenjeno v primerjavi z letom 2020. Zabeležena je bila rahla stopnja priseljevanja, kar je moč razbrati tudi iz novogradenj na vaškem rob. Del propadajočih stavb v centru vasi je občina odkupila in prenovila ter jih ponudila lokalnemu prebivalstvu. A se je pri več tovrstnih stavbah degradacija le nadaljevala, saj ni prišlo do ustreznih investicij v prenovo. Kljub temu, je možno trditi, da se starejša vaška struktura dobro ohranja še danes. Tudi kmetijstvo se je ohranilo, a v večji meri le v obliki dopolnilne dejavnosti. Ljudje imajo svoje vrtove in manjše njive, kjer se oskrbujejo s sadjem in zelenjavo. Malo je kmetov z večjim številom njivskih posesti. Industrija in storitvene dejavnosti v Novem mestu ostajajo glavna zaposlitvena panoga za lokalno prebivalstvo. Na delo se ljudje večinoma odpravljajo z osebnim avtomobilom, kljub temu, da je za javni transport dobro poskrbljeno. Čez naselje vozi tudi šolski avtobus. Razen izgradnje bližnje avtoceste med Dolenjsko in Belo krajino ni bilo na območju večjih državnih ali občinskih investicij. Slednji avtocestni krak nima prevelika vpliva v pokrajini, kar je eden od razlogov za pozitivno, a ne ekstremno, ohranjanje tako kulturne kot naravne krajine.

OPTIMISTIČEN SCENARIJ:

Vinja vas je eno od »idealiziranih« naselij v širši okolici Novega mesta. Izgradnja novega avtocestnega kraka med Dolenjsko in Belo krajino je namreč Vinji vasi odprlo neštete možnosti za razvoj, a so vse ostale znotraj meja sprejemljivosti kar se tiče preobremenjenosti okolja in manjšanja kvalitete kulturne krajine. Krajanje so izkoristili potencial bližnje avtoceste in ga obmilili v korist uspešnega razvoja vasi. Zaradi visoke bivalne kvalitete in izredne mobilnosti naselja, se je delež mladih družin, ki se preselijo v vas le še povečal. Istočasno je potrebno poudariti, da je pravilno prostorsko upravljanje, tako s strani občine, kot krajanov, preprečilo negativen razvoj same strukture naselja in s tem tudi izgleda vasi. To pomeni, da je nova pozidava izven obstoječih vaških meja minimalna; občina je načrtno dopustila le popolno prenovo že obstoječih starejših in deloma propadajočih stanovanjih stavb. Tovrstni ukrepi so pripeljali do obnove vaškega jedra, vse degradirane stavbe so bile primerno sanirane in trenutno v njih prebivajo ali mlade družine ali so bile prestrukturirane v »skupne« domove za starejše. Peščica novih enodružinskih hiš na obrobju vasi sledi vizualnim in gradbenim zahtevam obstoječih stavb, kar še dodatno prispeva k uspešnem ohranjanju avtentične dolenjske arhitekturne identitete. Znotraj naselja so se oblikovala manjši »zeleni otočki« v obliki klopi pod bukvami, ki služijo tako lepšem in bolj prijetnemu izgledu vasi, kakor prostoru za druženje vaščanov. Kljub dnevnim migracijam na delo v Novo mesto, ostaja primarna dejavnost v naselju kmetijstvo in sicer se je večina vaških kmetov usmerila v ekološko pridelavo. Skupaj z okoliškimi kmeti aktivno sodelujejo v skupni kmetijski zadrugi in konkurirajo s visoko cenjenimi izdelki na slovenskem trgu. S občinsko pomočjo, so domačije svojo kmetijsko dejavnost nadgradili še z manjšimi obrtnimi delavnicami in se uspešno vključili v turistične dejavnosti in nove tematske poti na območju Gorjancev. Ukrepi za doseganje trajnostne mobilnosti so pripeljali do vzpostavitve sistema »car-sharinga« in nadgradnjo že obstoječega javnega potniškega sistema, s čimer je tudi starejšim krajanom omogočena nemotena mobilnost v regiji. Trajnostni razvoj je vodilno načelo tudi pri skrbi za okolje. Zelen pas ob avtocesti preprečuje svetlobno in grupno onesnaževanje, vsa divja odlagališča v širši okolici vasi so bila uspešno sanirana, ekološki otoki spodbujajo vaščane za popolno ločevanje odpadkov, občinske subvencije so dobra spodbuda kmetom za vzdrževanje travnikov in s tem deleža gozda na območju. Vinja vas postane primer dobre prakse kar se tiče uspešnega sodelovanja lokalnega prebivalstva in občinskih ter državnih pristojnih organov pri trajnostnem in sonaravnem upravljanju prostora.

Negativen scenarij razvoja naselja Vinja vas

NEGATIVEN SCENARIJ:

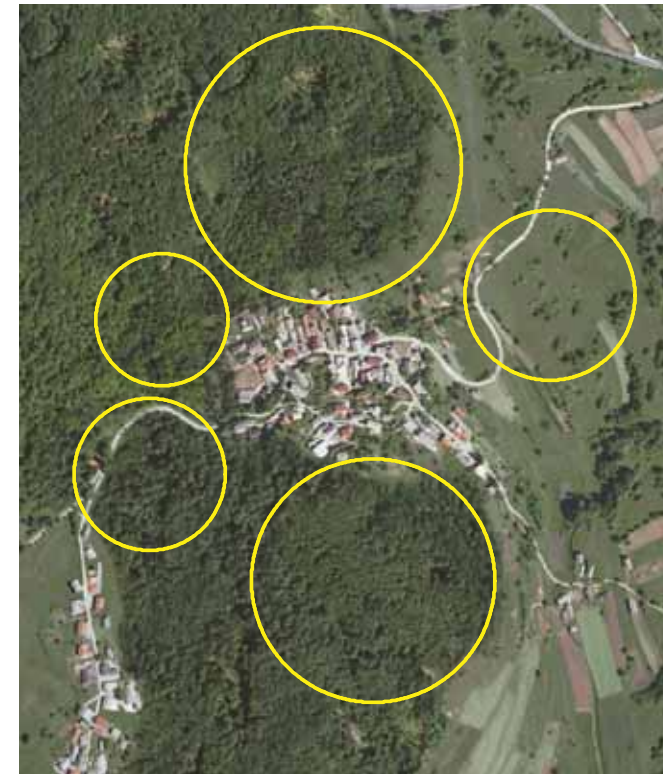
Če je še deset let nazaj Vinja vas veljala za mirno in »domača« vasa obrobju Gorjancev, je sedaj, to nekaj deset minut oddaljeno naselje od Novega mesta, povsem drugačno. Vas je izgubila pridih avtentičnosti in »kmečkega načina življenja« s tem, ko so se nekdanje dobro delujoče kmetije začele opuščati in propadati. Mlajše družine se namreč ne ukvarjajo s kmetovanjem; vrtovi in manjše njive jim ne služijo niti kot dopolnilna dejavnost. Hleve in kozolce so zamenjale enodružinske hiše pisanih fasad, ki zaradi stopnjujočega odseljevanja mlajših, za katere je, podobno kot za predhodne kmetijske objekte, značilno pomanjkljivo vzdrževanje. V naselju je ostalo namreč večinoma starejše prebivalstvo, ki nima, ne finančnih sredstev, ne volje do dela na parceli. Podobno kot v okoliških vaških naseljih, prihaja tudi v Vinji vasi do trenda upadanja števila prebivalstva. Eden glavnih razlogov za tovrstno demografsko sliko je tudi odseljevanje mladih v večje slovenske izobraževalne centre. Edini dotok ljudi je v obliki »vikendaštva«. Pobočja nad vasio so namreč »okupirale« zidanice. Delovno aktivno prebivalstvo v naselju, ki je v primerjavi z upokojenim prebivalstvom v manjšini, se v večji meri dnevno vozi na delo v regionalna zaposlitvena središča. Občinske in državne investicije v regiji se namreč ustavijo v Novem mestu, kar pomeni, da lokalni gospodarstveniki brez podpore države ne uspejo samostojno začeti svojih obrtnih dejavnosti. Kljub temu, da je na novo izgrajen avtocestni krak med Belo krajino in Dolenjsko le nekaj minut oddaljen, je njegov vpliv vse drugo kot pozitiven. Pričakovane razvoja Vinja vas ni doživela, njen položaj v novomeškem zaledju se je zaradi nove avtoceste le še poslabšal. Hrupno in svetlobno onesnaževanje je zaradi pomanjkljive zaščite za lokalno prebivalstvo nevzdržno. Če je avtocesta omogočila hiter dostop do naselja z osebnim avtomobilom, je po drugi strani ravno popolna prevlada avtomobila med načini transportacije pri vaščanih povzročila, da se je javni potniški promet povsem zatrl. Starejše prebivalstvo, ki nima možnosti osebnega prevoza, je zato prikrajšano pri mobilnosti v prostoru. Druga posledica vse večjega števila osebnih avtomobilov v naselju je pojav manjših zasebnih parkirišč na samem obrobju vasi, kar še dodatno prispeva k slabšanju izgleda naselja. Trditi velja, da se je kvaliteta bivanja v naselju močno poslabšala, kar posledično pomeni tudi padec pomena Vinje vasi v novomeški okolici. Nad »vaško« prevlada »mesta« mentaliteta, stavbni fond delno ali v celoti propada, izgubila se je kmečka tradicija in kulturna dediščina kozolcev, okolje je onesnaženo.

Današnje stanje

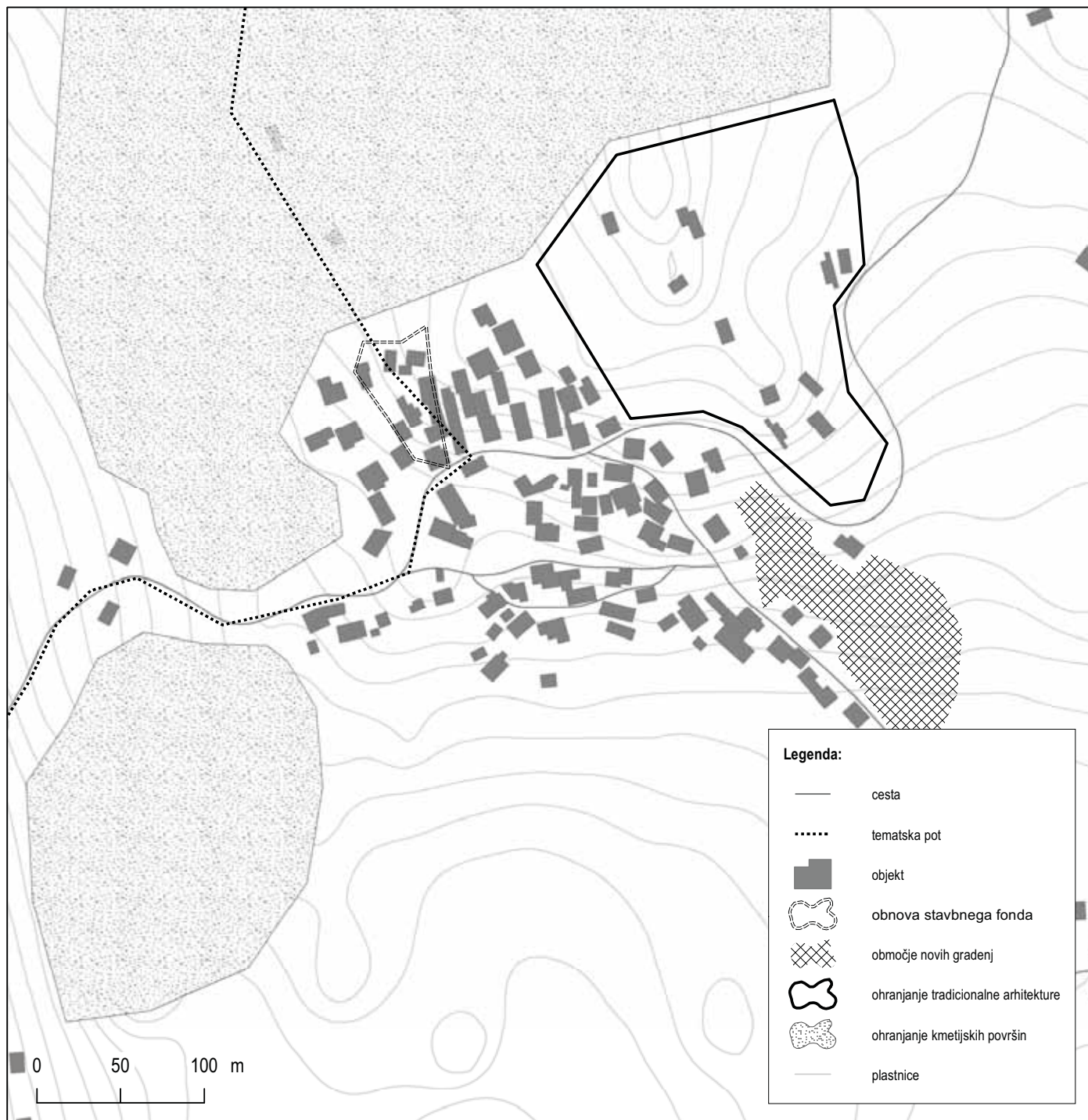

Prikaz negativnega scenarija

Ukrepi za razvoj naselja Vinja vas

V naselju Vinja vas smo predvideli ukrepe s katerimi bi naselje obdržalo proizvodnjo in ekološko ter vzpostavilo rekreacijsko funkcijo. Na severni, zahodni in jugozahodni strani naselja bi ohranili kmetijske površine. Na vzhodu naselja bi ohranjali tradicionalno arhitekturo kozolcev, znotraj naselja pa bi obnovili stavbni fond. Težnje po novih gradnjah bi omejili na vzhodni del naselja, s čimer bi dopolnili neizrabljen prostor med stanovanjskimi objekti. Skozi naselje bi potekala tematska pot, ki bi povezovala sosednja naselja.

Naselje Konec

Opis naselja Konec

Konec je manjša razložena vas, ki leži na obrobju Gorjancev in spada v novomeško občino.

Leži na 450 metrih nadmorske višine. Nadenj se dviga še nekoliko višji hrib Strmec, ki je priljubljena pohodniška in razgledna točka med lokalnim prebivalstvom. Površje je deloma kraško, kar nakazuje tudi odsotnost površinskih vodotokov ter številne vrtače v bližnji okolici naselja. Zaradi višje lege od bližnjega Novega mesta, se naselje Konec izogne pasu termalnega obrata. Temperature in osončenost so zato nekoliko ugodnejše od tistih v novomeškem bazenu. Delež gozda v okolici vasi je velik in sicer gre v prvi vrsti za bukovo-jelove gozdne združbe.

V naselju ne živi veliko ljudi, vas Konec namreč spada med manjša naselja obravnavanega območja. Leta 2011 je v Koncu živelo 79 oseb, leta 2017 pa 75 oseb. Statistika beleži 25 gospodinjstev, med katerimi je največ takih z 5 člansko družino. Vaščani se večinoma ukvarjajo s kmetovanjem za lastne potrebe. Večina jih je zaposlenih v Novem mestu oziroma v enem od drugih regijskih središč. Vzhodno od naselja poteka regionalna cesta med Novim mestom in Metliko. Načrtovana je tudi nova avtocestna trasa, ki bo po pričakovanjih v obravnavano območje prinesla veliko sprememb in izzivov.

Demografski podatki

Leta 2011 je v naselju živelo 79 oseb. Število prebivalcev je konstantno vse do 2017, ko statistika popiše 75 oseb, med katerimi jih večina (68%) spada v starostni razred od 15 do 65 let. Več je oseb mlajših od 15 let (18,7%) kot oseb starejših od 65 let (13,3%), kar pomeni, da je tudi indeks staranja v naselju Konec nižji in sicer znaša le ta 71,4%. Na sploh lahko opazimo trend upadanja indeksa staranja, kar je dober kazalnik demografske dinamike v naselju. Leta 2018 je v naselju več moških (42) kot žensk (33).

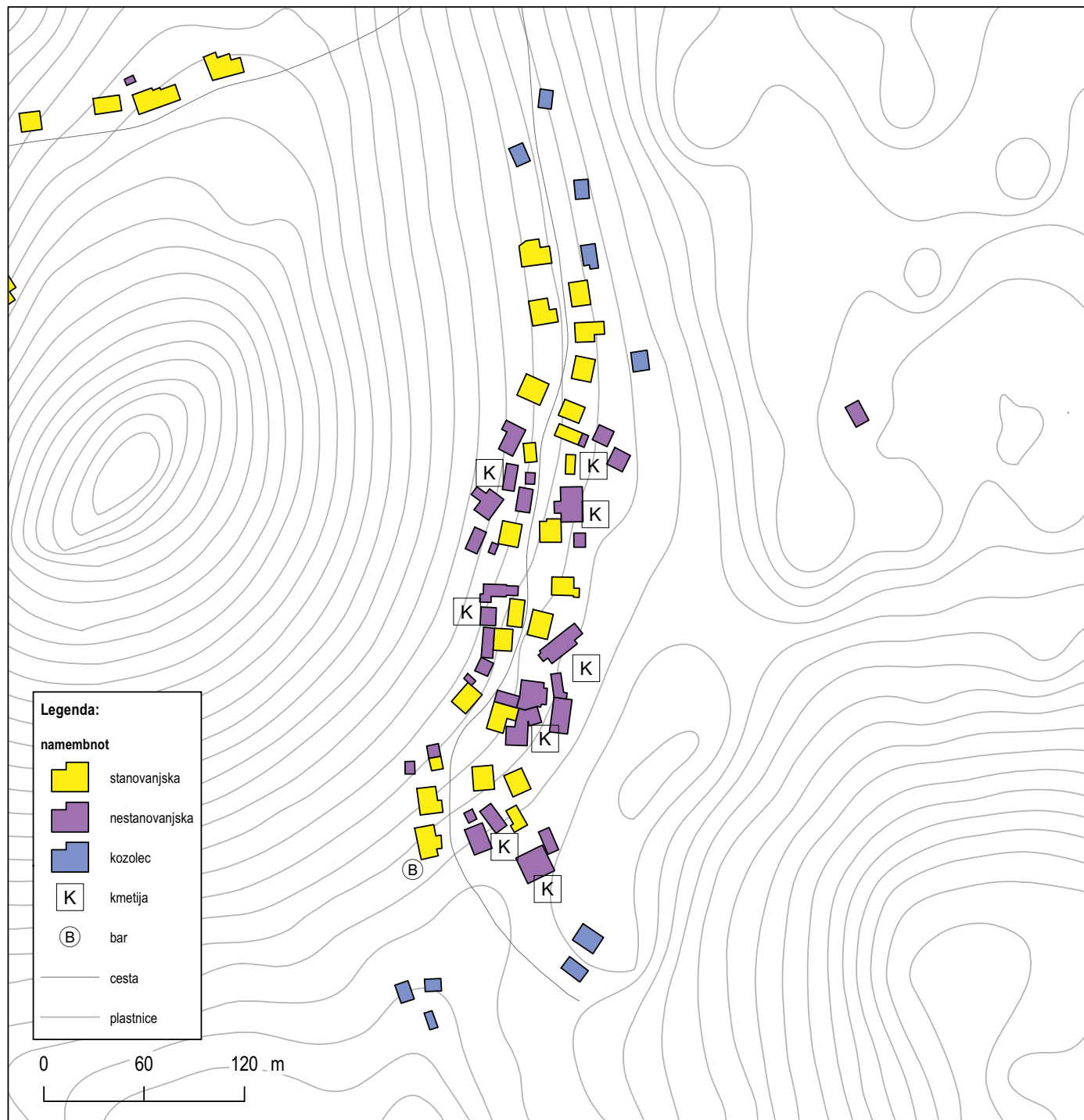
Gospodinjstev je bilo leta 2015 25. Od tega, jih je bilo največ 1 in 6 članskih, nato sledijo gospodinjstva s po 2 članoma ter nazadnje še gospodinjstva s 3 in 4 osebami.

	Število preb.	Indeks staranja	Delež preb. starih 0-14 (%)	Delež preb. starih 15-64 (%)	Delež preb. starih >65 (%)
2011	79	133,3	15,2	64,6	20,3
2012	76	145,5	14,5	64,5	21,1
2013	75	136,4	14,7	65,3	20
2014	79	116,7	15,2	67,1	17,7
2015	77	92,9	18,2	64,9	16,9
2016	78	80	19,2	65,4	15,4
2017	75	71,4	18,7	68	13,3
2018	76	64,3	18,4	69,7	11,8

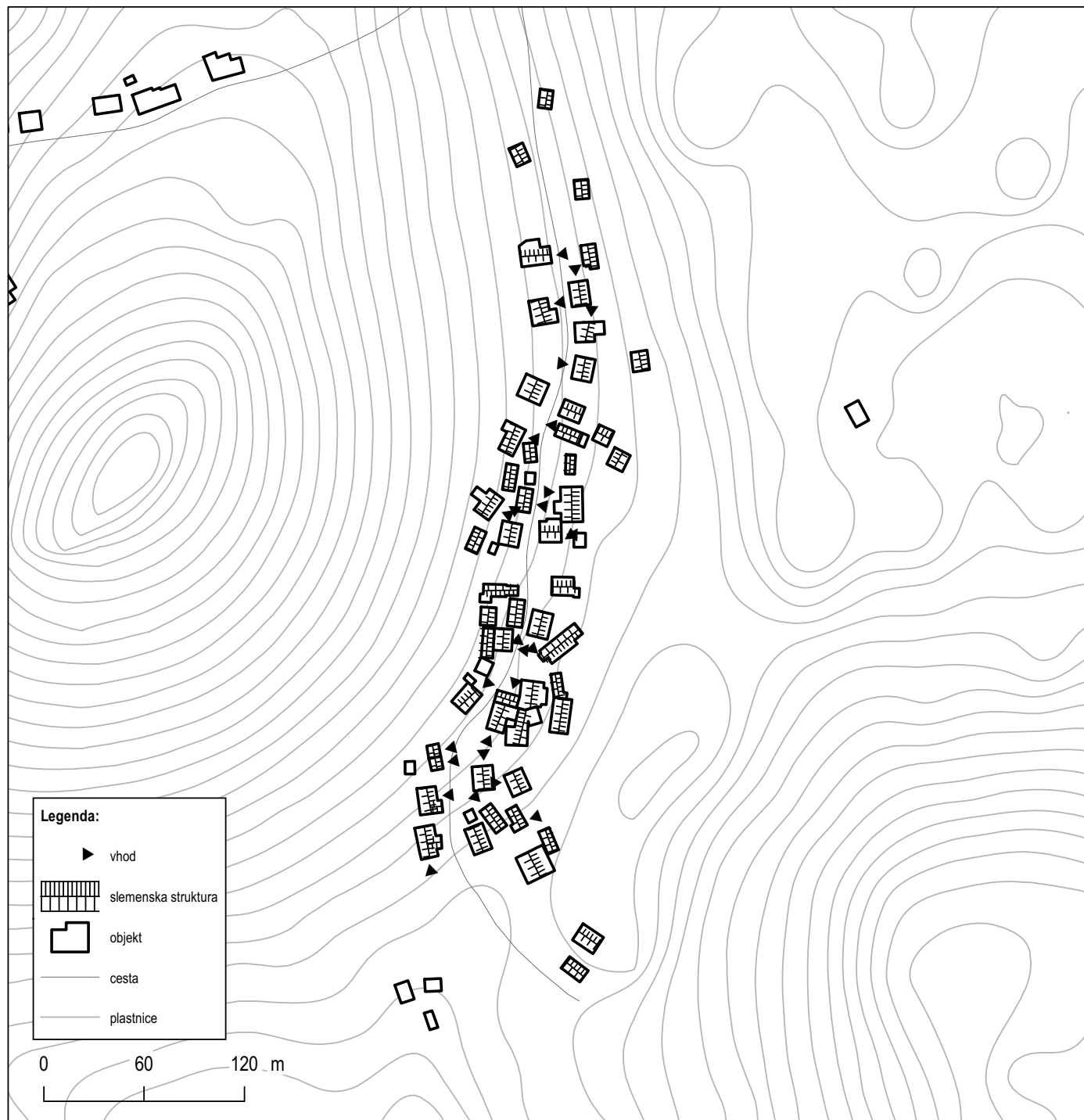
Namembnosti objektov v naselju Konec

V naselju Konec se nahaja 65 objektov. Od tega jih je 24 s stanovanjsko in 41 z nestanovanjsko funkcijo. Stanovanjski objekti so locirani ob cesti, ki poteka skozi naselje, nestanovanjski objekti pa so locirani za njimi. Na severnem in južnem delu naselja se nahaja 9 kozolcev. Ocenjujemo, da je v naselju 8 kmetij, na jugu pa se naselje zaključuje z barom.

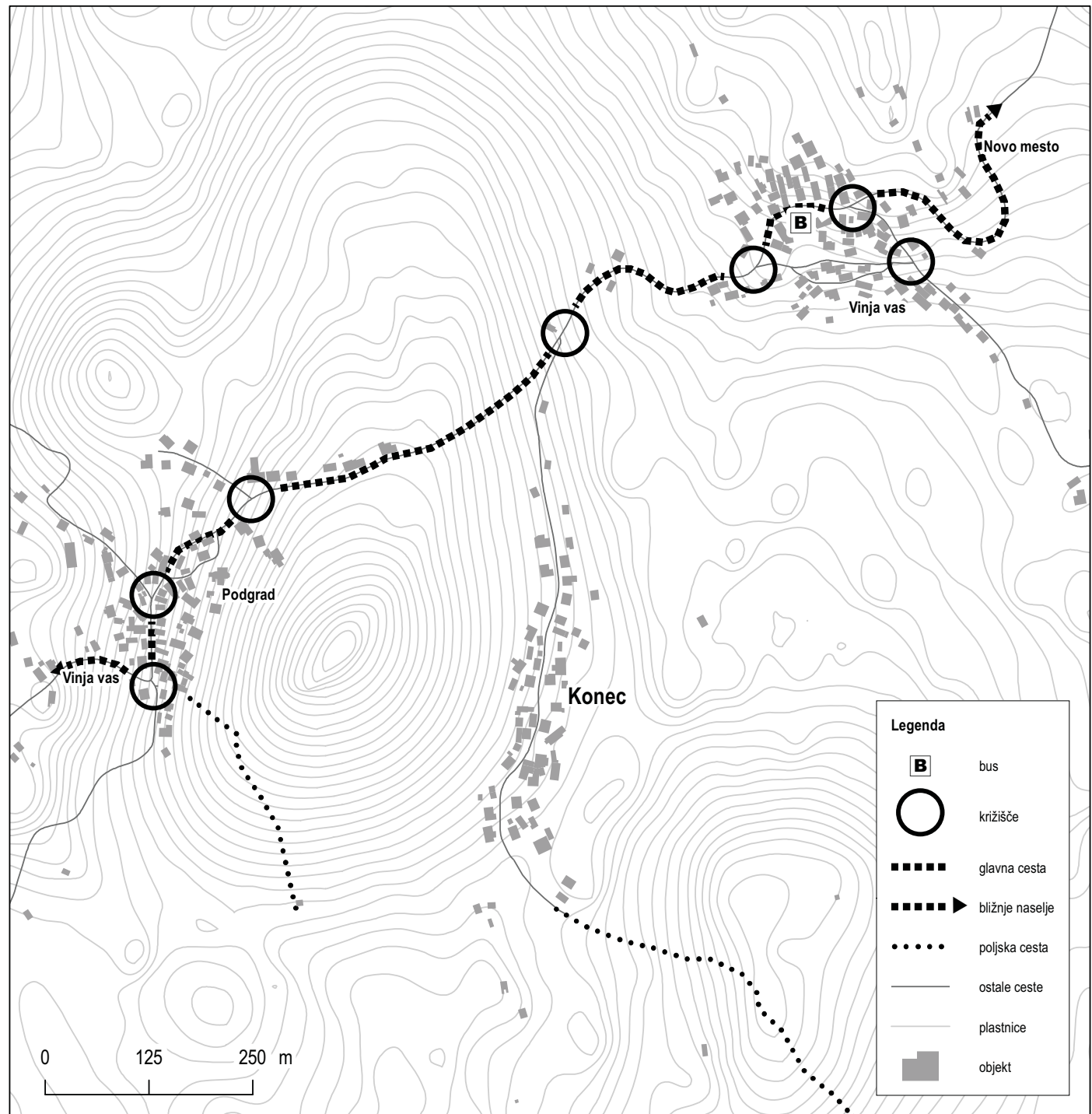
Sljemenska slika objektov v naselju Konec

Karta prikazuje usmerjenost objektov in smer vhodov vanje v vasi Konec. Sljemenska struktura objektov v naselju je usmerjena v smeri sever - jug. Tako so objekti vzporedni s cesto in plastnicami. Vhodi v stanovanjske objekte so locirani ob glavno cesto ali iz smeri dvorišča.

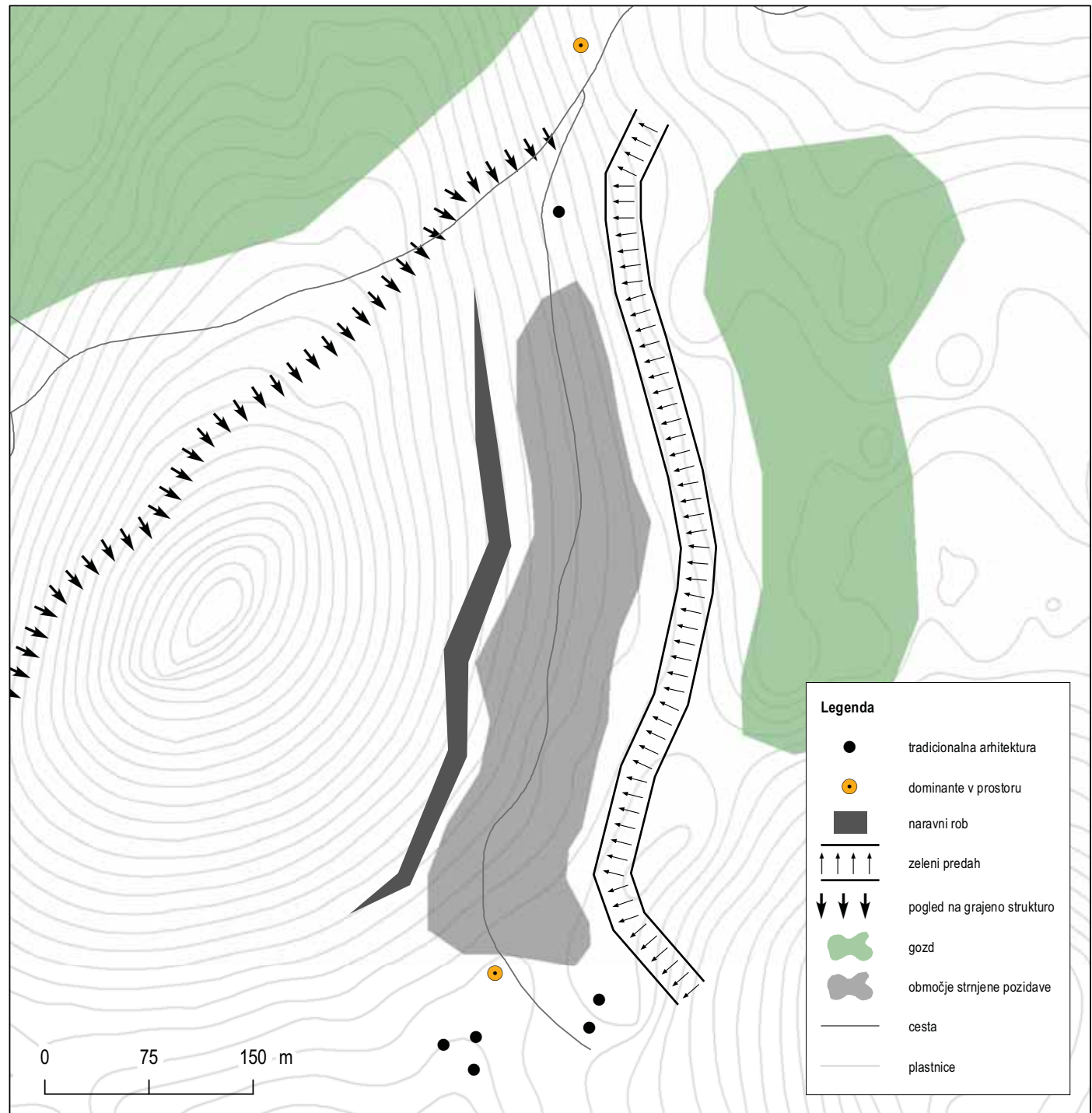
Prometna infrastruktura v naselju Konec

Naselje Konec je oddaljeno 1 kilometer od regionalne ceste, ki povezuje Novo mesto z Belo Krajino. Od Novega mesta je naselje oddaljeno 15 minut vožnje z osebnim avtomobilom, od Metlike pa 25. Prometna dostopnost naselja je dobra, a je pot do večjih regijskih naselij kljub temu otežena zaradi nekoliko oslabiljene cestne infrastrukture in razgibanosti površja. Naselje Konec se razteza ob stranski cesti, ki ima na svojem severnem delu dostop do glavne prometnice. Južni, končni del ceste se nadaljuje v obliki poljske poti proti okoliškim kmetijskim površinam.

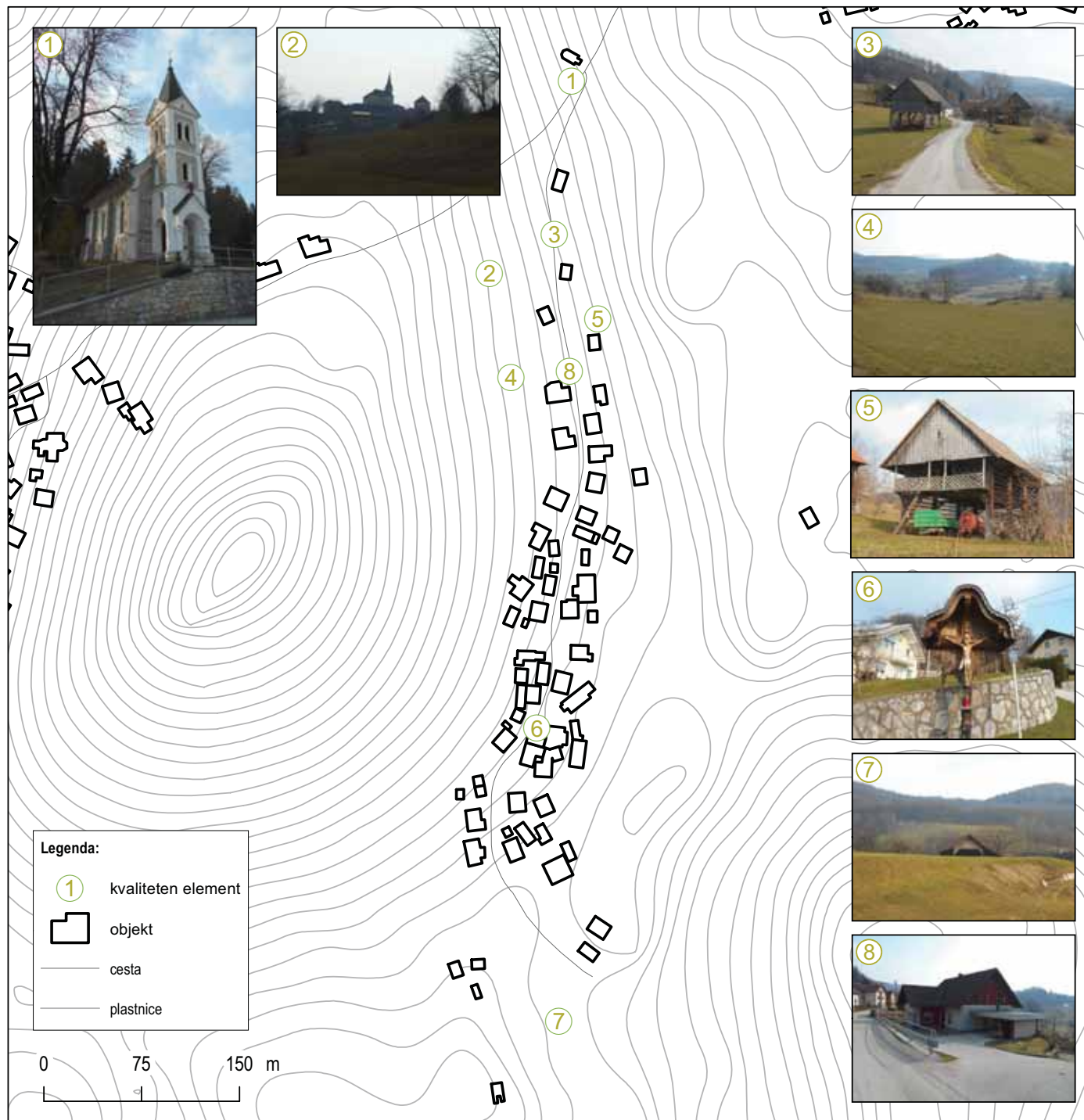
Vizualna analiza naselja Konec

Prikazana vizualna analiza temelji na terenskem ogledu. Najboljši pogled na celotno naselje je iz zahodne smeri oziroma iz naselja Podgrad. Vzhodno od naselja se dviguje manjši grič, ki je povečini porasel z gozdom. Zahodno od naselja, ki se nahaja na manjši uravnavi, sledi spust proti obdelovalnim površinam. V okolici se nahajata dve dominantni, cerkev na severu in bar na jugu naselja. Območja tradicionalne arhitekture, zlasti kozolci, so prav tako locirani na severni in na južni strani naselja.

Fotoanaliza naselja Konec

Karta prikazuje privlačne elemente v naselju Konec. Kot take smo prepoznali kozolce (slika 3, 5 in 7), cerkev (slika 1), pogled proti naselju Podgrad (slika 2), obdelovalne površine (slika 4) in urejen stavbni fond (slika 8). Motečih elementov v naselju nismo zaznali.

Scenariji razvoja naselja Konec

NEGATIVEN SCENARIJ:

V začetku 21. stoletja so naselje Konec sestavljajo pretežno kmečke domačije. Te so do danes skoraj v celoti izginile, kar pomeni, da je tudi kmetijstvo izgubilo svojo primarno funkcijo v naselju. Vaščani iščejo druge zaposlitvene sektorju, predvsem v večjih regijskih ali državnih središčih. Glavni gravitacijski središči dnevnih migracij sta Novo mesto in Ljubljana. Postopno opuščanje kmetijske dejavnosti privede do razsežnih negativnih posledic v prostoru. Nekatere med temi so bolj očitne, kot na primer zaraščanje travnatih površin ter vzporedno večanje deleža gozda v neposredni okolici naselja. Gozd vzhodno od naselja se zato praktično že stika z zunanjim robom pozidave. Propad kmečkih domačij ni edina sprememba stavbnega fonda v naselju. Naselje je namreč v zadnjih desetletjih doživelo prostorsko širitev proti severu ob prometnici, ki naselje povezuje z regionalno cesto. Novogradnja je locirana vse do mej naselja Vinja vas. Medtem, starejši že obstoječi objekti zaradi pomanjkanja investicij propadajo. Dodatna negativna posledica nekontrolirane širitve pozidave je tudi propad kozolcev v naselju in s tem izguba pomembne kulturne dediščine v novomeškem prostoru. Krajina na splošno izgublja na kvaliteti, bodisi z zgodovinsko-kulturnega kot okoljevarstvenega vidika. Trdimo lahko, da se je primerjavi s stanjem izpred tridesetih let, kvaliteta bivanja v naselju Konec bistveno poslabšala.

REALISTIČEN SCENARIJ:

Trenutno stanje v naselju Konec ni bistveno različno od situacije v naselju izpred trideset let. Spremembe v stavbnem fondu so namreč minimalne, saj se razen par novogradenj na severnem in zahodnem robu naselja, delež pozidanega ni bistveno povečal oziroma zmanjšal. S občinsko pomočjo so vaščani del propadajočih kmečkih domačij revitalizirali in so še danes pomembna infrastruktura za dobro kmečko dejavnost. Kmetijstvo ostaja pomembna dejavnost v vasi, njivske površine v okolici Konca se namreč ohranijo in dobro koristijo. Kljub temu, je večina vaščanov zaposlena v Novem mestu ali drugih državnih zaposlitvenih središčih, kamor dnevno migrirajo z osebnim avtomobilom. Za vaščane, ki nimajo možnosti koriščenja avtomobila, je občina poskrbela z dobro urejenim javnim potniškim sistemom a je ta kljub temu med ljudmi slabo izkoriščen. Glavna občinska in državna investicija v širši prostor Konca je izgradnja avtocestnega kraka tretje razvojne osi. Poskrbljeno je bilo za dobre varovalne ukrepe ob avtocesti, zato onesnaževanje ni bilo zabeleženo. Posledično je krajina dobro ohranjena, predvsem kar se tiče kulturne kakovosti kozolcev ter »agrarnega« izgleda vasi Konec in njegove okolice.

OPTIMISTIČEN SCENARIJ:

Status naselja Konec se v novomeški okolici v zadnjih 20 letih drastično izboljša. Največja zasluga za dvig bivalnega okolja v naselju gre vsekakor avtocestnemu kraku med Novim mestom in Dolenjsko. Nova cestna povezava namreč pospeši investicije, bodisi občinske ali zasebne, v razvoj naselja, predvsem kar se tiče vlaganj v razvoj kmetijstva. Vaški kmetje se ob občinski in državni pomoči preusmerijo v ekološko pridelavo in skupaj z okoliškimi kmečkimi domačijami aktivno sodelujejo v kmetijski zadrugi in svoje visoko kvalitetne izdelke ponudijo na slovenskem trgu pod skupnim imenom. Posamezni prehrabeni izdelki kot je na primer med, so konkurenčni tudi med evropskimi ponudniki. Pojav avtoceste v neposredni bližini naselja je bil za vaščane sprva velik izziv a so ob uspešnem sodelovanju z občino zelo dobro izkoristili vse priložnosti, ki jih j nova cestna povezava ponudila. Bistveno se je izboljšala dostopnost do večjih zaposlitvenih in upravnih središč, posledično se vzpostavi nadgrajen in učinkovitejši javno potniški sistem, sistem »Car-sharing«. Trajnostni promet je bil namreč en glavnih razvojnih ciljev v regiji. Avtocestni krak je od okolice ločen z več varovalnimi ukrepi; pas zelenja in protihrupne ograde preprečuje svetlobno in svetlobno onesnaževanje v prostoru. Razvoj naselja Konec je v prvi vrsti slonel na ohranjanju pristne kulturne krajine. Raznovrstni kozolci na obrobju vasi imajo namreč pomembno vlogo znotraj kulturne dediščine v širšem prostoru. Bogata kulturna ponudba naselja je bila vključena v več rekreacijsko-izobraževalnih poti, ki so del razvejane mreže tematskih poti po celotnih Gorjancih. Podobno kot v okoliških vaseh, so tudi domačije v naselju Konec svojo kmetijsko dejavnost nadgradile z obrtnimi delavnicami in turistično ponudbo. Vas ohrani »agraren« izgled, saj se pozidava ni širila izven obstoječih mej naselja ampak so investicije v stavbni fond zajemale predvsem obnovo slabše vzdržanih stanovanj stavb in njihovo popolno prenovo. Trdimo lahko, da je Konec dosegel velik dvig glede kakovosti bivanja; največji preskok je viden predvsem v bolj povezani vaški skupnosti ter uspešni kmetijsko-obrtniški dejavnosti.

Negativen scenarij razvoja naselja Konec

NEGATIVEN SCENARIJ:

V začetku 21. stoletja so naselje konec sestavljajo pretežno kmečke domačije. Te so do danes skoraj v celoti izginile, kar pomeni, da je tudi kmetijstvo izgubilo svojo primarno funkcijo v naselju. Vaščani iščejo druge zaposlitvene sektorju, predvsem v večjih regijskih ali državnih središčih. Glavni gravitacijski središči dnevnih migracij sta Novo mesto in Ljubljana. Postopno opuščanje kmetijske dejavnosti privede do razsežnih negativnih posledic v prostoru. Nekatere med temi so bolj očitne, kot na primer zaraščanje travnatih površin ter vzporedno večanje deleža gozda v neposredni okolici naselja. Gozd vzhodno od naselja se zato praktično že stika z zunanjim robom pozidave. Propad kmečkih domačij ni edina sprememba stavbnega fonda v naselju. Naselje je namreč v zadnjih desetletjih doživelo prostorsko širitev proti severu ob prometnici, ki naselje povezuje z regionalno cesto. Novogradnja je locirana vse do mej naselja Vinja vas. Medtem, starejši že obstoječi objekti zaradi pomanjkanja investicij propadajo. Dodatna negativna posledica nekontrolirane širitve pozidave je tudi propad kozolcev v naselju in s tem izguba pomembne kulturne dediščine v novomeškem prostoru. Krajina na splošno izgublja na kvaliteti, bodisi z zgodovinsko-kulturnega kot okoljevarstvenega vidika. Trdimo lahko, da se je primerjavi s stanjem izpred tridesetih let, kvaliteta bivanja v naselju konec bistveno poslabšala.

Današnje stanje

Prikaz negativnega scenarija

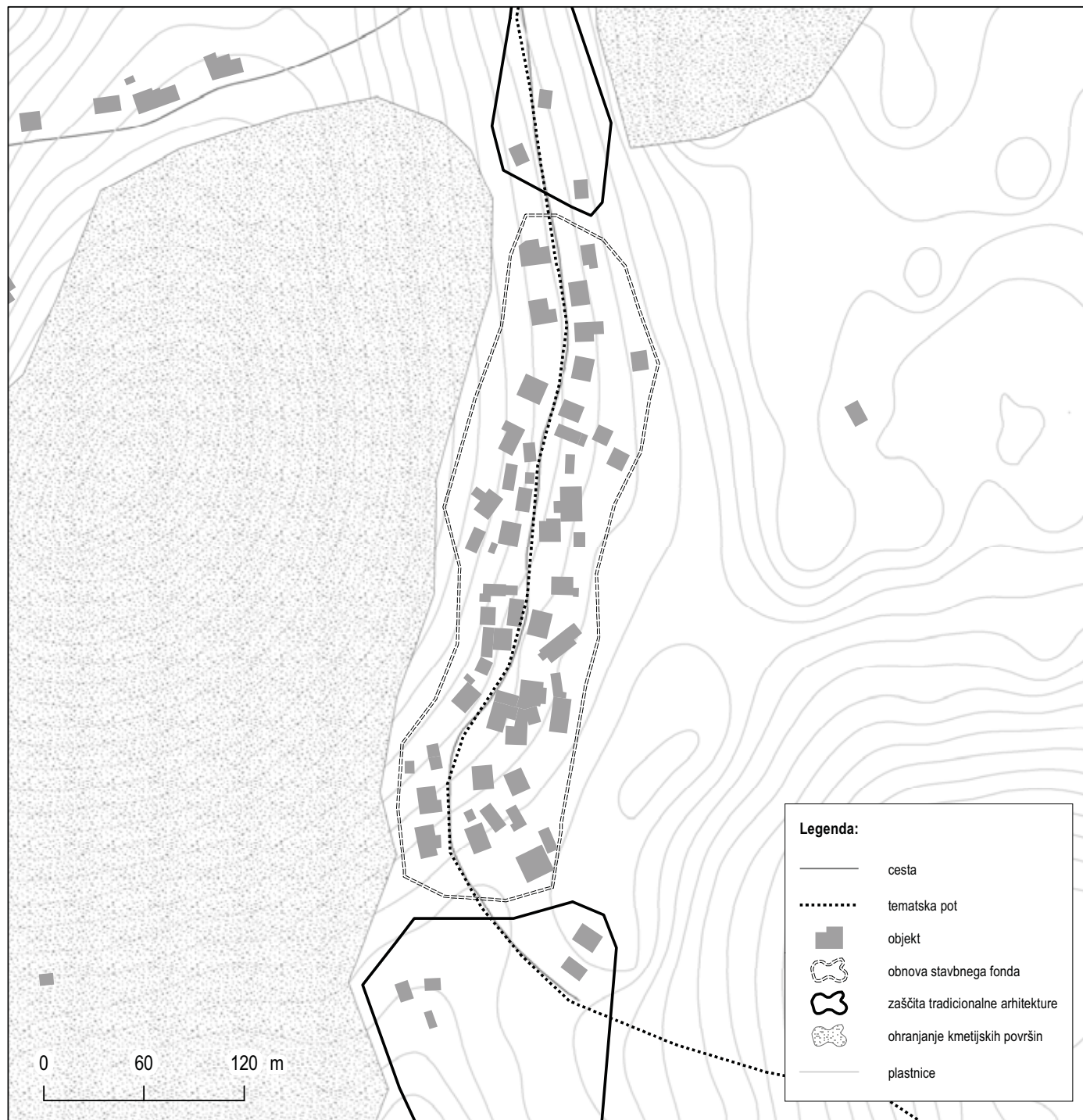

Ukrepi za razvoj naselja Konec

Karta prikazuje ukrepe, ki bi izboljšali vizualno podobo, povečali proizvodnjo funkcijo in povečali število prihodov turistov. Na zahodu naselja bi se ohranile obdelovalne površine, ki razmejujejo Konec in Podgrad. Na severni in južni strani naselja bi se zaščitila tradicionalna arhitektura kozolcev, v osrednjem delu pa bi se obnovil stavbni fond. Skozi naselje bi potekala tematska pot.

Glavni razvojni cilji:

- vzpostavitev ekoloških kmetij,
- zaščita obstoječih kozolcev.

Naselje Podgrad

Opis naselja

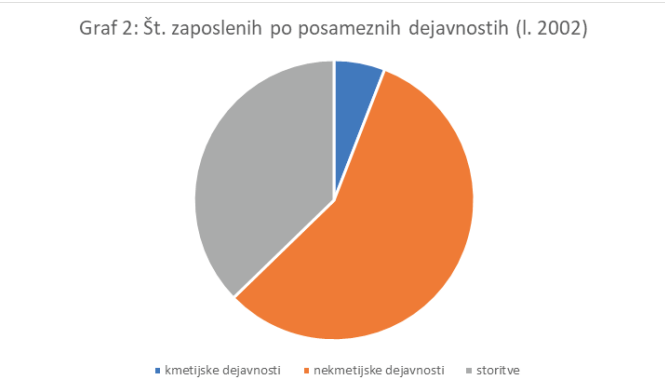
Naselje Podgrad leži na nadmorski višini 463 m. Gre za gručasto vas na jugozahodnem vznožju hriba Mehovo, ki je na nadmorski višini 571 m. Naselje se nahaja približno 12 km izven Novega mesta, v smeri proti Metliki. Površina vasi je 1,66 km2. V vasi je župnijska cerkev device Marije iz 17. stoletja. V cerkvi enkrat na dan poteka maša, ob nedeljah pa dve. V naselju je tudi podružnična šola, katero obiskuje 35 učencev (l. 2018) iz osmih okoliških vasi: Podgrad, Konec, Vinja vas, Pristava, Mihovec, Juma vas, Koroška vas ter Veliki Cerovec. Začetki šolstva v Podgradu segajo v l. 1874, ko je pouk potekal v starem župnišču. Današnje šolo so zgradili l. 1905 in ima sedaj tri oddelke, in sicer kombiniran oddelek 1. in 2. razreda, kombiniran oddelek 3. in 4. razreda ter samostojni oddelek 5. razreda. V prostorih šole deluje tudi vrtec s 17 otroci.

Demografski podatki

Podatki za 2018 kažejo, da je v naselju 126 prebivalcev z gostoto 76 preb./km2. Povprečna starost je 42,9 let, indeks staranja znaša 104,8. Razmerje med mladimi in starejšimi je približno enako (0-14 let 16,7, medtem ko nad 65 let 17,5). Graf 1 ne kaže znatnih sprememb v številu prebivalcev. Število gospodinjstev se je od leta 1948, ko jih je bilo 31, povečalo leta 2015 na 42. Razlog so sedanja gospodinjstva z manjšim številom članov. Tako kot za vso Slovenijo je tudi za Podgrad značilen velik upad kmečkega prebivalstva. Leta 1953 je bilo 89 ljudi aktivnih v kmetijstvu, leta 1971 pa 59. Kmetje so l. 1971 gospodarili z velikimi kmetijskimi površinami. 27 gospodinjstev je imelo več kot 10 ha zemljiške posesti, 25 5-10 ha, 7 pa manj kot 5 ha. Istega leta jih je bilo 18 zaposlenih, od tega 13 izven naselja. Graf 2 predstavlja razmerje med številom zaposlenih v posamezni dejavnosti za leto 2002. Opazen je majhen delež kmečkega prebivalstva.

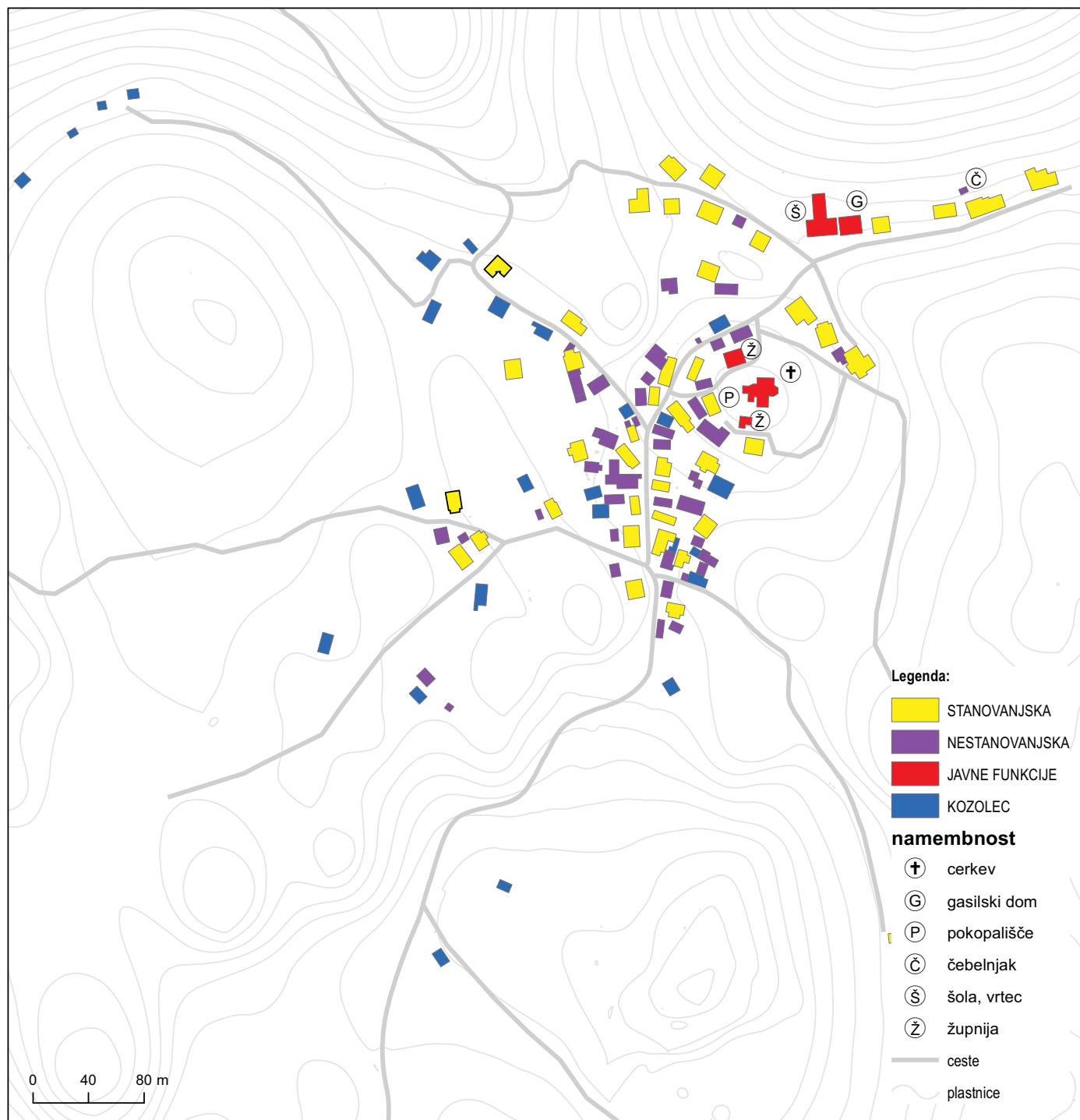
Zgodovina

Fevdalna posest je imela sedež na gradu Mehovo. Mehovski fevdalci so bili lastniki vseh kmetijskih zemljišč in gozdov več stoletij. Na hribu je bila odlična obrambna lega in razgled po celotni posesti. Utrdba je prvič omenjena l. 1215. Leta 1468 je bilo v gradu ustanovljeno deželno sodišče, kjer so sodili čarovnicam. Danes so od gradu ostale le razvaline. Večji del so uporabili kot gradbeni material za gradnjo šole, popravilo cerkve in župnišča v Podgradu ter za gradnjo kapele pri Vinji vasi. Vaško jedro v naselju je del kulturne dediščine. Domačije v osrednjem delu vasi imajo značilno strnjeno obcestno pozidavo z lesenimi in zidanimi stavbami postavljenimi vzporedno in pravokotno na cesto. Iz druge polovice 19. stoletja je ohranjena tlorisna zasnova in zunanja podoba. Še danes lahko sredi vasi opazimo značilne kraške hiše z gankom in črno kuhinjo, lesene hiše in številne kozolce. Podatki o letu izgradnje stanovanj kažejo, da jih je bilo 7 zgrajenih pred letom 1919. Največ pa v obdobju 1971-1980; 11.

Namembnost objektov v naselju Podgrad

V naselju Podgrad prevladujejo stanovanjski objekti. Velik delež predstavljajo tudi nestanovanjske stavbe, kot so na primer hlevi, stavbe za shranjevanje pridelkov in garaže. Leseni kozolci so postavljeni za stanovanjsko hišo oziroma odmaknjeni od središča naselja. V središču so kulturno zaščitene hiše z obcestno in zgoščeno pozidavo. Javne funkcije, ki služijo za prebivalce Podgrada in sosednjih naselij so osnovna šola, vrtec, gasilski dom in cerkev. V neposredni bližini cerkve se nahaja pokopališče in župnija.

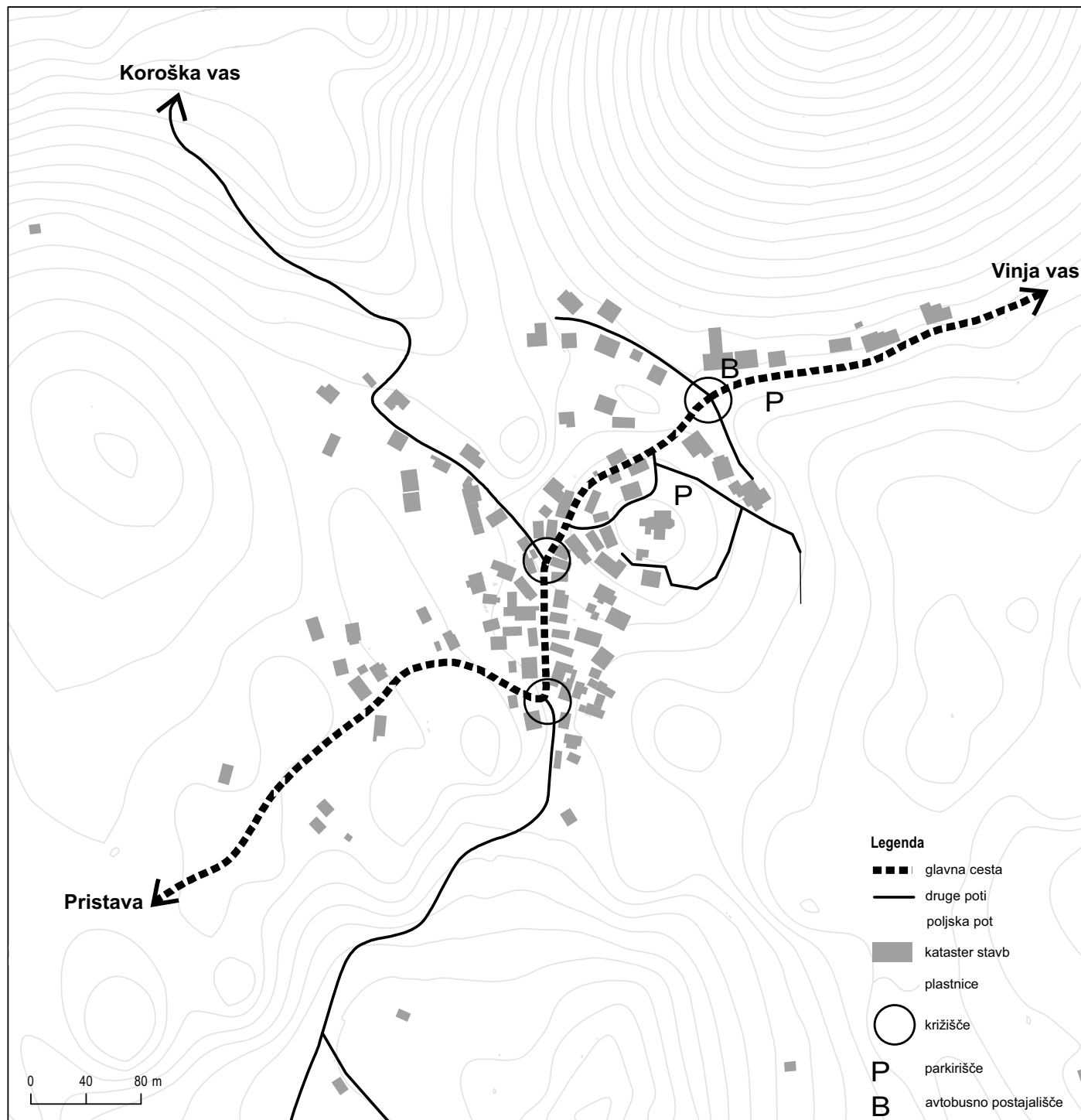
Slemenska slika naselja Podgrad

V središču naselja, kjer je gosta pozidava, so stavbe postavljene pravokotno in vzporedno na cesti. Tu so parcele ozke, s hišo pri cesti in gospodarskim poslopjem v ozadju. Vhodi v starejše hiše so v večini iz dvorišč, medtem ko v novejše s ceste. Hiše, ki niso del kulturne dediščine in so razporejene po celotnem naselju imajo slemena v isti liniji kot teren. Na terenu smo opazili dve novogradnji. Obe sta nekoliko oddaljeni od ceste, slemeni sta v liniji s terenom, vhod pa je v smeri ceste. Na severu naselja prevladujejo slemena v smeri vzhod-zahod, na zahodnem in južnem delu pa v smeri sever-jug.

Prometna infrastruktura naselja Podgrad

Skozi Podgrad poteka glavna cesta, ki naselje povezuje s Pristavo in Vinjo vasjo. Podgrad je od Novega mesta oddaljen 12 km oz. 16 min vožnje, od Metlike pa 20 km oz. 24 min. Glavna cesta se v vasi razcepi v treh pomembnejših križiščih. Križišče v središču naselja vodi do Koroške vasi. V Podgradu sta dva parkirišča in sicer pri osnovni šoli on pod cerkvijo. Pred šolo je avtobusna postaja. Iz naselja vodi več urejenih poljskih poti.

Vizualna analiza naselja Podgrad

Podgrad je s severa in juga obdan z gozdom. Naravni gozd večinoma sovпада z gozdom oziroma nadvišanjem terena. V središču naselja je gosta pozidava hiš, ki so pod kulturno dediščino. Iz hriba, kjer so razvaline gradu Mehovo je panoramski razgled na celotno naselje. Pri osnovni šoli, gasilskem domu in cerkvi so središča zbiranja prebivalstva.

Fotoanaliza naselja Podgrad

V Podgradu najdemo veliko elementov, ki bi jih lahko izpostavili za privlačne oz. ne privlačne, nekateri med njimi pa imajo funkciji obeh. Med kvalitetnimi elementi izstopajo objekti, ki dajo naselju večjo pomembnost. Osnovna šola (1) s pripadajočim igriščem, župnišče (2), cerkev Device Marije (3), pokopališče (4) in gasilski dom (6) so območja srečevanja ljudi in ne nazadnje tudi območja zapostlive. Osnovna šola je namenjena učencem 8 bližnjih naselij. Značilni kulturni vzorci v naselju so obdelana polja (8) in ohranjeni leseni kozolci (11). V naselju je opaziti nekaj novogradenj (7). Starejše hiše v gosto pozidanem osrednjem delu naselja (5) (9) so lahko kvaliteten element, saj prikazujejo značilno gradnjo in ohranjajo kulturno dediščino. Gre za kraške hiše z značilnim gankom in črno kuhinjo. Hkrati jih lahko opredelimo kot moteč element, saj so potrebne obnove in povečanja energetske učinkovitosti. V času terena je na klancu pred cerkvijo (10) potekala prenova ceste. Naselje bo po prenovi dobilo tudi pločnik, kar bo dodatno povečalo vrednost naselja. S fotoanalizo smo ugotovili, da se novi in stari elementi v naselju lepo povezujejo in dopolnjujejo.

Scenariji razvoja naselja Podgrad

PESIMISTIČNI SCENARIJ

Izseljevanje prebivalstva

Pesimistični scenarij za naselje Podgrad predvideva izseljevanje mladega prebivalstva. Mladi se bodo izselili že v času študija in v večjih krajih ostali zaradi boljših življenjskih pogojev. Novo mesto ne nudi delovnih mest za vso okoliško prebivalstvo. Redki bodo ostali v Podgradu in dnevno migrirali v mesto. Naselje bo tako pridobilo spalno funkcijo. Kmetijstvo se bo opustilo. Razloga sta pomanjkanje časa in nezmožnost starejših po nadaljevanju kmetovanja.

Naselje bo postalo neprijazno starejšim prebivalcem. Vsa oskrba bo v Novem mestu. Osnovna šola in vrtec se bosta združila z osnovno šolo Stopiče. V Podgradu tako ne bo več storitvenih dejavnosti in obrti. En izmed razlogov za izseljevanje prebivalstva bo tudi neprenovljena cesta. Tretja razvojna os bo naselje obšla in negativno vplivala na Podgrad.

Zaradi zaraščanja kulturne pokrajine in neobnavljanja hiš bodo v naselju vidne trajne posledice.

ZMEREN SCENARIJ

Nadaljevanje trendov

Scenarij napoveduje zmerno večanje števila mladih, ki bodo v Podgradu našli mir in kvalitetnejše okolje, kot v Novem mestu. Tretja razvojna os bo vplivala na večje število dnevnih migracij. Navezanost na Novo mesto se bo povečala in bolj obremenila cestne povezave.

Osnovna šola bo ohranila na pomenu in še vedno delovala kot podružnica. Nova avtobusna postaja pa bo služila tudi za dnevni prevoz delavcev v mesto. Čistih kmetij ne bo več moč videti, saj se bodo zaradi pomanjkanja časa in premajhnega dohodka, vse prekvalificirale v polkmetije. Starejše prebivalstvo bo tako še vedno skrbelo za tradicionalno dejavnost, a ob popoldanski pomoči mladih. Hkrati bo kulturna pokrajina ohranjala na podobi, saj ne bo prišlo do zaraščanja in propadanja starih lesenih kozolcev. Hiše v kulturno zaščitenem središču ne bodo deležne velikih sprememb. Novogradnja se bo od starejših hiš vizualno zelo razlikovala, saj ne bodo narejene iz lesa, kot je za to pokrajino značilno.

Do razvalin Mehovo se bo uredila tematska pot. Za potrebe turizma in domačega prebivalstva bo v središču naselja delovala gostilna.

OPTIMISTIČEN SCENARIJ

Revitalizacija naselja

Razvojna politika občine in tretja razvojna os bosta pozitivno vplivali na razvoj naselja Podgrad. Zaslediti bo dvojnost prebivalstva. Na eni strani bo veliko priseljevanja mladih, na drugi pa ohranjanje kmetijstva s strani starejšega prebivalstva.

Mladi se bodo zaradi lepe kulturne krajine naseljevali v Podgrad in večali potrebo po bivalnih površinah. Novogradnje bodo združile naselje s Pristavo in Koncem. Nove stavbe bodo dobro načrtovane in ne bodo bistveno vplivale na kmetijstvo. V okolici osnovne šole se bodo povečale rekreacijske in zelene površine. Zaradi večanja števila mladih se bo podružnica spremenila v osnovno šolo z osmimi razredi.

Kmetovanje se bo prekvalificiralo v sonaravno. Čeprav bo kmetij manj, bodo večje in produktivnejše. Kmetovanje se bo povežalo s turizmom. Obiskovalci bodo lahko prespali na kmetijah ali le kupovali domače ekološko pridelane izdelke. Ekološko kmetijstvo bo dobro tržilo na račun tematskih poti, ki bodo potekale po celotnih Gorjancih. Najbližja razgledna točka z razvalinami gradu Mihovec bo postala pomembno turistično središče. Za domačine in turiste bo v Podgradu skrbela okrepčevalnica. Letno bo v naselju potekal festival, ki bo še bolj povezal starejše in mlajše prebivalstvo. Občina bo sofinancirala prenovo cest in poskrbela za lepo podobo starega kulturno zaščenega središča Podgrada.

Scenarij razvoja naselja Podgrad

OPTIMISTIČEN SCENARIJ

Revitalizacija naselja

Naselje Podgrad je urejeno. Mlado prebivalstvo, ki se priseljuje v naselje gradi hiše ob cesti do Pristave in Konca. Novogradnja je sodobna in se močno razlikuje od starega vaškega jedra. Občina je financirala prenovo cest, kar še dodatno izboljšuje delovne migracije v Novo mesto.

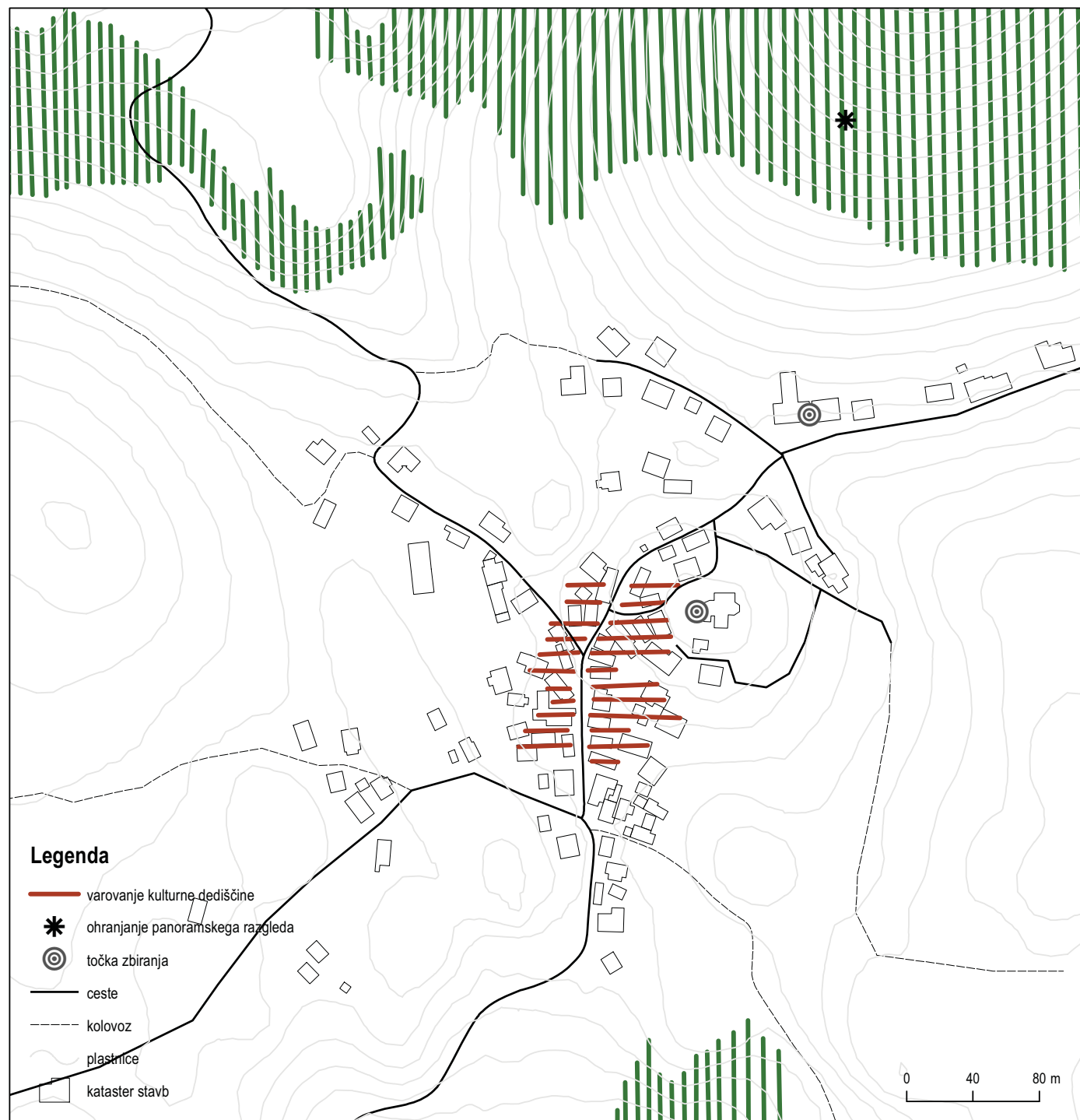
Ob osnovni šoli so naredili novo igrišče, ki je namenjeno tako šolarjem kot tamkajšnjemu prebivalstvu. Ob šoli je tematska pot, ki vodi do vrha hriba z razvalinami gradu Mehovo.

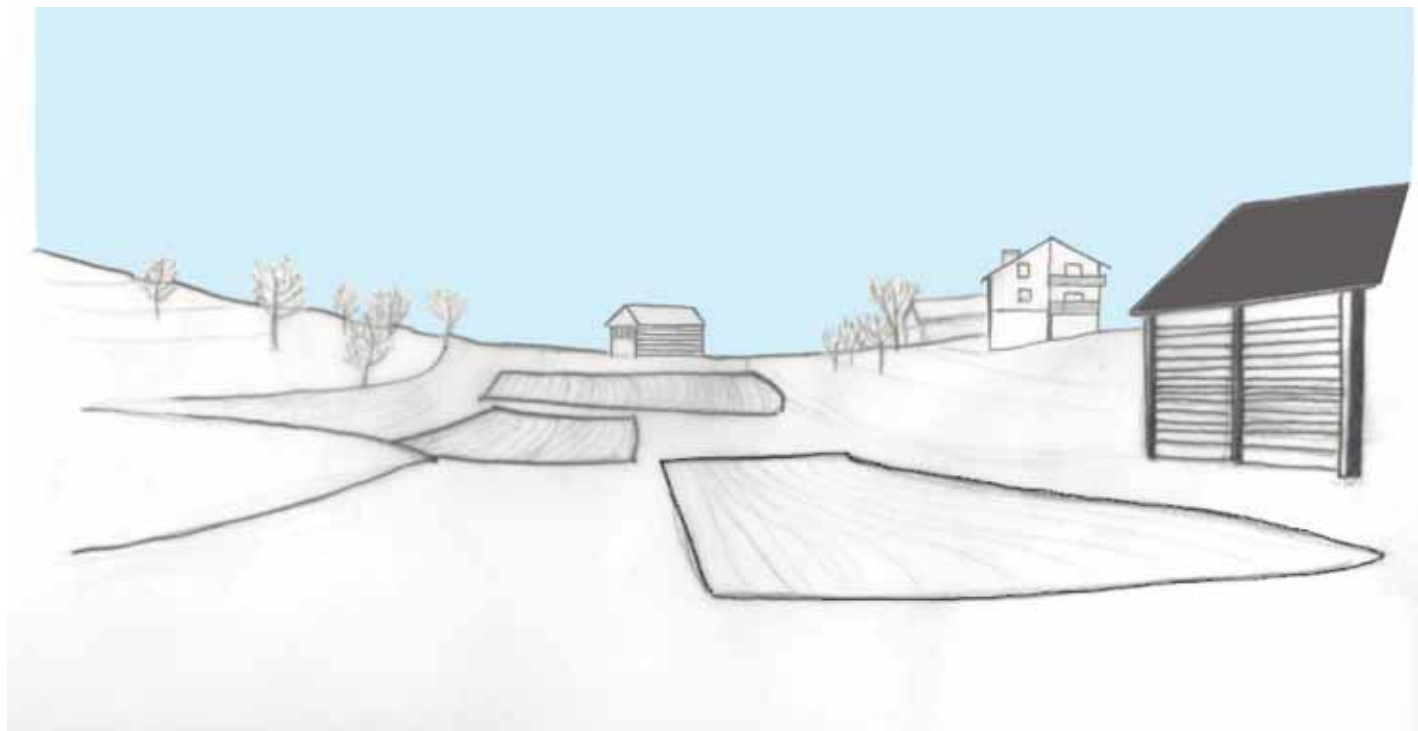
V naselju je ohranjeno kmetijstvo. Kmetij je manj, a so večje in produktivnejše. Povečala se je povprečna velikost parcele.

Ukrepi za razvoj naselja Podgrad

Podgrad je eno izmed centralnih naselij Gorjancev. Zaradi funkcij, ki jih ima in katere širijo svoj vpliv na ostala naselja, je naselje privlačno za novogradnje. Želimo, da tudi v bodoče naselje ohranja svoje funkcije. Pri načrtovanju in urejanju naselja je potrebno upoštevati določene usmeritve, ki bodo te funkcije razvijale in povečevale. Razvoj mora strmeti k sožitju med funkcionalnim razvojem naselja in ohranjanju kulturnih ter naravnih vrednot. Namembnost naselja naj se ne spreminja na kakovostnih kmetijskih zemljiščih. Potrebna je prenova območja gradu Mehovo za turistične namene.

Naselje Pristava

Opis naselja Iglenik

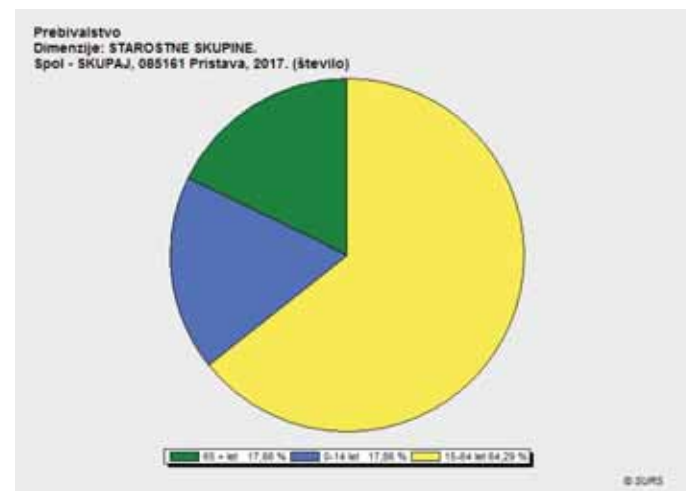
Pristava je naselje v Občini Novo mesto. Nahaja se ob cesti Novo mesto-Metlika na nadmorski višini 410 m. Naselje obdajajo njive in travnike, ki se prilagajajo zakraselemu vrtačastemu svetu. Na jugozahodnem delu se vas stika z gozdom. Naravni rob na sredini naselja ga loči na dva dela; Gornja in Dolnja Pristava. Prebivalci se imenujejo Pristavčani. Po podatkih iz leta 2017 v naselju prebiva 112 prebivalcev. Od tega je 62 moških in 50 žensk.

Demografski podatki

V naselju prebiva 112 prebivalcev, od tega 62 moških in 50 žensk. Največ, kar 72, prebivalcev je starih med 15-64. V tej starostni skupini in v skupini od 0-14 let je več moških kot žensk, medtem ko je več žensk kot moških starih nad 65 let.

NASELJE	SPOL	LETO	Starost - SKUPAJ	0-14 let	15-64 let	65 + let
Pristava	Spol - SKUPAJ	2017	112	20	72	20
Pristava	Moški	2017	62	14	39	9
Pristava	Ženske	2017	50	6	33	11

NASELJE	LETO	SPOL	Starost - SKUPAJ
Pristava	2008	Spol - SKUPAJ	95
Pristava	2009	Spol - SKUPAJ	102
Pristava	2010	Spol - SKUPAJ	108
Pristava	2011	Spol - SKUPAJ	108
Pristava	2012	Spol - SKUPAJ	110
Pristava	2013	Spol - SKUPAJ	106
Pristava	2014	Spol - SKUPAJ	110
Pristava	2015	Spol - SKUPAJ	114
Pristava	2016	Spol - SKUPAJ	114
Pristava	2017	Spol - SKUPAJ	112

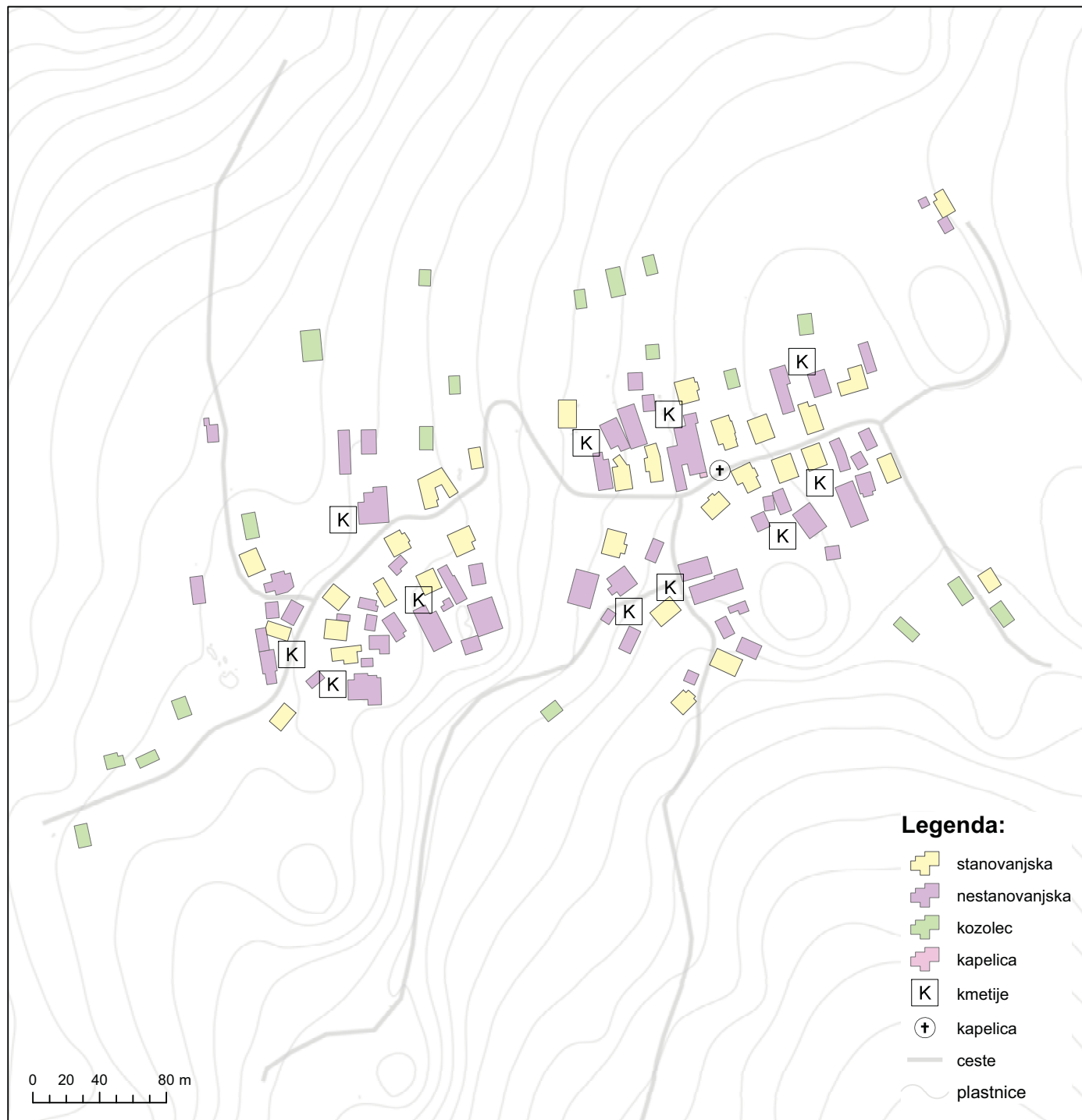

Namembnost objektov v naselju Pristava

V naselju se nahaja kar deset kmetij, ki so tudi prikazane na karti. Gre za kompleks večih stavb različne rabe. Zaradi tega je več objektov nestanovanjskih, namenjenih za kmetijsko rabo. Poleg njih se nahajajo stanovanjski objekti, s katerimi si delijo dvorišče. Stanovanjski stavba, ki spada pod kmetijo, se nahaja bližje cesti, nestanovanjski objekti pa so v ozadju. Nestanovanjski objekti, ki so namenjeni kmetijski rabi, so hlevi in objekti za spravilo pridelkov. Na obrobju naselja se nahaja še več nestanovanjskih kmetijskih objektov, ki smo jih označili kot kozolci. Kozolci so lesene stavbe, značilne za slovensko podeželje in so namenjene sušenju pridelkov. V naselju Pristava se nahajajo dvojni kozolci, imenovani toplarji.

Stanovanjske stavbe, ki niso kmetije, se nahajajo znotraj naselja. Gre za obnovljene in urejene enodružinske hiše, nekaj je tudi novejših. Med njimi se novejša hiša nahaja severovzhodno, nekoliko izven naselja.

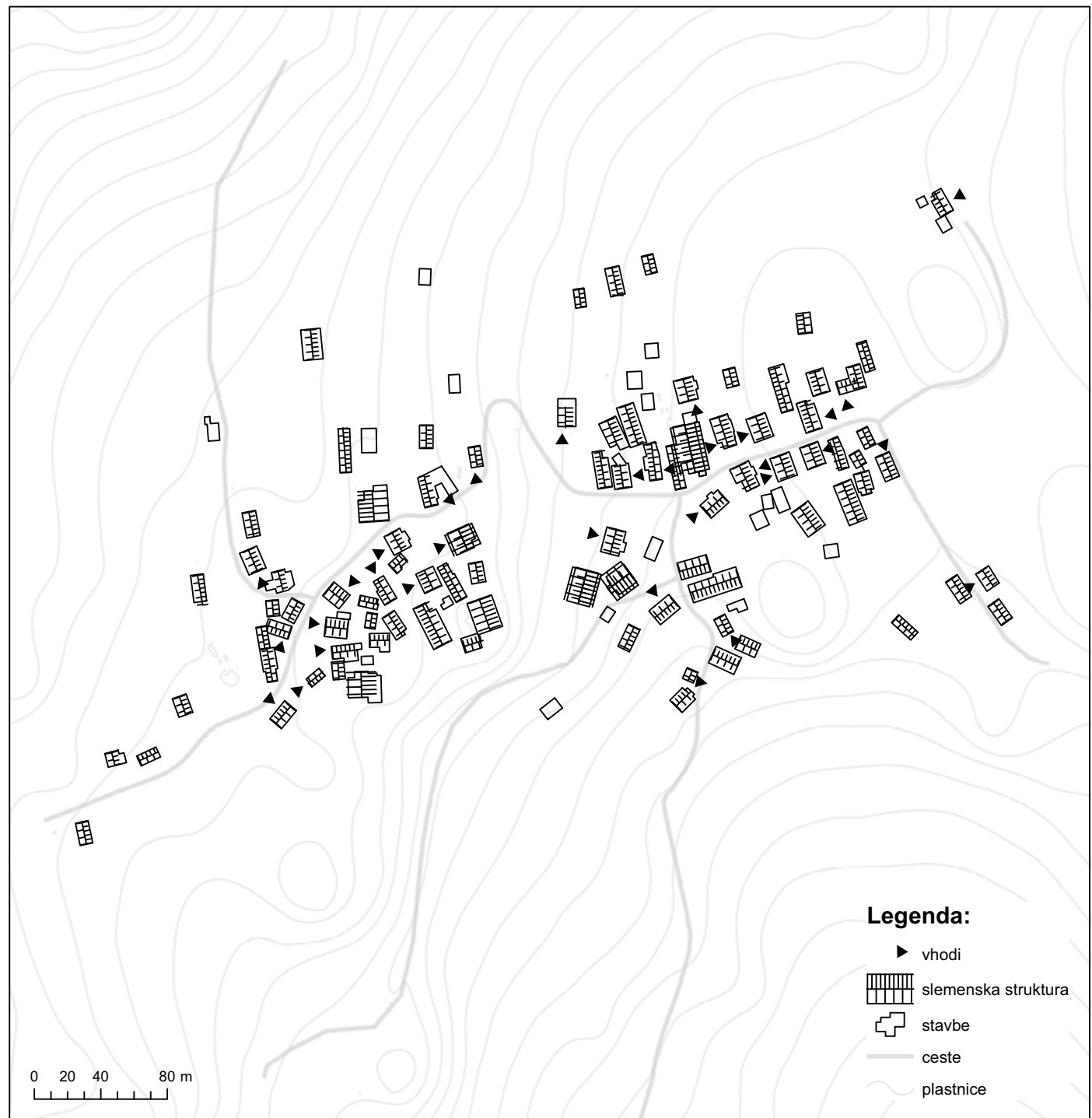
V jedru naselja najdemo še manjšo kapelico, ki sloni na kmetijski objekt in je usmerjena na cesto. Poleg nje je postavljena informativna tabla, kamor prebivalci izobešajo obvestila.

Slemenska slika naselja Pristava

Objekti v naselju Pristava se večinoma nahajajo ob cesti, ki poteka skozi naselje. Kljub temu se večinoma vhodov v objekt ne nahaja ob cesti, ampak imajo vhod iz dvorišča. To je posledično zaradi pomožnih objektov, ki se nahajajo poleg stanovanjske stavbe in si z njo delijo dvorišče. Pri vhodih ne najdemo vzorca orientacije glede na smer neba.

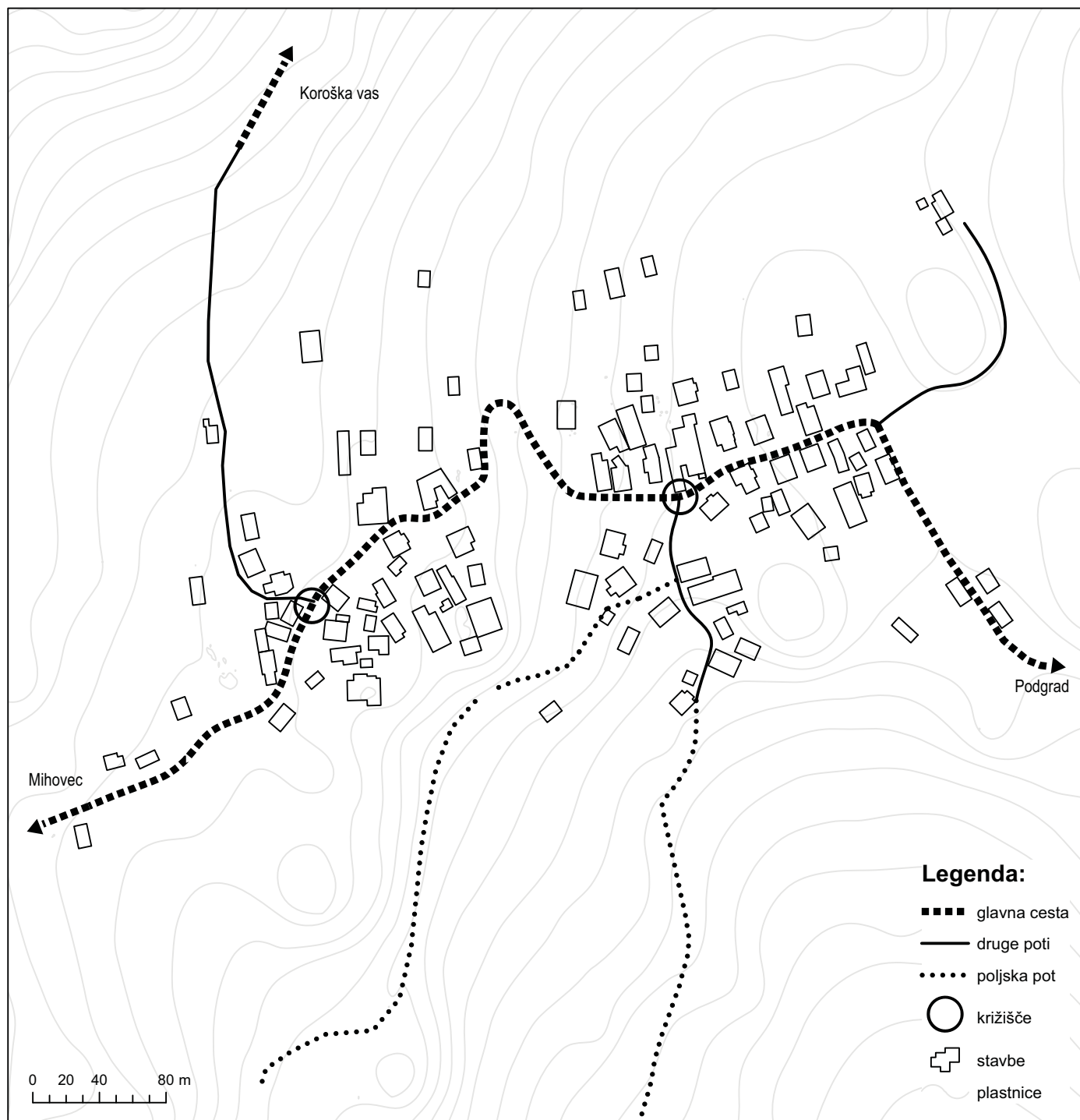
Slemena stavb so po večini orientirana v smeri sever-jug. Največ stavb je obrnjenih pravokotno na cesto. Prevladujejo slemena dolžine 8 metrov, veliko pa jih je tudi dolžine 10 in 12 metrov.

Prometna infrastruktura naselja Pristava

Skozi naselje Pristava poteka glavna cesta, ki ga povezuje z en kilometer oddaljenim naseljem Podgrad na vzhodu in z dva kilometra oddaljenim naseljem Mihovec na zahodu. V naselju sta dva razcepa; prvo, ki se nadaljuje v poljsko pot, in drugo, ki vodi v naselje Koroška vas preko katere vodi cesta do Novega mesta. Večja višinska razlika v sredini naselja le tega loči na dva dela. Zaradi novogradnje je na severovzhodnem delu zgrajen daljši odsek nove ceste, ki prebivalcem omogoča dostop.

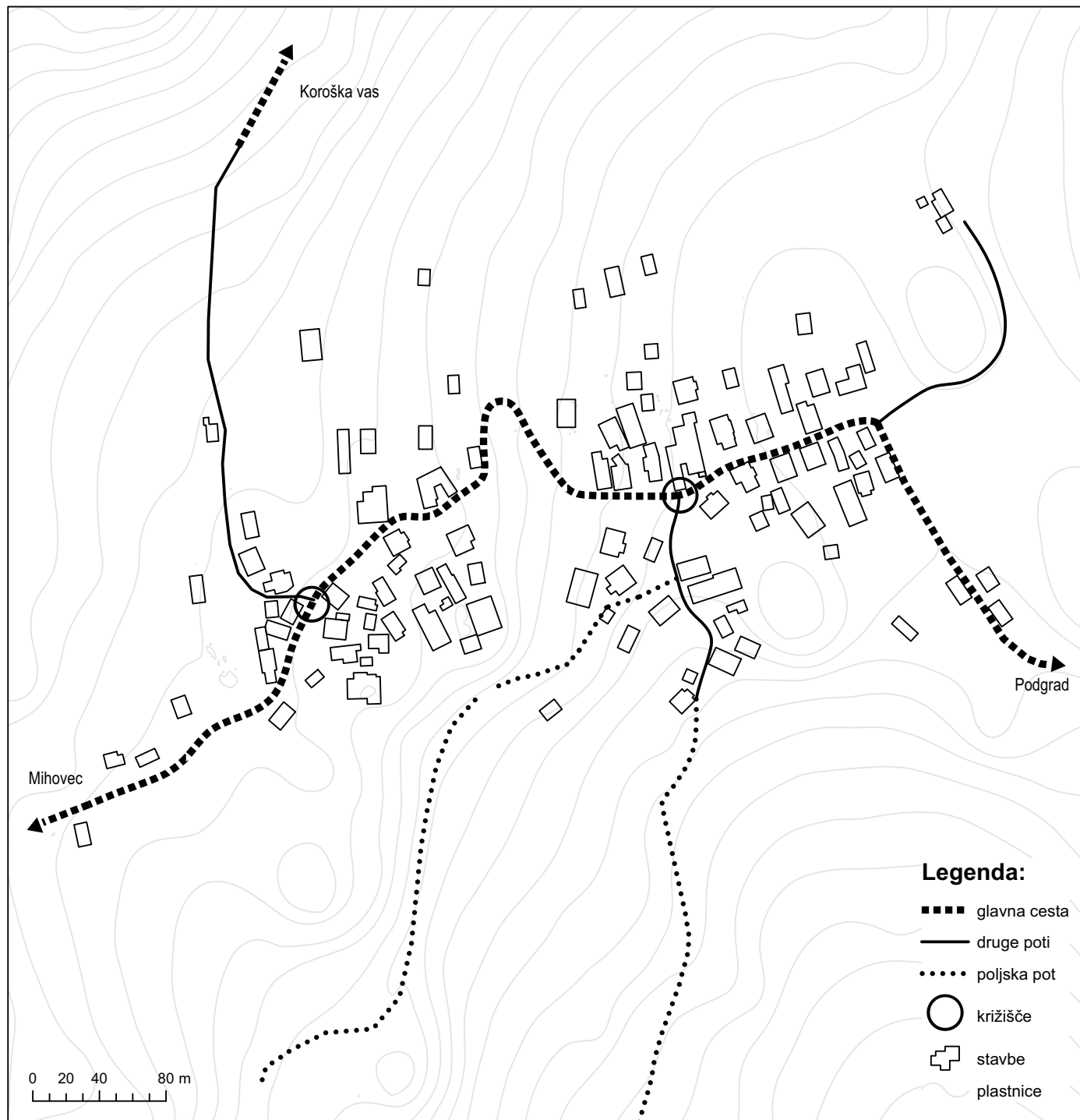
Pristava je od Novega mesta oddaljena približno 11 kilometrov, vožnja z avtom pa traja 17 minut. Javnega potniškega prometa ni. Od Metlike je oddaljena 21 kilometrov, vožnja z avtom pa poteka preko Podgrada in Vinje vasi, ter traja 27 minut.

Prometna infrastruktura naselja Pristava

Skozi naselje Pristava poteka glavna cesta, ki ga povezuje z en kilometer oddaljenim naseljem Podgrad na vzhodu in z dva kilometra oddaljenim naseljem Mihovec na zahodu. V naselju sta dva razcepa; prvo, ki se nadaljuje v poljsko pot, in drugo, ki vodi v naselje Koroška vas preko katere vodi cesta do Novega mesta. Večja višinska razlika v sredini naselja le tega loči na dva dela. Zaradi novogradnje je na severovzhodnem delu zgrajen daljši odsek nove ceste, ki prebivalcem omogoča dostop.

Pristava je od Novega mesta oddaljena približno 11 kilometrov, vožnja z avtom pa traja 17 minut. Javnega potniškega prometa ni. Od Metlike je oddaljena 21 kilometrov, vožnja z avtom pa poteka preko Podgrada in Vinje vasi, ter traja 27 minut.

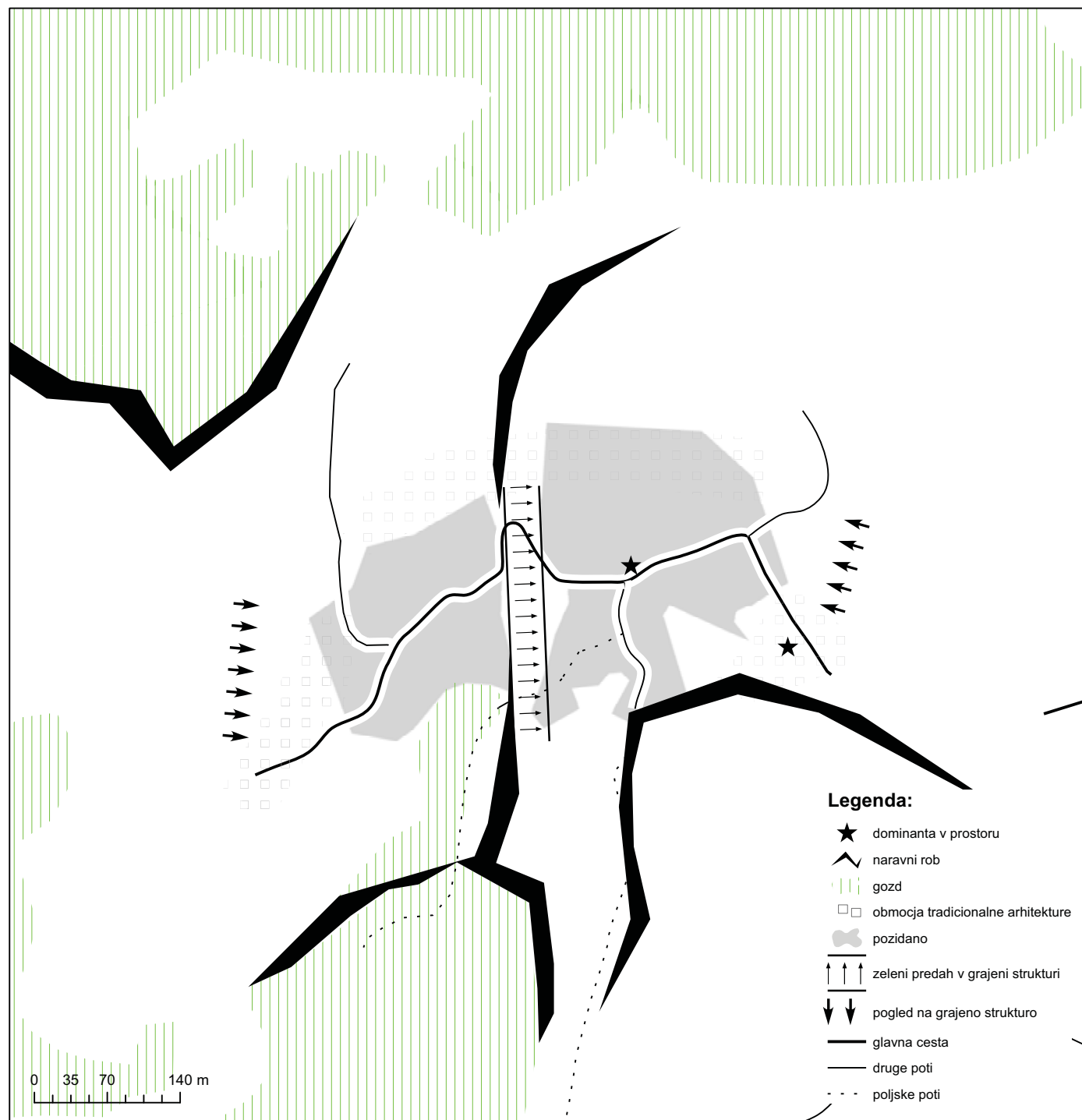

Vizualna analiza naselja Pristava

Pristava je naselje na območju Gorjancev, znotraj občine Novo mesto.

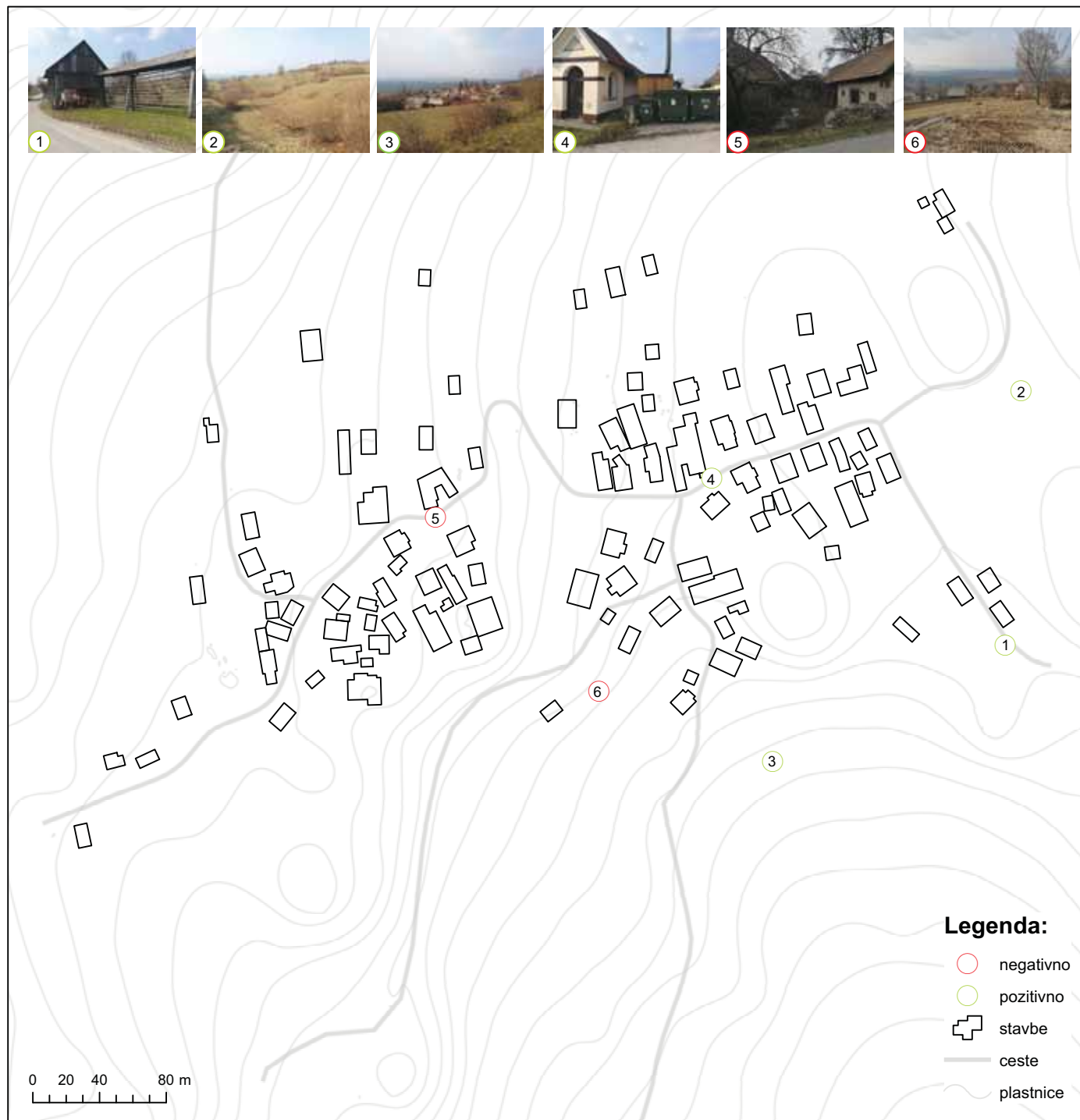
Vas obdajajo gozdovi in obdelovalne površine. Cesta poteka skozi vas in vanjo vstopa iz smeri jugovzhod ter jugozahod. Prav tam sta pogleda na grajeno strukturo naselja. Čez sredino naselja poteka naravni rob, strmina, ki naselje deli na dva dela. V tem predelu se nahaja zeleni predah. Naravni rob prestavlja tudi gozd, ki se zajeda v obdelovalne površine okoli vasi. Na stiku stanovanjskega dela naselja in obdelovalnih površin se nahaja tradicionalni del naselja, ki zajema kozolce in topjarje.

Dominanto v prostoru predstavljajo trije topjarji pri vhodu v vas ter kapelica v središču vasi, kjer je predvideno vaško jero z ekološkim otokom in obveščevalno tablo.

Fotoanaliza naselja Pristava

V naselju Pristava se nahajajo stanovanjske stavbe in kmetijski objekti. Krajina je oblikovana zaradi kmetijske dejavnosti. Na obrobjih naselja najdemo več dvojnih kozolcev, imenovanih toplarji, ki predstavljajo pozitiven element naselja (1). Izkazujejo identiteto naselja, prikazujejo kulturno dediščino in stik prebivalcev s kmetijstvom. Kozolci so tudi dobro vzdrževani. Identiteto naselja zaznamo tudi v oblikah in smereh obdelovalnih površin (2). Prilagajajo se gričevnatemu terenu in vrtačam in sestavljajo edinstven krajinski vzorec. Južno od naselja se teren začne dvigovati. Njive in travniki so tam na terasah, ki jih ločuje grmičasto rastje (3). Teren je kvaliteten za kmetijstvo in omogoča širitev na jug, kjer se nadaljuje gozd. Od tam je tudi razgled na celotno naselje. V središču vasi se nahajajo kapelica, tabla za obvestila in ekološki otok (4). Predstavljajo pozitiven element, saj predstavljajo jedro vasi, vendar pa so smetnjaki vseeno preblizu in onemogočajo zadrževanje prebivalcev na tem prostoru. Drugi negativni elementi v naselju so propadajoče in opuščene stavbe v zahodnem delu naselja (5). Nahajajo se tik ob cesti in kvarijo izgled naselja, poleg tega pa so tudi nekoliko nevarne zaradi padajočega gradbenega materiala. Na nekaterih predelih se opazi tudi degradirana kmetijska območja (6). Površine primerne za kmetijstvo niso obdelane in se zaraščajo z drevjem. Predstavljajo negativen vizualen izgled.

Scenarij razvoja naselja Pristava

SCENARIJ 1

Pozitivni scenarij: Nastanek pametnega naselja

V prihodnosti se zaradi vse večjega onesnaževanja okolja in stresnega načina življenja močno slabša kvaliteta življenja ljudi v urbanih predelih Slovenije. Veliko se jih zato odloča za selitev na podeželje, kjer lahko živijo umirjeno in v stiku z naravo.

V naselju Pristava pri Novem mestu, so idealni pogoji za tak način življenja. Občina Novo mesto je naselje opremila z dobro gospodarsko javno infrastrukturo. Utrdili, prenovili in zgradili so ceste, ki omogočajo hiter dostop iz naselja do večjega urbanega središča, in vzpostavili širokopasovni internet. Hitra cesta je bila zgrajena do Novega mesta, ki se izogne naseljem na poti. S tem se je naselje Pristava vključilo v projekt »pametna naselja«, ki združuje vasi v okolici. Projekt se usmerja v trajnostni razvoj naselij s pomočjo tehnologije. Kmetijske in gozdne dejavnosti so povezane in se nadzorujejo s pomočjo pametnih telefonov ali tablic. Zaradi tehnologije in dobrih pogojev za kmetijstvo, je prišlo do razcveta, vendar se osredotočajo na ekološko in samozadostno kmetijstvo. Tehnologija omogoča tudi povezovanje in interdisciplinarnost, ki prebivalce povezuje tudi pri delu.

Poskrbljeno je tudi za socialne storitve, kulturo, izobraževanje in šport, zdravje, energijo, promet in trgovino. S komunikacijsko tehnologijo se problemi takoj zaznajo, lokalna skupnost pa takoj ukrepa in jih reši. Prebivalci si med seboj delijo inovativne načine, ki Pristavo delajo bolj živahno, privlačno in usmerjeno k trajnostnem razvoju.

V naselju se pojavlja vse več mladih, večji je tudi vpis otrok v osnovno šolo v Podgradu. Kmetijstvo se je razširilo na južni del vasi, kjer je bilo prej več gozda. Njive so v terasah. Kozolci so prenovljeni, nove kmetije pa ga po občinskem prostorskem načrtu morajo obvezno zgraditi.

Občina je tudi vložila v prenovo ali rušenje podrtih in zapuščenih stavb, kje so naseljene mlade družine. V vzhodnem (spodnjem) delu vasi in v osrednjem delu, se nahajata turistični kmetiji, ki obiskovalcem ponujata razgled, tematske gozdne poti ter delavnice o kmetijski dejavnosti.

SCENARIJ 2

Negativni scenarij: Izseljevanje iz naselja

Naselje Pristava je tekom let postalo zapuščeno. Ker so prebivalci začeli opuščati kmetijstvo, je več kmetijskih objektov propadlo. Mladi prebivalci so se izselili v večja urbana središča, saj so dotrajane in ne obnovljene prometne povezave oteževale vožnjo na delo. Ceste so nevarne, razpokane, jaški za odtekanje vode niso urejeni. V zimskih mesecih je zaradi snega naselje povsem odrezano od večjih urbanih središč. Starejši prebivalci, ki še vedno živijo v naselju, imajo otežen dostop do osnovne oskrbe, kot je trgovina in zdravstvena oskrba, saj javnega potniškega prometa ni. Preživljajo se še nekoliko s samooskrbo, vendar zaradi revščine, starosti in oteženega dostopa nimajo primerne kmetijske mehanizacije za obdelovanje njiv ali vrtov. Zaradi opuščanja kmetijstva, se območje zarašča z gozdom. Izgublja se krajinski vzorec in identiteta naselja. Pojavlja se vse več divjadi, ki uničujejo vrtno pridelke.

V jedru vasi prebivalce ogrožajo padajoči strešniki iz stavb, ki se rušijo. Prebivalcem dotrajane strehe zamakajo ob obilnem deževju. Večina stavb je dotrajanih in energetske potratnih. Novih stavb v naselju ni, kot ni novih prebivalcev. Življenje v naselju Pristava zamira.

SCENARIJ 3

Zmeren razvoj: Priseljivanje mladih

Prenova ceste do večjega urbanega središča Novo mesto in vzpostavitev širokopasovnega interneta omogoča prebivalcem lažji in kvalitetnejši način življenja v oddaljenih vasi Pristava. Mladi ljudje zaznavajo kvaliteto vaškega načina življenja v stiku z naravo, zato se ponovno naseljuje v naselje. Zaradi dobre povezave z Novim mestom, se na delo večinoma vozijo, kmetijstvo pa se še vedno opušča. Prebivalci, ki se ukvarjajo s kmetijstvom, imajo službe, kmetijstvo je zanje le stranska dejavnost. To so tako imenovani polkmetje. Naselje se širi, zaradi novih stanovanjskih objektov, vendar nadzorovano, tako da se ohranja krajinski vzorec poselitve. Gre za enodružinske hiše, ki so zgrajene trajnostno. Hiše in drugi objekti so med seboj skladni, navezujejo se na kulturno dediščino, zato je kot material uporabljen les, oblika pa se navezuje na dvojne kozolce topolarje.

Obdelovalne površine okrog naselja se zaraščajo z gozdom, ki ga prebivalci izkoriščajo za rekreativne dejavnosti in pa za gozdarstvo. Čeprav se kmetijske površine zaraščajo, se njive in travniki koncentrirajo na najkvalitetnejše in najprimernejša območja okrog naselja. To kmetom omogoča lažji in hitrejši dostop ter učinkovitejšo izrabo. Posledično nastajajo večje in močnejše kmetije, manjše pa se začenjajo opuščati.

Javni potniški promet je še vedno šibak, obstaja le za vožnjo otrok v šole. Zaradi novih komunikacijskih tehnologij pa se je razvil koncept »car sharing«. Prebivalci si delijo pot v službo oziroma v mesto, prav tako pa se skupaj odpravljajo po opravkih. Zavedajo se pomembnosti razvoja trajnostnega pomena, poleg tega pa na tak način zmanjšujejo stroške. Več ljudi s pomočjo razvoja tehnologije dela tudi od doma.

Pametna tehnologija prebivalce povezuje tudi v socialnem, kulturnem, izobraževalnem in športnem vidiku. Odpira jim več možnosti za zdravo in kvalitetno življenje izven mesta. Porast števila otrok pa je prinesel tudi raznoliko izbiro in ponudbo izvenšolskih dejavnosti za otroke in mlade.

Zmeren scenarij razvoja naselja Pristava

Zmeren razvoj: Priseljevanje mladih

Odločili smo se za prikaz realnega scenarija razvoja naselja Pristava - priseljevanje mladih.

S prenovno ceste do Novega mesta in vzpostavitev tretje razvojne osi, se bodo v vas Pristava začele priseljevati mlade družine. Cesta jim bo omogočala hiter dostop do delovnih mest. Vzpostavitev širokopasovnega internetnega omrežja bo omogočala tudi delo od doma. Nove gradnje bodo v skladu krajinskim vzorcem poselitve nastale v severovzhodnem delu naselja. Hiše in drugi objekti so med seboj skladni, navezujejo se na kulturno dediščino, zato je kot material uporabljen les, oblika pa se navezuje na dvojne kozolce topolarje. Vas se bo razdelila na spalni del in na kmetijski del. Poleg tega bo več kmetij imelo tudi dopolnilno dejavnost, kot je na primer kmečki turizem ali druga dodatna dejavnost, ki jo lahko ponudijo.

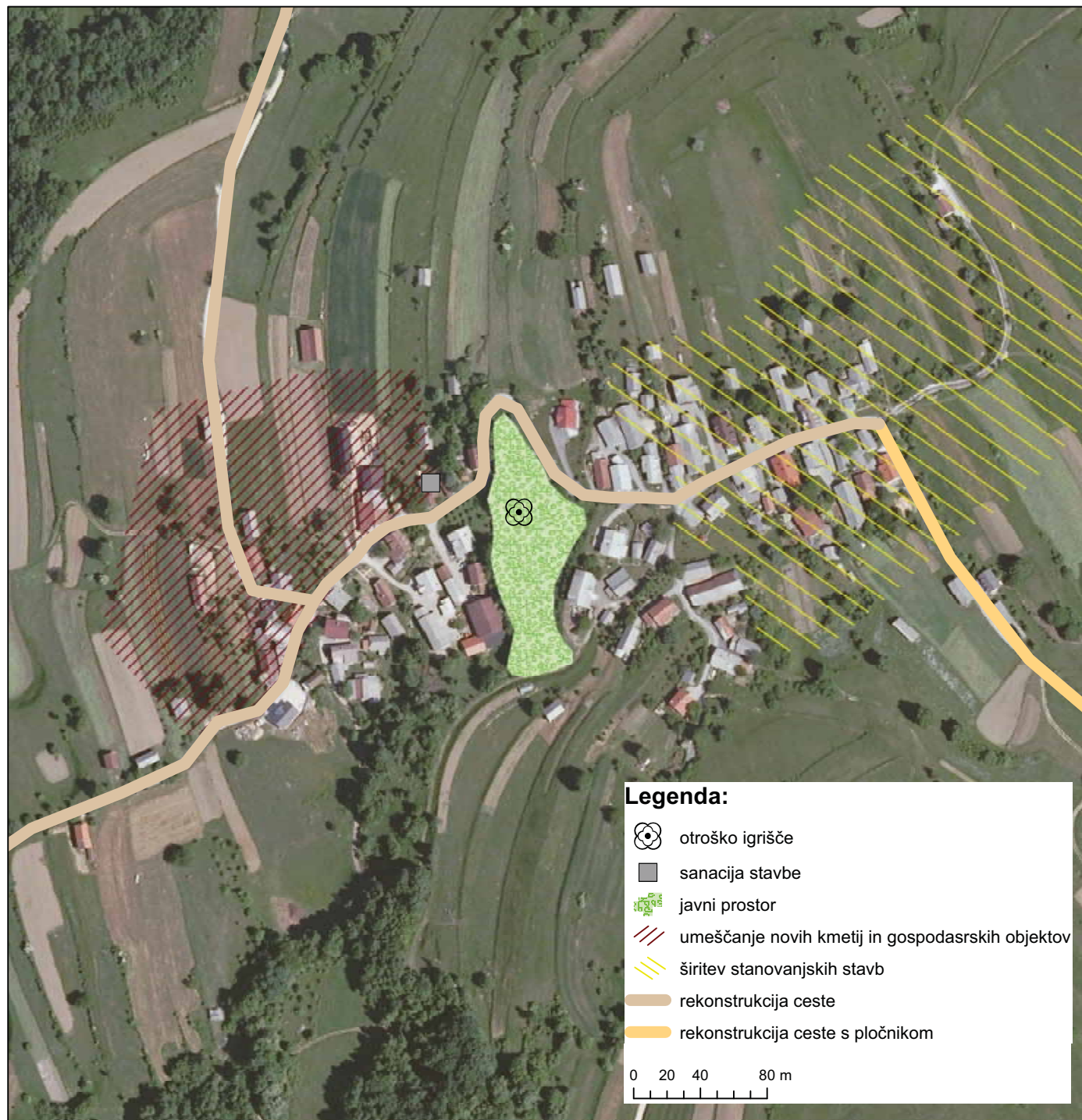
Najkvalitetnejša zemljišča bodo dobro kmetijsko izkoriščena, medtem ko se bo drugje zaraščal gozd, ki ga bodo izkoriščali za gozdarstvo in za rekreacijske namene.

Scenarij je prikazan na manipulaciji DOF, kjer lahko vidimo obdelana kmetijska zemljišča, zaraščanje gozda in nove stanovanjske stavbe. Na kolažu spodaj pa je prikazan pogled na nove gradnje v ozadju, medtem ko je spredaj prikaz njive z zadovoljnim kmetom.

Ukrepi za razvoj naselja Pristava

Naselje se bo razširilo z novimi gradnjami nas severovzhod in zapolnilo znotraj naselja, predvsem na južni strani. Gradnje bodo skladne z obstoječimi arhitekturnimi vzorci (naklon strehe in gabariti), izključno enodružinske samostojne hiše zgrajene iz lokalnih naravnih materialov. Kmetijstvo se bo vzpodbujalo na robovih vasi, predvsem na severni in zahodni strani naselja. Nove gospodarske objekte se bo umeščalo tako, da bodo kmetje imeli nemoten dostop do obdelovalnih površin. Zeleni predah oziroma naravni rob, ki naselje deli na dva dela, se bo ohranjal in izkoristil kot osrednji javni prostor naselja z otroškim igriščem in klopmi za izhodišče na gozdne rekreacijske površine. Propadajoče objekte v spodnjem delu naselja se bo obnovilo in namenilo kmetijski rabi. Kozolce v naselju se bo zavarovalo kot kulturno dediščino. Rekonstrukcija ceste skozi naselje proti Podgradu do tretje razvojne osi in Dolža ter skozi Koroško vas proti Novemu mestu bo omogočila javni potniški prevoz za šoloobvezne otroke in starejše prebivalce. Odsek ceste proti Podgradu bo s pločnikom nudil varno šolsko pot otrokom in ostalim prebivalcem.

Naselje Mihovec

Opis naselja Mihovec

Mihovec je gručasto naselje pod gozdnato Raduho (Cesar, 628 m), ki stoji na hribu, ki se dviga nad močno zakraselim vrtačnim svetom zahodno od ceste Novo mesto - Metlika. Leži na nadmorski višini 399 m in ima skupno površino 2,49 km². V okolici so košenice in obsežni mešani gozdovi. Ob kolovozu proti Koroški vasi je zaselek Pod Mihovcem.

Naselje je razdeljeno na spodnji in zgornji del, ki delujeta ločeno in se med seboj ne povezujeta, saj jih med seboj ločujejo obsežna kmetijska zemljišča in manjši vinogradi.

Do naselja Mihovec vodi cesta iz naselja Pristava, to je tudi edina asfaltirana cesta - ostalo so kolovozi in jih v naselju ne manjka. V naselju so prav tako stanovanjski kot gospodarski objekti (kmetije) ter nekaj zidanic, ki se nahajajo med spodnjim in zgornjim delom naselja. Naselje Mihovec nima jasno izraženega vaškega jedra.

Naselje Mihovec ima tudi nekaj zanimivosti in sicer, na novo zgrajeni objekt "Čebeljak", ki sledi tradicionalni podobi območja ter tudi zaščiteni kulturni dediščini, to je gospodarski objekt (toplar, kašča), ki se nahaja ob kapelici v naselju. Gre za toplar z letnico izgradnje 1881, ki ima tri pare oken, s parom repov ter stoji na kamnitih točkovnih temeljih. Kašča je vrhkletna lesena stavba z gankom in kamnito kletjo s konca 19. stoletja.

Demografski podatki

V naselju Mihovec je med leti 2011 in 2018 prišlo do upada prebivalstva za 22,5 %. Kljub temu je med leti 2011 in 2018 opaziti večja nihanja indeksa staranja. Glede na podatke SURS je povprečna starost prebivalstva naselja Mihovec stabilna okrog 39 let (glej tabelo 1), rahlo odstopanje je vidno leta 2016, kar gre pripisati pozitivnemu naravnemu prirastku (2) istega leta.

Kljub pozitivnemu naravnemu prirastku, je negativen selitveni prirast, saj so se istega leta (2016) odselile kar 4 osebe. Zato tudi ne presenečajo podatki o statusu aktivnosti prebivalstva.

Leta 2011 je bilo aktivnih 24 oseb, neaktivnih pa 10. Leta 2017 je bilo število aktivnih le še 14 in neaktivnih 11. Kljub upadu prebivalstvu v naselju Mihovec, se izobrazbena struktura (procentualno) ni kaj dosti spremenila.

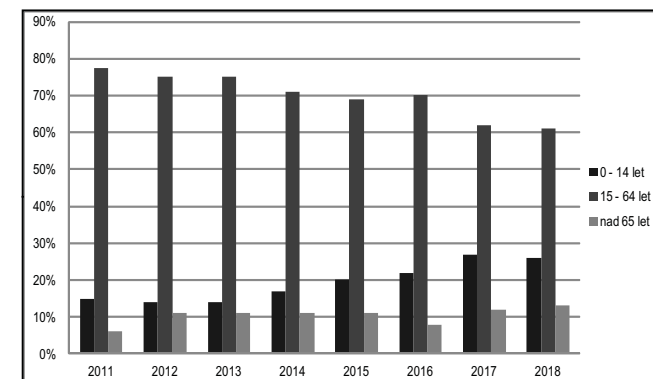
Leta 2011 je imelo dokončano osnovno šolo 16 prebivalcev, srednjo 17, 1 oseba pa je imela dokončano višjo šolo. Podatki za leto 2017 pa kažejo, da je imelo osnovno šolo končano 2 prebivalcev, prav toliko jih je dokončalo srednjo šolo, višjo šolo pa je dokončala 1 oseba.

Slika 1: Pogled na naselje Mihovec iz glavne prometnice

leto	št. prebivalcev	povprečna starost	indeks staranja
2011	40	38,8	50,0
2012	36	39,2	80,0
2013	36	40	80,0
2014	35	40	66,7
2015	35	39,1	57,1
2016	36	38,1	37,5
2017	34	37,3	44,4
2018	31	39	50

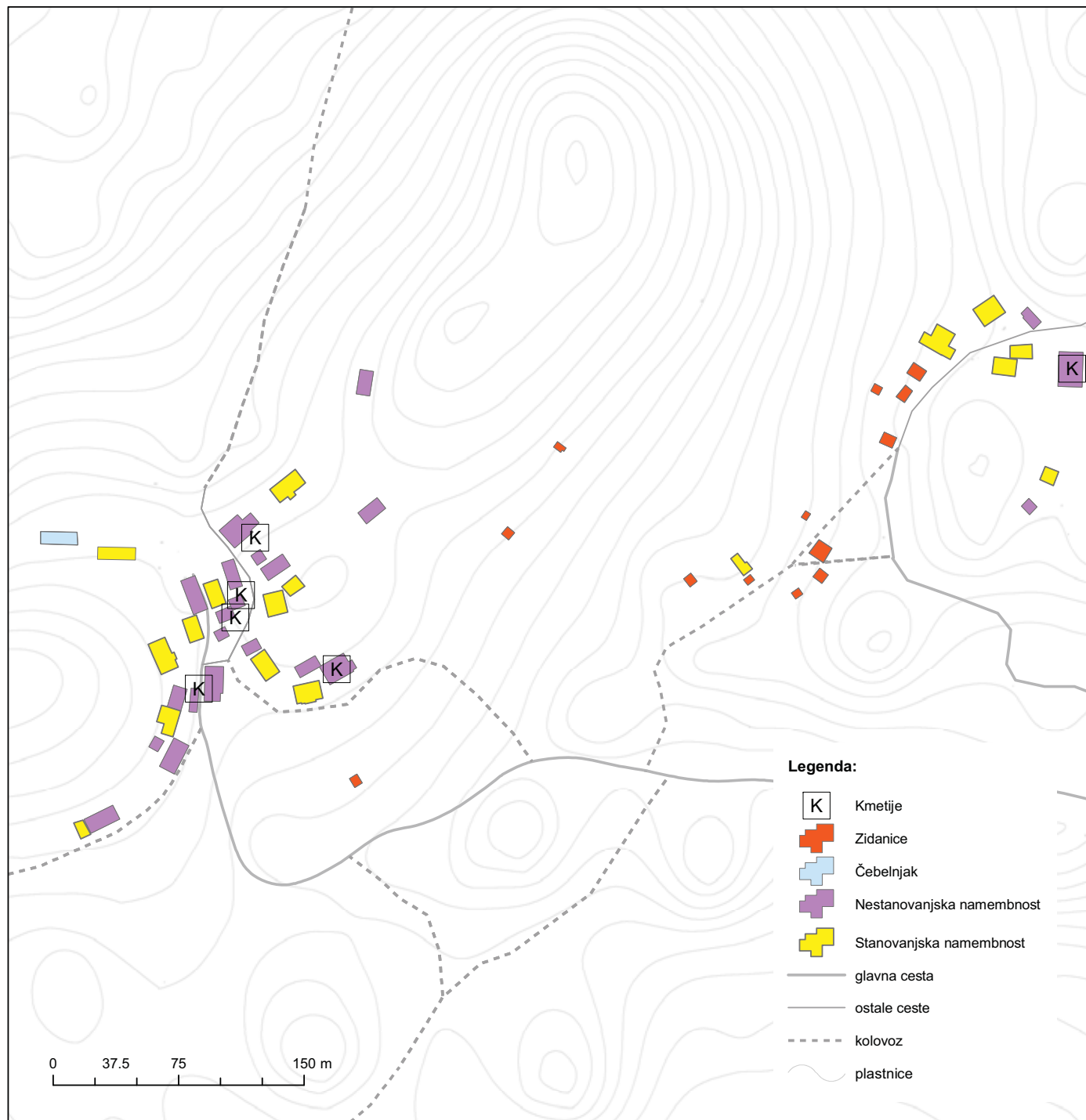
Tabela 1: Glavni demografski podatki naselja Mihovec

Graf 1: Delež prebivalstva po glavnih starostnih skupinah v naselju Mihovec

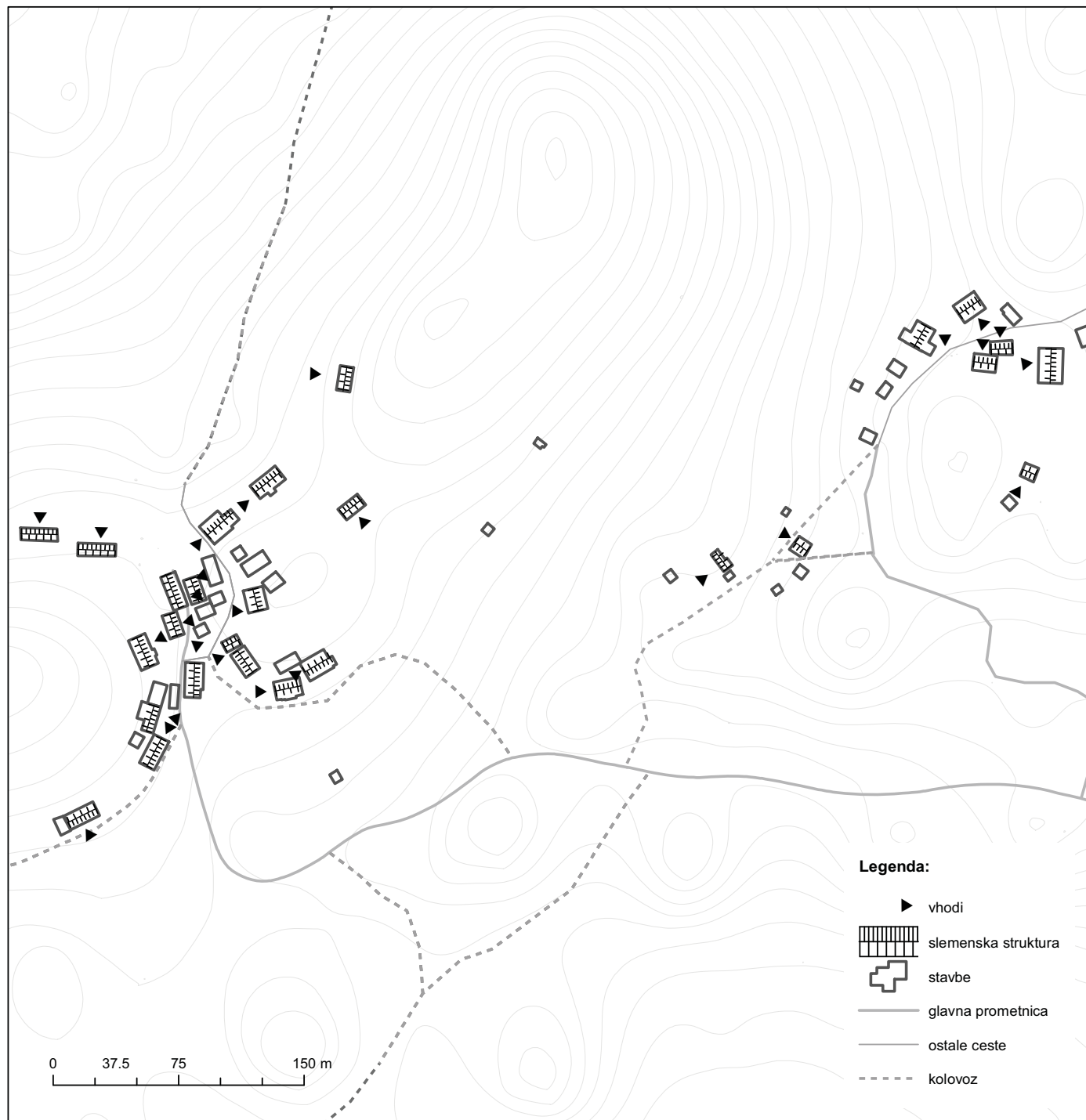
Namembnost objekto v naselju Mihovec

V naselju so objekti pretežno stanovanjske rabe. V naselju je šest kmetij in trinajst zidanic, ki so še v uporabi. Nestanovanjski objekti so, poleg kmetij, tudi kozolci, strojne lope in ostali gospodarski objekti ter kapelica. Na severozahodu naselja se nahaja tudi večji čebelnjak. Zidanice so locirane med obema deloma naselja. V spodnjem delu naselja se nahaja le ena kmetija, ostalih pet pa v zgornjem delu naselja, kjer je tudi največje število objektov.

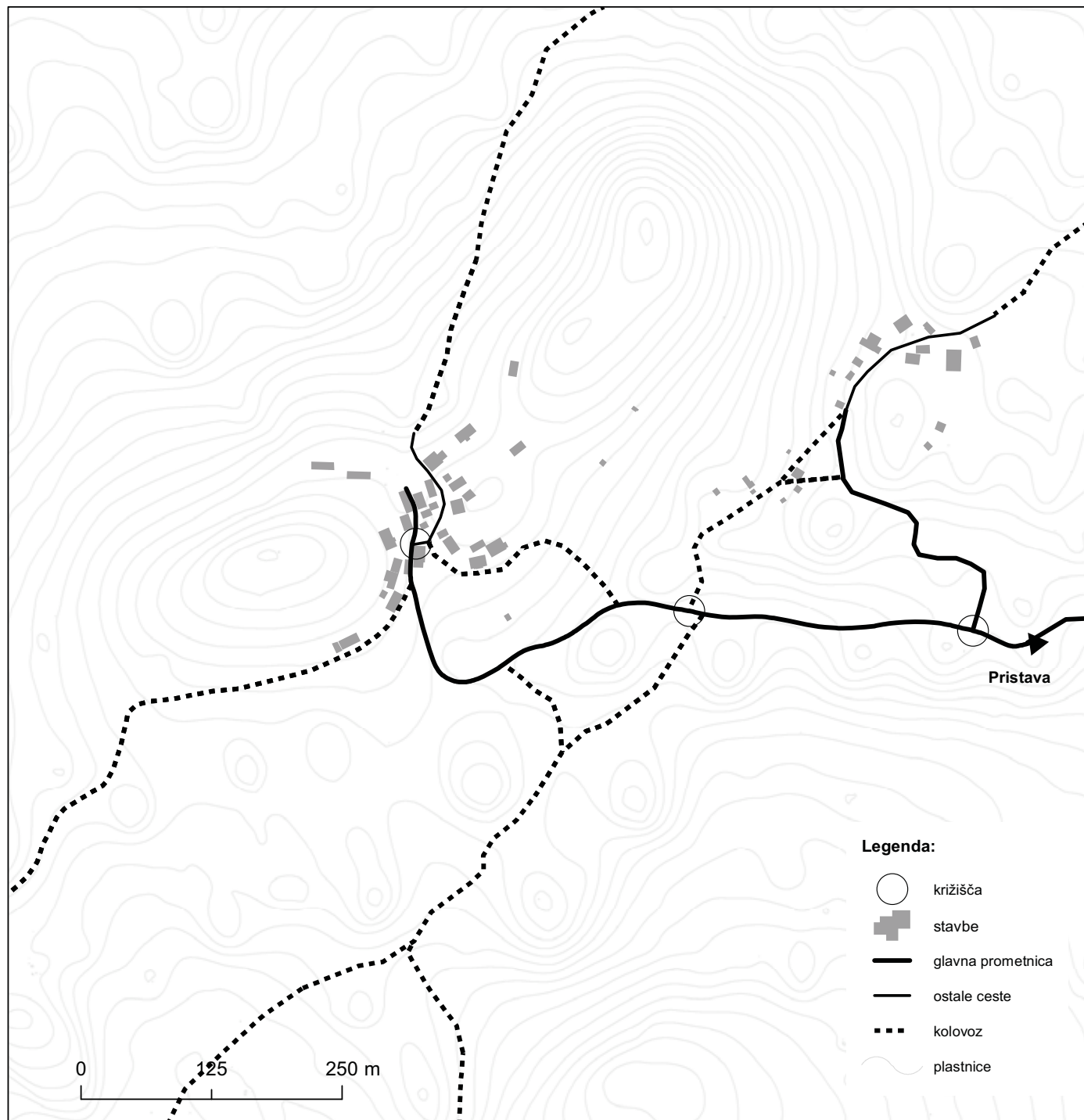
Slemenska slika objektov v naselju Mihovec

Naselje Mihovec je strukturirano v dveh delih, med njima pa je razpršenih nekaj zidanic. Vhodi v objekte so v večini primerov iz smeri ceste. Orientacija in širina slemen je različna. Največ objektov ima slemena široka 10 in 12 m, najmanj pa je slemen širokih 8 ali 15 m.

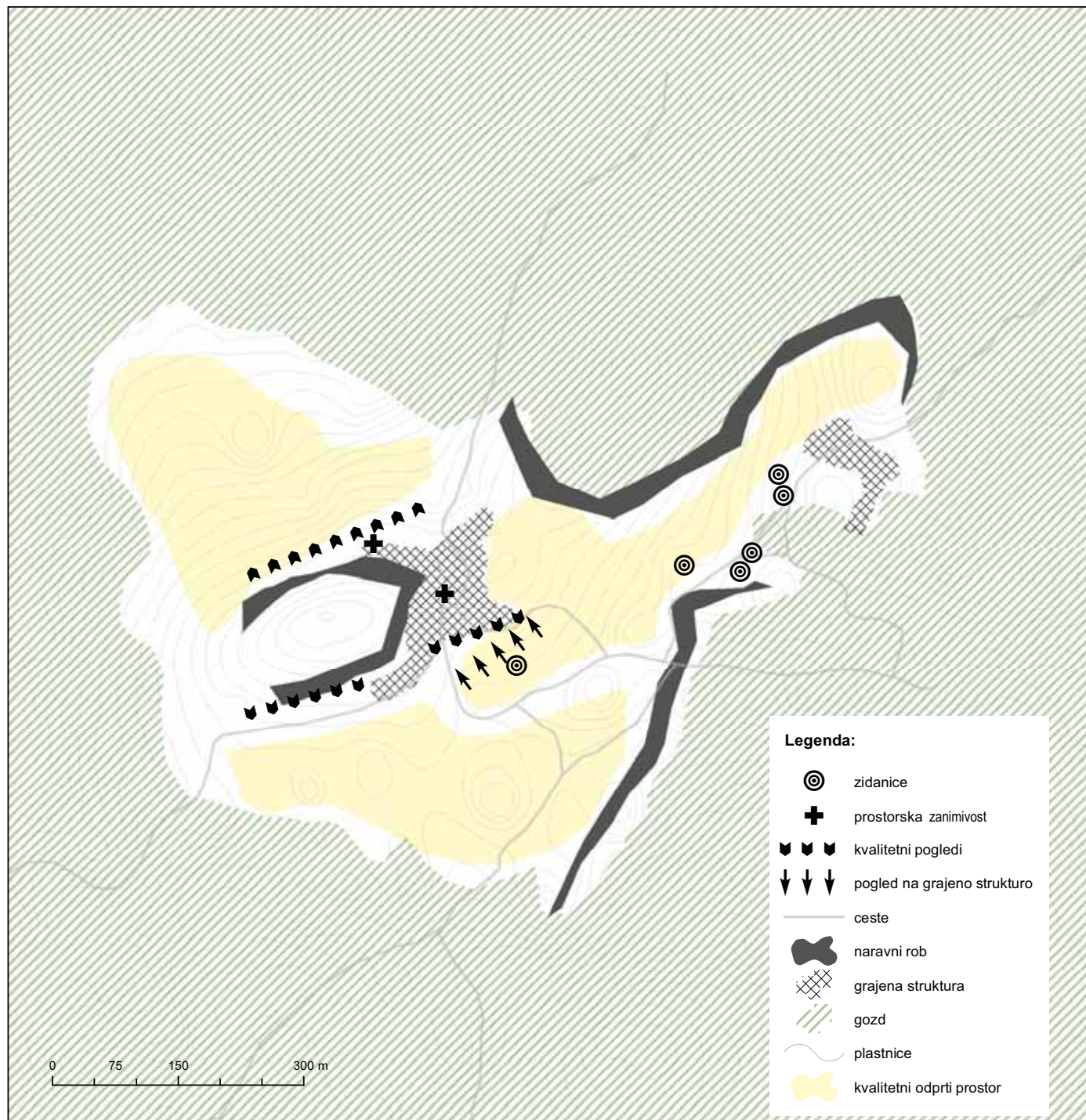
Prometna infrastruktura v naselju Mihovec

Skozi naselje poteka lokalna cesta iz naselja Pristava. V naselju so nekatégorizirane (poljske) ceste, ki se navezujejo na lokalno cesto. Večjih križišč v naselju ni, nekaj je manjših. Prav tako v naselju ni ne avtobusnega postajališča in javnih parkirnih prostorov. Naselje je od Metlike oddaljeno 22 km, za kar je potrebno približno 28 minut vožnje.

Vizualna analiza naselja Mihovec

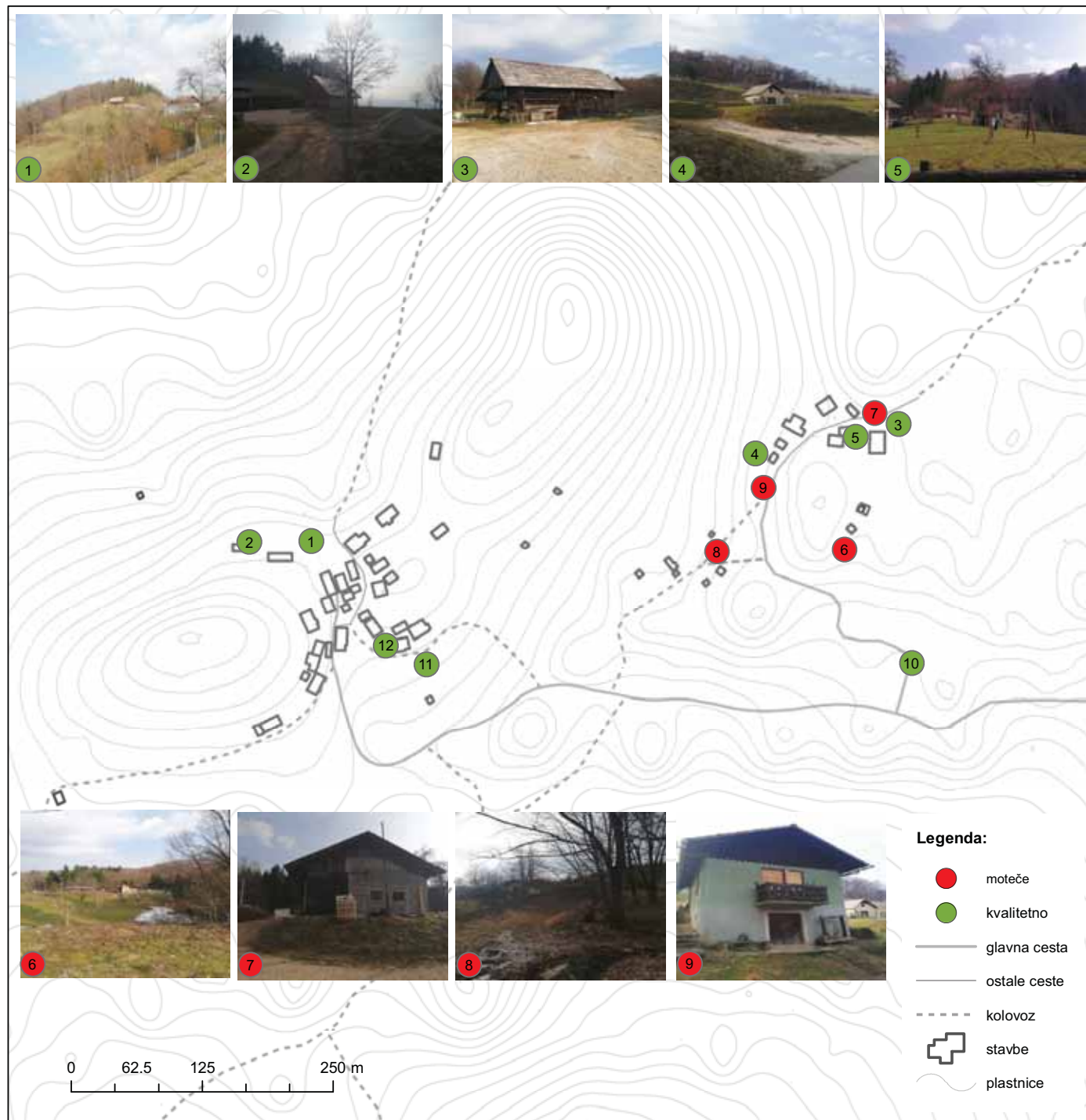
Naselje Mihovec ima dve ločeni zgostitvi objektov: enega v zgornjem in enega v spodnjem delu naselja. Oba dela naselja obdajajo kvalitetni odprti prostori, ki predstavljajo značilno kulturno oziroma kmetijsko krajino (vinogradi, travniške in njivske površine), in pa značilni tradicionalni objekti, kot so zidanice in kozolci. V zgornjem delu naselja je možnost kvalitetnih panoramskih pogledov, prisotni pa sta tudi dve zanimivosti v prostoru, in sicer kapelica, ki se nahaja v centru večje zgostitve objektov, in pa novi objekt - čebelnjak, ki predstavlja hkrati tradicionalno in novodobno arhitekturno zanimivost.

Fotoanaliza naselja Mihovec

Naselje Mihovec ima kljub majhni površini veliko kvalitetnih elementov v prostoru. V tej fotoanalizi smo želeli predstaviti kar osem najbolj markantnih delov v naselju. Na sliki 1 smo želeli predstaviti kvalitetne poglede iz roba naselja na okolico. Drug kvalitetni element predstavlja popolnoma nov objekt - čebelnjak, ki sledi tradicionalni (les) in moderni arhitekturni dodelanosti. Tretja slika predstavlja tradicionalno gradnjo z lesom; to so kozolci in topljarji, ki so v naselju tudi prisotni. Tradicionalni elementi, ki v naselju izstopajo, so tudi zidanice (slika 4). Naslednji kvalitetni elementi predstavljajo urejeno okolico in kvalitetno izkoriščen prostor (5 in 12). Slika 10 predstavlja kvalitetne poglede skozi poljske poti, ki predstavljajo potencial za razvoj kolesarstva in pohodništva. Na to se navezuje tudi 11 slika, ki prikazuje hkrati kvalitetne panoramske poglede, tradicionalne objekte (zidanice) in tradicionalno kulturno krajino (vinogradi).

Kljub številnim kvalitetnim elementom je v naselju Mihovec tudi nekaj motečih elementov. V analizi smo izpostavili štiri. Pod številko šest smo želeli prikazati neurejne okolice nekaterih objektov, temu sledi tudi neurejnost gospodarskih objektov (7). V naselju je tudi kar nekaj erodiranih poti, ki predstavljajo moteči element, saj skazujejo kalitne poglede (8). Kvalitetne poglede lahko skazujejo tudi nepremišljeno izbrane barve fasad, kot je to prikazano na sliki 9.

Optimističen razvoj**Mihovec - novo suburbanizirano naselje**

Naselje Mihovec je zaradi izgradnje nove obvozne ceste postalo območje priseljevanja. Zaradi bližine urbanih središč (Novo mesto, Metlika) se v naselje priseljujejo nove družine, ki si želijo mirnega družinskega življenja v okolici mest. Zelo veliko je tistih družin z več otroki. Ker je v naselju veliko majhnih otrok se je pojavila potreba po izgradnji vrtca. Ta je lociran v samem jedru naselja in lahko sprejme do 100 otrok. Poleg vrtca je v naselju na novo zgrajeno otroško igrišče in večje nogometno igrišče, kjer se družijo starejši otroci.

V jedru naselja so zgoščene tudi storitvene dejavnosti, ki nudijo vse potrebno za udobno in nepomanjkljivo življenje lokalnega prebivalstva. Prometna infrastruktura je urejena po celotnem naselju.

Ker je naselje usmerjeno v trajnostni razvoj in ekološki način življenja, je več prometnih površ in namenjenih pešcem in kolesarjem. Urejen in zagotovljen je tudi javni promet. Vsaka hiša ima tudi svojo električno polnilnico za električna vozila. Trajnostno in ekološko pa ni urejena le prometna infrastruktura, pač pa tudi stanovanjski in gospodarski objekti. Na večini objektov so nameščeni sončni paneli.

Naselje ne predstavlja zgolj suburbanizirano spalno naselje, temveč gospodarsko zelo uspešno območje, kjer prevladujejo manjša družinska podjetja (5). Zaradi premočnega urbanega vpliva se opušta primarna dejavnost (kmetijstvo in gozdarstvo), vendar se kmetijske površine ne zaraščajo, pač pa se uspešno namenijo umestitvi zelenih površin in površinam za gradnjo. Zaradi ustreznega načrtovanja stanovanjske in gospodarske gradnje je ustrezna tudi krajinska veduta (umeščanje zelenih površin), ki jo dopolnjuje tradicionalna arhitektura (zaščiteni kozolci in zidanice, ki se obnavljajo in ustrezno izkoriščajo za turistične namene).

Pesimističen razvoj**Propadanje naselja**

Naselje je lokalno prebivalstvo začelo zapuščati zaradi neugodnih pogojev za življenje. Prometna dostopnost naselja se je v zadnjih letih zelo poslabšala, to je tudi eden od razlogov za odseljevanje. V naselju živi še 5 stalnih prebivalcev, ki zaradi visoke starosti (vsi so stari nad 70 let) ne morejo več obdelovati kmetijskih zemljišč in s tem ne morejo ohranjati kulturne krajine. Zato se je večina kmetijskih zemljišč že zaraslo, tista, ki so bila nekdaj ob gozdnem robu, so danes že prerasla v gozd.

Gospodarski in stanovanjski objekti so v izjemno slabem stanju. Tisti objekti, ki so prazni, so praktično neuporabni in potrebni rušitve, saj predstavljajo potencialno nevarnost. Prazne zidanice izkoristijo marginalizirane družbene skupine za skladiščenje na ilegalen način pridobljenih stvari.

Zmeren razvoj**Mihovec - izletniška točka pod Gorjanci**

Po scenariju zmernega razvoja se v naselju Mihovec vzporedno razvijata turizem in kmetijstvo. Kmetijstvo oziroma vinogradištvo je še vedno glavna dejavnost tega območja in tudi gonilo razvoja in ohranjanja kulturne krajine. Turizem se v naselju razvija zmerno in postopoma. Prvenstveno je naselje usmerjeno v dnevni oziroma izletniški – rekreacijski turizem. Ravno takšna oblika turizma je dejavnik, ki zadržuje lokalno prebivalstvo, saj so v izvajanje turistične dejavnosti vključeni tudi lokalni prebivalci predvsem z nudenjem gostinske in prenočitvene ponudbe. S tem se zadrži mlajša populacija, saj naselje dobiva vsebino, na ta način se ohranja kulturna krajina (ohranjanje "avtentične" slike kulturne krajine za potrebe dnevnega turizma).

Vzporedno s tem je urejena tudi prometna dostopnost s poudarkom na kolesarski in pešaški infrastrukturi ter zagotovljenim javnim prevozom. Primerno je urejen tudi stavbni fond, ki sledi tradicionalni arhitekturi območja, dvorišča so urejena. V vaškem jedru, ob kapelici, se oblikuje prostor za druženje ob, na novo zasajeni, lipi.

Zmerni scenarij

Mihovec - izletniška točka pod Gorjanci

V naselju Mihovec naj se razvija turizem in varuje kulturna krajina. Turizem bo predvsem izletniški – enodnevni in bo vezan tematske pohodniške/kolesarske poti. Razmah take oblike turizma bo pozitivno napredoval zaradi povezanosti ostalih izletniških poti, ki bodo potekale po sosednjih naseljih in pa zaradi nove ceste, ki bo vezana na okoliška naselja. Prav tako se bodo naredile prilagojene kolesarske poti, ki bodo povezovala okoliška naselja in ostale lokacije. Z razmahom zmernega turizma bo naselje ostalo poseljeno in s tem se bo ohranila tudi kulturna krajina. Za to bi poskrbelo vključevanje lokalnega prebivalstva v turistično ponudbo - v smislu gostinske ponudbe in možnosti prenočitve.

Možnosti, da se takšen scenarij uresniči, so velike, saj sta izletništvo in pohodništvo med najbolj priljubljenimi oblikami turizma in rekreacije v slovenskem prostoru. Poleg tega pa razvoj po takšnem scenariju ne narekuje drastičnih sprememb in posegov prostor.

Razvoj naselja po zmernem scenariju smo skušali prikazati s kolažem na spodnji grafiki in pa z DOF manipulacijo v zgornjem desnem kotu. Slika v zgornjem levem kotu prikazuje stanje sedaj.

Ukrepi za razvoj naselja Mihovec

Ker je naselje Mihovec locirano na območju, ki ni pretežno uravnano, je njegova širitev zelo omejena. Optimalna območja za stanovanjsko gradnjo so območja z nakloni do 3 stopinj, izjemoma območja z nakloni do 8 stopinj. Takih območji je v naselju zelo malo.

V naselju Mihovec si ne želimo drastičnih sprememb, pač pa enakomeren notranji razvoj. Notranji razvoj je treba uresničevati s prenovo ekstenzivno izrabljenih poseljenih površin in s smotnim načrtovanjem.

Pri načrtovanju in urejanju celotnega naselja in njegovih posameznih delov naj se upoštevajo naslednje usmeritve:

- grajena struktura naj se ustrezno členi, saj se bo tako zagotovila prepoznavna podoba naselja Mihovec,
- širitev naselja naj bo v skladu z obstoječo gradnjo in na primernih lokacijah,
- posamična stanovanjska gradnja je možna kot zapolnjevanje prostih površin in zaokroževanje površin znotraj naselja,
- obvezno je ščitenje pred spremembo namembnosti zlasti najbolj kakovostnejših kmetijskih zemljišč,
- ohranjanje kmetijske krajine s skladnim razvojem je torej prioritetni ukrep,
- umestitev storitvenih/ turističnih/gostinskih dejavnosti ne sme poslabšati bivalnih in delovnih razmer v neposredni okolici in ne sme zmanjševati dostopnosti do drugih območij,
- v skladu s tem se zgoraj omenjene dejavnosti lahko umesti v zgornji del naselja (več primerne prostora),
- to bo omogočilo, da se oblikuje vaško jedro, spodnji del naselja pa se bo bolj povezal z zgornjim,
- turistično ponudbo podoben dopolnili gostinski lokali in prenočitveni objekti v jedru naselja,
- v skladu s turistično ponudbo se sanira tudi objekte, ki predstavljajo kulturno dediščino naselja (zidanice) in se jih v prihodnosti tudi zavaruje.

SKLEPI IN UGOTOVITVE

Usmerjanje bodočega razvoja na območju

Predlagamo: uravnotežen prostorski razvoj Gorjancev kot širše prepoznavne in vitalne krajine z identificiranimi krajinskimi tipi ter značilnimi merili, ki te krajinske tipe naredijo prepoznavne in doživljajsko posebne. Spodbujanje dejavnosti, ki ugodno vplivajo na okolje ter razvoj ekološkega in samooskrbnega kmetovanja, za ohranjanje značilnih struktur kulturne krajine. Upoštevanje izjemnih naravnih in kulturnih prvin pri razvijanju turističnega in športno-rekreacijskega razvoja. Nadgrajevanje zgodbe prostora preko interpretacije neposredno na prostoru.

Za lažje doseganje zastavljenih ciljev predlagamo dve vplivni območji pod Gorjanci in sicer vplivno območje naselja Dolž ter naselja Podgrad. V teh dveh naseljih na vsaki strani 3. razvojne osi, bi se razvijale centralne dejavnosti. Za prihodnji razvoj obravnavanega območja je pomembna delitev funkcij med naselji, ki nastopata kot partnerja v prostoru.

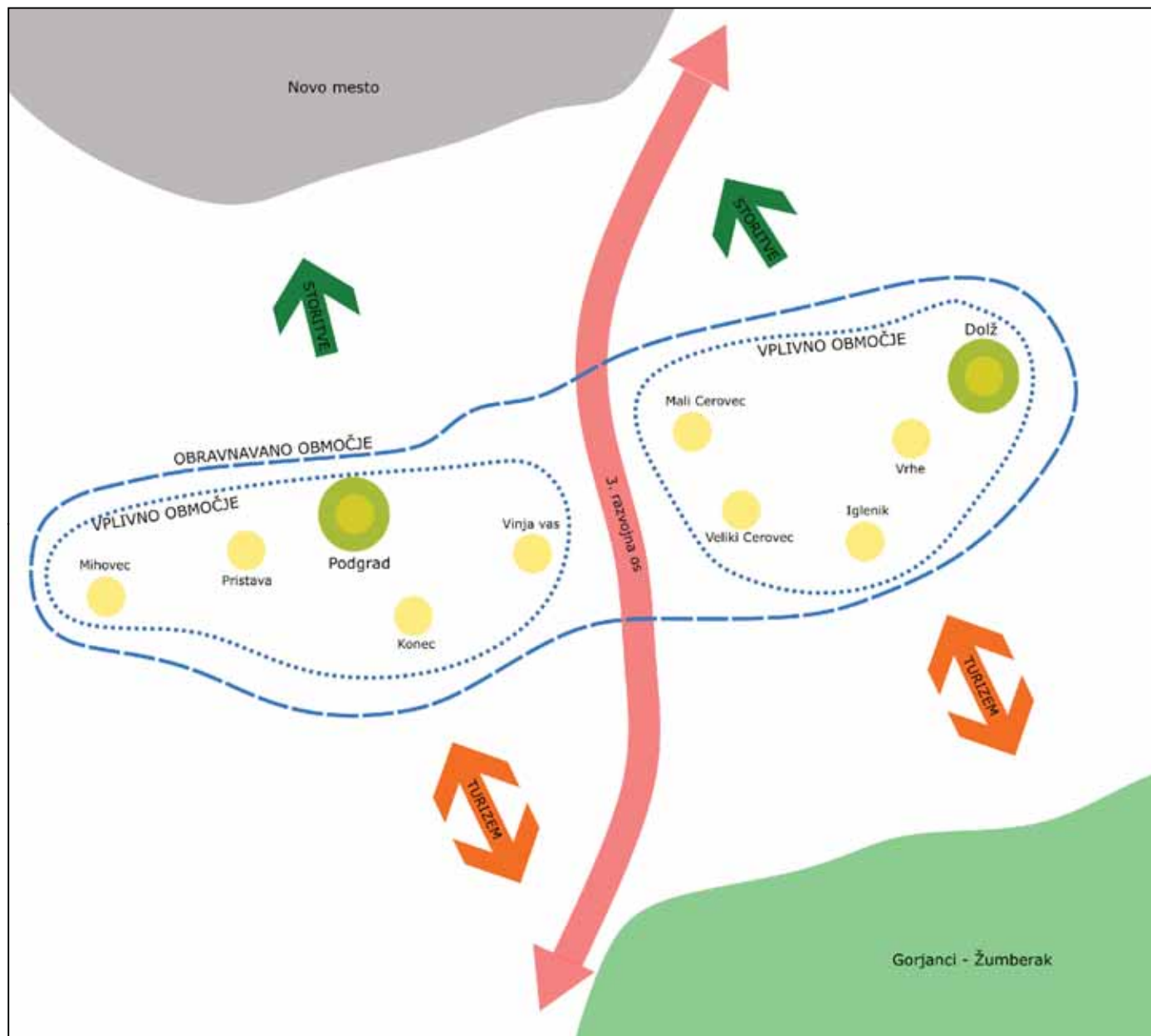
Pri poselitvi bi omejevali nadaljnje širjenje naselji, ter spodbujali notranji razvoj. V naseljih bi se stare objekte varovalo in s prenavljanjem preurejalo za nove potrebe. Površine za gradnjo in širitev predlagamo v Pristavi, kjer se spodbuja spremembe in novosti, ob upoštevanju tradicionalne gradnje. V Velikem Cerovcu načrtujemo vzpostavitev sistema oskrbovanih stanovanj, kjer izkoristimo že obstoječ stavbeni fond.

V kmetijstvu bi se izboljšala in nadgradila že obstoječa kmetijska dejavnost, ki bi se razvijala kot dopolnilna dejavnost prebivalstva na obravnavanem območju. Kmetijstvo bi se razvijalo v povezavi z ohranjanjem kulturne krajine.

Glavna prometnica bi se razširila ob upoštevanju različnih uporab le-te (kmetijstvo, kolesarstvo...) Ob njej bi se dodale nove površine za pešce. Za potrebe rekreacije in športa zadošča lokacija pri osnovi šoli, ki zadovolji potrebe območja.

Celotno območje ima v turizmu največje možnosti razvoja. Zaradi usklajenosti in izkoriščenosti že danih potencialov je potrebno območje vključiti v Turistično strategijo občine. Razvoj turizma bi temeljil predvsem na kmečkem turizmu, pohodništvu in kolesarstvu. Na območju predlagamo vzpostavitev nove kolesarske poti, ki bi povezovala območje s Trdinovim vrhom (izhodišče v NM – Dolnja Težka Voda – Veliki Cerovec – Dolž – Gabrje – Jugorje – Trdinov vrh). Naselje Dolž bi bilo izhodišče turističnih aktivnosti, katerih vodilo je pohodništvo.

Geografsko so Gorjanci Žumberak enotni, zato je povezovanje ključno za vzpostavljjanje celostnega uravnoteženega razvoja, katerega učinki segajo čez administrativne meje in tako prispevajo k širši prepoznavnosti. Pomembno je določiti povezovanje našega območja z Žumberkom. Te povezave bi se krepile s programsko podobnimi usmeritvami, kot so varstvo naravnih značilnosti in kulturne raznolikosti ter turistični razvoj, ki bi temeljil na lokalnih značilnostih. Tako bi se krepilo obmejno zaledje, ki na ravni Slovenije zaradi zapostavljenosti in neprepoznovitosti nazaduje v razvoju ter zaradi odseljevanja izgublja identitetno pomembne prvine, ki določajo posamezni krajinski tip.

Skupni cilji razvoja obravnavanega območja

STEBER 1: IZBOLJŠANA INFRASTRUKTURA

- Ureditev odvajanja komunalne odpadne vode z izgradnjo kanalizacijskega omrežja v naseljih Veliki Cerovec in Igljenik. V ostalih naseljih, v katerih povezava na obstoječe kanalizacijsko omrežje ni smotna, se zgradijo rastlinske čistilne naprave.
- Prenova cestne infrastrukture in avtobusnih postajališč ter izgradnja javne razsvetljave in pločnikov.

STEBER 2: NASELJA PRIJAZNA STAREJŠIM

- Z oskrbovanimi stanovanji in podporno infrastrukturo za starejše, se v Velikem Cerovcu omogoči kvalitetno bivanje starejšim prebivalcem.

STEBER 3: OHRANITEV POSELITVENEGA VZORCA

- Prepreči se razpršena gradnja z načrtnim zgoščevanjem novih objektov znotraj obstoječega naselja.
- S finančno podporo iz strani občine se omogoči obnovitev dotrajanih in slabo vzdrževanih objektov.
- Arhitekturne značilnosti nove gradnje in prenovljenih objektov se uredi v skladu z obstoječimi objekti in značilnostmi območja.

STEBER 4: OŽIVITEV KMETIJSKE DEJAVNOSTI

- S finančnimi spodbudami in ugodno politiko se omogoči razvoj ekološkega kmetijstva, prednostno v naseljih Mali Cerovec, Pristava in Konec.
- Ustanovitev kmetijske zadruge, ki povezuje kmete iz širšega območja in trži skupno blagovno znamko.
- Podpora kmetom in ustanovitev zadruge omogoči povečanje kmetijske dejavnosti, kar vpliva na razširitev kmetijskih površin na območja zaraščanja.

STEBER 5: DEJAVNOSTI

- V naselju Dolž se ohranijo in dopolnijo storitvene dejavnosti, osrednji javni prostor se prijetno uredi in tako postane prostor za organiziranje javnih prireditev, športnih dogodkov in tekmovanj.
- Kot drugi center območja pod Gorjanci se razvija Podgrad. Omogoča se ohranjanje in dopolnitev obstoječih centralnih dejavnosti.
- V naselju Dolž se uredi »coworking« prostor. Slednji s kvalitetno informacijsko infrastrukturo omogoča delovno aktivnim lokalnim prebivalcem, da vsaj del službenega časa opravijo v »coworking« prostoru in na ta način prihranijo čas, ki ga vsakodnevno porabijo za vožnjo na delo.

STEBER 6: RAZVOJ ZMERNEGA TURIZMA

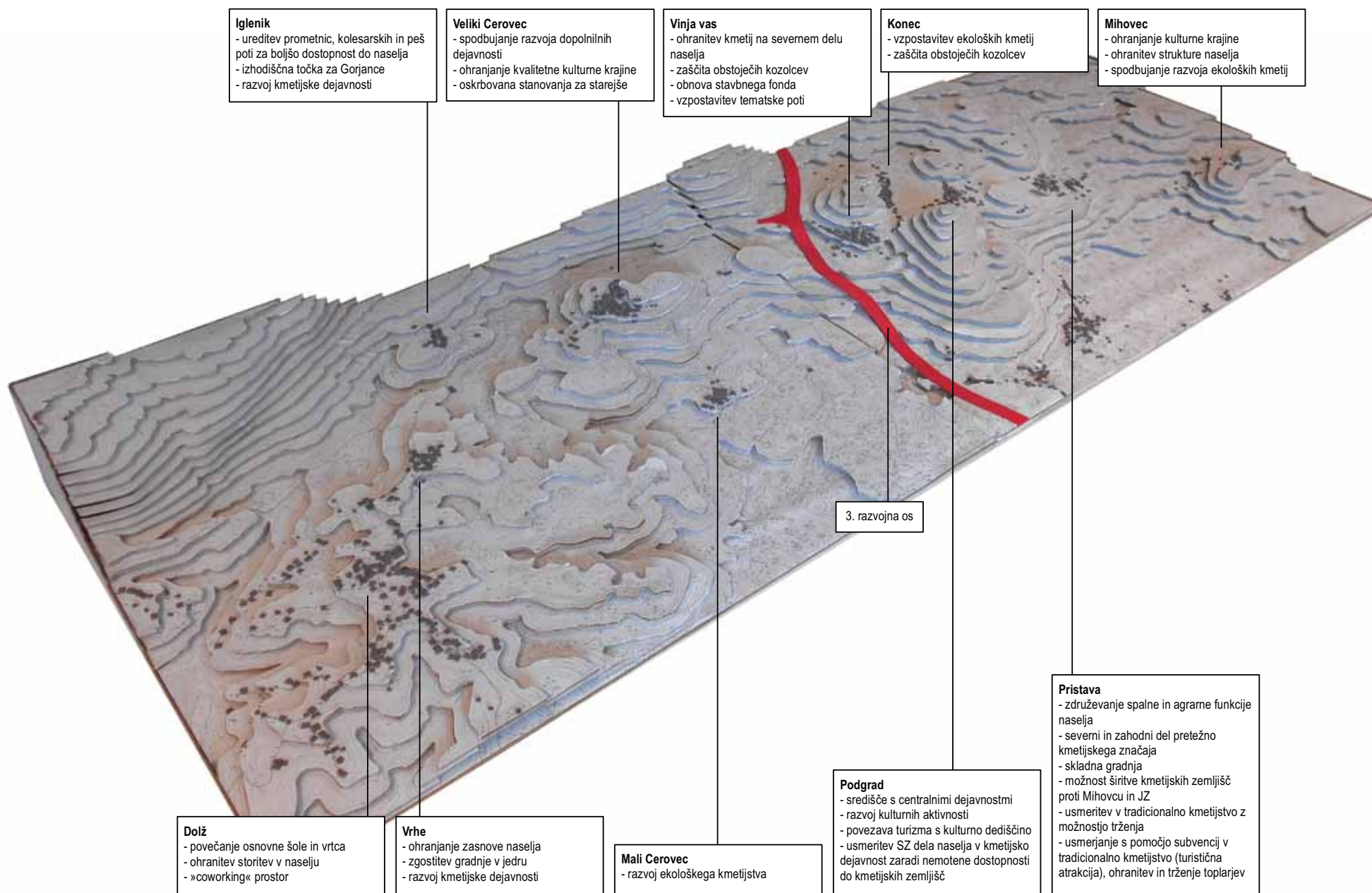
- Vključenost v turistične vizije območja v širši okvir - strategijo turizma celotne občine.
- Ustanovitev turističnega združenja naselij pod Gorjanci, ki bo vplivalo na večje povezovanje ponudnikov in jim nudilo podporo.
- Skozi naselja se uredi več tematskih kolesarskih in pohodniških poti. Ena od teh je tematska pot vezana na značilne kraške pojave.
- Naselje Dolž postane izhodišče turističnih aktivnosti in pohodnih poti.
- Nova kolesarska pot Novo mesto - Dolnja Težka Voda - Veliki Cerovec - Dolž - Gabrje - Jugorje - Trdinov vrh.
- V okolici grajskega griča v bližini naselja Podgrad se uredi rekreacijske poti.
- Nudjenje podpore kmetom pri ustanavljanju dopolnilnih storitev in trženja izdelkov na kmetiji.
- Ureditev kozolcev in trženje slednjih kot turistični produkt.

Usmeritve za poselitve

V prihodnosti je zaradi izboljšane prometne dostopnosti pričakovati večje zanimanje za preseljevanje novih prebivalcev na območje vznožja Gorjancev. Kot je že v skupni viziji zapisano bo priseljevanje in izgradnja novih objektov iz strani občine omejena oziroma nadzorovana. Na ta način se bo ohranila dosedanja identiteta in kvaliteta prostora. V naslednjih alinejah podajamo ključne usmeritve za razvoj bodoče poselitve na območju:

- Prednostno se omogoča novogradnja v naseljih Dolž, Podgrad, in Pristava. Širitev površi za gradnjo izven naselja je predvidena le v naselju Pristava. V vasi Dolž se omogoči novogradnja v prazne prostore znotraj vasi ter se na ta način zgosti pozidava naselja.
- S finančnimi spodbudami se omogoči obnova obstoječih starejših objektov in naseljevanje priseljencev v slednje.
- Prepreči se priseljevanje v zidanice in počitniške objekte.
- Nova gradnja se usmerja znotraj meja naselij. Prepreči se, da bi se združili naselji Igljenik in Dolž.
- V vasi Veliki Cerovec se obnovijo obstoječa in dopolnijo z novimi stanovanji, ki postanejo t.i. oskrbovana stanovanja za starejše.
- Omogoča se gradnja individualnih enodružinskih hiš, ki arhitekturno ne odstopajo od obstoječih objektov.

Maketa obravnavanega območja z razvojnimi cilji

ZAKLJUČEK

V nalogi Razvoj podeželskih vasi v zaledju Novega mesta smo se študentje Prostorskega načrtovanja spoznali s problematiko in urejanjem manjših podeželskih vasi pod Gorjanci, v zaledju Mestne občine Novo mesto. V prvem koraku smo skozi analize prostora (analiza geografskih dejavnikov, demografije, prometne dostopnosti in gospodarstva, sestave in rabe tal) spoznali širše območje MONM. Podrobneje smo se posvetili analizi poselitve ter vzrokom za trenutno stanje podeželskega prostora.

Pregledali smo normativna izhodišča (zakonodajo) za razvoj podeželja in vasi ter izhodišča v veljavnih prostorskih dokumentih občine. V Občinskem prostorskem načrtu MONM so cilji razvoja podeželja in podeželskih naselij usmerjeni v zadržan prostorski razvoj s poudarkom na dvigovanju kakovosti prostora za bivanje in ohranjanje kmetijske krajine.

Naslednja faza so bile analize na ravni posameznih naselij. Rezultati analiz se med naselji razlikujejo. Skupna ugotovitev pa je, da so skoraj vsa naselja v procesu počasnega propadanja in zamiranja. Predvsem je problematična demografska slika, ki kaže visok delež starejših in zelo nizek delež mlajše populacije. Menimo, da se morajo naporii usmeriti v ohranjanje obstoječe populacije in v zagotavljanje pogojev za doseljevanje mlajše populacije. Pri tem se naj izkoristi obstoječe neizkoriščene in nepozidane dele naselij (notranji razvoj naselij). Poudarek naj bo tudi na nadgradnji kmetijske dejavnosti, ki bi pripomogla k ohranjanju krajinske slike v prihodnje. Razvoj novih dejavnosti vidimo predvsem v oblikovanju dodatne turistične ponudbe - rekreacije in izletniškega turizma, morebitnih nočitve v povezavi z naravo in značilnostmi krajev, saj ima območje v tej sferi še veliko neizkoriščenih priložnosti.

V tretjem koraku smo izsledke na ravni naselij uporabili za oblikovanje ciljev prostorskega razvoja za obravnavano območje pod Gorjanci. Upoštevali smo tudi umestitev 3. razvojne osi. Kako bo izgradnja 3. razvojne osi vplivala na razvoj območja je v celoti težko napovedati. Predpostavljamo pa, da bo območje postalo privlačno za bivanje in posledično priseljevanje (predvsem iz okolice Novega mesta), saj se bo povečala prometna dostopnost do delovnih mest in ostalih družbenih dejavnosti. Ker pa bo območje po izgradnji nove prometnice fizično razdeljeno, predlagamo delitev družbenih dejavnosti med naselji Dolž in Podgrad. Razvoj družbenih dejavnosti v teh dveh naseljih bi krepil lokalno okolje ter preprečil pospešen razvoj spalne funkcije naselij. Z diverzifikacijo dejavnosti med naselji se bo preprečil neenakomeren razvoj območja in morebitno usihanje nekaterih naselij.